Clownen Jac. Roman

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1930.

Till min vän

GÖSTA EKMAN

som födelsedagsgåva

HJALMAR BERGMAN

FÖRSTA KAPITLET.
Vad kära släkten visste om clownen.

Minnet, vårt minne, är en förunderlig sak – nyckfullt, opålitligt, skämtsamt, illfundigt, pinsamt, försvagande, tröstande men framför allt – oumbärligt. Vi leva genom minnet, vi leva i minnet, ingenting sätta vi – och det med rätta – så högt som ett gott minne. Hon är vår dagliga oumbärliga tjänarinna och hon blir vår härskarinna. Sviker minnet, träder strax slumpen i kraft. Man lever nyckfullt, man har saker och ting på känn. Nå ja, ibland går det ju bra även på det sättet.

Benjamin Borck hette en yngling, som vanligen kallades Ben eller Benbé. Hans far var köpman och tillhörde en god gammal borgerlig släkt. Han dog tidigt och efterlämnade änka och son i rätt små omständigheter. Änkan hette Längsäll i sig själv – av de norrländska Längsällarna, kända för rättframhet och en viss pietistisk sinnesriktning. Det har sagts om Borckarna att de truta med munnarna som om de gingo och sögo på någonting riktigt gott. Längsällarna åter ha breda, kraftiga gäddkäftar beredda att bita från sig om så behövs.

Benbés mor, änkan Borck född Längsäll, gav sonen en allvarlig uppfostran som framför allt gick ut på att kväva högmod och stäcka lättsinne.

Vad hans begåvning beträffar, var den en smula fladdrande. Vid tjugutvå års ålder – samma år hans mor dog – hade han hunnit med en fil. kand. och dessutom en handelsskola. Han hade på känn att hans anlag låg mest åt det merkantila och att göra upp projekter och prospekter hörde till hans käraste sysselsättningar. Olyckligtvis ställde man sig oförstående. De hade kanske sina förtjänster, dessa projekter, de voro djupsinniga och vidunderliga nog men de passade inte våra förhållanden.

Sedan han jordat sin goda mor beslöt han fara till Amerika. Tyvärr hade han inga pengar. Vad skulle han göra? Han genomgick i kärligt och vänsällt sinne sina vänner och släktingar och beslöt hedra sin morbror, patron Längsäll på Sanna, med ett besök. Han skrev att han funderade skarpt på Amerika och att han före avresan ville taga farväl av sina anförvanter. Han fick ett vänligt svar: morbrodern bjöd honom välkommen dock under förutsättning att han icke kollrade bort flickorna och inte försökte låna pengar. Han reste i förhoppning att lyckas med båda delarna.

Fru Längsäll, Benbés moster, var även hon en Borck fast av en annan släktgren. Hennes far hade på sin tid ägt Sanna samt dessutom en rikedom av projekter som gott kunde tävla med Benbés. Dessa projekter lågo emellertid på det mekaniska området och än i dag ses vid Sannaforsens stränder några underliga och

sinnrika vattenverk, nu tyvärr förrostade och obrukbara efter att en gång i tiden varit endast obrukbara. Sanna-Borck nödgades lämna sin vackra gård men några år senare inköptes den av mågen Längsäll, en man utan andra projekter än det att hålla på pungen och sakta och varligt fylla den.

Benbé mottogs vid stationen av sin kusin Sanna, uppkallad efter gården, där hon första gången sett dagens ljus. Folk, som ville retas, kallade henne naturligtvis Sanna-Sanna. Olyckligtvis var den stackars flickan blott alltför lättretlig och rentut sagt en smula »egen», skygg, lättskrämd, oberäknelig. Benbé hälsade henne belevat med en kusinkyss på kinden han sa: Goddag lilla Sanna-Sanna, är du väldigt glad att se mig? Vartill flickan buttert genmälte: Ja, om jag kan hoppas slippa se dig mer i detta livet. – Nå ja, det lär ju finnas ett annat och bättre, sa Benbé vänligt, men du döljer mästerligt dina sanna-sanna känslor. – Han klappade henne milt på kinden och fick den första örfilen för säsongen.

Sannagården, ett tämligen litet grönt hus med brutet, svart dubbeltak, låg svept i röda höstlöv, vinrankors och lönnars. På den spruckna, räfflade stentrappan stod redan den goda mostern mysande med sin borckska mun, än vidare Caroline, Sannas syster, mild och kysstäck. Och inne i förstugan hördes fader Längsäll grymta: Tag in pojken och pussa honom till kaffet. Jag är hungrig, jag vill ha mat.

En halvtimme senare kom det spännande ögonblicket. Man satt vid soppan. Damerna hade ätit en tallrik, Benbé två och fader Längsäll tre, som hans sed var. Hans väldiga labbar, fräkniga och rödludna ända ut till knogarna lågo på bordet och han stirrade djupsinnigt i det tomma fatet som om han övervägde möjligheten av en fjärde tallrik. Den stora, feta kroppshyddan hävdes och sänktes i välbehagliga suckar. Plötsligen sa han:

Kackla ni hönor, kackla av hjärtans lust. Ty si det haver kommit en ungtupp till gården. Men du Sanna ser folkilsken ut som vanligt? Har han redan hunnit reta dig med sitt kuckeliku? Ta det med ro, min flicka, för nu ska han resa till Amörrikat. Det är duktigt av dig, Benjamin, det visar att du är en pojke, som inte vill mögla bort ungdom och ambition i det här struntlandet. Res du, Benjamin, och frid vare med dig.

Han stönade åter av den varma soppans vällust och de tjocka fingrarna kröktes. Han sa förnumstigt:

Beträffande emigrationen uppdelar jag pojkarna i fyra klasser. Den första är pojkar med ambition men utan pengar; dom får inte resa, för det vore skada på ambitionen. Så finns det pojkar med pengar och utan ambition – de få inte heller resa för det vore skada på pengarna. Tredje klassen är pojkar med både ambition och pengar. Till dem kan man gärna säga res, ifall man har lust – för de lämna i alla fall inte det här futtiga landet godvilligt. Och till syvende och sist finns det pojkar som sakna både guld och duglighet. Till dem må man också vänskapligen säga: Res, pojkar, res. För se tyvärr så kan de inte. Alltså, res du lille Benjamin men tro inte att jag betalar biljetten. Och får vi nu be om steken, sedan ämnet avhandlats.

Detta förfärliga utfall mot den stackars Benbé avbröts ej av damerna, som helt enkelt inte vågade avbryta kolossen.

När husets herre torkat steksåsen ur sina yviga röda mustascher hävde han sig tillbaka i stolen och utbrast:

Nej tänk! När du kommer dit bort ska du väl hälsa på den där underbara clownen ni har i släkten. Vad är det nu han heter som clown –?

Båda flickorna inföllo livligt och indignerat:

Han heter Jac Tracbac! Nej vet du pappa att vara så obildad så att man inte vet det. Jac Trac-bac.

Joo, visst vet jag, om jag tänker efter. Jag ser ju hans namn lite då och då i tidningar och på biografaffischer. Men jag intresserar mig inte för såna där clowner och annat tingeltangel. Och inte är jag särdeles smickrad

av släktskapen heller, det kan jag tala om.

Skulle du vara släkt med Jac! insköt Sanna högdraget. Nej vet du vad. Släktskapen är på den Borckska sidan och inte på Längsällska. För resten är mamma knappt släkt med honom hon heller eftersom han tillhör andra linjen.

Det säger du, näspärka! genmälte fader Längsäll förargad. Men jag ska tala om för dig, att jag känner honom personligen. Jag har till och med ätit middag med honom och gu vet om vi inte blev dubröder. Där bet min räv din gås, nippertippa.

Att döma av den sköna skälvan i hans stämma, insköt Caroline, så tyckes likväl vår älskade far vara en smula stolt över bekantskapen med den där tingeltangelpersonen. För resten är pappa inte ensam om bekantskapen eftersom mamma också träffade Jac –

Benjamin! utbrast Längsäll med en komiskt tung suck, Benjamin förlita dig aldrig på kvinnor! Åtminstone ej på deras minne eller deras förmåga att hålla reda på tid och rum och händelser. Jag har förklarat för min kära hustru att hon helt enkelt inte kan ha träffat den celebre clownen eftersom vi bodde på Johannisberg då han var i Wadköping två år före farmor Borcks död.

Det vet jag! fnös Sanna ilsksint. Mamma träffade honom inte två år före farmor Borcks död utan samma år och då var du pappa i London, så du kan inte veta mycket om den saken.

Det har din mamma helt enkelt drömt, betygade med myndighet hennes far. Och det har hon själv erkänt.

Nej tyst nu allesammans, avbröt äntligen den arma, vars minne så kalfatrades. Och leende vände hon sig till Benbé sägande: Du Benjamin får väl den uppfattningen att vi här i huset inte intresserar oss för något annat än vår gemensamme berömde släkting. I själva verket tala vi mycket sällan om honom. Jag råkade en gång påstå att jag träffat honom men din morbror säger att det är omöjligt och att det är hans livliga skildring av mötet med Jac, som förvirrar mitt minne. Nå ja, sånt händer ofta och han kan mycket väl ha rätt. Vad nu töserna beträffar så är det ju inte underligt att de intressera sig för en filmstjärna, men att den allvarlige patron Längsäll –

Den allvarlige patron Längsäll, inföll sagde person, önskar sig nu en kopp kaffe och ett bloss.

Man reste sig från bordet och steg in i förmaket som i sin pompösa, tunga, överlastade sjuttiotalsstil just var en passande ram åt den höstprunkande trädgården och parken utanför.

Vid kaffet återupptogs ämnet av patron Längsäll, dock först sedan hans hustru och döttrar gått var och en åt sitt håll. Den store patronen svalde sitt kaffe med samma välbehag som allt annat och började med en grymtning:

Tja, tja, att jag råkar intressera mig för den där berömde clownen beror egentligen därpå att jag vet mer om hans historia och förhållanden än de flesta andra. Nu när töserna gått kan jag dra en bit. Farmor Borck har du nog hört talas om – din fars faster? Ja, det var ju en märklig gumma, det ska inte nekas. Född i ett knektatorp blev hon först piga och sen husfru hos en av stans mest ansedda borgare och sin ställning inom den fina släkten höll hon och befästade med en kraft och seghet, som just kunde anstå en äkta svensk knektatös. Nu ville det sig så, att hennes äldste son, Gabriel Borck, råkade komma en av husets tjänsteflickor för nära och följden därav blev – vår berömde Jac Tracbac, som emellertid under sina första tjugufem eller trettio år hette Jonathan efter sin farfar. Nåväl – Gabriel, som var en ung man med samvete ville prompt gifta sig men härtill sa farmor nej. Hon sa att det kunde vara nog med ett piggifte i släkten och därmed menade hon sig själv. Ja, sådan gumma var hon. flickan utackorderades någonstans på landet och Gabriel sändes till Schweiz under förevändning att han var bröstsjuk. Tyvärr besannade sig förevändningen

och Gabriel dog i Davos efter ett år eller så. – Tag du dig en kopp till.

Nå ja, sonens död tör väl ha oroat farmors samvete. Hon tog sin sonson till sig och det dröjde inte länge förrän pysen blev farmors ögonsten och kelegris. Sådant händer farmödrar. Antagligen blev han rätt bortskämd och hade dessutom ett underligt ojämnt lynne på både gott och ont. För resten tror jag att det är ett Borckskt släktdrag det där. Vår egen lilla Sanna till exempel hon gör oss rätt stora bekymmer med sina egenheter. Ibland kan hon vara riktigt elak och ibland är hon så naivt hjärtegod så att man blir nästan lika bekymrad för det. Men det är nu inte henne vi ska tala om.

Jo pojken blev så småningom en riktig otering, som man säger på närkingska. För resten hade farmor svårt att tukta honom därför att han var så orimligt lättskrämd. Höjde hon handen på allvar så hände det att han fick någon sorts hysteriskt eller epileptiskt anfall – och för resten lär det ha varit något liknande med hans farfar, kommerserådet. Hur som helst så begick han till sist ett riktigt rackarstreck. Bredvid den stora Borckska gården, som du ju känner, låg på den tiden en guldsmedsaffär. En natt slingrar sig pojken in genom en glugg och när han slingrade ut igen, hade han åtskilliga nipper i fickorna. Ja, det var ju utan tvivel en ytterligt sorglig och obehaglig historia. Det enda, som något försonar, var hans otroliga naivitet. Vet du vad han gjorde med bytet? Redan följande dag delade han ut kråsnålar och slikt åt sina skolkamrater och sina flickbekanta gav han ringar och sånt. Det var inte särdeles svårt att finna tjuven. Men när de frågade honom hur han kunde göra något sådant svarade han bara: Jag tyckte jag borde ge kamraterna något, de ha alltid varit så hyggliga mot mig –

Det var ett hyggligt och humant skäl att stjäla, inföll Benbé och drog på mun. Fader Längsäll drog däremot icke på mun. Han suckade rätt tungt i det han fortsatte:

Nej, det är rätt illa det där. Det finns verkligen folk som bli alldeles oansvariga av pur godhet så till sägandes. Ja, det är någonting liknande med vår lilla Sanna. Gubevare mig, inte att hon ger bort andras ägodelar. Men sina egna. Och det är inte så trevligt för mamma att återse ett gammalt familjesmycke eller dylikt, som hon skänkt tösen, återfinna det på en av statarhustrurna eller andra. Det är inte roligt och dessutom gör flickan sig till ett rent åtlöje med den där obehärskade givmildheten. Det hets nog hjärtans tack i ansiktet på flickstackarn men bak ryggen grinas det.

Nå som sagt det är inte henne vi talar om. Den här stölden kunde ju ha blivit en förfärlig historia om inte guldsmeden Gavenstein helt enkelt vägrat erkänna att det förövats inbrott i hans affär – sedan han först naturligtvis anmält inbrottet för polisen. Det var en hygglig liten prick, den där juden, och det är just av honom jag har hela historien. Borckarna voro naturligtvis inte vidare språksamma i ämnet. Ett par dar efteråt tog pojkstackarn – ja jag kan inte ge honom fulare namn för han var nu inte riktigt normal det är min övertygelse – tar han några hundralappar i farmors chiffonjé och försvinner. Hur han kom till Amerika, vet jag inte. Han skrev ett par gånger till några av släkten och det var tydligt att han slet en hund. De sände honom lite pengar men efter ett par år hörde de inte mer av honom.

Nå ja, du förstår, för farmor var ju det hela ett klubbslag, och jag för min del tror att hon från den stunden aldrig var riktigt klar här uppe, hur förståndig och redig hon än kunde tyckas. Om Nathan, pojken, talade hon aldrig och han tycks inte ha skrivit till henne. Först en tolv, tretton år senare kom ett brev till någon av släkten undertecknat Jonathan Borck och med förfrågan om han vågade hälsa på farmor. Borckarna blev inte glada som du kan förstå. Nu hade de oteringen, som de nästan glömt, åter på halsen. Men vad skulle de göra? Till sist fick de efter mycken tvekan underrätta gumman om den förlorade sonens återkomst. Och det blev ju stora skrällen det.

Verkligen? insköt Benbé i spänning. Blev farmor så ond eller blev hon glad eller upprörd –?

Upprörd blev hon naturligtvis men det visade hon inte så mycket. Hon började surra omkring som en

gammal humla och bedyrade att äntligen skulle hon få säga pojken ett sanningens ord och så vidare. Men huvudsaken var dock att hon måste klä upp honom och se till att han fick ordentligt med mat och ge honom lite pengar och skaffa honom någon sysselsättning med mera. Korteligen – gumman trodde att han skulle komma utsvulten i paltor som det ägnar och anstår en förlorad son. Vad de övriga släktingarna beträffar så inbillar jag mig att de trodde ungefär detsamma fast deras uppfattning av den förlorade sonen kanske inte var fullt så bibliskt enkel som farmors. Nå på utsatt dag och tid infann sig gunstig herrn men ingalunda i trasor utan i pälsar och andra agremanger som stackars gamla Wadköping aldrig tillförne skådat. Än mer – farmors affärer hade på sistone varit rätt trassliga och hon hade nödgats sälja sin kära gård. Köparen hade företrätts av herr Gavenstein och herr Gavensteins hemlige uppdragsgivare visade sig vara – den förlorade sonen, som nu bad kära farmor återinträda i hemmets hägn. Rollerna i det gamla dramat hade bytts.

Nå, det kan ju tyckas lyckligt nog det att den förlorade sonen återvänder så schangtilt. Men man får förlåta en gammal gumma att hon inte fattar galoppen. Och på vad sätt hade den där fine herrn, som lämnade henne som snattande yngling – på vad sätt hade han kommit sig upp i världen? Jo, som clown. Gumman hade kanske sett någon clown i ett ruskigt cirkustält: hon hade kanske bespisat kringvandrande gycklare i sitt eget fina kök – men att bli fin rik herre som clown? Ä, tokerier! Det stämde inte med hennes världsordning. Hon avstod att förstå.

Hur menar morbror?

Jag kunde också säga att hon miste förståndet.

Men det är nästan riktigare säga – hon avstod från att förstå. Och sen hon väl avstått från att begripa det ena och det viktigaste, så fick resten så småningom försvinna i det stora virrvarret. Den goda gumman hade varit alltför självklok i sin dar – till sist förstod hon ingenting. Det var hennes straff och det blev nog också pojkens. Hart när hade gumman – till hela släktens förfäran – kört sin rike och fine sonson på dörren. Någon samvaro med kära farmor blev det inte. Jonathan Borck alias Jac Tracbac vistades någon tid här på Sanna som gäst hos din fars kusin. Då träffade jag honom. Han var en liten hygglig karl, inte särdeles märkvärdig på något sätt, en smula skygg och tyst kanske men det berodde väl närmast på hans olyckliga möte med sin tillbedda farmor. Sen for han till sitt land igen och skar nya lagrar och guld med täljkniv. Två år senare efter farmors död var han här någon kortare tid men då träffade jag honom inte eftersom jag befann mig i London i affärer. Men fruntimmer ha ena riktiga hönshjärnor och förblanda tider och orter som en snusmalare blandar sorter.

Så förhåller det sig med den saken, slöt fader Längsäll. Och träffar du den store clownen i Amörrikat så kan du hälsa honom från patron Längsäll fast han antagligen glömt både mig och mitt namn för många herrans år sen.

Hör nu morbror, sa Benbé, jag tänker inte alls söka upp den där värderade herrn för det första därför att fattiga släktingar inte brukar bli så värst väl mottagna –

Det kan man inte veta, avbröt Längsäll, jag. tror att den där krabaten är ganska godhjärtad och släktkär. För resten det är inte min mening att du ska tigga pengar av honom. Nej för katten! Men genom sina vänner och bekanta kan han möjligen skaffa dig en anständig syssla – om inte annat såsom skyltbärare he, he, he –

Gärna skyltbärare, medgav Benbé, men morbror glömmer att jag inte kommer att resa därför att en viss patron Längsäll absolut vägrat låna mig respengar.

Den store, lufsige röde patronen steg upp ur sin gungstol och vandrade ett par slag av och an. Då och då tog han sig betänksamt om näsan och snörvlade. Slutligen sa han:

Det stämmer. Jag lånar inte ett korvöre åt en sån där emigrant. Det strider mot mina principer. Men det hände här förleden att jag kom att titta i bouppteckningen efter din mor och då fann jag att jag som utredningsman råkat realisera vissa aktier till rätt ofördelaktiga priser –

Vågar jag fråga – vilka aktier? insköt Benbé med len stämma. Mammas värdepapper kunde visst räknas på fingrarna.

Det angår dig inte, snäste Längsäll och rynkade pannan. Dumheten är gjord och gjord av mig. Jag anser mig ha tillfogat stärbhuset eller med andra ord dig en förlust på cirka tretusen kronor. Den summan kommer jag att ersätta.

Dumma utredningsmän är trevligare än vad jag trodde, insköt åter Benbés lena stämma. Längsäll sa:

Tig pojke när folk talar. För resten börjar här bli otrivsamt kvinnfolkstomt. Vi får göra något åt saken –

Han stod bredbent mitt i det skymmande rummet, stack två fingrar i sin breda mun och framstötte en fruktansvärd vissling.

Hänsynsfullt sätt att tillkalla husets damer, anmärkte Benbé. Patronen muttrade:

Nå, det mår de inte illa av. Den, som har hand om förståndet ska också ha hand om visselpipan. Men nu får vi se, tillade han med en finurlig grimas, nu får vi se, vilken av de unga fröknarna som är angelägnast att träffa kusin Ben.

De väntade några ögonblick, Benbé i en viss spänning. Hans tyvärr flyktiga tycke hade under middagen flugit av och an mellan de båda systrarna. Emellertid hörsammade ingen av dem kallelsen, men väl deras goda mor, som trädde genom dörren lik en vacker, blid sensommarkväll. Hon sa: Hur långt har herrarna hunnit om man törs fråga?

Till och med aktierna, muttrade patronen. Fru Längsäll log förnöjd och sa: Nå, då kommer jag just lagom.

Benjamin, vände hon sig till den unge mannen, jag har gått igenom din garderob och den blir nog rätt bra, sen flickorna tagit ur de värsta fläckarna, och lagat de trasigaste fickorna –

Min bästa moster, svarade ynglingen med värdighet. Vad beträffar fläckarna, så måste varje sann fläck betraktas som en ren slump och kan ej läggas sin bärare till last. Hålen i fickfodret åter är ett av mig utarbetat sparsystem något i stil med det ärevördiga strumpsystemet. Vid tider av stark penningtillgång fyller man fickorna med sedlar, guld och silver. En rätt stor procent härav letar sig automatiskt ned genom hålen. Vid tider av penningbrist kan man genom en enkel uppsprättning av fickan övertyga sig om att man har ett sparat kapital på rockens botten. Denna metod ger stadga åt penningmarknaden och all världens banker kan gärna få stå på huvudet för den som använder B. B. F. F. – Ben Borcks Fick Foder – metod.

Han skall emigrera! utbrast patronen. Det är en prisvärd och patriotisk handling att föra en dylik yngling ur landet. Men nu går Sveriges störste kräftmetkännare ut att meta. Den något vill lära, han följe honom.

Stopp lite, Ben, viskade den store kräftmetarens maka och högg den lydige ynglingen i armen. först ska du ta det här och gömma det väl. Men inte i rockfodret.

Hon räckte den rodnande Ben en röd liten portfölj med Stockholms vapen i guldtryck. Den visade sig innehålla ett kreditiv på tretusen kronor. Fru Längsäll sa: Det är inte lönt att tacka honom. Saken har varit före. Men förvalta slanten väl, min gosse, för jag måste säga dig att tretusen kronor är inte snutna ur näsan på en tupp här i gården. Kan du en gång i framtiden betala igen, så gör det. Kan du inte – så minns, att vi ha glömt.

Benbé visste inte tacka på annat sätt än att han böjde sig fram och kysste den lilla frun på örat. Det var där han brukat kyssa sin mor, men det skämdes han att tala om. Hon smålog och nickade lite, men hennes blick var riktad ut mot aftonrodnaden i parken. Med korslagda armar vaggade hon lite av och an och hon gav Benbé intryck av en viss oro eller förlägenhet. Slutligen sa hon:

Vad var det nu jag skulle ha sagt? Jo – nu vet jag. Det där att du skulle uppsöka vår släkting Jonathan Borck, det tycker jag bara är dumt. Vi vet ju nästan ingenting om honom och då kan du ju tänka dig, hur mycket han ska veta om oss. Nej, tänk inte på det. Jag vet att din morbror ska ge dig rekommendationsbrev till några affärsvänner han har i New York och Chicago. Vi ska hoppas att de ge dig en handräckning om så behövs.

Hon tystnade men Benbé kände att hon icke var tyst. Och efter några sekunder fortfor hon med ögonen alltjämt vidöppna mot den röda luften:

Skulle nu så vara att slumpen förde er samman – det är ju föga troligt – nå ja – i så fall kan du ju påminna honom om oss – jag menar om din morbror och säga – att han och hans familj – vi allesamman ha det mycket bra – här på Sanna –

Nej, fortsatte hon i samma andedrag, nu ska jag se över dina kläder. Men gå du med morbror och kusinerna. Hans största nöje vid fiske består i att meddela andra sina vidunderliga kunskaper. flickstackarna har han instruerat sen de kunnat stå på benen och jag tror att han skulle bli mycket tacksam för en alldeles färsk elev –

Så sa hon och de skrattade och Benbé sprang ut just lagom för att hugga sina kusiner en under vardera armen. Så drogo de åstad i skymningen ned mot vassarna, som stodo stela, stilla och svarta mot det oljelikt glänsande violetta vattnet. De snattrade om ett och tänkte på ett annat. Benbé undrade, vem av flickorna han skulle förlova sig med. Hans känslor drogo honom för tillfället mot Sanna men minnet av örfilen förde honom närmre den milda Caroline. Emellertid gjorde Sanna slag i saken sägande: Å söta Caroline, kan jag inte få ha Ben i fred en liten stund. – Å, bevars väl, sa den stackars Caroline, slet sig lös och skyndade bort mot sin far, som rörde sig av och an vid vassen, en stor, mörk klump.

Sanna tryckte sig rätt smeksamt intill sin kusin och Benbé hade liksom på känn att hon var den utvalda. Hon viskade i hans öra: Lille Ben, jag vill så gärna ge dig något. – Hon tog fram ett litet paket och stoppade det hastigt i hans ficka. Hon sa: Men du får inte öppna paketet förrän du kommit till Amerika. – Det kan jag inte lova, sa Benbé, för det strider alldeles mot min natur att inte öppna paket. – Då tummar vi på att du inte gör det, sa flickan allvarligt.

De tummade, varpå saken fick anses avgjord. Plötsligt erinrade sig Benbé morbroderns ord om Sannas förfärliga givmildhet. Han sneglade misstänksamt på henne och sa: Hör du lilla Sanna- Sanna – det är väl ingenting du har knyckt från din mamma? – flickan sprang åt sidan och stirrade på honom med stora, ljusblå ögon glittrande som opaler i röda skiftningar.

Så fick Benbé dagens andra orre, tio gånger mäktigare än frukostorren. Tja, det hade jag på känn, muttrade ynglingen och skyndade att ånyo visa Caroline sin trohet.

Vid vassen, med de väl matade håvarna i prydlig rad, stod fader Längsäll och då han varsnade den alldeles färske lärjungen, blev han lätt om hjärtat, spände ut sin väldiga bröstkorg och yttrade:

Du Benjamin, som är okunnig i dessa stycken, till dig vill jag rikta några erfarenhetens råd som jag kan sammanfatta i tjugu punkter. För det första: vid allt fiske gäller det att öva TYSTNADENS svåra konst väl vetande att varje överflödigt ord eller buller kan fullständigt förstöra din fiskelycka –

Dunkande takten med de knutna nävarna lät han sin mäktiga bas mullra över de sovande vattnen. Ho vet om det sen fanns levande liv i vassen eller om inte fast mer de skygga kräken flytt till andra vattendrag? Å andra sidan – vartill tjänar visdom, om den ej predikas?

ANDRA KAPITLET.
Benbé i paradisets rännsten.

Benjamin Borck for till Amerika och hamnade i rännsten. Naturligtvis inte genast. Så länge hans själs älskade – och därmed menade han vackra lilla plånboken med kreditivbrevet – så länge hon inte svek honom, gick det galant. Han trivdes en månad i New York och fick inte något jobb, han vantrivdes en månad i Chicago och fick inte något jobb, han började kallsvettas i det vackra Frisco och fick ändå inte något jobb.

Han saknade inte meriter: han var fil. kand., han hade genomgått ett tekniskt läroverk, en handelsskola, ett massageinstitut, en målarskola. Allt det där skulle inte ha skadat honom, om han bara hållit tyst med det. Tyvärr var han blott alltför stolt över sina meriter och rabblade troget upp dem vid varje kontorsbesök. Cheferna tänkte: Så mycket och ändå ingenting. Tack, min gosse. Good by. – Benbé svarade: Good by själv, ni gamla Skinnstrumpa. Och så gick han till anfall mot nästa kontor alltjämt med samma resultat.

Från Frisco for han till Los Angeles och i denna fasornas stad svek honom hans själs älskade. Han steg in i Citiziens Bank och slängde kreditivbrevet på disken med den frimodiga kläm, som utmärker storspelarens sista kast. Hundra dollars, if you please. En frodig man i bur, betänksamt tuggande som en gammal apa, gav brevet en hornbågad blick och summerade uttagen. Benbé själv hade inte summerat dem, han hade helt enkelt inte vågat. Den hornbågade öppnade långsamt och metodiskt sin gyllene mun till ett hest skratt, sa därpå: Unge man, gå själv till polisen och anmäl er för bedrägeriförsök så blir straffet lindrigare. Ert kreditiv är slut.

Benbé hade hamnat i rännsten. Det betydde dock icke att han för tillfället saknade fast bostad. Redan vid sin ankomst till Syd-Kalifornien hade han hyrt rum i en liten kuststad några mil norr om Los Angeles. Hans värdinna var kanadensiska, en ståtlig, vacker, rödhårig, frånskild fru. Han hade betalat henne en månad i förskott, han hade rätt till sitt rum. Kanadensiskan vägrade honom icke denna rätt – tvärtom, hon ville dessutom skänka honom sitt varma hjärta. Benbé vägrade – ingalunda därför att kusinerna Längsäll existerade, men den vackra kanadensiskan behagade honom i själva verket alldeles för mycket. Han hade inte lust att inlåta sig i kurtis med ett fruntimmer, som han verkligen tyckte om. Han var för fattig.

För att undvika sin förtjuserska höll han mest till på gatan, satt vid rännsten.

Frånsett den något obekväma ställningen hade han det bra nog. Bakom honom sträckte sig en oändlig rad av noaks arkliknande hus som så att säga lågo förtöjda med stävarna mot asfalten. Vägen liknade mera en palmlund än en gata. Brokiga fåglar åt vilkas skönhet naturen ägnat så mycken skicklighet, att man kunde tro dem konstgjorda, lyste under de mörkgröna palmbågarna. Kolibrier roade sig själva och Benbé genom att stå stilla i luften framför praktfulla blommor. Barn på rullskridskor och sparhjul, jordiska änglar så till sägandes, körde över trottoarsittaren bakifrån och framifrån och från sidorna, beredande en stimulerande omväxling. Äldre herrar, vördnadsvärda patriarker, beväpnade med golfklubbor gledo förbi i sina bilar. Han vinkade åt dem: de stannade och frågade vänligt om han ville följa med. Vidare frågade de honom om inte vädret vore vackert och Kalifornien paradiset. Han tog på sin ed att Kalifornien är paradiset och att det är en njutning och en ära redan att få sitta i paradisets rännsten. De gamla herrarna drogo nöjda vidare. Andra bilar komma lastade med unga flickor iförda vackra baddräkter. Benbé vinkade och flickorna stannade och frågade om han inte ville följa med till stranden. Nog ville han men vågade icke.

När de sågo honom sitta där dag efter dag på samma ställe, blevo de nyfikna, stannade självmant, stego ur

och satte sig omkring honom med uppdragna knän just som han själv. De frågade om det i hans religion funnes något, som bjuder en ung man att sitta så där dag efter dag. Han genmälte att hans religion var den urgamla kinesiska taoismen eller läran om vägen eller sjuhundrasjuttiosju sätt att göra flickor nyfikna. Enligt denna upphöjda lära skall en ung man, som i sju dar uthärdat vad han uthärdat, på den åttonde dagen rikligen lönas med besök av sju undersköna flickor i behagfulla dräkter och med betagande sätt. Flickorna utbrusto i jubel – ty se! den urgamla kinesiska visdomen hade hållit streck även i våra dagar. Snabbt hämtade de ur bilarna frukter och sötsaker och rökelse samt vissa uppfriskande droger. Dessa blandade de i silverne kärl och välsignade dem genom kraftiga handskakningar, varefter de kredensade drycken med utsökt behag.

Namnet Benbé behagade flickorna och de gåvo honom också namnet Funnybunny, som betyder Tokroliga Kaninen. Flickornas namn hade alla någonting blomlikt och honungsdoftande över sig men då den ena flickan lika gärna kunde heta detsamma som den andra – ty de voro alla lika fulländat sköna och väl målade – föredrog Benbé att döpa dem efter deras bilar, vilkas utseenden dock voro lättare att hålla åtskils. Han kallade dem sålunda miss Nash, miss Ford, miss Cadillac, miss Packard och så vidare.

Efter någon tid anlände ytterligare bilar med damer som visade sig vara de andras mödrar och mormödrar. Även de kommo från badstranden iförda baddräkter, smakfulla liksom flickornas fast av ett luftigare snitt. De slogo sig ned bland ungdomarna och då de hörde berättas om den urgamla kinesiska visdomens hållbarhet, brusto även de i jubel och förnöjde sig med de övriga som om icke ett kvartsekel skilt dem åt – ty i paradiset existerar som bekant ingen tid; kvinnorna äro där eviga av den enkla orsaken att de äro änglar. Men Benbé, som var en oförståndig nykomling, iakttog med bävan de sistkomnas relativt åldriga lemmar och fick liksom på känn att de vördnadsvärda kunde förkyla sig. Han hämtade allt vad kanadensiskan ägde av schalar och mantiljer samt pälsverk och insvepte med öm omsorg de kära gamla. Någon tack varken fick eller begärde han för denna ringa tjänst men hans eget samvete prisade hans belevenhet. Också sökte han draga nytta av deras mogna erfarenhet men de fruktade kanske att tråka ut den unge mannen genom sin visdom och pratade därför samma nojs som de muntra flickorna fast mera barnsligt.

Emellertid gåvo dessa paradisiska fester i rännsten kanadensiskan någonting att tänka på. Hon trädde alltså ut till honom och yttrade:

Benbé, polisen här på gatan har lagt märke till er. Vore han inte rädd för de gamla damerna, som allesamman tillhöra kvinnoklubben, så skulle ni för länge sen fått obehag. Och vad är det nu också för ett sätt att sitta här och vänta på flickor –

Benbé svarade sorgset och värdigt:

Mrs Canadian, jag väntar ingalunda på flickorna och deras ice-cream-soda och drinks som redan gett mig magsyra. Jag sitter här för mina synders skull. Jag väntar på mr Jac Tracbac.

Bevare mig väl! utbrast kanadensiskan hånfullt. Jag trodde ni väntade på president Coolidge eller mr Edison eller käre gamle John D. Rockefeller –

Nej, jag är inte släkt med dem, sa Benbé, men naturligtvis är herrarna välkomna.

Kanadensiskan tog nålen ur sin bröstduk och petade omsorgsfullt sina vackra vita tänder. Därpå sa hon:

Menar ni verkligen att ni väntar den riktige Jac Tracbac?

Benbé svarade: En tradition i familjen berättar att han inte är riktig. Men det gör detsamma. Han är min fars kusin och jag har skyldigheter mot honom. Jag bleve förtvivlad om han ginge förbi min dörr i ren distraktion.

Kanadensiskan satte sig bredvid honom och funderade.

Tracbac, sa hon, bor i Beverly Hill. Ni borde göra honom ett besök. Det vore säkrare än att sitta här och vänta –

Jag har gjort honom ett besök, svarade Benbé dystert. Det vill säga – jag har besökt en neger som bor i hans grindstuga.

Å bevare mig väl, utbrast kanadensiskan försmädligt, ni blev kanske inte insläppt?

Nej, men jag blev utsläppt, bekände Benbé rodnande. Jag sa den där negern att han möjligen kunde kallas svart lymmel. Tyvärr var han starkare än jag. För resten sa han, att Tracbacs släktingar äro talrikare än håren på mitt huvud och att hans forna skolkamrater räknas i tiotusenden samt att deras ålder varierar mellan tjugufem och sjuttiofem. Ja ni förstår, vad han menade, det svarta kräket.

Jaså på det viset, log kanadensiskan förstående och medlidsamt. Det var alltså den dagen då ni påstod att ni fallit av spårvagnen –

Just den dagen, muttrade Benbé. Jag ljög. Ursäkta.

Genera er inte för mig, uppmuntrade kanadensiskan och klappade honom retsamt under hakan, genera er inte för mig. Jag är uppfostrad i flickpension.

Benbé sa: Jag skrev till den där store clownen, framförde rentav hälsningar från gemensamma släktingar och vänner. Min fars kusin behagade inte ens svara. Vad tycks?

Ack ni dumma gröngöling, svarade kanadensiskan medlidsamt. Begriper ni inte att hans sekreterare öppnar posten och att han har order att inte lämna fram tiggarbrev.

Benbés bronsmörka hy mörknade ytterligare, han muttrade:

Hur kan ni gissa det? Att det var tiggarbrev?

Kanadensiskan ryckte på axlarna och slöt ögonen. Plötsligt sken Benbés ansikte upp i ett tjuvpojksleende:

Vet ni, vad jag gjorde sen då? Det kan ni aldrig gissa –

Berätta! berätta! ivrade kanadensiskan och spärrade upp ögonen. Och kom ihåg att jag har varit i flickpension – ni kan berätta allting för mig –

Det är bra, sa Benbé, för det här ni får höra, är rackartyg och förfalskning. Men lyssna och lär något. Jag har läst i bladen att min släktings hobby är apor. Han ska ha fullt med såna i sin bungalow. Nå, jag gick till den finaste djuraffären i stan. Inte hade jag råd att köpa någon apa, förstår sig, men jag köpte en reskorg för markatta med fönsterglugg. Vidare satte jag affärens reklamkort kors och tvärs över korgen för det är en mycket välkänd affär. Sen for jag till Beverly och där mötte jag en pojke. Jag viftade honom om nosen med en dollarsedel och bad honom strala en stor vacker katt –

På några röda minuter var han tillbaka med en stor, livskraftig, argsint hankatt. Pojken och jag lyckades stoppa in den i korgen, men jag vill lova att vi blödde samman som ett par antika fosterbröder. Nu ska du få göra Tracbacs grindneger lagom noskig sa jag och gav honom instruktioner.

Snyggt! fnös kanadensiskan.

Ja, det var inte så illa uttänkt, medgav Benbé blygsamt. Pojken satte åstad och sällan torde ni ha sett en

ilsknare katt eller en sällare pojke. Här är en apa från vår affär, sa pojken åt grindnegern. Er husbonde har beställt den och vill ha den genast. – Negern stack ansiktet till gluggen och blev fasligt illa klöst. Det är en katt! skrek han. – Det är en av de nya kattaporna från Orangutangien, förklarade pojken enligt sin instruktion. Var rädd om honom och låt honom gärna klösa er en smula. Det ska pigga upp er båda två och mr Tracbac är angelägen att han ska trivas. Och sannerligen stack inte negern in ett finger och lät katten bitas –

Också gav jag honom de amplaste lovord, försäkrade Benbé okonstlat. Det är klart att negern inte skulle glömma den katten utan så snart som möjligt beskärma sig inför sin husbonde i hopp – i hopp om – i hopp om –

Benbé tystnade. Kanadensiskan skakade honom otåligt:

Nå ni tokstolle, vad tror ni er vinna med det där? Tror ni att Tracbac kommer hit därför att ni behagat spela hans grindneger ett spratt –

Benbé viskade:

Ser ni mannen som kommer där borta i hörnet av Washington avenue. Ser ni honom? Det är han.

Det var lunchdags. Den breda vägen, solvit och het i mitten, palmskuggad på sidorna, låg fullständigt folktom så när som på de båda trottoarsittarna och den ensamme vandrare. Kanadensiskan stammade andfådd av sinnesrörelse:

Tracbac? Hur – hur – vet ni det?

Benbé svarade stillsamt: Jag har det på känn.

Mannen närmade sig. Benbé tyckte att han gick långsamt; kanadensiskan tyckte att han gick fördömt långsamt. Benbé viskade:

Jag har i vårt familjealbum sett några porträtt av honom men bara som pojke. Jag minns dem inte. Men jag har det på känn –

Kanadensiskan viskade:

Jag har bara sett honom på film och i journaler. Jag tror inte jag skulle känna igen honom med mindre han gjorde någon av sina grimaser. Han har ett sånt där utseende som inte är något utseende.

Nå den här då? viskade Benbé alltmera upphetsad. Är det kanske något särskilt med honom? Ja, han saknar bil, golfklubba och tuggummi. Det hör till hans jobb att vara originell, inte sant. Han har antagligen gått till fots ända från Baeverly eller tagit spårvagnen till Ocean Park. Jag trodde att han skulle ha skjutit en skottkärra framför sig eller kommit på sparkcykel. Det var dumt tänkt. Från hans upphöjda världsclownsynpunkt sett är det naturligtvis mycket originellare att inte vara originell. Men min fars kusin är det. Jag har det på känn –

Hans spänning grep också kanadensiskan som stirrade framför sig under kraftigt rynkade ögonbryn. Benbé med huvudet mellan knäna, viskade åt henne: Mrs Canadian, låt bli att glo på honom. Visa att ni har fått uppfostran. Och kom ihåg – han har första ordet – vi säger ingenting –

Så sutto de alltså båda i den största spänning, den ene med huvudet mellan knäna, den andra med ögonlocken hopknipna för att inte verka ouppfostrad. Den långsamme vandraren hade nått fram till dem och passerade bakom deras ryggar förbi utan att ens dröja. Det retade Benbé. Han hade ändå haft på känn att det

var clownen. Plötsligt rätade han upp sig och ropade på svenska:

Å, käre gamle vän, min fars kusin! Varför så brått?

Främlingen vände sig hastigt om och stirrade på den unge mannen med stora mycket ljust blå ögon, som i skuggljuset glittrade nästan som opaler. Han föreföll förargad och muttrade någonting på engelska. Kanadensiskan dolde ansiktet i händerna. Benbé lyfte lite på mössan och smålog med vinnande ödmjukhet.

Jag ber om förlåtelse, sa han nu på engelska. Jag tog fel. En obetydlig likhet eller ett tillfälligt värmeslag förvirrade mitt omdöme. Kan ni förlåta?

Naturligtvis, naturligtvis, mumlade främlingen och avlägsnade sig hastigare än han kommit.

Benbé var snopen. Det är otrevligt att ha på känn och känna galet. Förståndet kan få ta fel men har man känslan till rådgivare bör känslan vara ofelbar. Kanadensiskan å sin sida var förargad. Hon tyckte att Benbé var ett nöt och tyckte alldeles för mycket om honom för att tycka om, att han var ett nöt. Osjälviska kvinnor ha lättare att överse med egna fel än med vännens. Hon yttrade med stränghet:

Benbé, ni har alltid någonting på känn och jag har märkt att ni alltid har galet på känn. Skulle ni inte i stället vilja bruka det lilla förnuft som Vår Herre kanske ändå givit er?

Till exempel, fortsatte kanadensiskan fundersamt, hur kan ni tro att Tracbac skulle uppsöka er, därför att ni sänt honom en katt?

Katten kom inte ensam. I ett snöre kring halsen hade han ett brev från mig och dessutom ett litet paket, förklarade Benbé.

Än sen, sa kanadensiskan, ni har ju skrivit till honom förr utan att få svar.

Visserligen, medgav Benbé och hans tjuvpojksleende stack fram. Jag har skrivit förr men jag har aldrig skickat brevet med en arg katt. En katt som brevbärare väcker uppmärksamhet, förstår ni, och allting beror på reklam här i världen. Dessutom har jag ju sagt er att där fanns ett paket också –

Och vad innehöll det? sporde kanadensiskan. Inte för att jag är nyfiken på era dumheter men lätta ert hjärta i alla fall.

Benbé suckade och mumlade: En ring –

En ring? upprepade kanadensiskan nyfiket. En dyrbar ring?

Benbé svarade efter några ögonblick oändligen dystert:

Mig har den kostat samvetskval. Nu vet ni det.

Å, bevare mig väl, fnös kanadensiskan. Hon tillade: Kom in och ät lunch. Ägg och skinka, vad säger ni om det?

Jag är inte inackorderad i maten! röt Benbé. Tanken att få utbyta sötsakerna mot ägg och skinka var pinsamt förledande. Men han hade inte en cent och han ville inte ta någonting gratis av en flicka, som han höll av. Dessutom var han rädd att lämna sin plats. Tracbac kunde likvisst komma: det var inte alldeles orimligt.

Kanadensiskan steg in och smällde igen dörren så att husets papptjocka väggar bågnade utåt. Husen i paradiset äro så beskaffade. Benjamin Borck omfamnade ånyo sina knän och lyssnade med hungerkväljningar till det behagliga fräset från kanadensiskans kök. Efter några minuter kom hon åter ut på

trappan, vippade behagfullt med kjolen och nynnade förföriskt:

Ägg och skinka, ägg och skinka – passar det?

Utan att lyfta sitt huvud svarade han:

Söt och efterhängsen, söt och efterhängsen – passar det?

Hon funderade och sa:

Röd rostbiff med gurka och sallad, föredras det?

Han svarade tjurigt:

Rödhårigt fruntimmer, sturskt och inbilskt, föredras det?

Kanadensiskan återvände in till sig med en dörrskräll som kom väggarna att bågna rätt igen.

Bilarna återvände med sötsaker, flickor, mammor och mormödrar. När de varsnade hans dystra uppsyn fördubblade de sin älskvärdhet och sina gottransoner. Han bet ihop tänderna och stjälpte ut cocktailen. Han erfor ett obehag i denna kvinnskock, ett obehag som bra nog liknade rädsla. Han satt uppkrupen mot en palmstam vars nedersta, avsågade grenar skuro honom i ryggen. Stammen tycktes honom en tortyrpåle och han erinrade sig att han vistades i ett gammalt indianland. Barndomens ädla indianer hade varit tappra och grymma. De ädla damerna voro också ädla och grymma. Ju bistrare hans panna blev, desto mer glänste flickornas vackra ögon av en olycksbådande glädje.

Du milde, ropade Benbé, vill ni låta mig vara i fred, ni tokor! – Men det ville de inte. Miss Cadillac, den vackraste, kastade sig om ynglingens hals. De andra slöto allt tätare ring kring honom och betraktade honom kannibaliskt eller kanske endast moderligt. Funnybunny var deras hobby, deras docka. Han tänkte: Ni ska få se att de börjar klä av och på mig och ge mig smäll i stjärten – det är ju nöjet med dockor. Vad var han egentligen för ett strunt och flarn? Om en bunt vackra flickor behagade roa sig med honom så borde han sannerligen känna sig tacksam och hedrad. Mången lärd man, stor konstnär, genial skådespelare dela denna tvivelaktiga ära.

Leken kvalde honom alltså och han behövde en syndabock. Kanske var det i längden lite svårt att ilsknas över sju vackra flickors smek. Plötsligt upptäckte han sin fiende, den långsamme mannen, stadd på återtåg mot Washington avenue. Försiktigtvis hade han nu valt den andra trottoaren. Benbé drog den vackra miss Cadillac till sig, kysste henne och viskade något i hennes öra. I hennes ögon uppflammade genast utrops- och frågetecken. Hon viskade: Vet ni vad funnybunny säger? Mannen som går där är Jac Tracbac.

Benbé tillade med utsökt list: Bra synd i alla fall att ingen av er ska ha en kodak till hands. Det vore ändå ett enastående tillfälle att knäppa honom.

Denna vädjan till en av de starkaste drifter, som den moderna kulturen alstrat, gjorde ögonblickligen verkan. Medvetande att möjligen ha ett storvilt inom skotthåll väckte deras otyglade jaktlust. Inom några sekunder satt var och en vid sin ratt med en kodak uppfälld bredvid sig. Benbé andades ut. En polis kom fram till honom och yttrade:

Ni är trött, unge man, och jag undrar inte på det. Tyvärr måste jag nog tala med er värdinna för det här levernet går inte på min gata. Men det är otrevligt att tala med henne: hon har ett häftigt humör. – Mycket häftigt, bekräftade Benbé medlidsamt.

Polisen sträckte upp sin lekamen, man kunde se hederliga gamla Lings system skälva i de kraftiga

musklerna. Han spottade ut tugget och stegade in i mrs Canadians hus.

Samtidigt återvände med rasande fart bilarna. Benbé kröp ihop och dolde ansiktet i händerna. Miss Ford tvärstannade, och ropade: Funnybunny, ni är en skurk. Den beskedlige karln var inte någon artist alls. Han gav oss sitt visitkort. –

Hon kastade åt ynglingen ett visitkort och samtidigt bombarderade hon den olycklige med apelsiner, grapes, konfekt och gud vet allt. Damerna uppgåvo härskri. De körde flera varv runt, runt och bombarderade Benbé med allehanda. En halv ananas träffade hans huvud och det mjuka köttet rann ner över ansiktet. Därpå flydde den vilda horden.

Kanadensiskan följd av polisen kom ut och beskådade Benbé. Han såg löjlig ut där han satt nedsölad och omgiven av en vall med frukt och sötsaker. Mrs Canadian rynkade dock pannan, eftersom det inte var hon, som gjort honom löjlig utan andra kvinnor. Hon sa till polisen: Jag är verkligen ledsen att jag nyss skällde ut er, sir. Ni hade alldeles rätt. Den där gentlemannen skräpar. – Jag är glad åt ert erkännande, svarade polisen tacksamt. Den här gatusittaren är inte lämplig för staterna, han bör fara hem till sitt land igen. – Bjuder ni på resan, Noak? sporde Benbé och sträckte fram handen som en tiggare.

Några människor samlades kring gruppen och gjorde ställningen obehaglig. Även den långsamme främlingen hade sällat sig till de andra. Polisen, som tagit sig en funderare, sken nu upp och sa: Är ni medellös? – Benbé svarade lakoniskt: Det ser så ut. – Då är allting klart, förklarade Noak lättad. Är ni meddellös blir ni deporterad. Här i landet får ingen lida nöd – det strider mot staternas grundsatser.

När människorna, som samlats av tom nyfikenhet, hörde att de hade en medellös inför sig vände de sig med avsky bort, skakade sorgset sina huvuden och avlägsnade sig. Blott polisen, kanadensiskan och främlingen stannade hos Benbé. Kanadensiskan som med allt mildare blickar sökt locka sin stackars skyddsling till avbön och underkastelse vände sig nu retad mot polisen och sa: Jag undanber mig att ni ställer till med bråk utanför mitt hus. Avlägsna er genast! – Jag ska gå, mumlade polisen men tillade med ett försök att visa yrkesmässig fasthet: Den här unge mannen ska i alla händelser följa med mig. Han är anhållen. – Nu ingrep i sin tur främlingen och erbjöd sig medlidsamt att ställa borgen. Och vem är ni? sporde polisen med mycken stränghet. Kan ni legitimera er?

Främlingen började leta i sina fickor och ju mer han letade, desto mer brydd syntes han, rodnade och grimaserade. Jag hade ett kort nyss, mumlade han. Plötsligt gjorde Benbé ett kråkhopp in bland sötsakerna och fumlade fram det begravna visitkortet. Polisen läste högt och avmätt: Mr Jonathan Borck, Baeverly Hill. Är det ni? – Främlingen nickade. Benbé tog fram en fickspegel och började snygga upp sitt nedsölade ansikte. Plötsligt sträckte polisen upp sig, det lingska systemet i hans muskelspel kom åter till synes under kakin, han gjorde stramt honnör för främlingen och yttrade: Jag är mycket glad att se er, sir. Vågar jag behålla det här kortet som ett minne? – Därmed hälsade han artigt kanadensiskan men tog ingen som helst notis om anhållne Benjamin Borck. Han avlägsnade sig med steg som verkade nästan piruetterande.

Borck, upprepade kanadensiskan. Är ni släkt med den här gossen? – Benbé betraktade sig alltjämt i spegeln. Han sa: Om vi är släkt? Ser jag inte ut som en clown, kanske? Och den där herrn är min fars kusin, den store Jac Tracbac.

TREDJE KAPITLET.
Knepet med katten, ringen och clownen.

Jag har fångat honom, tänkte Benbé. Min förslagenhet har firat en första seger och nu gäller det att utnyttja den på ett finurligt sätt. Jag antar att jag måste fjäska, belevat men målmedvetet. Inte stoppa tummen i mun, Benbé, inte vara blyg! Din begåvning ligger åt det skojaraktiga hållet –

Och han sa:

Stig in, mr Tracbac, och känn er hemmastadd. För mig är det en stor ära, det försäkrar jag er vare sig ni tror mig eller ej.

Han tog sin fars kusin i högra armbågen och förde honom artigt men bestämt in i sitt rum. Här finns en bra gungstol, sa han och trugade ned gästen.

Den berömde artistens uppsyn var något förvirrad – än blickade han mot dörren än mot fönstret som om han verkligen känt sig infångad. Benbé klappade honom vänligt på axeln.

Ni är här hos en vän och frände, sa han lugnande, väl vetande att stora artisters nerver måste behandlas särskilt milt. Ingenting obehagligt kan hända er.

Jag är inte alldeles säker på det, mumlade Tracbac. Eljes skulle jag kommit tidigare. Ni har kanske väntat på mig?

Jag har väntat och längtat, medgav Benbé sanningsenligt. Jag har på känn att ni kommer att bli av allra största betydelse för mig. En pojke i min belägenhet får haka sig fast, var han kan. Jag skulle vara stolt att få kalla er onkel eller kusin eller bara du, rätt och slätt. Men å andra sidan, tillade han hastigt och med plötsligt äckel åt sitt föraktliga fjäsk, å andra sidan kan det vara mig totalt egalt. Jag står inte efter det. Hur mår vår katt? Tycker ni om den?

Ännu har jag inte hunnit fästa mig vid den, svarade Tracbac beskedligt. Men det är en särdeles vacker katt skulle jag förmoda. Det förefaller vara en sån katt som jag önskat mig –

Benbé blev förargad. Naturligtvis hade inte clownen önskat sig någon katt. Kattposten var givetvis avsedd att verka skrattretande och uppseendeväckande. Man får lov att slå på trumma och gå på händerna! För sjutton hakar – en clown bör väl ha sinne för skämt – vem eljes?

Han kastade till honom en bunt cigarretter. Emellertid erinrade han sig fjäskandet och skyndade att skänka eld. Han tog sats och krumbuktade efter fattig förmåga:

Tänka sig bara en sån himla ära för mig. Jag tänder Jac Tracbacs cigarrett. Jag antar att åtskilligt gott folk skulle avundas mig. Tja, det är ett konstigt land. Folk tycker om fånigheter. Därhemma är ni vansinnigt populär. Tidningarna offrar spalter på er. En första klassens Nobelgubbe får inte tiondelen. Medge att det är rakt upp i natten? Folk höjer er till skyarna och några meter till. Sällan ser man något så triroligt som Jac Tracbac.

Triroligt, upprepade clownen och nickade förtjust. Ja, jag minns att vi som barn använde det ordet om dumma och löjliga personer.

Och han upprepade leende: – triroligt – triroligt –

Benbé tänkte: Det är tråkigt att mitt humör ska vara grumligt just i dag. Jag fjäskar men jag fjäskar ojämnt. Mitt sätt är mindre vinnande. För resten måste jag snart gå rakt på sak. Fast finurligt förstår sig.

Han sa: Låt oss nu tala om kära släkten. Jag antar att det är åtskilligt ni vill veta –?

Clownen svarade lakoniskt: Ingenting.

Ingenting? upprepade Benbé och hostade rök som om han fått ett kraftigt slag i maggropen. I-hing-hingenting? Är ni säker på det?

Alldeles säker, bekräftade clownen. Släkten intresserar mig inte ett spår.

Jo, det fattades bara det, utbrast Benbé mer naivt än belevat. Vad hade jag då här att göra? Så långt jag kan minnas tillbaka ha vi Borckar sagt: Där går han långt borta i Amerika och tänker på oss. Han skäms att skriva därför att det var ju lite tråkigt med den där historien – ja, ni vet vad jag menar.

Tja, sa Tracbac urskuldande, vanligen är det så att man här ute får annat att tänka på. Man glömmer varför man kommit.

Naturligtvis, medgav Benbé men skakade ogillande på huvudet. Han hade mycket fasta moraliska föreställningar. En pojke som snattat och rymt borde titt och tätt sända ångerfulla och sorgsna tankar till hemmet. Han sa buttert:

Under den sista halvtimmen har ni inte tagit blicken för en sekund från mitt kära, jovialiska bockska anlete. Ni har frossat i gamla minnen. Så är det med den saken –

Clownens lugna, trötta ögon tycktes göra en värdering av Benbé. Så slöt han ögonen och skakade på huvudet. Benbé sa:

Den där huvudskakningen plus ert förnäma sätt tillplattar mig totalt. Det har jag för allt mitt fjäsk och mina geniala kattidéer.

Reste ni hit ut för att träffa mig? frågade clownen hastigt och med ett visst intresse i rösten. Benbé slog föraktfullt ifrån sig.

Å nej då, nej då! Inbilla er ingenting! Uppriktigt sagt så hade jag nästan glömt er. Men i Frisco fick jag en uppenbarelse – kalla det vidskepelse eller vad ni vill. Det hände på en bank. Jag upptäckte att mitt kreditiv tagit slut –

Och det förde tanken till mig? för att vara vidskepelse är det mycket lite underligt –

Nej, det var inte så! försäkrade Benbé ivrigt. Det var någonting som kom mig att tänka på farmor. Hon skred fram över molnen kan jag säga och vid gummans förklädsband hängde ni, Lill- Nathan Borck, gummans kelegris –

Å, på det sättet, mumlade clownen och nickade.

Men ni vill kanske påstå, fortsatte Benbé med mycken spydighet i rösten, ni vill kanske påstå att ni glömt farmor också? Är det så har jag verkligen vänt mig till galen person och jag kunde ha besparat mig kattstölder och andra finurligheter –

Tracbac slöt åter ögonen och lät stolen sakta gunga. För första gången såg Benbé sin berömde frändes leende. Det började med trumpet putande läppar som långsamt smalnade och drogos ut på längden. Å, du milde, tänkte Benbé, det är ju ett äkta, patenterat clownflin.

Tracbac sa: Glömt? farmor? Den tanken förefaller mig mycket absurd. Henne glömmer jag nog inte. Jag var grymt rädd för farmor.

Rädd! upprepade Benbé häftigt. Tillåt att jag sätter mig! Jaså ni var rädd för gumman. Hör nu ni, det där har ni fått alldeles om bakfoten. Minnet sviker er totalt. Varenda Borck kan tala om för er att ni var tokig i farmor. Ni älskade henne.

Visst det, medgav Tracbac. Jag höll av henne. Men det ena förskjuter inte det andra. Utan farmors mäktiga

beskydd hade jag haft det svårt. Hon höll sin hand över mig. Gott och väl. Men det var också en fruktansvärd hand. Oj, oj, oj, vad den gumman kunde skrämma mig – oj, oj, oj –

Klangen i clownens stämma misshagade Benbé; där fanns en blandning av skrämsel och njutning, som verkade obehaglig. Han muttrade:

Det tycks ha smakat er; ni skiner som en salig vid blotta minnet.

Tracbac rynkade pannan. Han svarade torrt och snävt:

Det är inte ovanligt att barn fästa sig särskilt starkt vid en sträng far eller mor eller farmor. Idel godhet glöms. Det är min erfarenhet.

Benbé tänkte: Här sitter jag och lyssnar till dumheter i stället för att regelrätt tigga. Man borde lära sig tigga i skolan. Förr eller senare kommer lite var i behov av konsten på ett eller annat sätt. Kunna latin är ingenting mot att kunna tigga. Han sa:

Jag sitter här och grubblar över ett spörsmål som ni kanske kan besvara åtminstone till hälften: Vilket kan anses svårast – att vigga av en rik släkting, som inte vill förstå att man viggar, eller att bli viggad av en fattig släkting som förstår att man inte vill förstå? Har ni glömt katten och vad katten tillhörer?

Det är sant, det är sant, mumlade Tracbac ivrigt och grävde i sina vida, djupa fickor. Han tog fram en liten ask och ett brev.

Där ha vi tiggarbrevet, anmärkte Benbé med tillfredsställelse. Ni undrade kanske över kattens uppgift? Kattens uppgift var att få er att undra. Hade jag haft råd, skulle jag sänt en elefant. Det gäller att slå på trumma.

O ja, o ja, mumlade clownen. När jag var i er ålder eller något yngre stod jag utanför tältet och slog på trumma. Jag kan traktera instrumentet –

Men vad det här brevet angår, fortsatte han allvarligt, kan man inte kalla det tiggarbrev. Ni skriver att ni sänder mig farmors ring – eller rättare sagt en ring med farmors hår. Ni skriver att ni gärna skulle vilja skänka mig den, men att era ekonomiska omständigheter tvinga er att sälja. Och ni ser helst att jag köper –

Vem håken skulle eljes göra det? undrade Benbé vresigt. Förstår ni inte ännu att jag ockrar på er släktkärlek?

Vidare, fortsatte Tracbac utan att låtsa om inpasset, vidare påpekar ni uttryckligen ringens obetydliga materiella värde –

Jag uppskattar det till åtta dollar femtio cent, tillkännagav säljaren fundersamt.

Materiella värdet har härvidlag ingen betydelse.

Från min synpunkt sett är emellertid det hela en ren affär –

Från min synpunkt sett, genmälte hans unge frände lugnt, är det hela en smutsig affär. Ni kan tänka att jag blev ängslig, då ni antydde att ni inte älskade släkten. Vad vill ni väl? Nöden har ingen lag.

Tracbac reste sig och betraktade sin frände genom smala ögonspringor, han fingrade oroligt på brev och ask, som om han med fingertopparna velat pröva deras värde. Han sa:

När allt kommer omkring är det kanske ett skämt bara. Ni vill driva med mig. Inte något särdeles fint skämt

– men ändå – bättre så –

Bättre så? upprepade Benbé kärvt. Bättre för er kanske. Jag har inte råd att hitta på såna här spratt och upptåg gratis.

Och Benbé tänkte: Nu är kanadensiskan välkommen med isvatten. Hon får sno sig om hon vill se skymten av den store Tracbac.

Clownen hade i själva verket tagit några långa steg mot dörren. Emellertid vände han, villrådig och underligt upphetsad. Han började kila av och an i rummet på detta snubblande, skrämda, råttliknande »triroliga» sätt som otaliga stormande applåder belönat. Han talade lågmält:

Benjamin Borck, vi får göra ett slut på det här. Själva ringaffären kunde jag ha klarat per brev eller bud men jag hade kommit på den idén att anförtro er ett uppdrag av vikt. Nå – nu återstår i alla händelser endast ringaffären. Även den har gjort mig en smula tveksam. Men ni är ju inte min son, jag har inte något ansvar för ert uppförande.

Åter funderade han några ögonblick och trevade på asken. Han sa: Benjamin, såg ni nånsin farmor?

Benbé skakade på huvudet. Gumman hade dött året innan han föddes. För honom var hon endast ett familjebegrepp och märklig kanske mest därför att hon var den enda som rymlingen Jac Tracbac hållit av.

Under sådana förhållanden, fortsatte clownen och stirrade i golvet, kan ringen inte ha särdeles stort värde för er. Jag bevarar i mitt hem några minnen av min familj. Det här blir ytterligare ett och på sätt och vis mycket representativt som sådan. Alltså köper jag ringen.

Benbé den förhärdade slyngeln drog häftigt in andan genom sammanknipna näsborrar. Det ljöd nästan som en snyftning och var kanske någonting ditåt fast han lyckades hålla ögonen anständigt torra. Han var en helt ung man, han hade haft en sträng och god mor och de krångliga, oregelbundna verben tigga, bluffa, skoja hade inte ingått i hans examen. Han sa med en viss grötighet i stämman:

Hör nu ni, mr Tracbac, om ni inte är ovanligt korkad borde ni förstå att jag sände er ring och katt och hela fallerallan för att på ett fint och säkert sätt komma till tals med er –

Plötsligt och blixtlikt kom ett vredesutbrott från clownen som beskedligt svalt oförskämdheter.

Prat, bara prat! Ni har kommit till tals med mig, pojke! Och vad har ni sagt mig? Dumheter, fräckheter! Ingenting annat.

På en halv sekund slog han så ned tonen och fortsatte helt beskedligt: Jag köper ringen. Men jag är alltjämt lite tveksam. Det är i alla fall kinkigt och obehagligt att sammanblanda pengar och känslosaker. Å andra sidan förstår jag ju att ni inte har mycket med farmor att skaffa – ur känslosynpunkt sett. Svårigheten blir blott att bestämma priset. Vad har ni tänkt er?

Benbé hade återfått gäddkäften. Gallan sjöd.

Det är beskt att lida förödmjukelser om man själv bär skulden. Emellertid gäller det här i livet att hålla god min, vara fräck och kavat och något cynisk i sin manliga själ – hur barnslig den än må vara. Den unge mannen strök eftertänksamt symbolen för sin manlighet, skäggtofsen, och spelade framgångsrikt den fundersamme säljaren.

Låt mig se – det är inte lätt att värdera – ni har rätt i det – värdera en sån här sak – farmors hår – kära gamla farmor – är det för mycket med hundratusen?

Äntligen tycktes Tracbac övertygad att ynglingen drev med honom. Benbés uppträdande var inte särdeles lättförklarligt. Å ena sidan kunde han vänta sig någon hjälp av släktingen och hade vidtagit åtskilliga konstbesynnerliga anstalter för att åtminstone komma till tals med honom, å andra sidan gjorde han nu – när han lyckats i sitt syfte – allt för att gå vinsten förlustig. I själva verket stred inom honom ett högst naturligt hjälpbehov med åtskilliga fördomar eller rättskänsla, hur man nu vill se saken. Denna tvedräkt är i vår tid vanligare än förr. Gloriösa och glorifierade exempel mana ungdomen att slå rekord i fiffighet enkannerligen på det ekonomiska området. Rätt är rätt, naturligtvis, men är det alltid rätt att handla rätt? Hos Benbé kämpade den gamla Längsällska moralen med nyare riktningar, som det moderna livet självt tycktes prisa genom några sina heroer och matadorer.

Nu inträdde kanadensiskan bärande en bricka med isvatten och cocktails. Hennes humör var inte som Benbés grumligt men det var livligt.

Hon hade samvetsgrant lyssnat vid den papptunna väggen utan att förstå ett ord av de båda herrarnas språk. Ett misslyckat lyssnande är farligt för en kvinna med temperament, fantasi och ansvarskänsla. De talandes tonfall voro stundom upprörda och hon tyckte sig ibland förstå att »hennes pojke» var mopsig mot den store clownen – då lyfte hon två fingrar och hytte häftigt i luften. Andra ögonblick tyckte hon sig i Tracbacs röst finna uttryck av högfärd, kitslighet och fräckhet – då satte hon de knutna händerna i sidorna så hårt att de tycktes pressa ett övermått av blod upp i kinderna. Slutligen uthärdade han inte dessa växlande sinnesstämningar, ordnade hastigt sin bricka och steg in.

Hon hälsade den hövligt bugande clownen med en tämligen kort nick och bad honom ursäkta att han lämnats ensam med en ohyfsad pojke. Därefter vände hon sig tyst mot den upphetsade ynglingen, stack två fingrar innanför hans krage och övertygade sig om att han inte hade feber. Åter vände hon sig mot den store Tracbac och förklarade att hon betraktade denna dagen som den ärorikaste och intressantaste i hennes liv då hon under sitt tak mottog en av staternas största män. Hon tillade:

Men Jac Tracbac, hur storartat urkomisk ni än är – och jag brukar ligga sjuk av skratt två dygn sen jag sett er – hur urkomisk ni än är, måste ni dock betänka att detta livet inte bara är nojs och clownerier. Även en pajas har plikter som människa och kristen och hur uppfyller ni era? Har ni visat er som en god släkting mot den här stackars gossen, som snart kommer att gå under därför att han är för stursk att äta av min goda mat, som han inte kan betala. Ni borde blygas Jac Tracbac och skulle den här gossen förfalla så kommer åtminstone inte jag att gå på bio, när ert namn står på affischen, det kan ni sätta er på. Och vidare vill jag säga er –

Nu ingriper brandkåren, yttrade Benbé lugnt och bjöd artigt men bestämt den stolta damen sin arm. Kanadensiskan log plötsligt helt älskvärt mot den förbryllade clownen och yttrade:

Glöm inte att detta är den stoltaste dagen i mitt liv, mr Tracbac.

Sedan följde hon med en graciös böjning på den guldfjuniga nacken sin riddare. Vad de båda sa varandra i köket, saknar betydelse. Efter några minuter återvände Benbé skyndsamt till sitt rum. Tracbac hade begagnat minuterna väl och avlägsnat sig. Benbé kände i förstone lättnad, snart blev han snopen. All hans fiffighet hade varit förgäves, den store, svårfångade släktingen hade glidit honom ur händerna. Han sa till sig själv: Jag duger inte till det finurliga. Jag är nog en samvetslös skälm men så snart det kommer till kritan blir jag blyg och blir jag blyg så blir jag arg och sen är det förkylt. En verklig skälm får aldrig bli arg.

Han tömde ett glas isvatten och funderade, han tömde en cocktail och funderade, därefter tog han ett litet papper, som låg på brickan och för några sekunder upphörde han att fundera. Papperet var en check på åttatusenfemhundraåtta dollar femtio cent.

Han förstod att Tracbac med den stora summan framför allt velat köpa sig fri från en nödställd anförvant men just detta eggade honom till nya ansträngningar i den specifikt finurliga riktning, som slingrar fram mellan tvenne moraler. Den ena moralen hindrade honom från att grovt bedraga eller stjäla – inte ens inför svältdöden skulle Benbé ha tagit ut checkens belopp. Den andra moralen förbjöd honom inte mindre strängt att försumma sin chans. Vår starkt opportunistiska tid har i sin katekes bland de allra första buden upptagit detta: försumma ej din chans. Benbé med det dyrbara papperet i sin hand smålog och sa för sig själv: En sån clown, en sån upptågsmakare i alla fall. Jag sa att ringen var värd åtta och femtio –

Han måste gå ut i köket och lätta sitt hjärta.

Mrs Canadian, sa han, jag har sålt den där ringen som jag talte om. Han betalade åttatusenfemhundraåtta dollars.

Han räckte henne checken. Hon tog och läste och läste om igen. Så kliade hon sig i håret med gaffeln – det var mycket opassande men i full överensstämmelse med hennes själstillstånd. Hon utbrast:

Å bevare mig väl, en sån ring! Varför fick jag aldrig se den?

Därför att jag sände den till Tracbac samma dag jag köpt den i en lumpbod i Los Angeles. Jag gav åtta och femtio. Vacker vinst.

Han gick ut på gatan och strövade under palmerna upp och ned kors och tvärs genom labyrinten av snörräta asfaltvägar. En obetydlig liten sak förstärkte plötsligt den redan starka tankecirkeln kring clownen. Som han gick där med händerna djupt nedstuckna i fickorna, gled den vänstra handen ned genom fickans trasiga foder – han bar just samma kostym som på Sanna – och på fickans botten fann han ett litet paket i vitt papper. Han erinrade sig att det måste vara samma paket, som kusin Sanna-Sanna smusslat dit med löfte att inte öppnas förrän i Amerika. Med ett tankspritt leende tog han bort det vackra röda band som flickan knutit kring papperet med hans namn. Vad var nu detta för en liten kärleksgåva? Emellertid fanns under första papperet ett andra och på det stod skrivet:

Till Jonathan Borck –

Åhå, tänkte Benbé och småskrattade. Presenten var inte till stackars Ben utan till store Nathan.

Han vände det lilla paketet och fann på baksidan skrivet:

»att sändas honom efter min död».

Han tänkte: En sån överspänd flickunge –

En sak slog honom: utanskriften på det yttre papperet med hans eget namn var inte skrivet av samma hand som tecknat clownens.

FJÄRDE KAPITLET.
Negern Longfellow ger lektion i modern psykologi.

Äntligen ses vi igen, sa Benbé till Tracbacs grindvakt och fruktansvärde utkastare. Jag har längtat efter er.

Negern flinade välvilligt:

Ni kan tryggt gå fram till grinden, mäster Borck. I dag vankas inga färska bullar, glömt att grädda dem sir. För resten har jag fått nog med ovett för er skull. Tio gånger mer än ni är värd –

Det gläder mig av hjärtat, betygade Benbé. Jag hoppas er husbonde gav er en duktig överhalning –

Min husbonde? upprepade negern, blundade och skakade på huvudet. Å nej då! Mr Tracbac personligen ger aldrig ovett. Behövs något i den vägen, telefonerar han till sin sekreterare i Los Angeles. Strax kommer den hurringen som en Jehu. Han är inte större än en ordinär hundloppa. Men han sticks, sir, han sticks som en vägglus.

Negern öppnade grinden. Slå er ned på bänken i skuggan. Ni är varm och behöver vila, innan ni startar. – Benbé tog plats och torkade sitt svettiga ansikte.

Negern slog sig ned bredvid honom och bolmade makligt och smakligt på en stor svart cigarr. Han sa: Kanske kommer ni hit ofta, master Borck, kanske kommer ni aldrig mer. Vem vet? I alla händelser skadar det inte att ni får en smula hum om min salig far. Han var en märklig man och skolmästare i Florida. Han kunde mer vers utantill än någon annan jag träffat. Och bara fina saker, förstår ni, inga frälsningsvisor eller varietétrallar. Mor brukade säga att han levde för poesien och att han också mycket riktigt dog av den. Jag vet för resten inte, vad hon menade med det?

Inte jag heller, bedyrade Benbé. Men nu tala vi inte om er far utan om er husbonde.

Jag talade om min far, avbröt negern. Han var mycket frikostig mot oss barn, fast vi var elva stycken. Ingen mannamån, förstår ni, alla skulle ha lika. Särskilt var gubben frikostig på fina namn, de allra finaste på sitt område. Namn adlar, sir. Och de är billiga i inköp. Mig kristnade han till Edgar Allan Fennimore Longfellow Harriet Bret Hart Whitman Irving. Det är att välja på, master Borck Och bara hundraprocentare, de största som finns. Bröderna fick nöja sig med Homer, Dante och annat mera dagoaktigt. Jag giller mina namn undantagandes Harriet. Jag vet nog att fruntimret var gudaktigt och rättskaffens alldeles som jag men där stoppar likheten. I vardagslag kallar jag mig Longfellow. Det passar bättre till min figur.

Onekligen, medgav Benbé, men jag vill påpeka att vi talade om er husbonde.

Så att vi talade om husbond? sa negern Longfellow. Nå det är inte så underligt eftersom vi befinna oss på hans mark. Huset som ni skymtar där bakom palmdungen är en bungalow i mexikanska stilen med femtioåtta rum och nio gårdar. Eller kanske det är hundrafemtioåtta – det får ni fråga pressen. Jag slår vad att ni skulle gå mer vilse i det huset än ni gjort i hela ert liv –

Topp! Låt oss pröva, sa Benbé och skvatt hastigt upp. Lika snabbt högg honom negern i byxbaken och röck honom baklänges, varvid hans nacke törnade hårt mot väggen.

Håll er lugn, manade negern. Jag har sekreterarens befallning att underhålla er på angenämaste sätt den tid ni behagar stanna hos oss, och det hoppas jag att jag gör. Eller hur, master Borck? Men skulle ni ledsna på mig, så säg bara till. Tomten är stor och här finns mycket att beundra och roa sig med en dag eller två. Den där flocken japaner, som ni ser arbeta bland kullarna, är de skickligaste trädgårdsmästare i hela Kalifornien. De sköta Tracbacs botaniska trädgård; den har kostat över en kvarts million i anläggning.

Är han så intresserad av växter? sporde Benbé.

Vet inte jag, sa negern Longfellow. Men om ni inte är road av växter, så finns det annat. Tag vägen där till höger och gå i sakta mak en tio minuter så kommer ni till en konstgjord bäck, och ett stycke längre upp till en konstgjord fors, som är smockfull med foreller. Utmed stränderna stå de styvaste och finurligaste kvarnar och andra vattenverk, som gå och slamra till ingen världens gagn bara man släpper vatten på dem. Det är ett underverk alltsammans och har kostat över en kvarts million i anläggning.

Förvånar mig inte, anmärkte Benbé, som erinrade sig att en annan av hans fars kusiner ruinerat sig på allehanda konstigheter vid Sannafors. förvånar mig inte alls – vi ha mekaniskt snille i släkten.

Vet inte jag, om det är snillrikt, bekände Longfellow bolmande och spottande, men nog är det mekaniskt. Skulle ni inte ligga åt det hållet heller, kan ni i stället ta vägen till vänster och gå i sakta mak en tio minuter. Då kommer ni till apstaden. Det är en väldig grop full med alla slags markattor och trän, som de fulingarna kalgnagit. Vidare finns det burar som likna kristnas boningar och andra som likna hedningars hyddor och åter andra som likna äggkläckningsmaskiner. I dem bo de finaste aporna, schimpanser, gorillor och såna –

Jag har läst det där i bladen, insköt Benbé, han är tokig i apor –

Vet inte jag, sa Longfellow. Kanske är han tokig och kanske inte. Att han är rädd för dem, det vet jag. Ibland vågar han sig in till någon av de stora – med vaktaren bredvid sig förstås. Då väser och fräser apan åt honom alldeles som en människa. Men jag tror att vaktarn ger apan ett hemligt frästecken för åt mig fräsa de aldrig. I alla fall och hur som helst skulle ni se min husbonde. Han rusar baklänges in i ett hörn och klämmer hop sig och hukar ner och väser och fräser ackurat som en apa. Vore inte den ene ett kreatur och den andre kristen kunde en tro sig se syskon eller halvsyskon eller åtminstone sammanbragta barn. Det säger jag er sir – på det här klotet finns ingen som kan göra såna apkonster som min husbonde. Han överträffar aporna. Men så tjänar han också millioner –

Underligt, underligt, mumlade Benbé.

Negern Longfellow sa:

Underligt och inte underligt, vet inte jag. Men jag har fått befallning att underhålla er så länge ni bara önskar och jag ska berätta saker, som jag inte berättar för vilken lumpsamlare eller oljekung som helst. Jag ska till och med hålla mig till sanningen –

Å, lova att ni inte överanstränger er, bad belevat Benbé.

Å nej, flinade negern, jag ska hejda min fars son i tid. I alla fall ska jag förklara, varför de här tre underverken – botaniska trädgården, mekaniska forsen och apstaden blivit till, fast de kostat millionen och inte särdeles intresserar min husbonde. Det ska lära er ett och annat om den mänskliga naturen, master Borck, ifall den intresserar –

När jag kom hit för bortåt tio år sen, började Longfellow och tände sin andra två och en halvtums cigarr, när jag kom hit, fanns förutom boningshuset bara ett stall och garage, gymnastikhuset, tennisbanorna och simhallen. Lite trädgård här och var men ingenting att skryta med. Mr Tracbac var nöjd med sin lott ändå, föreföll det. Men han var nöjd på ett okultiverat och omoraliskt sätt, så till sägandes. Folk i hans upphöjda ställning förstå sällan hur de bör ha det. Under det måste bildas syndikat och tillsättas direktörer och sekreterare och andra såna för att utreda deras känslor och behov. Eljest vet de inte, att de ha några.

Hit kom, förstår ni, så småningom massor av människor från alla unionens kanter för att skaka hand med Jac Tracbac och få hans namn och porträtt och så vidare. Inte ont i det så länge krafterna räcka till men min husbonde är ömtålig och hans konst ännu ömtåligare. Nå ja, struntfolk och skräp och särskilt stryktäcka personer med obildat sätt boxade jag ut alldeles som jag gjorde med er. Men det finns ju andra människor också, folk som man måste högakta för en halv dollar stycket eller mera. Utkastningsmetoden var för enkel, sir, det var felet med den. Populär blev den aldrig. Folk sa, att det här stället saknade civilisaschon och organisaschon och kulturisaschon och moral.

Allt det där på schon, fortsatte negern, fäste jag mig inte vid men moralen gjorde mig skraj. Moral är farlig, sir. Saknar man moral, så skadar man sig själv – har man moral så skadar man andra. Det visade sig snart – de utfösta fåren började bräka. Träffa Tracbac fick de inte med mindre sekreteraren synat dem och tagit temperaturen kroppsligen och andligen och utfärdat intyg att de voro personer av hög betydelse väl värda att

skaka hand med Jac Tracbac. Men hur många var det? Tio procent kanske. Resten fick friskjuts och bräkte. Sen spred de i pressen såna där prisgåtor, som eljes brukar sparas för presidentval, barnarov och högt stående mord.

Varför törs inte Jac Tracbac öppna sin grind för fria och rättskaffens medborgare? Vad försiggår egentligen i denna mystiska bungalow? Finns där orgier och av vilka slag? Master Borck, det blev mycket orgier i rik sortering; dryckenskap och liderlighet och raffel och för resten vad orgie som helst som er smutsiga fantasi kan uppleta.

Folk är dumma, fortsatte Longfellow och blinkade eftersinnande. Jo visst är de det. Undantagandes vi två och våra aktningsvärda släktingar är människor dumma. Jag såg en film med skådespelare, som skulle föreställa berömda cirkusartister. Hur de levde, arbetade och älskade. Bilder ur verkliga livet, sir. Vet ni hur bilden såg ut? Om kvällen gingo de på lina som ena överdängare och resten av dygnet tillbragte de i svalg och liderlighet, så att ingen svavelpredikant i världen kunde spåra upp läckrare kost.

Tror ni att en cirkusartist eller annan sportsman av rang lever som ett svin, figurligt talat? Tror ni att en karl eller fruntimmer med kopparslagare, konjakssvullna ögon och viskyskälvande kropp – tror ni att en sån kan arbeta i trapets eller målskjuta eller sparka boll eller göra någonting annat, som det är bevänt med? Det tror ni inte och inte heller jag, ty vi är två upplysta undantag i populasen. En kung, förstår ni, ja till och med en president kan berusa sig med framgång. Jag säger inte att sådant förekommer – å bevare mig väl! Jag håller mig till egen erfarenhet, sir, och jag har aldrig skakat hand med en berusad kung. Jag säger bara att det är tänkbart. En kung lånar helt enkelt sin förste ministers skalle för högre ändamål – sen kan han gladeligen tömma en gallon visky utan att hans visa styrelse blir nämnvärt sämre. En lindansare däremot – kan han låna ben eller bål eller ens skalle? Nix. Han får vackert reda sig med vad han har och förvalta sin kropp som en girig sin dollar och ett helgon sin själ.

Ja, så resonera vi, master Borck därför att vi är upplysta personer. Men det finns tjockskallar, och för att nu återvända till Jac Tracbac, så började folk viska och tissla och skriva i bladen: Varför håller han sig undan? Varför blir man utkastad? Den ene sa: Hans bungalow är smockfull med odalisker och annan synd. Den andre sa: Han far omkring på vägarna och rövar små oskyldiga barn. Den tredje sa: Han skulle göra det om han kunde, men han ligger mestadels stupfull i sin säng.

Ni förstår, master Borck, att de där ryktena hotade oss med död och fördärv och en fruktansvärd baisse i Tracbacsyndikatets papper. (I parentes sagt sir, så är vi inte en människa, vi är ett syndikat. Vi ha vår medelkurs på börsen, våra svarta dagar och våra ljusa, våra baissebjörnar och haussetjurar.) Nu ska jag säga er, sir, att vår sekreterare är en karl, som förtjänar att hedras här i livet allra helst man med visshet vet, var han kommer att tillbringa den långa semestern, stackars karl. Han heter Abel Rush fast jag brukar kalla honom Kain för att på fint sätt antyda hans karaktär – men det ska erkännas att han blickar djupare i den mänskliga naturen än vi båda. Han sa: Folk får inte se Jac Tracbac i privatlivet för det är ingenting att se och skulle dessutom skada hans konst. Men inte heller går det an att låta dem ingenting se för då kommer de att se, vad vi inte vill att de ska se. Jag ska visa dem, vad Jac Tracbac är för sorts människa till själ och moral.

Han fyllde åtta de största salarna i bungalown med gamla tavlor och marmorgubbar och trägubbar och järnbråte och böcker och andra lämningar av en död och vördnadsvärd kultur, som man plär säga. Sen beställde han en konstprofessor från Boston, för att ordna och förevisa och hålla tal för de horder, jag släpper genom grindarna. Professorn sa, att det var den mest kompletta och konsekventa samling han sett i Staterna näst Mogens J. Piergans – inget gammalt skräp utan prima kurant vara med de allra sista finesserna beträffande maskhål och mögel och tocket.

Men ändå, master Borck, var det en dumhet, fortsatte Longfellow och tände sin andra cigarr. Kain hade tänkt för mycket på konsten och för litet på moralen. Jag hörde ärevördiga mormonpredikanter yttra att de knappt kunde undgå köttets anfäktelse vid anblicken av forntidens sedefördärv och renläriga prohibitionister kunde sannerligen inte känna sig uppbyggda av att se holländskt lantfolk ideligen tömma krus, slå krokben och bete sig som grisar. De sa, att en människa som dagligen vistades bland styggelsen till sist skulle falla offer därför. De sa att miljö och exempel skapa karaktären och att de nu hade någonting högklassigt att berätta för sina åhörare.

Så sjöngo de lärde, förstår ni, och populasen stämde in i refrängen. Den ende, som levde i ljuv okunnighet var Tracbac själv, eftersom han varken läser tidningar eller vaktar grinden. Sekreteraren däremot satt illa i kläm och syndikatet hotade att avskeda honom. Men våran Kain har inte hyrt i de avskedades stadsdel, sir. Han begärde en rund million av syndikatet och slag i slag anlades Botaniska trädgården, Konstgjorda forsen och Apstaden.

Jag begriper inte meningen med det, erkände Benbé stukad.

Negern Longfellow log triumferande:

Hoppas väl det, master Borck, att ni inte begriper meningen. Om förste bäste dumbom förstode meningen med trädgården, aporna och forsen skulle alltsamman inte ha någon mening. Men jag, som vallar hjordarna, ser hur välgörande de kainitiska idéerna verka. Hör på! När mina små lamm bräkt ah och oh i botanen och beundrat stort och smått, finns det alltid något fruntimmer av aktningsvärt utseende och permanentad poesi, som stiger fram inför menigheten – finns det någon sten i närheten, klättrar hon upp – och yttrar: Att odla blommor är att dyrka skaparen naturen – eller också säger hon: Örtagården är en ädel människas poesi – eller någonting annat i den stilen. Och hela välsignelsen och äran faller över Jac Tracbac fast han sällan sätter sin fot i botanen. Om en stor person här i landet och i andra land med, tänker jag, om han också hade hundra eller tusen skickliga japaner i sin trädgård, skulle folk ändå tro att han själv gick omkring och petade ned lökarna, vattnade dem och pysslade om dem. På så sätt har kloke Kain gjort oss till en gudsdyrkare i naturen och en poet i paradisets lustgård. Vi ha skenet för oss –

Och apstaden? sporde Benbé. Hur verkar den?

Longfellow svarade:

I samma riktning fast ännu mera solitt moraliskt. Poesien får maka åt sig en smula. Sen hela församlingen, män, kvinnor, gubbar, gummor och barn skrattat sig fördärvade åt aporna och retat dem efter bästa förmåga, träder även här någon besjälad kvinna fram och yttrar: Kärleken till djuren är den civiliserade människans adelsmärke. Och därmed, master Borck, är husbond civiliserad –

Har hon betalt för det där?

Kvinnfolket? Ingalunda. En karl kan man betala för sånt men inte en kvinna. Hon måste besjälas, sen kan hon inte tiga, även om hon ville. Vid Konstgjorda forsen är stämningen från början allvarlig och envar anstränger sin stackars hjärna för att lista ut meningen med alla dessa hjul och tillställningar. För resten har husbond själv intresserat sig för de där maskinerna och ordnat dem efter några papper, han tagit med sig från gamla landet. Vid forsen är det alltid någon gammal överste som fäller det förlösande ordet, sen alla grundligt förstått att de ingenting förstå. Han tar av sig hatten och säger: Edison. Ingenting mer.

Nå ja sir, fortsatte Longfellow och tände tredje cigarren, efter Konstgjorda forsen är det ingen risk längre att föra karavanen vidare till konstrummen. Ofta nog höjes effekten och pricken sättes över i. Men konsten får inte komma först. En konstnär är alltid lite misstänkt och en konstälskare knappt bättre än han ifall han inte

har papper på att vara en solid person. Nu är det annorlunda. Det händer ganska ofta, sir, att någon äldre, fin gentleman sen han strävat igenom vår unika samling, utstöter en pust av aktning och utbrister: Sannerligen – detta är någonting som kan tävla med Mogens J. Piergan, varken mer eller mindre.

Det var som sjutton, det, utbrast Benbé högaktningsfullt.

Jag menar det, instämde negern och blundade av pur stolthet. Slutsatsen är den, att omgivningen är betydligt viktigare än mannen. Dölj er själv, om ni har en eller annan förarglig skavank, men skapa er en omgivning. Folk vill veta någonting om er i all synnerhet ifall ni är en stor pajas. En ädel omgivning adlar. Han är adlad. Världshistorien känner många exempel på tocke där adelskap. Vi behöver bara erinra oss honom, Napoleon, som tillverkade så många grevar, hertigar och kungar att både han själv och närmaste släkten kom att räknas till den finare societeten.

Och när får jag träffa Tracbac? frågade Benbé, tilläggande allvarligt bedjande: Hör på Longfellow, var resonlig – jag måste helt enkelt träffa honom personligen –

»Måste» är ett kraftigt skäl, medgav negern. Måste man så måste man, sa tjuven, tog ner månen. Men vet ni vad, master Borck, jag tror inte att tjuven tog ner månen. Jag tror att det stannade vid den goda föresatsen. Hans stege var för kort, se. Min tro är den, att var människa har sin stege honom given av begynnelsen. Somliga ha korta, andra långa. Och den där födselstegen bestämmer levnadsloppet så att de kortstegade hålla sig nedanom ära och allt det där medan de långstegade stiga mot stjärnorna, som man säger. Det kan tyckas orättvist men jag ska säga att det jämnar liksom ut sig. Med en liten gesvint stege kilar man gladeligen omkring var som helst och finner lätt sitt mål. Men det tör vara besvärligt och tungt att släpa omkring med stjärnstege. Jag tänker att innan man rest den på rätter plats och säkrat den och klivit upp för alla stegen, så har man liksom förtagit sig. Jag tänker att många av de där som sitta på sina högstegar och ta sig präktigt ut i stjärneglansen, jag tänker att många av dem sitta där med knäckta ryggar klamrande sig fast vid den sviktande stegtoppen.

Plötsligt böjde negern sig fram och la handen på Benbés knä, sneglande till höger och vänster viskade han:

Master Borck, er ärade släkting, min husbonde, han är just en sån där stjärnsittare med knäckt rygg. Ingen vet det och ingen får veta't. Men jag har ögon som ser –

Benbé strök sig med pekfingret under näsan och snörvlade. Folk i knipa lockas stundom till denna fula åtbörd, som kanske är ett rudiment av den tankeställande snusningen. Han tog fram sin check.

Hör på, sa Benbé beslutsam i rösten fast tung i bröstet. Det är en hemlighet med den här checken som jag inte ids berätta för er därför att den är mindre hedrande för mig. Så mycket kan jag säga att jag ovillkorligen i egen person måste återlämna papperet till er husbonde. Lyssna till mig, Longfellow. Jag talar sanning.

Negern funderade några ögonblick, därpå sa han vänligt:

Jag förstår, unge man, ni har gjort något hokus pokus och nu har samvetet börja gnissla tänder. Ni har inte bedragit ännu men vill ändå lätta ert hjärta. Det hedrar er. Ni kommer att bli en Georg Washington med tiden – naturligtvis i billighetsupplaga. Vänta så får jag se, vad jag kan göra. Gå och titta på aporna och forsen. Saken tar sin tid. Man kan inte bjuda på förfalskning lika lätt som man bjuder barn på sviskontårta. Den där vägen – master Borck – tag forsen först, den är sevärd –

Benbé reste sig en smula ovilligt och larvade fram den utvisade vägen. En skock japanska småttingar döko upp bland kullarna, klängde sig fast vid de arbetande männen och drogo dem med sig. Ett halvt dussin negerbarn stucko fram sina svartkrulliga huvuden ur en dunge av vit jasmin. Från grindstugans trappa lockade mylady Longfellow:

Elynor! Sinclair! Carra! O'Neal! Idel skönandar. Familjen Longfellow upprätthöll sina poetiska traditioner. Antagligen lästes det aldrig i den familjen. En tradition utan innehåll är outrotlig. De små svartingarna störtade ned mot grindstugan. Det var lunchdags.

Min affär får vila tills löksoppan makligt och smakligt förtärts, tänkte Benbé. Den enes nöd får inte förbittra den andres bröd. Det är en sund princip.

En smula missmodig vandrade han upp mot Konstgjorda forsen. Emellertid misskände han negerns nit. Longfellow höll visserligen soppsleven i ena handen men med den andra skötte han telefon.

FEMTE KAPITLET.
Kung Clown och hans dansös.

Tillfället gör tjuven – sägs det. Vill man snygga upp satsen en smula, kan man säga: Tillfället ger turen eller slumpen gör susen. I långa loppet betyder emellertid turen föga i jämförelse med människan. Tyvärr tillhörde Benjamin Borck det stora antal unga människor som helst gå ginvägar – inte alltid av lättja men väl av otålighet. Han ville skapa sin chans, komma till tals med sin berömde släkting och fann slutligen på listen med katten och ringen.

Framgången var så oväntad att intrigmakaren tappade huvudet och betedde sig ohövligt mot en person, som han närmast önskade smickra. Emellertid måste chansen utnyttjas. Fördenskull spankulerade nu den unge mannen uppför jasminvägen. Han passerade på tvåhundra meters avstånd den mörkt köttfärgade, tämligen klumpiga och dystra byggnad, som var clownens residens. Ginvägsmetoden borde ha fört honom tvärs genom palmdungen till husets stora svarta port. Men har man väl blivit så finurlig och världsklok som unge Benbé så säger man gärna till sig själv:

Kortaste avståndet mellan två punkter är den krokiga linjen, ju krokigare, desto kortare. Logiken revideras baklänges så till sägandes.

Följaktligen började Benbé åter känna sig lätt om hjärtat, bollade muntert med sin sammanknycklade hatt. – Bäcken med de sprittande fiskarna vann hans fulla gillande, forsen hans beundran. När han på nära håll såg raden av små underliga vattenverk, jublade han som en skolpojke på sommarlov och ropade: O Sanna, Sanna – För så vitt han kunde se, voro de kopior av de tokiga verken vid Sanna. De kunde icke åstadkomma någonting annat i världen än att förbluffa världen genom sin vidunderliga sinnrikhet.

Nu kom en man hastigt gående nedför forsens strand. Han strök sig med handen om mun som om han plötsligt avbrutit sin måltid. Arbetsdräkten var den vanliga men ett revolverhölster i läderbältet angav att han troligen var uppsyningsman. Benbé väntade sig ett förhör. Emellertid log mannen det vanliga vänliga amerikanska leendet, som tillverkas en gros, och frågade om han ville se maskinerna i verksamhet. Han tillade: Ni kommer att bli förbluffad, master Borck.

Redan den omständigheten att han tilltalades vid namn, förbluffade master Borck. Hade negern sänt ut hans signalement över hela bungalowen? Hade bladet vänt sig? Blev han på ett förekommande sätt bemött av sin frändes tjänare eller stod han helt enkelt under uppsikt? Uppsyningsmannen försvann i en konstgjord droppstensgrotta och efter några ögonblick började hela raddan av maskiner arbeta så imponerande maskinmässigt som önskas kan. På gamla barnsliga Sanna hade hela detta lilleputtmaskineri blott varit en tämligen dyrbar leksak för ett vuxet barn – här hade leksaken fått en större betydelse: den övertygade en nyfiken och mäktig allmänhet om att den märklige Jac Tracbac höll sig med ett fullt legitimt och aktningsvärt hobby. Maskinerna tillverka onekligen någonting av värde – bluff. Under det att uppsyningsmannen inläst och vant beskrev dessa bluffmaskinernas egenskaper, skisserade Benbé i tankarna sitt stundande möte med Tracbac. Falsariet med ringen skulle han utan vidare tillstå och samtidigt förklara

att han icke vore en vanlig bedragare utan blott en låtsad. Skillnaden kan tyckas hårfin men orden »icke vanlig» är ofta ett adelsmärke beträffande tjuvar, skojare och åtskilliga andra kategorier människor. Till och med en pajas blir i viss mån adlad om man säger: »inte en vanlig pajas».

Trekvart eller en timme hade nu förflutit sedan Benbé skildes från negern och han blev otålig. Han började gå nedför forsen. Uppsyningsmannen hann upp honom med några hastiga steg och grep hans arm med en näve, som var en äkta amerikansk uppsyningsmans näve. Benbé gjorde några fruktlösa försök att slippa loss. Vad tänker ni egentligen ta er till? frågade han förbryllad.

Ingenting särskilt, svarade den andre. Alltid kan vi fördriva en angenäm stund i apstaden. Där kommer min kamrat från den kanten.

Mycket riktigt – över spetsarna på en tät agavhäck syntes ett huvud som var tvillinglikt uppsyningsmannens. Benbé fick plötsligt på känn, att man visade honom en överdriven uppmärksamhet. Han stramade upp sig och sa:

Vad går det åt er människor? Mr Tracbac väntar på mig vid det här laget.

Tvillingen från apstaden kom över bron och uppsyningsmannen presenterade sin skyddsling eller fånge.

Å ja, jag vet, sa uppsyningsmannen nummer två och log precis lika vänligt som den förste. Jag vet fullkomligt. Vackert väder i dag, master Borck, är det inte?

De tre herrarna gingo över bron och doldes snart fullständigt bakom en agavhäck för envar, som från boningshuset möjligen kunde ha spejat efter dem.

Emellertid hade Benbé rätt. Hans frände Jac, väntade på honom och väntade med en viss spänning. Han hade sett en skymt av honom då han bollade med hatten på jasminvägen. Och han väntade vandrande av och an i bungalowns övre galleri.

På ena sidan hade han några dörrar av vilka en stod öppen, på andra sidan en stor kringbyggd gård eller trädgård. I trädgården fanns en fyrkantig bassäng och i dess mitt en svängande vattenspridare som lät ett duggregn falla över vattnet och bassängkantens klängväxter. Kinesiska ankor med glänsande stålblå kroppar och gulröda huvuden härjade bland granna små japanska dykänder, högg efter dem och fräste. Över balustraden hängde en säck eller påse på vilken i bleknade gula bokstäver stod broderat: Tiggarn i sin bittra nöd, tackar gud för gammalt bröd. Påsen var en relik från köket på Sanna. Den innehöll en massa gammalt bröd och tiggarna voro de granna fåglarna. Med ett långt bamburör sökte Jac skipa rättvisa mellan kineser och japaner. Han ropade: Dåliga karaktärer, mina barn, vackra kläder och dåliga karaktärer. Unna gott din nästa, får du själv det bästa.

Tracbacs kläder voro för tillfället något underliga. Han bar stora fadermördare, en vidlyftig blommerant halsduk, svart långrock, trånga gula nankinsbyxor med hällor. Över magen gick en tjock, dubbel klockkedja från vars mitt dinglade en hel kvast gyllene berlocker. Han såg ut som ett kommerseråd eller annan bättre borgare från förra hälften av artonhundratalet.

Han la ifrån sig bamburöret och spankulerade åter av och an med händerna under rockskörten som guppade likt en tuppstjärt. Han mumlade: Nå, varför kommer inte pojken? Hur länge ska jag vänta? Kanske har han kommit bara av nyfikenhet. Det finns fler nyfikna människor än ärliga, mycket fler –

Plötsligt ställde han sig på tröskeln till den öppna dörren. Stödjande ryggen mot dörrposten intog han en besynnerligt förskruvad hållning: den vänstra armen sträckte han snett bakåt till hälften omvriden, högra handen med utspärrade fingrar höll han framför ansiktet som om han velat avvärja ett slag och samtidigt

räcka lång näsa; munnen var krampaktigt uppspärrad i fyrkant likt munnen på en tragisk mask. Så förblev han stående fyra eller fem minuter nästan orörlig blott med några små skälvande ryckningar i överkroppen. Slutligen utbrast han otåligt: Är det inte nog nu? Det är nog, inte sant?

Det hela var inte så konstigt som det såg ut, varken hans dräkt eller uppställningen. I rummet med den öppna dörren satt en ung kvinna framför ett staffli och porträtterade clownen i en av hans första roller – just den, som givit honom hans nom de guerre, Jac Tracbac. Clownen avskydde att stå modell men han hade två skäl att göra den unga damen till viljes: dels höll han verkligen av henne, dels hade hon under en kortare tid varit hans hustru. Hon var dansös och hette Siva Yala. Modern irländska, fadern zigenare.

Hon sa en smula skyggt som om hon bett om någonting extra dyrbart eller farligt:

Jag kan väl inte få be om uttrycket en gång till?

Tracbac gick fram mot henne och hytte med pekfingret. Han tog hennes huvud mellan händerna och kysste henne på ögonlocken. Han blåste på hennes hår och sa:

Zigenarunge, du har druvblått hår och körsbärsbrun hy – det vittnar om din ringa härkomst. Men var stal du dina bärnstensögon? Det gör detsamma. Folk tycker att det är vackra ögon: mig påminner de om bärnstensmunstycken. När jag kysser dem, tycker jag mig få cigarrettrök i mun, starkt parfymerad och en liten smula äcklig. Men vem kan hjälpa det?

Uttrycket om jag får be, envisades flickan. Han sa:

Inte för hundra dollars, min unge, inte för femtio, inte för tjugufem.

Tracbac återtog sin vandring i galleriet. Han muttrade:

Varför kommer inte den unge lymmeln? Vad gör jag om han inte kommer? Sänder jag bud efter honom? Det ingår inte i min plan. Kommer han inte av sig själv, är han fullkomligt värdelös för mig. Jag har satt honom på prov.

Han stack in huvudet i målarinnans rum och yttrade barskt:

Siv, som du vet, vill Abel Rush att jag skall uppträda om en månad. Han säger, att det är två år sen sist. Låt gå för det. Men jag uppträder icke med mindre än att en viss person infinner sig här och av mig mottager ett viktigt uppdrag samt utför det till min fulla belåtenhet. Eljes icke.

Och han traskade vidare, viftande med rockskörten. Han liknade i den gammaldags dräkten sin farfar, en liten spenslig och nervös person, som lidit av epilepsi om ock i lindrig grad. Just så hade farfadern trippat omkring och viftat med skörten, då han grubblade över någon viktig affär om fem- eller tiotusen kronor. Sonsonens affärer voro, mätta med guld, betydligt viktigare.

Siv suckade på ett sätt, som lät invant. Dansösen hade vid sexton år redan gjort sig namn och stod nära gränsen till stjärnklassen. För att raskt komma på rätta sidan om denna fatala gräns, hade hon gift sig med Jac Tracbac. Ett reklamparti från hennes sida, från clownens närmast ett utslag av hans vanliga tankspriddhet och liknöjdhet. Efter en sammankomst med dansösens impressario hade mr Rush inbjudit henne till ett gardenparty hos den store clownen. Efteråt sporde sekreteraren sin husbonde: Vad tyckte ni om Siva? – Utmärkt, sa Tracbac. – Hon tänker gifta sig med er. – Utmärkt, upprepade Tracbac, som funnit behag i kontrasten mellan druvblått hår och bärnstensbruna ögon. Ska jag arrangera saken? frågade sekreteraren och Tracbac svarade: Alldeles utmärkt.

Äktenskapet slöts och Tracbac fann det utmärkt. Sedermera fann han också skilsmässan utmärkt. Redan ett

par månader efter bröllopet inträffade någonting oroande. De nygifta sutto på en hotellbalkong någonstans i Florida och drucko sitt te.

Plötsligt spärrade Siv upp sina bärnstensfärgade ögon och stirrade bestört på sin man. Hon tryckte händerna mot hjärtat och utbrast jämrande: Oh-o-o-o – Upp flög clownen och gjorde ofrivilligt en av dessa hemska skräckgrimaser som eljes vara arenan och filmen förbehållna.

Du får verkligen ursäkta, sa Siv, som visste, hur dyrbara dessa grimaser voro, jag ber tusen gånger om ursäkt att jag pep till men just nu fick jag klart för mig att jag är kär. – Lite brutet, lätt förlåtet, svarade Tracbac älskvärt och sjönk tillbaka på stolen. I vem är du kär? – I dig, svarade mrs Tracbac oförbehållsamt. – Tracbac rev sig under hakan. Han försökte överblicka situationen men tog åter saken alltför lättsinnigt, smålog och sa:

Eftersom vi är på bröllopsresa, får det väl passera. Men ingen vana, Siv, ingen vana. Jag har själv varit kär en gång och det ångrar jag. Men tag det med ro, så går det över.

Sivs förälskelse gick inte över men väl hennes äktenskap. Reklamsyftet, som stiftat detta äkta förbund, slog alldeles slint. Sekreteraren och impressarion, hur förfarna de än voro, hade begått ett räknefel i denna utomordentligt grannlaga reklam. Dansösen hade visserligen ett ganska stort namn men inte tillräckligt för att kopplas samman med Jac Tracbac. Hans namn slog ihjäl henne – Siva Yala, dansösen blev mrs Tracbac, ingenting annat.

Det betydde dock mindre. Avgörande blev först barnfrågan. Siv ville ha barn, Tracbac icke. Han sa: Det skulle förstöra din karriär. – Stackars clown, hans skäl var allvarligare och hans ståndaktighet mera aktningsvärd. Sjukdomen som plågat kraftgumman farmors bräcklige lille man skrämde sonsonen. Det var emellertid funderingar och farhågor som han behöll för sig själv. Till Siv sa han: Du måste tänka på din karriär. Eller låt oss skiljas –

Ett sånt kräk, du är, sa Siv och begärde skilsmässa. Gift nu om dig, rådde henne Tracbac, så får du det utmärkt. Det gjorde hon inte. Hon förblev ogift och barnlös på trej och för att visa den store Jac Tracbac att även hon hade en fast vilja. Vidare slutade hon dansa och förstörde sålunda sin karriär för roskull, alltsamman för att Jac skulle stå där med lång näsa.

Hon slog sig på måleri, som hon förut haft till tidsfördriv. Hennes konst var ytlig men klatschig och rätt elegant. Hon tillskansade sig en sorts monopol på sin frånskilde man. För att yttermera reta honom signerade hon sina alster »frånskilda frun». Det retade honom inte alls. Han var lätt att skrämma men svår att reta. Allting förlät han och det är måhända oförlåtligt. Hon hade flera ateljéer men använde nästan uteslutande den, hon låtit inreda i Tracbacs bungalow. Hennes väninnor påstodo, att hon inte släppte honom ur sikte därför att hon önskade hålla andra kvinnor på avstånd.

Tracbac fortsatte att ränna av och an i galleriet, såg titt och tätt på klockan som om den skulle kunnat säga honom något. Han muttrade gång efter annan: Vad vill det här säga? Varför kommer han inte? Vad ska jag nu göra? – Då och då höjde han ögonbrynen och slog ut med armarna i en stor gest. Han påminde mest om en noskig lanthandlare bakom sin disk, prisande varorna eller politiserande med kommunala meningsfränder. Plötsligt sa han i förbigående och utan att se upp:

Du undrar, vad jag går och tänker på. Jag planerar någonting. Jag ämnar inlåta mig i en fruntimmershistoria. Är du nöjd?

Mycket, svarade Siv stillsamt. Är det någonting i stil med den sista?

Sista? upprepade Tracbac förnärmad. Vad vet du om det? Brukar jag anförtro dig kärlekshistorier? Har jag

några kärlekshistorier? Tyst med sånt där, jag ber dig! Den sista? Nå, hon var utmärkt.

Allting är ju utmärkt, insköt Siv.

Det stämmer, sa clownen och gnuggade förnöjd händerna. Men det här är någonting för sig. Jag väntar min släkting. Han är den ende, som kan hjälpa mig och han kommer inte. Vad är det för mening med det? Han finns här i parken. Jag har själv sett honom. Jag kan sträcka ut handen efter honom och han kommer inte. Är det inte klyftigt inrättat, va?

Sänd bud efter honom, föreslog Siv.

Tracbac stampade i de murknade plankorna så att träflisorna yrde; det var vördnadsvärda plankor tagna ur ett tvåhundraårigt spansk-mexikanskt hus.

Nej, nej, nej! Han måste komma av sig själv. Du ska få höra. Han är en avlägsen släkting, fattig pojke. Han skrev till mig, Rush konfiskerade brevet. Han försökte träffa mig, Longfellow kastade ut honom. Då sände han mig en katt, en ring och ett brev. Den gången hade han både tur och skicklighet. Jag tål inte se kattor med band om halsen. Nå ja, när nu Longfellow kom med en katt, som hade band om halsen, tog jag genast av bandet och lät katten löpa. Så upptäckte jag vid bandet ett brev och en hårring med min farmors hår. Du känner ju till farmor?

Jag har målat hennes porträtt efter din beskrivning tre gånger –

Utmärkta porträtt, medgav Tracbac, för envar som inte sett gumman. Benjamin, min släkting, har inte heller sett henne och tror tydligen att gumman hade vitt hår. En åttioårig människa bör ju ha vitt hår enligt en sån där pojkes schematiska uppfattning. Emellertid dog farmor lika svarthårig som du. Men ringens hår var vitt.

Snygg pojke, din släkting, fnös flickan.

Inte sant? En smula skojare si så där. Emellertid, jag sökte upp honom, jag låtsades ingenting om falsariet, jag köpte ringen för en rätt stor summa. Jag gick. Hör på. Är nu pojken en vanlig och obotlig skojare, försvinner han med pengarna. Är han det inte, kommer han till mig och förklarar det hela som ett dumt pojkstreck utfört i avsikt att väcka min uppmärksamhet, vari han också lyckats. I så fall vet jag två saker om honom: dels att han har anlag eller åtminstone smak för knipsluga metoder, dels att han är åtminstone relativt ärlig. Lägg därtill att han är min släkting och att han kan vänta hjälp av mig – och jag har precis den person, som jag behöver –

Behöver? upprepade Siv med harm. Behöver till vad? Till den där fruntimmershistorien du talade om –

Hon spärrade upp sina ögon på ett alldeles övernaturligt sätt. Tracbac skakade på huvudet och sa:

Du är utmärkt. Jag önskar att jag kunde hålla av dig. Men det kan jag inte; jag måste skaffa mig ett annat fruntimmer. Hör nu på. Jag har ingen, jag håller av, varken kvinna eller hund eller katt eller häst eller apa eller något vad mig tillhörer. Alltsamman är mig likgiltigt. Icke förty vill man att jag skall uppträda. Varför? Är jag road av applåder eller visslingar? Varken det ena eller det andra. Är jag road av att samla pengar? Åt vem? Åt Tracbacsyndikatet eller åt mig själv? Jag har ingen ambition, inga laster, ingen hobby, ingen lust att göra vare sig gott eller ont. Kan du överhuvudtaget säga mig något, som jag önskar eller vill?

Det kan jag, svarade flickan snabbt och frankt.

Men clownen ryckte på axlarna.

Nej min docka, varken du eller någon annan. Varför skulle jag arbeta? Å ja, du står där och småler, din lilla

ynkedom. Triumferande, va? Återgå till äktenskapet, Jac Tracbac och jag skall föda dig tolv välvuxna barn. Då har du någonting att arbeta för clown! Ja, besitta och besinna! Tolv Tracbacar, sex manliga och sex kvinnliga – alla lika hejdlöst skrattretande. Å nej, barn det vore en förfärlig orätt mot mina ärade kolleger. Enorma utbud på clownmarknaden, kolossal baisse. Pajaser till självkostnadspris.

Nå, du lilla guldögda best, fortsatte han i samma andedrag och sparkade bakut i riktning mot Siv. Du kunde ju tala om för mig, vad det är jag önskar och vill? Var det inte så? Nå? Nå? Blir det något av? Vad vill jag?

Hon svarade lugnt – och fast hennes hjärta redan började dunka av rädsla – fullkomligt likgiltigt:

Vad du vill, Jac? Du vill uppträda.

Han stod ett ögonblick orörlig, så lyfte han bamburöret som en vilde sitt spjut och slungade det i dammen. De skränande änderna lyfte och singlade kors och tvärs över gården, skriande. Tracbac vände sig om, han gick fram mot flickan, som alltjämt tryckte sig upp mot väggen. Han tycktes röra sig nästan lika mycket med armarna som med benen, skuldrorna höjdes och sänktes växelvis ungefär som på en gående apa eller en höftsjuk. Han tog Siv kring handlederna och förde sitt ansikte nära hennes. Han sa:

Vet du vad det kostar mig att uppträda? Vet du vad det kostar? Å nej, det kan du inte veta – det kan ingen veta – mer än den som betalar –

Hans röst var lugn blott en smula besk och gnällig. Ungefär på samma sätt skulle gamle köpman Borck ha klagat över de dåliga tiderna och sökt avvärja någon lättsinnig utgift. Inte förty var flickan så skrämd att hennes näsvingar skälvde, då hon drog andan. Hans händer for sakta och smeksamt undersökande över hennes nakna armar ända upp till skuldrorna. Hon ansträngde sig att hålla sina muskler stilla och slappa. Han lyfte hennes hand och släppte den. Armen dinglade slappt som en döds eller sovandes. Det lugnade honom.

Han började hastigt klä av sig; men flickan skrattade så pass hon kunde och utbrast:

Nej men fy, Jac, du är chocking! Tänker du klä av dig mittför näsan på mig! – Å, du milde, vad jag är tankspridd, skrek clownen och med det ena byxbenet redan löst dinglande och hållande upp byxorna med händerna skumpade han bort som en pojke på en käpphäst, försvann genom den bortre dörren. Siv skrattade muntert och precis så länge att dörren hann stängas om honom. Då upphörde skrattet lika snabbt som maskinernas slammer vid Konstgjorda forsen.

Knappt hade Tracbac försvunnit, förrän Longfellows svartulliga huvud dök upp i gårdstrappan. Han rullade ögon och gjorde tysta frågor med sina tjocka läppar. Siv nickade. Negern smög sig fram till flickan och räckte henne en biljett. Från mr Abel Rush, viskade han. Siv läste biljetten. Den oroade och förbryllade henne men hon måste besluta sig snabbt. Hon viskade tillbaka: Hälsa mr Rush att jag delar hans åsikt. – Negern nickade och smög bort lika tyst som han kommit. Siv rev sönder biljetten men höll ännu bitarna i handen då Tracbac återvände.

Han var iförd en fotsid rock eller kaftan av svart siden fodrad med kinesiska broderier, på huvudet hade han en mandarinmössa med blå knapp. I handen höll han sin hederliga, tjocka guldkedja – passande en borgares mage i Wadköping – och lät uret dingla i det han med falsk röst sjöng: Ringen Cornevilles klockor – ringen dagen lång – ringen alla klockor – ringen ding ding dång –

Han stannade framför Siv och sa: Den där släktingen jag talade om, har tydligen skuddat stoftet av fötterna. Det är över en timme sen jag såg honom bolla med sin hatt i jasmingången. Kanske var det inte han, kanske såg jag fel – Vad tror du?

Hur ska jag veta det? svarade flickan snäsigt.

Han nös: Tjohejsan. Jag har förkylt mig. Änderna måtte ha skvätt vatten på mig. Har du läst Tusen och en natt? Har du läst sagorna om Simbad Sjöfararen? Jo, han var en gentleman som hade till trumf att lida skeppsbrott och bli uppkastad på diverse öar. Hur han kunde leva på det, stackars karl, utan reklam och organisation som han var. En morgon vaknade han på en sån där ö och skulle just fundera ut nästa skeppsbrott, då han till sin fasa upptäckte att en ful trollgubbe slagit sig ned på hans axlar och klamrade sig fast med benen. Inte värt att försöka bli av med fulingen; Simbad måste bära honom och göra allt vad han befallde. Nå ja, min unge det fanns en gång en yngling som hette Jonathan Borck, det var jag. Jag led också skeppsbrott och blev uppkastad på en strand och vaknade med en ful gubbe ridande på mina axlar. Han rider mig ännu och han heter Jac Tracbac.

Vad har du där? frågade han plötsligt och pekade på hennes knutna hand. Utan att blinka höll hon fram handen med pappersbitarna. Hon sa: Från mr Rush –

Det är utmärkt, myste clownen, alldeles utmärkt. Jaså herrskapet sänder varann små billets doux? Har jag inte sagt dig, Siv, att du ska gifta dig med Abel Rush? Så slipper jag dig äntligen. Han är vacker, intelligent, ung. Tag honom! Om få år ha vi tolv Rushar med alla moderna förbättringar. Sådana kan marknaden uppsuga i oändlighet –

Han såg åter på klockan.

Nå ja, han kommer inte den där unge mannen, det är alldeles tydligt. Apropå, Siv, du kan säga din vän Abel Rush att jag verkligen ämnar uppträda ifall jag lever och har hälsan. Men inte om tre månader, som han inbillar sig utan om tre år. Då skall jag uppträda under förutsättning att jag själv lyckats klara den där fruntimmershistorien du vet. Å du store vad du ska bli svartsjuk! Hälsa alltså Abel Rush –

Det där får du säga honom själv, mumlade Siv buttert.

Hälsa honom vidare, att jag varken vill se honom eller höra hans älskliga stämma på ett halvår. Minns det! Jag skall ägna mig åt eremitliv och lärda studier. Jag ska lista ut, hur den där Simbad lyckades bli kvitt sin Jac Tracbac. Jag har burit på min länge nog.

Han såg än en gång på klockan, sa: Alltså, karln kommer inte det är tydligt. – Visslande melodien ur operetten Cornevilles klockor gick han utför trappan till gården.

Siv tänkte: Rush får ta ansvaret. Mig angår inte hans fruntimmershistorier. Mig angår ingenting. Snart.

Hon gick in till sig och satte händerna för sina onaturliga stackars bärnstensögon.

SJÄTTE KAPITLET.
Clownens jude.

Under det att Tracbac otåligt väntade sin unge frände traskade Benbé i grumligaste lynne omkring med de båda uppsyningsmännen. Han visste inte rätt, vad han liknade mest – en kung på utställning vallad av två uppvaktande kavaljerer eller en brottsling på dådplatsen vallad av tvenne deckare.

Emellertid klappade nu den ene uppsyningsmannen Benbé vänligt på skuldran och sa: Nu ha vi gjort vår skyldighet mot en ärad gäst sir och kunna återvända till jobbet med fredade samveten. Och eftersom ni inte älskar ensamheten så kommer här Longfellow er till mötes.

Longfellow kom emot honom med mössan i hand, icke av vördnad dock utan för att torka den ymniga svetten.

Benbé pöste upp sig och utfor: Vackert det här, Longfellow. Vänlig nigger röka fredspipa, vända ryggen till falsk nigger ringa parkvakten.

Master Borck, suckade negern och tog sig med båda händer för bröstet, jag har gjort värre än så – jag har kallat hit honom själv. Mr Rush – och han sticks sir, han sticks – Får jag be er stiga in i mitt hus, master Borck. Mylady Longfellow tar emot.

Han höll artigt upp dörren för Benbé, som trädde genom förstugan in i ett tämligen stort rum, möblerat billigt och grant. Mitt på långväggen framför en byffé, som blixtrade av mässingsbeslag satt Longfellows maka, praktfullt fet, blänkande som en nyskurad spis och med tycke av fridfull och mätt kannibal. Med sina stora händer omfattade hon på ett värdigt och fryntligt sätt den köksklädesklädda magen. Till höger och vänster om henne grupperade sig sju barn, det äldsta en tolvårig gosse, sin fars avbild. Det hela bildade en familjegrupp väl värd sin kamera. Mitt framför dem stod mr Rush och betraktade dem just som en fotograf sina klienter men tyvärr saknade han redskapet.

Mr Rush var en helt ung man, endast två eller tre år äldre än Benjamin Borck. Han var jude men hans utseende förde tanken snarare till Lyckliga Arabien än till Palestina; han var affärsman och ansågs knivig men påminde mer om poet eller andlig. Longfellow stegade nu in och med en stor gest och ilsket mullrande stämma föreställde han: Mr Kain Rush!

Egentligen Abel Rush, smålog sekreteraren och såg milt men en smula otåligt spörjande på negern. Mr Rush lät blicken glida till den feta negermamman och hennes trevliga barn för att åter fästa den vid grindstugans herre. Plötsligt uppgav Longfellow en tjutande suck och stegade fram mot makan skakande sina knutna händer.

Mylady, bullrade han, begriper ni ingenting, ni obildade kvinna? Begriper ni inte att ni är överflödig i ert eget hus? Begriper ni inte att vi och våra stackars barn körs på dörren? Ut med er! Ut i storm och oväder!

Det är väldigt vackert ute, insköt mr Rush beskedligt och sanningsenligt. Mylady log tyst och svepte ut ur rummet lik en svart komet med präktig svans av lika svarta meteoriter. Longfellow högg hastigt äldste pojken i axeln och tryckte ned honom på den stol, hans mor lämnat. Han sa:

Hiawatha, min son, du stannar. Inte sant, mr Rush, Hiawatha får stanna?

Det går ju för sig, svarade sekreteraren, fast jag inte förstår varför.

Varför frågar ni, Kain. Därför att det i detta rum finnes en bedragare, en jude och ett skåp med bordsilver. Därför mr Rush. Hiawatha pass på! Och den fruktansvärde grindvakten stegade ut och smällde igen dörren. Sekreteraren skrattade ett lågt och behagligt skratt.

Nå ja, sa han, där fick vi båda vad vi tål.

Han fortsatte till Benbés förvåning på en svenska som visserligen hade yankeetonfall men som eljes var korrekt:

Ni ska inte tro, att den gode Longfellow var så rasande och hätsk som han föreföll. Negrer är goda skådespelare. Unge Hiawatha har inte placerats här för att vakta silverskedarna eller ens för att förarga oss – men han ska lyssna och avlägga rapport för kära far.

Sekreteraren hade antagligen rätt. Så snart den pigge ynglingen förstod att han ingenting förstod ägnade han sig åt angenämare sysselsättning. I det han med talande och bönfallande miner anhöll om förståelsefull diskretion från de båda herrarnas sida, tog han ur byffén fram en betydande syltburk och försjönk i en

vällustig dåsighet.

Mr Rush bjöd Benbé en stol men förblev själv stående.

Som ni hör, är jag svensk. Mina föräldrar flyttade över då jag var åtta år. Innan dess hade jag emellertid nöjet att göra er bekantskap. Vi slogs en gång i min fars trädgård, som gränsade intill Borckska gården. Min far hette Gavenstein, juvelerare Gavenstein. Här tog han namnet Rush.

Det låter som ett bilmärke, inföll Benbé.

Någonting i den stilen. Gavenstein påminde om ett äpple. Som pojke har jag fått smörj för båda namnen, Gavenstein i Sverige och Rush här. Nå, det gör ju detsamma, varför man får det härdande smörjet –

Han gick fram till negerpojken och viskade uppmuntrande:

Ät, Hiawatha, ät! Det finns många syltburkar i skåpet.

Det finns det, väste pojken förtjust och öppnade det röda gapet på vid gavel. Jag ska regla dörrn för säkerhets skull –

Sekreteraren sa:

Som ni ser är jag hämndgirig och långsinnad som alla judar. Jag straffar Longfellow och hela hans släkt, därför att han tar oss båda för tarvliga silverskedstjuvar. Jag hoppas vi är bättre upp än så.

Benbé skrattade därför att han började känna sig bättre till mods. Den där mäktige sekreteraren var alltså son till Gavenstein, en liten trind och trevlig juvelerare som brukat göra konkurs då och då. Till på köpet närmsta granne till farmor på den tiden! Vad kunde han bättre begära? Alltså behandlade Benbé sekreteraren efter den ritual, som är bestämd för barndomsvänner – han räckte fryntligt fram handen.

Abel Gavenstein eller Kain Rush eller vad ni nu heter, slå till om ni behagar. Låt oss lägga bort titlarna. Det känns fånigt att inte säga du åt en pojke, som man klått upp –

Nå ja herr Borck, sa Abel Rush och smålog underfundigt och lite melankoliskt. Den av oss, som har några titlar, kan ju lägga bort dem. Eljes kanske det är bäst att vi väntar. Tänk om vi skulle ångra oss?

Envar som något känner etiketten mellan svenska ynglingar och män, vet fuller väl att ett avslag i dufrågan hör till de allra grövsta förolämpningarna. Följaktligen rodnade Benbé hejdlöst, hans humör blev grumligt och hans andhämtning fnysande och besvärad.

Som ni behagar, sa han. Vill ni då vara så fly förbannat vänlig och tala om vad ni önskar?

Personligen ingenting, svarade sekreteraren lugnt. Jag är blott ombud för de herrar, som handha den ekonomiska sidan av Jac Tracbacs verksamhet. Er ankomst har väckt någon oro. För min del blir jag nöjd med ett samtal, som jag hoppas ska leda till en överenskommelse i godo.

Överenskommelse? upprepade Benbé ursinnig. Välj era uttryck Abel Gravenstein! Tror ni kanske att jag är någon utpressare?

Sekreteraren smålog blitt som mot ett barn.

Utpressare bekymra vi oss inte om. I ert första brev, som jag tog mig friheten konfiskera –

Jaså, ni tillstår det! skrek Benbé hjärtans nöjd att finna så giltig anledning till vrede. Ni tillstår att ni stjäl er

husbondes brev?

Med Tracbacs tillstånd eller rättare sagt på hans befallning censurerar jag hans post. Vill ni sen kalla det stöld, så var så god. Mr Tracbac får ofta brev från så kallade släktingar och de bekymra oss inte. I det här fallet visste jag ju, att brevskrivaren verkligen räknade släkt. Det gjorde saken betydligt mera invecklad. Om ni kommit ett år senare, skulle ni varit hjärtligt välkommen, det försäkrar jag er. Men tidpunkten är mycket olyckligt vald. Tracbac har samtyckt att uppträda inom den närmaste framtiden –

Jag ämnar icke störa, sa Benbé högdraget. Sekreteraren suckade och halvslöt ögonen lik den, som ser att hans väg är lång och svår.

Herr Borck, har Tracbac väl fått fatt på er, så är det sannerligen inte ni, som avgör den saken. Den kommer att ligga helt och hållet utanför er kontroll och följaktligen måste ni tyvärr i viss mån stå under vår. (Och när jag säger vi och vår – inflickade han – menar jag naturligtvis mina principaler, det så kallade Tracbacsyndikatet.)

Jag ska säga er något, fortsatte han. Så snart Tracbac glatt oss med löftet att uppträda – det händer inte ofta och får inte hända ofta – så snart han givit sitt löfte, vet vi två saker med visshet: för det första kommer han att göra allt, som står i hans makt, för att uppfylla sitt löfte. Tracbac är den mest utpräglade pliktmänniska, jag känner och ett brutet löfte skulle plåga honom orimligt. Vad vi för det andra vet, är tyvärr att han kommer att göra allt för att inte infria sitt löfte, allt utom att direkt bryta det –

Det där kallas kanske god logik på amerikanska, inföll Benbé. På europeiska kalla vi det paradoxer –

Vi kalla det ett fördömt besvär, svarade sekreteraren med en mild suck. Ni får emellertid inte tro, tillade han genast, att mr Tracbac gör det där på trej. Å nej, han är renhårig som man säger. Saken är helt enkelt den att varje uppträdande för honom betyder en andlig spänning, som kommer honom att rygga tillbaka och knipa ihop munnen.

Nå ja, avbröt Benbé snusförnuftigt, det bör inte vara någon svårighet att slippa undan. Sjukbetyg till exempel; han kan ju skaffa sig kikhosta.

Sekreteraren brast i skratt och hans svarta ögon glittrade av pojkaktig förtjusning.

Vet ni vad, sa han, där stötte ni på den märkvärdigaste paragrafen i Tracbacs eljes mycket rätlinjiga kontrakt. Han har själv avfattat den och den lyder ungefär så här: Sjukdom av vad slag den vara månde upphäver icke undertecknads kontraktsenliga förpliktelser, ej heller min död och begravning som – om syndikatet finner skäl föreligga – böra konstnärligt och ekonomiskt utnyttjas.

Det var baddarn, sa Benbé.

Uppriktigt sagt vägrade syndikatet godkänna den där paragrafen som onekligen kan förefalla cynisk och brutal. Tracbac å sin sida vägrade underskriva ett kontrakt utan paragrafen. Den finns där. Mina principaler, som själva är en smula – nå ja affärscyniska – misstänka att Tracbac vill ha den som ett yttersta vapen för att i nödfall kunna skandalisera dem. Å nej då, er släkting är kanske en smula barnslig men allt annat än cynisk eller knivig. Enligt min åsikt har han paragrafen som ett skydd mot sin egen feghet. Sjukbetyg eller liknande triks ska inte kunna hindra honom från att uppträda.

Mr Tracbac har i själva verket en sträng moral. Ifall han nedläte sig till ett eller annat lite knep som så många andra stjärnartister, vore det inte så konstigt att sköta honom. Tyvärr har han en förkrossande mängd moraliska synpunkter. Vi måste ständigt vara på vakt och jakt för att om möjligt oskadliggöra dem. Hans moral är tvåkluven. Dels har han en hederlig gammal svensk borgarmoral, mer konventionell än djup. Det

får knappt förekomma aningen om något oanständigt i hans komedier. Hans stora effekter ligga på ett helt annat plan. Den andra grenen av hans moral är ur vår synpunkt sedd hemsk i all sin oberäknelighet. Den är uteslutande baserad på medlidande och ett medlidande utan gränser. Kan han här finna ett eller annat stöd – och hans uppfinningsförmåga är otrolig – då står han inte att styra. Kunde han uppfylla en moralisk plikt med ett kontraktsbrott, skulle han riva sönder kontraktet utan att blinka. Å du milde, utbrast sekreteraren plötsligt och strök upp håret till ett förtvivlans snår, å, du milde herr Borck på den punkten är han svår.

Just därför, tillade han eftertänksamt, ha vi alltid hyst en viss oro för hans släkt. Lyckligtvis är ni den ende representanten på den här sidan Atlanten.

Tror ni kanske att jag, utbrast Benbé uppbrusande men smällde plötsligt igen käkarna och sänkte huvudet. Den stackars ynglingen hade i sin fåfängliga stolthet velat framslunga: Tror ni, att jag ämnar vädja till hans medlidande! – Tyvärr hade fiffigheten solkat ned stoltheten. Han fick nöja sig med att muttra:

Tack för piken. Jag förstår att ni syftar på den där checken –

Å vad ni pratar, avbröt sekreteraren förargad. Jag hade för ögonblicket glömt den där historien. Tror ni att det angår oss, vad mr Tracbac gör med slantarna. Jo, om han ville slösa bort sina millioner till sista centen, skulle antagligen mina principaler gnugga händerna. De skulle kanske hoppas att få övertaget. Det tror nu knappast jag. Tracbac fattig skulle vara lika svårregerlig som Tracbac rik. Hur som helst – vill han ruinera sig så gärna för oss, mycket gärna – bara han inte ruinerar syndikatet genom att vägra uppträda.

Ni är inkonsekvent, anmärkte Benbé, ni sa nyss att Tracbac lovat uppträda och att han alltid håller sitt löfte.

Tyvärr är det inte jag, som är inkonsekvent, genmälte sekreteraren. Tracbac kommer att uppträda men var, när och hur? Nå »hur» kan vi hoppa över: det är verkligen hans sak och den oroar oss aldrig, faktiskt aldrig. Men tiden! Han skulle bli förtvivlad, om han komme fem minuter för sent till en repetition, men att komma fem månader för sent till en premiär generar honom inte alls.

Det måste vara obehagligt för era känslor, herr syndikatsekreterare, medgav Benbé. Men skulle ni i förbigående vilja säga mig en sak: är ni i syndikatets tjänst eller i Tracbacs? Det borde göra en viss skillnad –

Å nej, inte ett spår, så som jag ser saken. Syndikatet kan naturligtvis inte existera utan Jac Tracbac, men inte heller han utan syndikatet. Våra turnéer måste planeras två år i förväg för att kunna disponera de lokaler vi behöva i femton eller tjugu av de större städerna. Vi ha motståndare eller medtävlare att bekämpa. Det hela måste ske mycket diskret och är förenat med kolossala kostnader, arbete och risker. Framför allt den risken att Tracbac skjuter upp turnén på ett halvår. Naturligtvis ha vi stora böter stipulerade i kontraktet men vi skulle aldrig indriva dem eller låtsas indriva dem eller ens knysta om att han berett oss väldiga förluster och obehag –

Det var generöst, utbrast Benbé, jag märker att jag måste revidera min lantliga uppfattning av syndikat och bolag och tocket.

Vore det generositet, så vore det oförlåtligt. Saken ligger annorlunda. Emellertid förstår ni att vi fasar för allt, som kan komma i vägen. Den stundande turnén är planerad sedan halvtannat år. Om tre månader träder kontrakten med de olika lokalerna i kraft – sen börjar våra böter, ifall Tracbac inte är färdig att gå in. Vi ha redan avsatt en bötesfond på en halv million men det är naturligtvis en rent godtycklig summa eftersom vi måste förnya kontrakten undan för undan tills Tracbac en vacker dag säger: Nu går jag in.

Och om ni i stället sa: Nu går du in? Vad skulle då hända.

Sekreteraren log sorgmodigt och vaggade på huvudet:

Oj, oj, oj. Vad som skulle hända? Det värsta tänkbara. Tracbac skulle gå in och han skulle göra sitt allra bästa. Samvetsgrant som ingen annan. Och vi kunde hälsa hem, som man säger. Det skulle inte finnas någon Jac Tracbac längre – det skulle bli fiasko –

Hör nu ni, sa Benbé förundrad, vet han inte av det där själv?

Säg det, den som kan. Ibland tror jag att han inbillar sig uppträda i ett portativt tält som släpas från marknad till marknad av två spattiga hästar. Hans förstånd måste ju säga honom, att så inte är förhållandet – men hans känsla är nog en äkta tältkänsla om jag så må säga. Jag ska ge er ett exempel. Så snart vi fått visshet om att turnén verkligen kan starta, annonseras den i alla de tjugu städerna samtidigt. Det har nämligen hänt en gång, då vi blott annonserade premiärstaden, att ett dussin andra städer annonserade fortsättning av turnén antagligen envar i avsikt att tvinga oss dit. Det blev en del oreda. Alltså annonsera vi hela turnéplanen samtidigt och samma dag äro biljettema till samtliga föreställningar i de tjugu städerna slutsålda. Under sådana förhållanden, förstår ni blir det ingen biljettförsäljning vid föreställningarna – de äro redan överstökade och resultaten deponerade i respektive banker.

Kommer så premiären med dunder och brak, fortsatte sekreteraren. Vanligen har jag i uppdrag av Tracbac att räkna inropningarna. Ibland har det roat mig att uppge felaktig siffra, för stor eller för liten. Å nej, lurifax, säger han och skrattar fast han är som en trasa – å nej, det var så och så många. Han missar ta mig sjutton inte en applåd om de också närma sig hundratalet. På turnén sover han och äter i sin klädloge – dels vill han inte visa sig ute, dels inbillar han sig – förmodar jag – att han bor i en sån där cirkusvagn. När lokalen äntligen är tömd säger han till mig hemlighetsfullt och en smula förläget: Gavenstein, om vi skulle höra efter hur stor kassan är? – Visst det, säger jag och så smyger vi oss genom korridorerna in på kontoret. Där sitter en karl eller kvinna och låtsas räkna. Högt ärade, säger Tracbac och bugar sig, jag är han Jac själv, skulle ni vilja säga mig kassan. – Fruntimret, som sitter där enkom för detta besök, låtsas addera ilhop något på en papperslapp, så säger hon summan. Tracbac nickar och funderar, så säger han: Inte dåligt. Det kunde ha varit mer, men det kunde också ha varit mindre. Vi får vara nöjda. Kom med mig i min loge. Där drar han upp en flaska champagne och säger: Sannerligen – vi kan ha rätt att rumla ett tag. Han klär av sig, tömmer ett glas, sveper sig i filten och somnar på britsen ögonblickligen.

Komedi, fnös Benbé.

Jag skulle hellre kalla det lek – eller vila om ni så vill. Han leker sig tillbaka till tälttidén då unge Jonathan Borcks konster och krumbukter inte voro värda så värst många dollars eller cents. För resten vet man ingenting om honom – det är egentligen det enda man vet. En gång – och jag var då alldeles ny som sekreterare – skulle vi börja turnén i Chicago. Underhandlingar voro slutförda för många månader sen men ingen hade brytt sig om att fråga Tracbac, var han ville ha premiär. Vanligen är det honom alldeles likgiltigt, men enligt kontraktet har han rätt att själv bestämma var han ska börja – ja, han kan i själva verket starta i Australien eller Asien eller Afrika om han vill – blott icke i Europa –

Varför inte i Europa? frågade Benbé.

Sekreteraren ruskade på huvudet:

Å nej då! Amerikanerna skulle inte tåla en Tracbacpremiär i Europa. Det skulle skada oss kolossalt. Inom Staterna har han emellertid fritt val, fast vi vanligen kasta loss i New York eller Los Angeles eller Chicago. Nå – en månad eller så före starten säger han att premiären skall ske i Topeka, en världsförgäten håla om förti eller femtitusen invånare. Varför i Topeka? frågade det förskräckta syndikatet. Fanns där kanske någon eller några personer, som han önskade se på premiären, så kunde de per extratåg om inte annat förflyttas till

Chicago. Tracbac blev generad. Det är hans svåraste själsliga kongregationsform. Råkar han i den så får man varken tal eller svar. Emellertid höll han fast vid sitt kära Topeka. Ingen förstod eller förstår varför. Jag antar att han blundat och satt fingret på kartan. På så sätt måste han ha upptäckt Topeka.

Syndikatstyrelsen visste sig ingen levande råd. Då fick jag en idé, var jag nu tog den ifrån. Jag begav mig hit. Tracbac var då alldeles ny i sin bungalow och mycket intresserad av alltsamman. Han tog vänligt mot mig och skämtade och kallade mig äpplet Gravenstein i stället för Abel Gavenstein. Det var både första och sista gången han behagade skämta med mig, tyvärr. Nå, rätt vad det var, tog jag mod till mig, bröt tvärt av det muntra pratet och sa: Vad är det för dumheter det här med Topeka? Hur kan man komma på en så vanvettig idé? – Jac blev kopparröd i sitt vita ansikte men han svarade mycket saktmodigt och allvarligt: Det är inte vanvett min gosse, det är rättvisa. Varför ska jag alltid ha mina utskrikna premiärer inför fläskpackarna i Chicago eller Wall streetjobbarna i New York? I storstäderna finns tusental förströelser och sevärdheter, i småstäderna få eller obetydliga. Det är bara rättvisa att jag startar i Topeka eller någon annan håla. Man måste tänka även på dessa människor.

När er onkel sa det där, fortsatte sekreteraren, såg han så innerligen barnslig, snusförnuftig och god ut som en flicka, den där skickats ut om julafton av sina rika föräldrar för att utdela julklappar på rättvisaste sätt bland fattiga småttingar. Hade jag fått följa mitt hjärtas maning, skulle jag tagit den store-lille clownen i famn eller jag skulle ha bugat mig till jorden för honom. Men jag var bara en yngling som skulle visa framfötterna och till vad pris som helst haka mig fast vid lyckohjulet. Alltså begick jag ett nidingsdåd i miniatyr –

Jag sa till mr Tracbac med lämplig blandning av naivitet och illslughet: Tror ni verkligen, mr Tracbac, att era konster skulle ha så stor betydelse eller andligt värde för de goda Topekaborna, att man behöver tala om rättvisa eller orättvisa? Är det inte bra stora ord i detta sammanhang? Er konst är naturligtvis en alldeles enastående konst och dessutom värd väldiga pengar – men tror ni inte att den kommer mera till sin rätt i Chicago eller någon annan storstad?

När jag sa det där, fortsatte sekreteraren och hans vackra bruna poetansikte var rödflammigt under ögonen, när jag sa det där skämdes jag mer än jag gjort vare sig förr eller senare. Jag hade fullkomligt klart för mig, att det var ett nidingsdåd och det enda som höll mig något vid kurage, var den risk jag själv löpte –

Jag minns det tydligt, återtog han. Vi befann oss i ett litet rum högst upp under taket. Det är möblerat med några tarvliga gamla pojkmöbler som Tracbac låtit hämta från sitt barndomshem – en utdragssoffa, ett par pinnstolar, en liten bokhylla, ett skrivbord av furu, fullt med inristade initialer och gubbar. Tracbac satt vid bordet och lät fingrarna kila av och an över skivan och bokstäverna – han liknade nästan en blind som försöker att läsa med fingertopparna. Jag hade hjärtat i halsgropen, det kan jag säga er och jag vet inte, hur länge jag fick vänta på svar. Till sist sa han lugnt och lågmält: Ni har alldeles rätt. Min konst passar bäst för svinslaktarna i Chicago. Den är utspekulerad för dem och deras gelikar. Min konst är av det slaget att den måste betalas mycket, mycket bra, om det överhuvudtaget ska vara någon mening med den.

Så sa han och jag dröp ut som en mus droppar ner i sitt hål. Från den stunden var jag säker om två ting: syndikatets välvilliga förtroende och Jac Tracbacs kyliga motvilja eller kanske förakt. Min ställning hade blivit säkrare men inte angenämare.

Abel Rush smålog med nedslagen och fundersam min som om han i sitt stilla sinne vägt vinsten och förlusten. Emellertid sticker det egna kära jaget snart fram ansiktet i en ungdoms tankar och Benbé började åter fundera över sin egen ställning. Sekreteraren måste naturligtvis ha någon avsikt med att locka honom till grindstugan. Rush föreföll en smula nervös och obehaglig till mods; hans läppar rörde sig, som om han talat invärtes, kanske överläsande en läxa. Pojken Hiawatha syntes stilla och djupt försjunken i synd och

sylt; skedens vandring från kruka till mun blev allt dåsigare och en och annan dov och liksom betänksam rapning antydde begynnande mättnad.

Plötsligt yttrade Abel Rush otåligt:

Jag är sannerligen missnöjd med den här knivige syndikatssekreteraren och vad ska då inte ni vara. Alltså blir jag väl nödd och tvungen att komma till kärnpunkten.

Tyvärr, tillade han och rynkade pannan i missmodets vågiga veck, tyvärr kommer ni snart att förstå, hur finkänslig jag i själva verket var, då jag avböjde ert vänliga du-brorförslag.

Å verkligen? sa Benbé obehagligt nyfiken. Ö-ö-ö-ö-ö-öh, rapade negerynglingen Hiawatha tryggt, ty hans sak var avgjord.

SJUNDE KAPITLET.
Labyrinten.

Den unge juden stack knytnävarna ner i fickorna och höjde skuldrorna som om han genom denna gest velat öka sin energi eller kanske övertyga Benbé om, att någonting allvarligt nu skulle avhandlas. Han sa:

Alltså herr Borck, ni önskar veta, vad vi egentligen vill er. Jag ska säga det kort och gott. Vi önska att ni omedelbart – helst redan i afton – lämnar Kalifornien och vidare att ni i New York tar första lägenhet till Europa. Jag har redan tagit mig friheten beställa en första klass på Gripsholm, som avgår om sex dagar. Jag har också beställt två biljetter på Santa Felinjen till New York. Om ni inte har alltför mycket däremot ämnar jag nämligen följa er till båten. Det är i få ord, vad jag har att säga er –

Ganska mycket i få ord, anmärkte Benbé lugnt. Och ganska älskvärt av er att göra den långa resan för att hålla mig sällskap. I trots därav ger ni mig kanske en kvarts betänketid.

För all del – ni kan tänka hela dagen. Även om vi inte komma i väg förrän i morron kväll, hinna vi galant till Gripsholm. Att tänka står er fritt och tyvärr kan jag inte hindra er från att tänka ganska fula tankar om mig och mina principaler. Men att tänka över själva saken – uppriktigt sagt herr Borck – jag är rädd att den redan är avgjord –

Utan mitt hörande, anmärkte Benbé fullständigt lugnt fast hans humör började bli tämligen grumligt. Ur flera synpunkter var förslaget eller befallningen fördelaktig. Efter sitt misslyckande i staterna måste han helt enkelt ta sig hem och att få åka gratis som schangtil herre på första klass var onekligen mycket lockande. Å andra sidan var det ogement förödmjukande att bli knuffad över diket av några rika knösar, som inte ens behagade klargöra orsaken. Han sa till sig själv: Klart besked ska jag ha om jag så ska tända eld på huset och leta bland ruinerna.

Under denna tankepaus hade sekreteraren slagit sig till ro i en bekväm schaggstol av yppiga former. Hans ögon, som voro så mörkblå att de tycktes svarta som slipad stenkol, glittrade av otålighet. Benbé mindes negerns utrop: Han sticks som en vägglus. Och han tänkte: Antagligen kommer karln att bli obehaglig men jag ska nog knäppa honom med tumnageln. Plötsligt sa Rush med ett bittert och vemodigt leende:

Er värderade onkel, mr Tracbac, brukar säga att han är syndikatets slav. Nå ja, i så fall måtte det inte vara särdeles sorg- eller riskfritt att vara slavägare. För resten är det nu för tiden svårt att veta, vem som är herre och vem som är slav. När allt kommer omkring är de flesta av oss sina herrars herre och sina slavars slav. Det är kanske det, som kallas demokrati.

För att inte uppskjuta min avresa alltför länge, avbröt Benbé beskt, så behagade ni kanske först förklara,

varför ni inte önskar att jag träffar mr Tracbac.

Helt enkelt därför, svarade den unge juden hänsynslöst, helt enkelt därför att vi hysa en tämligen låg tanke om er karaktär.

Ka-karaktär, stammade Benbé, vad har den med saken att göra?

Frågan är fullt europeisk, klatschade denne icke särdeles hundraprocentige amerikan. Har man i Europa ett visst mått av kunskaper eller skicklighet, så anses karaktären eller moralen vara någonting tämligen likgiltigt. Det är inte så hos oss. Vi amerikaner anse karaktären vara det viktigaste hos en människa. Ni européer påstå att vår mest framträdande egenskap är hänsynslöshet. Misstag! Det är sant att vi ibland använda metoder, som ni är för fega att använda. Eller för lata och stundom för dumma. Men därmed är sannerligen inte sagt att vi skulle vara mer hänsynslösa än ni. För resten är hänsynslöshet en egenskap på gott och ont. Att inte ta hänsyn till gamla fördomar eller till ultramodernt nolt är i sanning värdefullt. Finns det något nytt och gott hos oss – och det vet himlen att det finns! – så är det just vår uppskattning av en god karaktär. Ni kan här i landet låna mer pengar på en välbyggd karaktär än på ett välbyggt hus. Om ni andra finna krediten skral just på den kanten, så torde det bero på att edra karaktärer inte är särdeles välbyggda. Vi vill basera våra affärer och hela vårt samliv på ömsesidigt berättigat förtroende – det är det nya med oss, ifall det eljes finns något nytt under solen. Ni invänder kanske: Det där inbillar ni er, det är barnslig amerikansk högfärd. Även om så vore, min bäste herr européer, så skulle den inbillningen vara mer hedrande och gagnande än er senila och äckliga cynism.

Vafalls? Är kanske jag cynisk! utbrast Benbé. Hans förtrytelse syntes så uppriktig att sekreteraren brast i ett pojkaktigt och förolämpande muntert skratt:

Jag måste kanske ta tillbaka för ert vidkommande. Ni är nog mera barnslig än cynisk. Tack vare mina förbindelser med släktingar i Sverige, visste vi att ni skulle komma hit och vi ha hållit ögonen på er. Varför reste ni till Kalifornien sen ni misslyckats i östern? Jag ska säga er det. Ni hade kommit på den i och för sig inte tokiga idén att tränga er in i journalistiken tack vare er förbindelse med en stor celebritet. Har jag rätt?

Än sen? fnös Benbé. Ligger det kanske något orätt i det? Jag skulle ha skrivit några artiklar om Tracbac intim. Syndikatet kunde ha gnuggat händerna av fröjd över reklamen. Jag skriver minsann inte så illa ska jag säga er –

Oj, oj, unge man, suckade sekreteraren. Syndikatet fröjdas uteslutande åt den reklam vi lyckas undgå. När en konstnär nått Tracbacs ryktbarhet är varje reklam av ondo. Mellan slagen bör han ligga lindad i tystnad alldeles som en dyrbar insekt i bomull. I trots därav kunde ni nog ha fått skriva några artiklar, som vi censurerat – men märk väl – om vi haft förtroende för er karaktär. En del av pressen har intresse av att motverka syndikatet och samtidigt vinna rent journalistiska lagrar. Den skulle mycket snart ha lagt beslag på er. I själva verket har de redan gjort en god början –

Va falls? skrek Benbé. Jag bedyrar att jag inte sett röken av en journalist.

I alla händelser cigarrettröken, genmälte sekreteraren och klippte skämtsamt med ögonlocken. Vackra unga flickor, mr Borck. Jag har själv bilat förbi er ett par gånger och konstaterat att åtminstone två av dem är yrkesjournalister, de övriga deras väninnor och kanske pressvolontärer. Det hela skulle tas som ett skämt. Mogen till journalistisk behandling blev ni naturligtvis inte förrän ni trätt i närmre förbindelse med er onkel. Redan vid er landstigning i New York släpptes ut en notis: Mr Borck, en släkting till Jac Tracbac har anlänt. Utan att veta det har ni varit en berömd person men först er kontakt med onkeln gjorde er journalistiskt värdefull.

Hör på! ropade Benbé. Nu ska jag då äntligen slå er på fingrarna. Jag visade de där jäntorna min onkel och sa dem vem han var. De trodde mig inte ens och de gjorde inte ett försök att få tala med honom –

– Nej, de trodde inte, smålog sekreteraren, helt enkelt därför att de visste att det var han långt innan ni anade något. Att de inte försökte få en intervju med honom själv är verkligen min förtjänst. Ännu för några år sedan fick Tracbac inte intervjuas eller fotograferas utan syndikatets tillstånd. Det förskaffade oss en massa besvär och vi måste hålla en betydlig övervakningsapparat. På mitt förslag gjordes han fullständigt »fri». Vilken liten journal som helst får intervjua honom – naturligtvis om han själv har lust. Och han är ju så fördömt beskedlig att vilken gammal käring eller osnuten glop som kommer och tigger om intervju får den ögonblickligen. Lyckligtvis vet han ingenting om sig själv, åtminstone ingenting av större vikt för pressen. Dessutom utsända vi under olika former en intervju som vi nästan måste truga bort. Den offentliggöres nämligen samtidigt i ett par dussin blad. På så sätt ha vi lyckats få honom journalistiskt värdelös. Tyvärr blir därigenom hans närmaste omgivning desto mer journalistiskt värdefull. Och om han skulle få i sin närhet en tämligen naiv – ursäkta – ung släkting som ni, skulle ni helt enkelt bli en dyrgrip. De där flickorna hade öst åmvis Tracbac ur er. Och det vore fullständigt ruinerande för oss. Ni kan ju till exempel tänka er vad det skulle betyda om dessa unga flickor pumpade er på alla detaljer rörande nästa Jac Tracbacturné. – Det skulle minsann inte vara någon konst för ett halvt dussin vackra och durkdrivna jäntor att kollra bort huvudet på en sån där pojkvask som ni.

Å nej, det är nog sant, medgav Benbé spak och förödmjukad. Men att tänka sig att de där söta jäntorna är en sorts lurendrejare –

Juden smålog beskt och sa:

Jag har talat så mycket gott om oss andra yankees att jag kan säga en obehaglig sanning: Några oskulder är vi inte – på sin höjd kan man hos oss finna halv oskuld –

Nu förstår ni kanske, återtog han affärsmässigt, varför ni måste bort. Om ni i Europa behagar skriva något om oss, betyder ingenting. Vi här i Amerika veta att allt vad som skrives om oss i Europa är lögn. Era tidningar och böcker angå oss överhuvudtaget icke. Frågan är emellertid om ni vill fara på vår bekostnad dessutom försedd med ett skäligt skadestånd – eller på statens –

På statens, upprepade Benbé storögd.

Rush fortsatte i kylig ton:

Det vållar oss föga svårighet att få er utvisad. Ni är en icke önskvärd immigrant. Det behövs bara att några hedervärda och inflytelserika medborgare fästa polisens uppmärksamhet på er så – adjö Amerika. Adjö på ett mycket otrevligt sätt. För syndikatet vore naturligtvis utvisningsvägen både bekvämare och billigare men vi vill helst inte gå alltför bryskt till väga –

Han tvärtystnade. Å så ädelmodigt det där syndikatet måtte vara, utbrast Benbé sårad och förödmjukad. Sekreteraren svarade icke. Från parken hördes trampet av en galopperande häst. Sekreteraren mumlade: Det är han. Antagligen rider han ut genom grinden. – Han gick hastigt fram och stängde fönstret som vette åt parken. Hans ansikte fick ett hätskt drag, som antagligen framkallades av oro. Benbé erfor en ljuvlig känsla av halvt om halvt tillfredsställd hämnd. Jo, jo, bäste herr syndikatssekreterare, för ögonblicket är ni kanske inte så tvärsäker att kunna sparka mig ut ur det här paradiset. Jag behöver bara öppna fönstret och ropa på min fars kusin –

Tracbac hördes skrika:

Hallå! Longfellow! Sover ni? Varför öppnar ni inte grinden? Ser ni inte att jag ämnar rida ut? Öppna för

mig, ni svarta psalmbok.

Från grindstugans trappa svarade Longfellow med sävlig röst:

Till er tjänst, sir. Alltid färdig att öppna grinden, eljes blir jag avskedad av den där Rushen, som är en sann skam för mänskligheten.

Är mr Rush här? frågade Tracbac.

Den efterfrågade trängde sig ofrivilligt upp mot rumsväggen. Benbé njöt. Emellertid svarade Longfellow sin husbonde lika långsamt fast med höjd röst:

Begagna era ögon, sir. Kan inte ni se honom så kan inte jag se honom. Varför skulle jag vara mera skarpögd än ni?

Plötsligt spratt Benbé till. Han stirrade på sin fiende Abel Rush, han gick på tå fram till honom. Han hade upptäckt en frans av svettpärlor på hans palma. Den unge judens förskräckelse gjorde honom häpen. Rush märkte hans förvåning och smålog generad, han viskade: Jag är en smula nervös – det behövs bara att han upptäcker er – jag har ju fått i uppdrag av syndikatet att hålla er borta – jag blir avskedad både av honom och av syndikatet – det går förbannat snabbt att bli avskedad – ni förstår –

Han stod med nävarna hårt nedtryckta i fickorna så att rocken stramade och knakade över de smala skuldrorna. Benbé ryckte upp hans högra knutna hand ur fickan, skakade den och sa:

Vad som än sker, Abel Rush, så reser jag i kväll. Ni ska inte mista er plats för min skull, inte.

De lyssnade vid dörren. Negern hade börjat öppna grinden, i det han mångordigt bedyrade att det var något fel med mekanismen. Tracbac smackade otåligt åt sin häst, ett varmblodigt, svart, spensligt, lågväxt sto. Plötsligt ropade clownen: Hallå Longfellow, vad är det där? Är det inte mr Rushs bil?

Abel Rush sjönk plötsligt samman i en suck, han mumlade: Så där ja – nu är det gjort – nu är det färdigt –

Longfellow svarade: Lägg er inte i mitt trassel. Så länge jag inte lägger mig i ert så kan ni tryggt hålla er norr om tröskeln till de svartas världsdel sir –

Utmärkt! skrek clownen. Men var är min käre vän Rush?

Gå genast ut till honom, viskade Benbé upphetsad. Jag har gett er mitt hedersord att inte visa mig. Ljug så bra ni kan.

I hans oförbätterliga pojksjäl flammade den ädlaste entusiasm för lögn och list. Abel Rush torkade svetten ur pannan och steg hastigt rakt fram mot det dansande stoet. Utmärkt! ropade clownen, fortsatte därpå hövligt och torrt: Söker ni mig, mr Rush? – Sekreteraren skakade på huvudet. Redan hunnen utanför grinden vände sig Tracbac i sadeln och sa:

Vet ni av att min nevö varit här? Det vet ni naturligtvis eftersom ni vet allt. Jag såg honom bolla med sin hatt på jasminvägen. Han var vid gott humör. Jag bad honom inte stiga in. Han behövde mig inte. Nå ja, nu rider jag till hans bostad. Ödet får avgöra. Är han hemma – utmärkt. Träffar jag honom inte – också utmärkt. Ödet har talat och då är allting utmärkt. Farväl.

Farväl. Farväl, mumlade Benbé som stod och lyssnade vid fönsterspringan. Det är en katten så fin chans som rider från mig på det där svarta stoet. Farväl.

Han suckade rätt tungt men i detsamma förnam han bakom sig en ännu tyngre suck. Den kom från

negerynglingen Hiawatha. Hans röda gap stod vidöppet och ögonen flackade upp och ned. Benbé lade tystande handen över den gastande gossens gap. Vissa orsaker förmådde honom dock att hastigt draga tillbaka handen. Gossens jämmer och en stark doft av ananas, kanel och ingefära fyllde rummet. Dörren slogs upp och mylady Longfellow rullade in skriande och med stora åtbörder. På trappan skrek Longfellow, tjöt i kapp med sin stackars telning. Benbé sa till sig själv: Här kan jag inte stanna. Jag lovade att inte visa mig, men då levde jag i okunnighet om ananassyltens verkningar på ett negerbarn.

Vad har hänt? skrek i detsamma clownen och tog ett skutt från hästryggen tvärs genom grinden rakt i famn på negern. Benbé steg ut och stängde dörren bakom sig. Utan att hälsa på Tracbac ställde han sig vid sidan av Rush. Från grindstugan trängde alltjämt Hiawathas klagan, som dock för varje minut dämpades och så att säga kultiverades. Man vågar antaga att de omedelbara och naturliga följderna av en olämpligt använd kruka ananassylt så småningom efterträddes av moraliska. Hur som helst så befann sig den olycklige lille svartingen i sin mors händer och det övriga världsalltet saknade anledning att inskrida. Icke förty blev Tracbac stående på trappan, tyst och orörlig. Longfellow kvarhöll eller låtsades kvarhålla hästen som dock efter husbondens cirkushopp förhöll sig alldeles stilla. Hur länge ska vi stå så här? viskade Benbé till Abel Rush. Sekreteraren avbröt en stillsam vissling och viskade tillbaka: Vi måste låta honom tala först. Han är ursinnig, det ser jag på hållningen. – De båda unga männen, ungefär jämnåriga, hade genast slutit ett visserligen obestämt förbund mot Tracbac, som i det närmaste innehade deras sammanlagda ålder. Många gränser suddas ut i vår tid – gränsen mellan gammal och ung: aldrig.

Tracbac hade till hälften vänt sig mot de båda unga männen och stod nu med ögonen slutna, näsvingarna skälvande som på en vädrande hund. Rush torkade åter pannan och viskade halvkvävt: Måtte det bara inte ske en olycka. Jag visste inte att han skulle bli så upprörd –

I detsamma sa clownen utan att öppna ögonen:

Besynnerligt. Folk brukar fråga vad jag tänker på. Jag kan inte svara ty vanligen tänker jag inte alls. Men just nu då jag står och tänker, finns ingen till hands att fråga.

Nå vad tänker herrn på? utbrast negern förbittrad. Stå inte där och se otrevlig ut. Tänker herrn på mr Rush så sjung ut och mät honom skäppan full. Snåla inte på hundsnuset. Den karln tål vad han får och dubbelt upp. Sticks som en vägglus, gör han.

Tracbac slog upp ögonen och kommenterade sin grindnegers tal med små bugningar, han harsklade sig och sa:

Utmärkt, Longfellow. För hästen till stallet och torka henne väl. Eftersom du inte kan sköta grinden, får du bli stalldräng. Ger du min vän Hiawatha stryk, blir du avskedad. Är du ohövlig mot mr Rush, blir du avskedad. Är du ohövlig mot master Borck, blir du avskedad. Är du ohövlig mot mig, får du fet fårstek som är din livrätt. Sticker du kniven i mun, får du stå i skamvrån. Försvinn, du svarta rimlexikon!

Jag tänker på min turné, fortsatte clownen och mr Rush sänkte med en tung suck sitt huvud. Jag tänker på turnéh och jag skulle vilja veta om det här uppträdet kanske är sketchen till min nya komedi.

Å vad är det ni säger, utbrast Rush förtvivlad.

Av barmhärtighet sir, blanda inte ihop de här tråkigheterna med turnén.

Varför inte? genmälte clownen och ryckte på axlarna. Idén är inte dum. En man hålles fången av sjuttio svältande millionärer – det så kallade Tracbacsyndikatet – som ämna slakta honom till julen. En frände spårar upp fången för att befria honom. En skurkaktig tjänare, nämligen ni mr Rush, stänger in den unge fränden jämte ett till synes ofarligt barn, som emellertid laddats med ananas. Barnet exploderar men i stället

för att spränga fången i luften, rämna fängelsets murar och de båda fränderna återförenas. Det är en urkomisk idé och slutet är lyckligt.

Som ni vet, mr Tracbac, genmälte sekreteraren lugnt, brukar ni aldrig spela i komedier med enbart lyckligt slut. I den här komedien kommer alltså den skurkaktige sekreteraren att hängas av de sjuttio svältande millionärerna. Blir det inte bra?

Utmärkt, alldeles utmärkt, svarade clownen och klappade sakta i händerna. Därefter vände han sig mot Benbé sägande:

Ni flyttar till mig. Jag behöver en ny sekreterare.

Nå på det viset, utbrast den förut villrådige Benbé med lättat hjärta. Clownen ämnade ersätta hans nyförvärvade vän Abel Rush med honom själv. Det bröt hans tveksamhet och han fortsatte:

Tackar förbindligast men jag måste avböja. Er sekreterare väljer visserligen inte jag men en kandidat till platsen kan jag i alla fall utesluta – mig själv. Jag har gett mitt hedersord att resa. – Han försa sig och tvärtystnade, bet sig i läppen.

Till vem har ni gett ert hedersord? insköt Tracbac snabbt. Abel Rush sa:

Till mig naturligtvis. Gör inga onödiga frågor och stå inte där och smacka. Ni är obehaglig nog ändå. Vad ert hedersord beträffar, Benjamin – så får ni det tillbaka. För resten vill jag å egna och mina principalers vägnar be er antaga platsen. Vem vet i vilka rövarhänder han eljes skulle råka. Ni har i alla händelser visat er vara en person som fäster någon vikt vid hedersord och det är redan mycket det.

Hör! Hör! hojtade clownen och viftade med händerna över sitt grinande ansikte. I avskedets bittra stund ger han sin efterträdare de amplaste lovord. Ack vad dessa ädelsinnade unga judar ändå är förtjusande.

Han tog några höga språng ut genom grinden och fram till sekreterarens bil. Han öppnade dörren och bugade fjäskande:

Glad åt ert besök, mr Rush. Tyvärr förrinner er dyrbara tid under ett alldeles penningfritt samtal. Välkommen, välkommen igen när det blir sju torsdagar i veckan. Inte en dag senare sir.

Abel Rush ryckte på axlarna; i det han gick förbi sin nyvunne vän Benbé, viskade han hastigt: Ni kan bara göra mig en tjänst – stanna hos honom.

Utan att låtsas om den bugande clownen sprang han upp i bilen och startade. Tracbac dröjde några sekunder, handen lyftad till vänlig viftning. Därefter återvände han hastigt till Benbé och tog honom under armen men släppte ögonblickligen sitt tag då han förnam en viss ovillig tröghet i ynglingens kropp. Han gick raskt mot bungalown i det han sa: Kom med. Jag vill visa er huset, vi ska se ut en bostad åt er.

Benbé följde förbryllad, tveksam, olustig. Ehuruväl han på ett eller annat sätt gripits av en viss rädsla för sin frände – samma rädsla som man lätt får inför allt, man icke lyckas förstå – vågade han likväl säga: Inte sant, ni överilade er? Mr Rush får behålla sin plats? Ni ångrar er?

Clownen svarade lugnt:

Jag ångrar mig aldrig. Ånger är inte min genre. Som bekant är min genre rädsla och medlidande. Jag lyckas inte bra i andra branscher.

I den mörka porten till bungalown satt en nyckel stor som en kyrknyckel. Tracbac vred om den och en liten

klocka som hängde under portbjälken började ringa. Tracbac rynkade pannan och muttrade:

Nej jag ångrar ingenting men här inne i huset finns ett litet fruntimmer som är förälskad i Abel Rush. Tro, vad hon kommer att säga mig för obehagligheter. För resten kan hon ju lika gärna förälska sig i er. Kär som kär – inte annat än jag sett är föremålet tämligen likgiltigt.

Klockan tvärtystnade. Tracbac steg in, skjutande Benbé framför sig. Han sa: Gud bevare din ingång och din utgång, gosse. – Spridda takljus flammade upp, en gammal vit tjänare och två svarta kommo skyndsamt in i det stora förrummet som alldeles saknade fönster. Utmed väggarna stodo stora brokigt målade kistor, mexikanska brudkistor. Tracbac sa: Se er omkring. Jag måste ha fatt i det där fruntimret innan jag gör någonting annat. Det är en gammal vana, hon har varit min hustru –

Benbé började ströva omkring i sällskap med den gamle tjänaren, som var så åldrig att knän och händer skakade oavbrutet. Gubben sa på svenska:

Välkommen herr Borck. Husbond har väntat på er. Laga nu bara att han inte stänger in er i något bås och glömmer bort er. Ni får allt vad ni vill och ni har er fullständiga frihet, men bortglömd blir ni i alla fall. Jag heter Axelsson och var gårdskarl i Borckska gården i Wadköping. Jag fick befallning att fara hit över med möblerna, pojkmöbeln och salsmöbeln och salongsmöbeln och möbeln från gamla fruns rum. De finnas här allesamman och jag finns här också men vem bryr sig om oss? När inte han själv gör det, så vem ska då bry sig om oss? Jag högg ved förr i världen och snickrade och hade uppsikt över gården därhemma. Nu går jag omkring med den här.

Han höll upp en sån där nätt liten fjädervippa som franska farsens små kammarsnärtor floretterade med i kurtisdueller. Skälvande i gubbens torkade, grova vedhuggarnäve tedde den sig hemskt löjlig eller löjligt hemskt. Gubben böjde sig fram, stötte ut andedräkten, viskade: Jag super, det är vad jag gör. Låtsas inte om det, herr Borck. Dammar och super. Ingen fäster sig vid oss, varken vid mig eller möblerna. Man inbillar sig att man har någon betydelse för honom. Pyttsan herrn. Damma och sup, slut sen.

Gubbstrutten försvann på skälvande ben genom en av hallens otaliga dörrar. Benbé valde på måfå en annan av dem och började ströva omkring i huset. Han erinrade sig Longfellows spådom att han skulle gå vilse och han fann den snart besannad. Rum av alla storlekar och former klungade ihop sig som cellerna i en bikaka. Samtliga vore sparsamt försedda med små förgallrade fönster och dagern var skymning men mellan rumsgrupperna lago större eller mindre gårdar som strålade i desto intensivare solljus. Ett par av gårdarna vore vollaierer, väldiga fågelburar med starkt färgade invånare. Andra voro vinterträdgårdar, överflödiga kan tyckas i detta subtropiska klimat.

Benbé hörde ett par gånger Tracbacs röst ropa: Siv, Siv! En gång såg han honom genom en rad av dörrar men när han sökte upphinna honom var han försvunnen. Han kände sig sannerligen som ett vilsegånget barn och föreföll sig själv rätt löjlig i sin rädsla att aldrig hitta ut ur denna labyrint. Plötsligt dök en herre i riddräkt upp i en av de skumma dörröppningarna. Hans hår var mörkfärgat fast färgen gått ur här och var. Mustaschen var bättre lyckad, oklanderligt helsvart och vaxad. Han frågade efter mr Tracbac. Benbé svarade att han var främling på stället och att han gärna skulle vilja säga farväl åt husets herre. Den färglagde presenterade sig på ett formelt men älskvärt sätt – hans namn var Ilois de Grazy, före detta major i österrikiska armén. Han sa:

Jag är också främling fast jag bott här i sex år. Jag tillstår att jag fortfarande har en smula svårt att hitta. Ändå var jag betrodd rekognosceringsofficer vid Götzarmén 1916. Nå ja, kanske var det därför det gick som det gick. Nu hittar jag skapligt i huset men husets herre hittar jag aldrig. Jag förmodar att han låtit bygga den här labyrinten för nöjet att få gå vilse. Den naturliga följden har blivit, att han själv är den ende som hittar här med förbundna ögon. Farväl min herre och hälsa vår värd, ifall ödet skulle föra er samman.

Österrikarn gjorde en fulländad bugning a la Schönbrunn och försvann i andra ändan av rummet. Benbé larvade vidare och råkade in i en fil av rum där möbleringen var äkt-amerikansk, det vill säga otroligt veklig och fantastiskt ful. Han steg uppför en trappa och kom in i ett stort behagligt sovrum av engelskt tycke. Han var trött och kastade sig raklång på den bekväma sängen. Han sa till sig själv: Nu sover lille Benjamin ett slag, så är han vid bättre humör när han vaknar.

Emellertid hade han inte ens hunnit sluta ögonen förrän clownen slank inom dörren, smågrinande. Tracbac satte sig på sängkanten och tryckte ned Benbé, som ville resa sig. Han sa:

Ligg ni, unge man och ta igen er efter själsskakningen. För resten ha vi ju åtskilligt att prata om –

ÅTTONDE KAPITLET.
Brist på hjärta.

Tracbac såg sig om i rummet och vänligt grinande sa han:

Alltså, min herr nevö, det här rummet har du valt. Nå ja, det är inte något tokigt rum; jag hade nästan glömt det. Jag brukar låta mina gäster själv välja sina rum genom att gå vilse och slutligen utmattade sjunka ner någonstans. Det roar mig – litet roar barn och clowner. För resten hyser jag den största respekt för slumpen så i stort som smått. Det lär finnas människor som leva uteslutande efter förnuft och beräkning. Jag undrar just, hur de se ut invärtes. Endera äro de sinnessjuka eller också bli de det. Slumpen är den store förnyaren – utan den torka vi till halm.

Nå ja, fortsatte clownen alltjämt med sitt lugna, vänliga grin, jag borde kanske ha låtit dig sova i fred men jag var rädd att du skulle få onda drömmar, beträffande Abel Rush och hans avsked. Du kan vara lugn. Jag behöver honom bättre än han behöver mig. Kanske får jag lov att be den slyngeln om ursäkt. Han är snarstucken. Det är inte precis efter min smak att be om ursäkt men lyssna till en vis mans ord, Benjamin Borck: det är mycket hälsosamt att då och då tvinga sig mot sin smak. Sylt och tårta är gommens smak, sill och potäter är magens sak. Jag kan en massa såna där förnuftiga sentenser. Jag lär dem av Axelsson när vi träffas. Jag lär dem vare sig jag vill eller ej. Axelsson är en sträng tuktomästare. Han är utmärkt.

Han såg på klockan och sa fundersamt: Vid det här laget antar jag att Rush underrättat herrarna i syndikatet om sitt så kallade avsked. Jag får antagligen en mycket obehaglig dag. Nå, det skadar inte. Jag har haft alldeles för många behagliga. Allt skall betalas, allt min gosse. Lägg det på minnet. När helst du såg din lycka svinna skall du hos mig din lycka finna, sa plikten – när helst du lät ditt vinfat rinna skall du hos mig din sällhet finna sa gikten. Det är också Axelsson. Han är utmärkt. Nu kommer Siv. Jag hör henne i trappan. Upp med dig pojke och skaka fram manschetterna, karda ditt hår och buga dig till jorden –

Upp flög mycket riktigt Benbé men hade knappt hunnit släta sitt rufsiga hår förrän Siv trädde in. Hon hade bytt ut sin ateljéoverall mot en mörkblå sidencab som kom henne att likna en blåduva med krämfärgat dun under vingarna. Hon låtsades inte se den bugande Benbé varför ynglingen snopen makade sig mot dörren. Emellertid hejdade hon hans flykt med en vredgad blick. Hon sa till Tracbac:

Det bör knappt förvåna dig att du fått besök av syndikatherrarna. De vänta i hallen. De vill veta varför du avskedat Abel.

Tracbac rodnade hastigt och lika hastigt svann rodnaden. Han utbrast i gäll ton: Så! Redan! Verkligen! Det är utmärkt, alldeles utmärkt! Vilka är det?

Siv räknade upp namnen på fyra framstående bankmän, syndikatets ledare. Hon tillade tveksamt och med rynkad panna: Henny är också med. – Clownen gjorde ett jämfotaskutt och skrek:

O-o-o-o-o! Henny-Denny, Henny-Denny! – Han vände sig till Benbé och förklarade: Den ryktbare nervspecialisten Denny O'Henny är min eller snarare syndikatets läkare. Han medföres vid alla viktigare expeditioner. De övriga herrarna ska först reta slag på stackars Jac och sen blir det hans sak att väcka mig till liv med ett eller annat stimulerande nervsalt. Det är utmärkt. – Han gäspade stort.

Är du trött? frågade Siv hastigt och spärrade förskräckt upp ögonen. Clownen gäspade än en gång och svarade surmulet:

Jac icke vara trött men Jac kunna bliva trött.

Siv rynkade oroligt pannan och funderade: slutligen sa hon i en moderligt bestämd ton:

Det vore bra, om du ville ta emot dem. Jag tror att de är mycket ängsliga. Om inte annat så förstår jag det av deras klädsel. Det ska se ut som om de tittat in helt apropå. Ett par av dem kommer i svalrockar, ett par i byxor och skjorta. Denny den slyngeln kommer i badkappa. Du förstår – de vill bara skaka hand med dig – dunka dig vänskapligt i ryggen –

Hennes vackra ögon glittrade och hennes tänder knistrade mot varandra; hon liknade ett praktfullt ilsket djur. Clownen tog hennes huvud mellan händerna och gav henne en luftkyss. Han ropade upphetsad:

Utmärkt, utmärkt! En dör för han är tok, en dör för han är klok. Det är också Axelsson. Utmärkt. Nu vet jag hur jag ska vara klädd. Siv, gå ned till herrarna, jag kommer strax. Du Benjamin stannar här tills jag skickar efter dig.

Tracbac skyndade ut på tåspetsarna. Den vackra Siv vände sig långsamt om utan att besvara belevade Benbés upprepade bugningar. I dörren vände hon sig emot honom och frågade onådigt: Är det ni, som ska efterträda mr Rush? – Benbé kom sig inte för med att svara, skakade blott förtvivlad på huvudet. Siv yttrade släpigt och med grymt förakt i tonen: Jag vill av pur barmhärtighet säga er att platsen inte är lätt. Jag unnar sannerligen den stackars Abel en grundlig semester. Ett råd vill jag ge er: säg aldrig emot mr Tracbac. Ber han er kasta honom ut genom fönstret, så kasta honom ut genom fönstret. Det tjänar absolut ingenting till att spjärna emot.

Hon gick och Benbé satte sig på sängkanten. Han sa till sig själv: Sug på din tumme lille Benjamin. Det gjorde du i unga dar och det var en mycket lugn sysselsättning –

De fem herrarna, Tracbacs objudna gäster, hade slagit sig ned i den väldiga hallen som blott upplystes av några stjärnliknande lampor i taket. Den förnämste av herrarna var en lång, mager något framåtböjd man, mr Adams, juris och teologie doktor, direktör i Farmers and Merchants Bank, »äldste» i ett mycket ansett religiöst samfund, senator samt vice president i Jac Tracbacsyndikatet. Av de båda skjortärmsherrarna var den ene, mr Judah, en klotrund liten herre som tjänat en förmögenhet på japanska pärlor och som i syndikatet företrädde en stor filmkoncerns intressen. Han var till sitt humör mildare än vad som egentligen är tänkbart. Den andre skjortmannen, mr Cow var även han liten men bred, fyrkantig och argsint; han var en bland cheferna för en stor juridisk firma med huvudsäte i New York samt Tracbacsyndikatets förste advokat, vidare var han en av hederspresidenterna i National Steeplechase and Hunting. Den andre svalrocken åter var en rödhårig, gänglig, smal kontorsherre – hans namn var Pech och den som inte visste vem Pech var, visste ingenting om Pech.

Doktor Denny O'Henny slutligen, den unge mannen i badkappa, var yngre bror till en oljemagnat, nervspecialist och icke minst specialist på fallet Jac Tracbac. Hans förmögenhet räknades i tiotal millioner och han var också den ende bland herrarna som inte hade något ekonomiskt intresse av Jac Tracbac. För sina konsultationer, regelbundet två i månaden, erhöll han ett honorar av tre dollar gången, ett belopp och

kanske det enda som han rumlade upp tillsamman med någon vacker tös ur den allra lägsta filmvärlden. Hans namn som nerv- och sinnesspecialist var tillräckligt stort för att ge honom en betydande makt. Socialt sett stodo de övriga herrarna på grund av sina allmänt kända religiösa, moraliska och filantropiska intressen betydligt högre än den unge mannen, som de behandlade med en viss farbroderlig överlägsenhet. Deras tonfall fingo dock stundom en viss dallring av ängslan. Doktorn hyste nämligen ett alldeles obegränsat förakt för de fyra herrarna men roade sig med att dölja det under överdrivna vördnadsbetygelser, som stundom kom hans offer att känna sig ställda under läkarobservation och hotade av internering. Siv älskade den unge mannen på ett enligt hans egen terminologi »kvalificerat men modifierat lättsinnigt sätt». En av hans ytterst få personliga vänner var Abel Rush och just därför skulle han kanske funnit det pikant att ruinera Abel Rush. I likhet med många sina kolleger hade denne sinnessjukspecialist själv en tämligen nyckfull själslig jämvikt.

Dessa representanter för Jac Tracbacsyndikatet hade alltså tältat i den halvskumma hallen. Bungalown i övrigt strålade av ljus och gav intryck av stor mottagning. Och då nu skymningen hastigt tätnade upplystes även parken ända uppifrån konstgjorda forsen till grindstugan, där Longfellows svarthyade små mästerverk, ledda av den tillfrisknade Hiawatha, trådde en silhuettdans i båglampornas månblå sken. Denna festliga belysning föreföll de fem herrarna misstänkt, den stämde inte överens med deras enkla dräkter och visitens okonstlade karaktär och kunde kanske betyda något stundande obehag. Denny O'Henny red grensle över en mexikansk kista och skakade ett inkasspjut som han ryckt från väggen. Med sitt strida, småvågiga rödgula hår och sina muskulösa nakna armar liknade han mer en gotisk krigare än en docent i neuropatologi. De övriga herrarna hade lägrat sig mitt i hallen på hopsläpade mattor, djurhudar och kuddar. De liknade just vad de ville likna – harmlösa amerikanska medborgare som tillbragte en timmes aftonrast hos en god vän, ledigt och otvunget, ingenting märkvärdigt alls.

Denna beundransvärt otvungna stämning bröts en aning när nu mrs Siva Yala inträdde. Likväl måste man tillstå att om ett ohövligt sätt är liktydigt med ett otvunget, så lade den vackra damen inga band på gästerna. Hon stannade innanför dörren och såg sig omkring med rynkade ögonbryn som en sträng husmor den där finner sina rum tillstökade av ohyfsade personer. Doktor O'Henny tog ett skutt från kistan, slungade spjutet. Han lyfte hennes hand till kyss men upptäckte, att zigenarflickan hade ett hål på ärmen. Han föredrog att kyssa den punkten. De äldre herrarna funno den unge mannens tilltag pikant och otvunget, varför de kravlade sig upp ur sina hudar och kuddar för att följa hans exempel. Under proceduren förblev Siv orörlig med armen lyftad ungefär som en patient den där förevisas för en skara studenter. Då kyssceremonien genomgåtts, tog hon fram en liten näsduk, spottade på den och gned kraftigt det kyssta stället. Hon slog sig ned på en stor, fyrkantig kudde, så mjuk att den genast sjönk platt till golvet under sin lätta börda. Hon sa:

Törs jag fråga – vad skaffar oss obehaget av ert besök? Har Abel Rush ställt till med det här så kan ni hälsa honom att han ska få en rungande örfil – inte av mig men av min neger. Och ni där, halvnakna slyngel på kistan, ni som gubevars ska vara Jacs läkare – begriper ni inte att Jac kan bli upprörd över ert älskvärda besök?

O'Henny skrattade och återtog sin plats på kistan. Ynglingen Pech stack fram sitt röda huvud ur gapet på en väldig isbjörn som tycktes omfamna honom.

Ä – söta – lilla – Siv, stammade han. Inte menar hon lilla att Jac – vår store snälle Jac – kunde bli ond –

Pech, en bondpojke från Kansas, var syndikatets mest betrodde pressagent. Hans otroligt enfaldiga utseende, hans fnoskigt vänliga och tjänstvilliga sätt, den uppenbara redbarheten i hans karaktär och icke alltför uppenbara förstånd hade gjort honom populär bland journalisterna, enkannerligen gröngölingarna, som med oförfärad energi söka slå sig fram på banan, och som i en rödhårig, grinande bondynglings naivitet finner någonting besläktat med sitt eget ännu ej förgiftade väsen. Pech gjorde sina principaler stora tjänster

genom att ständigt låta sig luras, kullpratas, pumpas in i märgen av finurliga unga journalistämnen, som gladde sig grymt över den enfaldige pojkens indiskretioner. Emellertid visade sig dessa indiskretioner liksom sagans guld vid dagsljus blott vara visset löv.

Doktor O'Henny sa:

Varför skulle Jac bli upprörd? Över vad? Över vårt oskyldiga besök. Det ska för mig som läkare bli ytterst intressant att iattaga detta anfall av upprördhet, ifall det kommer. Jag blir kanske i tillfälle att bilda mig ett omdöme om hans nuvarande hälsotillstånd –

Ni – ni – degenererade pojklymmel, utbrast Siv, ni vet mycket väl att Jac är hundra gånger mer själssund än ni, apachetyp. För resten är ni dagos och halvblod allesamman, fnös den uppretade lilla zigenerskan och kliade sig kraftigt i knävecket. Och om ni bara understå er att reta Jac –

I själva verket var hon vansinnigt rädd för den unge man, som hon växelvis kallade »degenererade slyngel» och »läkarlymmel». Hon saknade icke orsak. Den alltjämt växande makt som anförtros läkarkåren och allmänhetens ringa förmåga att kontrollera dess verksamhet, kommer utan tvivel att göra denna bana begärlig för brottslingar av degenererad typ och med tillräckliga ekonomiska och intellektuella förutsättningar. Siv förstod att bland dessa herrar som samtliga voro henne mer eller mindre osympatiska, kunde endast O'Henny bli farlig för hennes clown – hennes »favoritbaby» som hon i flydda, ömma stunder kallat en man, mer än tjugu år äldre än hon själv.

Tracbac lät fortfarande vänta på sig. I hans ställe inträdde nu major de Grazy iförd sin ulanuniform. Sannolikt hade han aldrig förr burit uniformen på denna sidan Atlanten och troligen var det någon nyck hos clownen, som nu tvingat honom. Han log ett leende uppträtt på ståltråd, en mekanism att visa tänderna. Han slog samman de behandskade händerna, böjde sig lätt bakåt och utbrast:

Å, madame och ni mina herrar amerikaner! Mr Tracbac och jag har väntat er i spegelsalen och här finner jag er liggande på golvet i hallen. Är ni inte bra oberäkneliga i er behagliga rättframhet. Vad ni ändå är för ett lyckligt folk, som så resolut gjort slut på konvenans och alla dessa enfaldiga fördomar, som gör oss européer så avskyvärt väluppfostrade. Mr Cow, skulle inte den här lilla scenen vara någonting för filmen: Avdankad europeisk officer stannar häpen och betagen inför kaliforniskt guldgrävarläger?

Utan att lyfta sitt fyrkantiga huvud, nedsjunket i de bottenlöst mjuka kuddarna, svarade mr Cow med nasal grammofonstämma:

Visserligen vore det något för filmen. Men jag vill föreslå en sannare titel. Till exempel: Narren och hans förridare. Jag hoppas nämligen att Tracbac kommer snart –

Österrikarens ansikte blev ännu mera gulblekt. Han böjde sig ned för att kyssa Sivs hand, och viskade hastigt: Jac kommer strax. Var inte orolig. Men han och nevön har varit inne i er ateljé. Jag vet inte vad de har gjort där. – Siv stirrade framför sig med stora ögon, som undran och ängslan gjorde än mera glänsande.

Äntligen kom clownen. Hans dräkt var inte alltför uppseendeväckande i och för sig. Han bar helt enkelt frack, med knäbyxor, sidenstrumpor och skor med juvelspännen. Hans farfarsfar skulle ha funnit honom ganska korrekt för en fest i finare societet. Inte ens de långa spetsmanschetterna skulle ha väckt hans ogillande. För resten voro de berömda dessa Tracbacmanschetter av dyrbara spetsar som hängde ned ända till andra fingerleden. De voro inte något utslag av snobberi utan snarare av blyghet. Tracbac hade en nervös vana eller ovana att vid livligt samtal plötsligt lyfta händerna rakt upp och skaka dem. De långa manschetterna som hängde ned över fingrarna gåvo en naturlig förevändning för denna tvångsrörelse.

Från det ögonblick Tracbac gled in i den väldiga hallen, upphörde varje försök att spela likgiltighet.

Spänningen, oron beträffande clownens sinnesstämning var alltför stor. De på golvet lägrade herrarna började svettas bland sina kuddar. De ropade varken hej eller hallå, de rörde varken hand eller fot. Tracbac gick med tysta, snabba steg från den ene till den andre och skakade flyktigt de händer som lojt och nästan motvilligt räcktes honom. Endast den unge läkaren O'Henny fann skäligt att hoppa ned från kistan och hälsa Tracbac med en kraftig, kantig bugning ungefär som en väluppfostrad europeisk skolpojke hälsar sin lärare. Tracbac smålog och klappade honom på axeln. Läkaren, som Siv fruktade och kallade »lymmelaktig apache» var i själva verket clownens favorit.

Sedan han sålunda ordlöst hälsat sina gäster, tog han en kudde och slog sig ned bredvid Siv. Därpå nickade han åt samtliga och yttrade: God dag gentlemän. Roligt att se er.

Mr Adam, den äldste, satte sig sävligt upp, grinade vänligt och sa: Vad du är fin, Jac? Tänker du gå på någon fest? – Jag har ju gäster, svarade Tracbac med en artig liten bugning. – Å håll nu i mig! utbrast mr Cow och reste sig med så att säga fyrkantiga rörelser. Vill ni påstå att ni klär er i frack för att ta emot några vänner i ert hem? – Tracbac svarade: Inbjudna gäster tar jag vanligen emot i vardagsdräkt. Oinbjudna däremot är lyckligtvis inte vardagslag för mig. Det stämmer mig högtidlig.

För resten, tillade han plötsligt i falsett och med rynkad panna, för resten klär jag mig så här för att slippa höra era joviala skrän: hallå, Jac, hej gamle gosse! Hör på gentlemän! Jag har ingenting emot att min grindneger dunkar mig i ryggen och kallar mig kamrat. Jag är fördöme mig hans kamrat åtminstone så länge han behagar vakta min grind. Men herrar bankdirektörer och gelikar behagade icke taga sig några friheter i mitt hus. Jag är inte så förbaskat svag att jag inte kan hålla affärslöddret på mattan.

Han andades tungt och böjde huvudet gång på gång bakut. Siv strök honom oavbrutet och stillsamt över hjässa och nacke, hon viskade med en skrämd mors överjordiska lugn: Baby – min baby – stilla. Plötsligt stelnade hennes hand i smekningen; hon stirrade skrämd på O'Henny, som hastigt tagit fram ett litet skrivblock ur badrocken och gjorde några snabba anteckningar under det att hans blick vilade än på papperet än på Tracbac. Nu upptäckte också clownen hans tilltag, han vinkade åt O'Henny. Läkaren fortsatte ostörd sina anteckningar. Tracbac rynkade pannan och pekade på platsen bredvid sin sida. O'Henny skakade på huvudet. Clownen rodnade av vrede, han skrek i falsett: Pojke! Den unge mannen ryckte på axlarna, stack in boken och ställde sig bredvid Tracbac med korslagda armar. Själv vig som en mästerclown gjorde han ett höjdsprång och hamnade med korslagda ben på kudden bredvid Tracbac. Han gjorde en liten applådgest och sa:

Vad befaller kung pajas?

Tracbac svarade faderligt undervisande:

Denny-Henny jag befaller dig att uppföra dig hyggligt. Du är skamlöst rik min gosse och kan köpa oss allesamman billigt – naturligtvis undantagandes vår vackra väninna – men det övriga rasket. Därför fordrar jag av dig, att du uppträder särskilt försynt och hänsynsfullt. Har du förstått?

O'Henny bugade sig tyst. De lägrade herrarna bolmade häftigt på sina cigarrer. Deras plan att på ett stillsamt och fridfullt sätt förmå clownen till medgivande beträffande turnén och filmen, tycktes nära att stranda. Röken bildade en jättekägla i den skumt upplysta hallens mitt, ett rökelsekar inför avgudabelätet Jac Tracbac. Den magre lille mannen satt hopsjunken och framåtböjd med hakan omklamrad av den utmärglade handens fingrar. Vänstra handen hängde slappt ned, täckt av den långa spetsmanschetten. På var sin sida om honom sutto orörliga flickan med bärnstensögonen och den unge mannen med det stridvågiga guldröda håret, krusat och benat som en efebs. Bakom avgudabilden stod som en tempelvakt de Grazy i sin uniform, en slagen krigare, fånge i kung Midas land, själv likgiltig för allt.

Tracbac yttrade lågmält: Ni mina herrar och jag ha naturligtvis något att säga varandra. Alltså – ärendet om jag får be?

Den vördnadsvärde mr Adam reste sig och de övriga satte sig upp. Mr Adam sa:

Vårt ärende är enkelt men bekymmersamt. Du har avskedat Abel Rush. Tidpunkten är oläglig. Han skulle under närmaste dagarna tillsammans med mr Cow slutföra underhandlingarna med de tjugu turnéstäderna och samtidigt skulle han och Judah träffa de sista bestämmelserna med filmkoncernen. Alltså en mycket oläglig tidpunkt att avskeda honom. Men vi böjer oss för din önskan. Abel Rush har misshagat dig, Abel Rush får gå –

Tracbac funderade några ögonblick och svarade därpå lågmält och med ett nästan ödmjukt tonfall:

Abel Rush får inte gå. Möjligen har han misshagat mig men om ni, gentlemän, tro att ett dylikt misshag har det ringaste att skaffa med mitt beslut –

Han tvärtystnade, slöt ögonen och strök sig med en trött nästan förtvivlad åtbörd över pannan. Åter började Sivs milda hand stillsamt stryka hans nacke och hjässa. O'Henny yttrade halvhögt:

Ert beslut, Tracbac? Vilket beslut?

Tyst Denny-Henny, mumlade Tracbac, hostade och fortsatte:

Mitt beslut att avstå från att uppträda. Det har vida djupare och mäktigare orsaker än ett tillfälligt missnöje med Abel Rush.

Hör! Hör! viskade O'Henny halvhögt. Tracbac rynkade pannan, likaså herrarna. Mr Adam sa:

Innan vi diskutera ditt beslut får jag be de Grazy kalla in Abel Rush.

Tracbac sken plötsligt upp och viftade med händerna. Å, å, utbrast han, verkligen. Är Abel Rush här. Han är alltså inte ilsken på mig? Utmärkt, alldeles utmärkt.

Rush hämtad av majoren steg hastigt in och tog plats utan att ha hälsat ens på den vackra damen. Han yttrade torrt och affärsmässigt:

Jag anser det vara min plikt att innan jag avgår –

Avgår! tjöt Tracbac och hans stora mattblå ögon trängde ilsket fram som ögonen på en retad tjur. Dumheter! Dumheter!

O'Henny halade åter försiktigt fram sin anteckningsbok och började skriva i det han från sidan iakttog Tracbac. Den ursinnige clownen ryckte boken från honom och kastade den långt ut på golvet samtidigt som han gav den unge läkaren en örfil. Tack, tack, mumlade O'Henny, krabblade snabbt efter boken och återvände till sin plats baklänges som en kräfta. Efter några ögonblicks paus fortsatte Rush:

Det är min plikt att göra mr Tracbac uppmärksam på den ekonomiska sidan av hans verksamhet. Jag tror att den är honom lika obegriplig som hans konst är obegriplig för mig och det vill inte säga lite. Jag inbillar mig att Tracbac tror sig ha en årlig inkomst på hundratusen dollars eller så –

Tracbac flaxade med spetsvingarna och såg ut att vara djupt förnärmad. Han muttrade: Å – å – mycket, mycket mer!

Emellertid vill jag underrätta honom om, fortsatte Rush, att bara underhållet av denna bungalow och dess

tjänstestab uppgår till tre gånger det beloppet –

Utmärkt, alldeles utmärkt, mumlade Tracbac förvirrad.

Rush fortsatte:

Det där är emellertid privatsiffror och av mindre betydelse. Låt oss tala om turnén. Den berör tjugu av staternas största städer. Antalet föreställningar har av doktor O'Henny begränsats till hundra, det betyder cirka fyrahundratusen sålda biljetter till ett medelpris av tjugu dollars eller i runt brutto åtta millioner.

Utmärkt, avbröt clownen förtvivlad. Men – men det är stora omkostnader också, förfärliga omkostnader. Järnväg, skjutsar, hotell, lokaler, uppvärmning, personal. Å det är förfärliga utgifter, jag känner till det där, jag har större erfarenhet än ni min gosse, slöt han med viktig min.

Jo visst har ni det, medgav Abel Rush och knep ihop läpparna kring ett ostyrigt och vemodigt leende. Omkostnaderna är i sanning förfärliga men nu ska vi hålla oss till bruttot. Mr Judahs och mina underhandlingar med filmkoncernen äro inte slutförda men vi komma att fordra minst samma garantisumma det vill säga hela turnén jämte filmen kommer att röra sig om ett brutto på minst sexton millioner.

Clownen nickade högtidligt och sa:

Det är stora siffror ni kommer med Abel Rush, mycket stora siffror –

Rush ryckte på axlarna och fortsatte i nästan förtvivlad ton:

Jag vågar inte hoppas, att ni behagar besvära er med att inse, hur stora siffrorna är. Men ni bör i alla fall betänka att ett företag av detta ekonomiska omfång inte bara berör er utan också tusentals och åter tusentals människor i jämförelsevis blygsamma omständigheter.

Clownens huvud sjönk mycket sakta framåt – Siv skakade bakom hans rygg hotfullt och varnande sina knutna händer mot Abel Rush, men sekreteraren fortsatte inför ett auditorium som lyssnade i andlös spänning – inte av särskilt intresse för vad han yttrade utan för den inverkan det skulle ha på clownen.

Medan ni roar er med att ställa till allsköns krångel, sir, gå de där människorna och undra om kung Clown i nåder behagar skänka dem deras dagliga bröd –

Bä, bä, mumlade Tracbac missbelåten. Fårskalle – jag är väl inte den ende clown i världen. Det finns tjockt av dem, tjockt –

Det finns det, medgav Abel Rush, och jag vill visst inte påstå att ni är den bäste av dem, kanske inte ens en av de bättre. Men jag påstår att ni är den bäst betalte, den ojämförligt, svindlande bäst betalte. Inser ni, sir, att det innebär vissa förpliktelser? Mot dem som vänta sitt dagliga bröd av er hand. För min personliga del, slöt sekreteraren, finner jag det rentut sagt äckligt att en förvuxen barnunges nycker kan ha så stor betydelse för en massa människor. Nu vet ni min tanke, sir.

Förvuxen barnunge, upprepade Tracbac och glodde ilsket på Siv. Hör du att din älskade Abel skäller mig förvuxen barnunge?

Jag hör det, svarade Siv lugnt. Utan hälsning avlägsnade sig den unge juden lika snabbt som han kommit. Utanför dörren blev han likväl stående, lyssnande. Herrarna av syndikatet förhöllo sig tills vidare tysta, i spänning avvaktande clownens nästa rörelse. Sannolikt beundrade de i hög grad Abel Rush som vetat angripa clownen i hans ömmaste punkter – hans medlidande och hans urborgerliga begär att uppfylla sina förpliktelser.

Tracbac satt lugn och tyst, funderade, skakade då och då på huvudet med förnumstig min. Så böjde han sig bakut och viskade till de Grazy, som återtagit sin plats: Min vän – underrätta master Borck och Longfellow.

Majoren avlägsnade sig. Tracbac suckade och sa:

Ja, gentlemän, det var stora siffror, pojken kom med. Ovett fick jag desslikes –

Jag hoppas du förstår, avbröt mr Adam värdigt, att den obehärskade unge mannens utfall mot dig personligen härrörde från hans vrede över att vara avskedad –

Nej, det begriper jag absolut inte, genmälte clownen lugnt. Abel Rush hör inte till dem som kommer med känslosvammel. Han är alldeles för saklig till det. Men det finns något som han inte vet men som ni snart ska få veta. Han har naturligtvis rätt i det att jag har vissa skyldigheter. Jag förstår mycket väl. Det finns ingenting dummare än att vara dum, säger Axelsson. När jag var pojke, var jag girig – det rörde sig om tior – nu rör det sig om tusenlappar. Varför skulle jag vara girig. Jag har skyldigheter, ja, det har jag. Men det finns också något som heter force majeur – över förmåga – tomhet – tomhet – ingenting i bröstet mer.

Hans röst blev alltmer sentimental, tårdränkt. Siv strök honom över kinden och han lutade ett ögonblick huvudet mot hennes skuldra. Denny O'Henny gjorde en grimas av äckel. De övriga herrarna stodo eller sutto med sänkta huvuden som i en kyrka. De funno clownen djupt rörande. Den unge doktorn fann honom äcklig vilket kanske berodde därpå att han i denna församlingen var den ende – undantagandes Siv – som höll av honom en smula. Härmande clownens tårdränkta röst gnolade han: Clownens force majeur – fatalité du coeur –

Fatalité du coeur, upprepade Tracbac och skrattade lågmält. Jaså det säger du, Henny-Denny. Fatalité du coeur. Han skrattade och grep Siv i armen, stönande och vacklande reste han sig. Alltjämt växte hans skratt, högg som skärande knivar, blixtrande skri, blänkande tjut genom det halvmörka rummet – Siv hade sprungit upp och höll honom med båda händerna under armhålorna. Ett ögonblick tvärtystnade han, bredde ut armarna med handflatorna uppåt och tycktes vädja till den högste, men i nästa ögonblick sprang skriet fram än skarpare. O'Henny hade rusat upp och stirrade på honom under starkt uppdragna ögonbryn. De övriga herrarna vände sig bort eller blundade och höllo för öronen. Blott den fräknige Pech hade så mycken sinnesnärvaro att han sånär ställt till en olycka. Han skyndade fram med ett glas vatten men O'Henny gav honom snabbt ett slag på käken så att han tumlade bort med sitt farliga glas. Själv började han att med fingertopparna massera Tracbacs halsmuskel. Skrattet hade upphört men den sjuke högg med tänderna i luften som en rabiespatient. Plötsligt drog han en djup, hickande suck. Spänningen slappnade. Han lade armen kring O'Hennys hals och hängde några minuter tungt och slappt på den unge mannen.

Genom dörren mittemot honom kom nu de Grazy, Benbé, Longfellow och Axelsson. De båda senare buro mellan sig en tavla, en meter hög, två meter bred, täckt med en duk. Vid åsynen av gruppen i hallens mitt, tvärstannade de Grazy men Tracbac vinkade honom till sig. I nästa ögonblick var han åter sig själv, livlig och småleende.

Mina herrar, utbrast han i det han skakade sina spetsmanschetter, jag måste förbereda er på ett litet uppträde i den sentimentalt makabra genren. Det hörer mitt yrke till, inte sant? Utmärkt. Den här tavlan som utförts av vår stora konstnärinna Siva Yala är visserligen avsedd för mig personligen, men genom att visa er den lyckas jag kanske förklara utan ord, vad jag skäms att förklara med ord. Just det där som nämnts i omskrivningar – force majeur – tomhet – intet – fatalité du coeur som den där slyngeln sa – nå alltså – några steg tillbaka man ser bättre på avstånd – och inte bli onda – bara söka fatta – inte ond du heller Siv – o så ond du är – å hör så du fräser! (Han vätte på fingerspetsen, petade på henne och fräste som vattendroppen på en het plåt.) Dålig karaktär Siv – unna gott din nästa – får du själv det bästa. Axelsson, låt täckelset falla!

Den buttre gubben drog med skälvande vedhuggarnävar bort duken. Longfellows svarta ansikte med röd grinande mun stack fram över tavlan. Han blundade.

Tavlan var en kolteckning föreställande en modern charkuteri- eller slaktarbod med marmorväggar, marmordiskar, marmorgolv bestrött med sågspån. Fem expediter stodo vid disken iförda vita förkläden och mössor. Tre av dessa herrar voro ganska lyckade porträtt av Adam, Cow och Judah. Den femte, doktor O'Henny, stod lutad fram över en modern skärmaskin. Under sågen på maskinen låg ett till hälften avsågat hjärta. Detta hjärta var tydligen butikens sista tillgång att döma av expediternas bekymrade miner och åtbörder: Judah på bilden höjde axlarna och visade handflatorna, mr Judah i hallen gjorde detsamma. Mr Adam och hans avbild höjde båda blicken mot himlen, mr Cow knöt nävarna. O'Henny slutligen sågade lugnt i det han intresserat iakttog hjärtat, den enda röda fläcken på denna teckning i svart och vitt.

Upphängd på en krok som trängde in i nackhålan hängde ett skelett. Ur dess grinande mun hängde tvenne snirklade band, sådana som på epitafier bära släktdevisen. På det ena bandet stod präntat:

Jag var Jac Tracbac.

På det andra bandet:

Jag föddes människa – jag levde clown – jag sålde mitt hjärta – jag dog fattig –

Åskådarna stodo tysta, illa berörda. Tracbac viskade:

Förstår ni meningen? Nej, det gör ni inte. Men nu ska ni få se –

Han gav Benbé, som dröjt bakom de andra, en vink och den unge mannen steg motvilligt fram till tavlan, som föreställde en slaktares fönster. Tvärsöver tavlan, tvärsöver fönstret strök han snabbt upp en klistrad lapp på vilken han själv nyss präntat:

Lagret utsålt – affären upphör. Jac Tracbac Syndic Lmtd.

Samtliga herrarna kände sig som sagt illa berörda. Abel Rush som inte sett tavlan men hört de skri han framkallat, låg framstupa i ett av de många små rummen och skakade av gråtfrossa. Inget ont om honom. Man kan få en nervchock utan att vara en stor clown och man kan nödgas gråta alldeles gratis.

NIONDE KAPITLET.
Hobby och handske.

När Benbé vistats åtta dar i Tracbacs bungalow, skrev han ett brev till sina vänner på Sanna. Han skrev det egentligen för att kunna säga sig själv att han på åtta dar utfört åtminstone ett arbetsliknande företag. Eljes hade han ätit, sovit, spatserat i parken, tittat på aporna och botanen, växlat några ord med Longfellow, de Grazy, Axelsson. Tracbac hade han inte sett till.

Brevet till Längsälls var för resten inte så lätt att skriva. Han måste erkänna alla sina misslyckade jobbförsök alltfrån New York till Frisco – och vad som var värre: han måste berätta att han slutligen hamnat som en sorts snyltgäst hos rika onkel – fast naturligtvis endast tills vidare. Slutligen hade han, ehuru efter mycken tvekan skrivit att familjen Längsälls hälsning till fränden framförts och att Tracbac bett honom hjärtligt besvara den. Båda delarna var ren lögn. Han hade visst inte framfört hälsningen men han ansåg sig inte skada någon genom att påstå det.

Alltså skrev han: Vår gemensamme vän och frände är glad att ni minns honom och hälsar så hjärtligt tillbaka.

Tänka sig! Jac Tracbac skulle minnas dem. Gud vet om han ens längre erinrade sig den släkting han hade i huset? En dag mötte Benbé Axelsson med fjädervippan. Gubben stannade, grinade tandlöst med åldersslappa läppar, som hängde som skrynkliga skinnsjok. Han sa: Såså, såså, unga herrn. Nu är man ställd i bås kan jag förstå. Ingenting att göra men mycket att få. Mat och husrum och kläder. Fickpengar också – säg bara ett ord till sekreterarn så fås så mycket som behagas. Men inbilla sig inte att man betyder något. Inte ett dyft. För honom betyder ingen människa någonting. Saknar hjärta, si, det är knuten. Den pojken har aldrig haft hjärta, det vet väl jag som såg honom växa upp. Snäll kan han vara, gubevars, frikostig så det dryper av det. Men hjärta – nej då. Tro inte att man betyder något. Damma och sup, damma och sup. Det är det hela.

Och gubben singlade bort på krökande knän, sakta svängande sin vippa. Han var så dimmig i huvut att hela människan blev en dimfigur glidande omkring i det mångcelliga husets halvmörker.

Benbé var fullständigt ensam: måltiderna serverades i en liten sal, som stötte till hans sovrum. En dag bad de Grazy i en sirlig biljett om äran att få deltaga i hans kvällsvard. Erinrande sig österrikarens formella sätt sträckte Benbé upp sig i sin smoking för att värdigt mottaga gästen. de Grazy kom emellertid i nattrock och tämligen orakad. Han hade tydligen sovit hela dagen och föreföll omornad. Sedan han tömt en cocktail eller två gäspade han stort bak handen och tycktes tvärvakna. Han stirrade på Benbé med uppspärrade, allvarliga ögon.

Vet ni vad, mr Borck, ni borde lämna det här stället så snart som möjligt. Det är ingenting för en så ung man som ni. Med mig är det en annan sak. Jag närmar mig sextiotalet och efter allt vad jag genomgått kan jag gott säga att jag är en uomo finito, en man utan framtid. Min plats lämpar sig för en åldring. Jag är en sorts major domus, en överhovmästare som tjänstgör vid några högtidligare tillfällen. Det är inte ansträngande. Dessutom tycker Tracbac om mig, därför att jag är en gammal knekt, som insupit åtskilligt med krutrök. En av hans många skräckidéer är den, att han en vacker dag ska bli stucken i ryggen av någon illasinnad person. Därför känner han det tryggt att ha en pålitlig gammal krigsbuss till gårdvar. För mig är det en passande reträttplats men för er, unge man är det här stället olämpligt. Laga att ni kommer härifrån, ju förr desto bättre.

Lättare sagt än gjort, tänkte Benbé och suckade invärtes. Han led åter av den deprimerande sjukdom, som så ofta hemsöker personer av hans obetänksamma läggning – penningbrist. Denna sjukdom, som uppvisar betydande likheter med blodbrist, nedsätter krafterna och kan understundom verka omtöcknande såväl på intelligens som moral. I en stund av ärlighetens och hederns triumf hade unge Benbé, som återfått den famösa checken av Longfellow, rivit densamma i tu stycken och överlämnat dem åt sekreteraren mr Rush. Nu skulle han alltså se sig tvingad att åter vända sig till denne av hans stolta gest imponerade sekreterare och tigga om nya dollars. Han sa buttert:

Innan jag sluppit in i den här labyrinten visade det sig jämförelsevis lätt att träffa Tracbac. Han till och med sökte upp mig. Nu bo vi under samma tak och jag ser inte skymten av honom.

Tja, svarade österrikaren, för närvarande är det svårt att träffa honom. Jag känner inte mycket till saken, men jag vet att vågorna gå höga inom syndikatet. Man har riktat ett ultimatum till mr Tracbac. Emellertid har doktor O’Henny tills vidare förbjudit alla underhandlingar. Och doktorn är allsmäktig. Ingen vågar säga ett knyst emot honom. Undantagandes Jac själv, naturligtvis. Han gör exakt vad han själv vill och ingenting annat. Olyckan är bara den – att han ingenting vill.

Benbé önskade sig bort. Han beslöt framtvinga en ändring, av vad slag den än månde bli. Han visste att Jac var förmiddag stod eller snarare gick modell för Siv. Alltså fattade han posto i gården med ankdammen. Han hade inte ringaste lust att stöta samman med målarinnan, vars högmodiga, kyliga bärnstensögon inte alls

tilltalade en så rättfram och okonstlad ung man. Han dolde sig alltså under palmerna i avsikt att vänta ut clownen. Då Siv plötsligt steg fram till galleriets räck och böjande sig över räcket ropade:

Hör på ni där nere, master Borck. Hur länge ska ni sitta där och lura som katten på en fågel? Söker ni Jac, så ska jag skicka honom till er.

Skicka honom till mig, upprepade Benbé hart när förolämpad å sin store frändes vägnar. Jag förmodar att jag bör i all ödmjukhet anhålla om audiens.

Prat, prat! fnös Siv och gjorde en rätt ful grimas. Vad ni krumbuktar och konstrar kring denne beskedlige Jac. Det är väl för att till sist få honom på dårhus. Hur dags vill ni träffa honom?

Benbé svarade på måfå: Klockan fem. Flickan funderade ett ögonblick, sa därpå: Gott. Klockan fem kommer han. Men var god och håll er inne. Han får inte vänta –

Och hon återvände till sin ateljé.

Fast klockan blott var tre begav sig Benbé genast till sitt rum i det han gnolade: Kjortelvägen den bästa är av alla jordiska vägar! Hon har för resten rätt i det, tösen. Ju enklare ju simplare. Krumbukter är för kräk, hyggligt folk behandlar man som hyggligt folk. Basta.

Han slog sig således ned i sitt rum och väntade tåligt. Som han visste att Tracbac avskydde rökiga rum undvek han sina kära cigarretter. Han väntade tåligt, övertygad om att clownen skulle komma inslinkande utan ceremonier och punktligt. Fullt så enkelt förlöpte inte saken. Klockan halv fem infann sig en av de svarta tjänarna och började omsorgsfullt damma och vädra rummet, utan att fästa ringaste avseende vid Benbés bekvämlighet. Några minuter senare kom Denny O’Henny. Han nickade åt Benbé, slog sig ned och tände en stor cigarr, negern stirrade förskräckt på honom, Benbé protesterade. Den unge läkaren skrattade.

Ä prata inte smörja! Siv och de Grazy tävla om att skämma bort honom. Jämt ska han passas som ett lindebarn. Å nej, vi ska pigga upp honom med lite extra stark havanna. Han får stanna här en halvtimme eller tre kvart. Dröjer han längre, kommer jag och hämtar. Prata om ditt och datt. Jag är egentligen mycket nöjd med det här besöket. Klockan sex skall han underteckna det slutgiltiga kontraktet. Han blir alltid nervös och oregerlig när stunden nalkas. Ni ska prata, så att han glömmer alltsamman – sen lägger Rush plötsligt kontraktet framför honom och han undertecknar utan att tänka på saken. Ja, ni ska inte tro, att ni är med om något rackartyg. Å bevare mig väl! Rush och jag har kalfatrat det där kontraktet i en månads tid och där finns ingenting som kan skada hans välbefinnande. Alltså är vi på det klara.

Läkaren gick. Strax därpå infann sig de Grazy. Då han såg rummet uppfyllt av rök slog han samman händerna, böjde huvudet bakåt och ropade: Vad har ni gjort, olycksfågel! Kan ni inte styra era passioner så pass att ni har frisk luft i ert rum, när ni väntar Tracbac? – Jag har inte dragit ett bloss, skrek Benbé förargad. Det är doktorn. – Majoren som redan skyndat fram till fönstret, ryckte undergivet på axlarna och lät saken bero. Han såg på sitt ur. Han sa:

Ni kan vänta mr Tracbac om cirka tio minuter. Hans humör är ganska gott fast lite ostadigt. Jag mötte honom nyss vid ankdammen och han titulerade mig Belsebubs fältmarskalk. Han skämtar alltså men är antagligen i grund och botten en smula retlig. Nå, det är ju en stor dag. Kontraktet, ni vet kanske. Vi hålla telegraflinjen klar. Om en timme sprids nyheten över staterna. Det här mötet är arrangerat i himlen. Han kommer att underteckna utan att ägna det en tanke –

Majoren gjorde plötsligt en tsyande gest och smög sig på tå ur rummet. Benbé väntade åter några minuter. Nu som tillförne kände han sig fullständigt oviss om den roll han spelade. Det gjorde honom olustig. Så mycket visste han emellertid att han själv var ett fullständigt viljelöst och ovetande redskap i andras händer.

Luften i rummet var blågrå av rök och nu dök clownen fram ur dörrens mörker, grå också han, klädd i någon sorts vadmal. Röken kom honom att haja tillbaka och rynka näsan, men strax därpå ropade han muntert:

Här är jag, var är du, sa höken, slök göken. Piff och paff i röken och så sköt de höken. Det är inte Axelssons ord utan min salig ammas. Hon dog för förti år sen. Nå ja, människan dör men ordet lever. Och hur mår ni, min gosse? Jag har visst inte sett er på länge. Har ni tråkigt? Det har jag. Mycket tråkigt. Jag går här och driver, har inte något jobb. Det är vidrigt. Den som icke arbetar skall heller icke äta. Jag har lust att följa det ordet till punkt och pricka.

Han slog upp ett fönster och började flaxa med armarna för att bli kvitt röken. Han frustade, nös och sa:

Jag har känt många arbetslösa, artister och andra. Det är hopplöst, hopplöst. Jag tror att de är olyckligare än galärslavar. Själv är jag arbetslös – nå ja – inte på samma sätt. Jag har min rikliga utkomst och mer till. Men i alla fall. Det är hopplöst. De säger åt mig: det är ert eget fel. Nej, mina herrar. Det är det inte. Men det begriper inte ni, hur sluga ni än är.

Han satte sig grensle över en stol, nickade och smålog förnumstig och vänlig som en beskedlig tomte.

Siv skickade mig till dig? Är det något särskilt du önskar? Eller vill du bara ha en pratstund i största allmänhet? Sjung ut.

Benbé suckade av förlägenhet och ovisshet allt under det clownen gav honom finurliga och uppmuntrande grimaser – sjung ut bara, var inte blyg. Slutligen yttrade Benbé:

Ja, mitt kasus är ungefär detsamma som ert. Saknar jobb. Mat och husrum har jag men inte arbete. Det drögar ihop sig i lederna och i hjärnan. Jag börjar bli tung.

Just det ja, mumlade clownen. Det drögar ihop sig. Säger man så eller är det din uppfinning? Det drögar ihop sig –

Vet du vad? fortsatte han plötsligt livligt som om han med våld brutit sin egen tankegång. Det finns två stora olyckor här i livet. Att behöva en leksak, ett hobby och att icke ha någon. Otaliga gånger har jag försökt skaffa mig en men aldrig lyckats. En gång trodde jag nästan att jag lyckats. Du har kanske märkt att många av rummen här äro fyllda med gamla mexikanska möbler: kyrkmålningar, husgeråd och sånt. De inköptes utan min vetskap men en dag slog det mig att det där mexikanska bråtet påminde om dalamålningar och gamla kistor och möbler, som jag mindes från landsbygden därhemma. Då fick jag ett förstklassigt hobby av allra förnämligaste art – ett vetenskapligt. Jo, jag tackar. Jag ställde upp en teori. Den löd: alla äro vi smålänningar inför Vår Herre. Den mexikanska konsten härstammar från den spanska, den spanska från den västgotiska alldeles som den sicilianska från den normandiska och båda delarna från de sydskandinaviska stammarna. Åjemine vad jag var glad åt min småländska teori. Den kunde med varsam skötsel bli ett verkligt livshobby, förstår du. Det var någonting att sömma på om nätterna och en anständig vardagsdräkt tillika. Du förstår – man kan inte ständigt gå klädd som clown – man härdar inte ut – man måste ha ett civilt byte för att tala beväringsspråk.

Nå ja, fortsatte han och grinade listigt, du tror kanske att folk skrattade åt mina dumheter. Ingalunda. Jag var ju clownen Jac Tracbac och när en så trirolig prisse för en gångs skull tar någonting på allvar, så måste det vara rent oroväckande allvarligt. Jag kan visa dig svart på vitt att jag är hedersdoktor vid tvenne ansedda universitet allt för mina kistors skull. Jag inköpte nämligen från universiteten en vetenskaplig gumma, premierad vid otaliga utställningar, och försedde henne med sex vetenskapliga pojkar och lika många flickor av prima kvalitet. Flickorna utbytte hon mot lika många pojkar och la väl något lite emellan. Hon påstod att

det manliga arbetet verkar mera befruktande än det kvinnliga därför att den manliga själen är mera okultiverad och ursprunglig. Dem sände jag ut att inköpa de här vetenskapliga möblerna och dubbelt mer, som jag sen skänkte till universiteten. Det hade varit ett strålande hobby om jag inte plötsligt kommit att tänka på, hur gruvligt likgiltigt det är, om den mexikanska kulturen härstammar från den småländska eller från någon annan kultur i vida världen. Den där likgiltigheten är ett grundläggande karaktärsfel hos mig och därför blir jag aldrig någon god hobbyman.

Det är alldeles nödvändigt att ha någonting sånt där, fortsatte han allvarligt och ruskade på huvudet. Förr eller senare måste man tvinga sig att bli barn på nytt. Få människor är så starka att de orka vara fullvuxna hela livet. Österrikaren, du vet, han stiger upp ibland mitt i natten och tassar in i ett rum, som han använder till bibliotek. Jag trodde mig förstå att han hade ett hobby och av pur avundsjuka började jag spionera på honom. Jag smög mig en natt efter honom och försökte kika genom nyckelhålet. Jag såg ingenting men jag hörde honom i en sorts dyster extas rabbla siffror: tvåhundra, sexhundra, tusen, tiotusen och så vidare. Då slog mig en hemsk tanke – jag tänkte: Den arma människan har fört befäl i kriget, han har kanske lett någon blodig fäktning och genom en eller annan försumlighet blivit orsak till stor manspillan bland de sina. Nu sitter han där och räknar och räknar och söker föreställa sig hur det skulle varit om han i stället gjort så eller så. Arma människa, arma människa. Vilket tragiskt öde, inte sant? – Nå ja, så tänkte jag. Vid ett senare tillfälle lyckades jag lura ur honom att hans nattliga promenader gällde hans frimärkssamling. Det är inte ens någon fin samling, han har inte råd att köpa dyra märken, han köper de vanligaste men i massa. Och när oron sätter åt honom och tomheten, då stiger han upp mitt i natten och räknar sina tusenden och exercerar dem och gläder sig för varje nytt tillskott i sina truppers styrka. Nå ja, den stackars de Grazy – helt visst var hans öde i kriget tragiskt. Men han känner det inte längre. Det ohyggliga är den gränsen, där det tragiska upphör att vara tragiskt, gränsen där smärtan vissnar ner. Då är det tid att fylla bröstkorgen som en gammal papperskorg med frimärken och annat skrot.

Den allvarlige clownen brast ett tu tre i skratt och utropade: Nej, låt oss tala om någonting annat, käre Benjamin. Jag känner mig så munter i kväll. Det är roligt att sitta samman med en person som man kan anförtro sina djupsinniga spekulationer utan vidare spisning. Aha, avbröt han sig plötsligt men i ännu vänligare ton: Vem kommer här? Minsann är det inte vår gemensamme vän, Abel Rush –

Sekreteraren steg in och Tracbac reste sig. Benbé, som visste, vad saken gällde, greps av en barnslig spänning. Sekreterarens spänning var säkerligen inte mindre; Benbé kunde se hans adamsäpple glida upp och ner, upp och ner som om han med all makt sökte svälja sin oro med saliven. Antagligen berodde hans ställning och karriär av de närmaste minuterna.

Ursäkta om jag kommer olägligt, men jag bleve tacksam för er underskrift. Våra kontrahenter vänta.

Tracbac bugade och svarade omedelbart:

Det gör mig ont, Abel, men jag undertecknar ej kontraktet. Jag har använt de sista dagarna till att inventera mina inälvor alldeles som mina förfäder inventerade sina lager. Tomt, min käre Abel. Jag har ingenting att sälja.

Sekreterarens magra kinder sögos in till gropar; han genmälte fortfarande dämpat, hövligt, affärsmässigt:

Skall jag förstå ert svar så, att ni önskar turnén uppskjuten eller så att ni helt avstår från den?

På det senare sättet, Abel, svarade clownen med en ny bugning. Sekreteraren stod några ögonblick tyst; därpå yttrade han i en skamsen ton som om han själv skämts över sina upprepningar:

Och ni har också betänkt att ert beslut kommer att vålla många människor förluster och missräkningar?

Tracbac svarade med en ansats till häftighet:

Det har jag betänkt, mr Rush, mycket grundligare än ni anar, mr Rush. Och var så vänlig och beskyll mig inte för att vara en samvetslös människa, mr Rush, ty jag är icke någon samvetslös människa. Skriv upp det och sätt ett obs. i kanten.

I så fall, fortsatte Rush grönblek i ansiktet, men fullkomligt lugn, i så fall är mitt uppdrag avslutat.

Han nickade åt Benbé och avlägsnade sig. Tracbac sjönk ned på stolen, han pustade tungt, slog med handen framför ansiktet som om han viftat bort en näsvis fluga. Han muttrade trumpet:

Det gör mig ont om pojken, men jag rår inte för de obehag och bekymmer han får. De försöker pressa mig med det där – all oreda och förlust jag vållar. Som om jag inte visste det ändå? Aha, mina herrar, jag har erfarenhet, stor erfarenhet. Jag har själv haft ett sällskap i många år. Inte så allra värst stort, men inte heller så litet. Vi räknade tjugufyra man med hästskötarna. Inte så lite, skulle jag tro, upprepade han med stolthet. Och vilka bekymmer, vilket ansvar, vilken omsorg om stort som smått. Jag hade en liten ballerina – å hon var för söt. Jag brukar reta Siv med henne. Men en sån rackarunge, när lynnet föll på. Jag har aldrig sett maken till begåvning i fråga om sensträckningar och ledvrickningar och muskelbristningar. Tårna och fingrarna kunde hon spreta med åt alla håll. O du gode! Hon var vår stjärna och jag fick inställa gång på gång, betala igen kassor, gu vet allt. Jag kallsvettades ibland om nätterna så att mina lakan voro blöta som under den allra oskyldigaste barnaåldern. Och så ska de komma till mig och säga, att jag inte vet vad jag gör, när jag inställer en turné. Jag skulle gå in om jag så hade sju dödliga sjukdomar men jag kan inte gå in tomhänt – det är vad jag inte kan. Och så kommer de och gör sig viktiga inför mig – en gammal, erfaren cirkusdirektör. De borde blygas. Å såna apor, såna löss rentut sagt. Men jag säger bä!

Han räckte förtretad ut tungan åt Benbé, som om hah tillhört denna skara av apor och löss. Benbé måste knipa ihop munnen för att icke skratta eller le. Den stackars clownen var onekligen komisk där han satt och vaggade av och an, själv icke olik en orolig apa. Men han var också en smula rörande i sin barnsliga, buttra bedrövelse. Tracbac slog åter bort den där envisa flugan som tycktes surra framför hans ansikte och efter några minuter återtog han samtalet:

Jo. Ett hobby, det vore naturligtvis någonting utmärkt för mig liksom för alla som så småningom upphört att leva. Men det går inte. Jag har också prövat känslohobby så till sägandes. Jag lät föra hit farmors möbler och gubben Axelsson som också var farmors möbel. Nå? Vad glädje gör de mig? Säg det? När man är helt ung som du, hyser man vördnad, kärlek, intresse för minnen. Å käre vän, den där aktningen och kärleken förbleknar med åren. Man märker att man själv börjar glida in i det grå och bli ett minne. Därmed är också vördnaden bruten. Du ska kanske ännu i våra dar se en yngling visa gubben sin vördnad men aldrig ska du se gubben visa en annan åldring någon särdeles vördnad. Å nej då! Å nej då! framtiden är det bästa om man så ligger på sotsängen. Därnäst kommer den stund som är. Men dött är dött. Må man glömma sin barndom så snart som möjligt och i tur och ordning sin ungdom och sin mannaålder. Var den olycklig, må den glömmas. Var den lycklig, må den tiofalt glömmas. Att leva i minnen, är att leva bland lik. Ska vi balsamera våra kära och sitta till bords med dem och tända elektriska lågor i deras ögon och sätta grammofon i deras bröstkorgar. Å hu. Ren den dag i går bör glömmas.

Nå ja, Benjamin, avbröt han sig ånyo i nykter, vänlig ton, vi skulle ju egentligen tala om dig. Hur kom du hit? Vad hade du för planer? Du har själv låtit mig förstå att du är fattig? Är du skyldig någon där borta? Var fick du respengar?

Benbé sken upp. Äntligen skulle han få tillfälle att framföra den försummade hälsningen, som förut tyckts honom meningslös. Han sa:

Reskassan fick jag av en hygglig släkting, patron Längsäll på Sanna. Ni har visst träffats någon gång. Minns ni honom?

Tracbac satt orörlig en rätt lång stund och stirrade framför sig, som om han letat i ett trögt, kanske dött minne. Benbé granskade ivrigt hans ansikte för att spåra någon glimt av igenkännande. Han kunde icke upptäcka den ringaste skiftning men efter någon minuts tystnad nickade clownen och yttrade:

Längsäll. På Sanna. Å jo, jag minns honom. Visst minns jag honom.

Benbé fann denna minnesgodhet utomordentligt tillfredsställande fast han inte rätt visste varför. Han erinrade sig också att han någonstans hade en gåva från Sanna-Sanna till hennes berömde frände. Det gjorde den gode ynglingen en ogemen fröjd att få framföra flickans gåva och kanske i gengäld sända henne ett porträtt och några rader från Jac Tracbac i egen hög person. Alltså ropade han i den pojkaktiga upphetsning, som tyvärr var ett mycket starkt drag i hans karaktär:

Håll Tracbac! Människa! Jag har ju en present till er! En present från en söt flicka. Det är minsann inte alla dar man får det inte. Ett ögonblick, ett ögonblick –

Han började sno omkring som en tosing i rummet, drog ut alla lådor, letade över högt och lågt; ett ögonblick stod han sten stilla och rev sig förtvivlad i håret, därpå ljusnade hans drag sakta men säkert som en morgongryning och han yttrade självbelåtet:

Säg sen att inte Ben Borcks bankfack är de bästa i världen. Presenten ligger förstås i fodret.

Han gick med värdighet bort till klädskåpet, grävde i den trasiga fickan och fann sitt lilla paket. Han vände sig åter mot Tracbac. Clownen satt i samma ställning som nyss, stirrande tomning. Men det föreföll Benbé som om hans vita ansikte blivit ännu mera blodlöst och genomskinligt och som om han icke utan skäl kunde jämföras med den bild han nyss själv använt – en död med konstgjort sken i ögonhålorna. En smula tafatt och tveksam räckte han fram det lilla paketet. Clownen spratt till, han smålog och tog paketet. Han läste med halvhög röst sitt namn. Så vecklade han långsamt upp papperet. Benbé sträckte sig fram, till synes betydligt mera nyfiken än mottagaren.

Paketet innehöll en liten damhandske av brunt mockaskinn, varken mer eller mindre. En underlig present. Också undersökte clownen denna gåva, vände den mellan fingrarna, strök den mot kinden som om han velat uppdaga dess hemliga egenskaper. Benbé utbrast skämtsamt:

Vad nu då? Jag tror hon kastar er sin handske. Sicken en djärv jänta –!

Ansiktet med de utstående starkt kupiga, ljusblå ögonen med stänk av opalfärg vände sig långsamt mot honom. Tracbac sa:

Vem? Vem är det, som sänder mig handsken?

Benbé svarade: Å, det är en av töserna på Sanna.

Clownen la handen över ögonen och skakade långsamt sitt huvud. Han yttrade lugnt men undrande: Säg mig en sak Benjamin – här står överlämnas efter min död. Är fru Längsäll på Sanna död?

Å nej då, å nej då, utbrast Benbé ivrigt. Jag säger er ju att det är flickungen som hittat på det här tokeriet. Men ni känner henne inte ni. Hon är trirolig minsann –

Åter satt clownen några dryga minuter tyst, därpå reste han sig och sa: Vänta ett ögonblick, Benjamin, dröj här. Jag ska visa er något.

Han gick. Benbé tänkte: Vad i all sin dar kommer han att visa mig och vad ska det här betyda? fullständigt glömt de goda Längsällarna har han tydligen icke.

Efter några minuter återvände Tracbac. Bredvid den lilla handsken som han lämnat på bordet, la han nu en andra, en högerhandske, en vänsterhandske, ett par. Han strök över dem med fingertopparna, han sa lågmält:

Jag vet just inte om jag handlar rätt. Å andra sidan måste jag ha en förklaring. Det är nödvändigt. Som han sa härom afton O'Henny: Clownens force majeur – fatalité du coeur.

Benbé utbrast, stirrande storögd på handskarna:

Men Jac – det är ju ett par! De hör ihop.

Clownen nickade och svarade lågmält:

Jo. Visst. De hör ihop.

TIONDE KAPITLET.
Konsten att sälja känslor.

Syndikatet befann sig i knipa.

Efter Tracbacs vägran att uppträda beslöt styrelsen på sekreterarens förslag att genast avbryta alla underhandlingar med clownen. Abel Rush sa: för närvarande betyder underhandlingar endast ytterligare uppskov. Om vi lämna Jac fullständigt i fred är det möjligt att han snart nog kommer på bättre tankar. Då får han vackert komma till oss. – Komma till oss, upprepade mr Judah och smålog ängsligt – han hade ett månrunt, gulbrunt, milt skinande anlete och han smålog beständigt ängsligt. Komma till oss Abel – han kan också gå till andra. Till andra, käre Abel. – Rush gav sin stamfrände en sträv blick och genmälte: Mr Judah, ni tycks aldrig kunna lära er att Jac är en hederlig person. Ändrar han beslut, så vänder han sig till oss. Men däri ligger det. Han skall komma till oss och inte vi till honom om vi så ska vänta i tio år eller upplösa syndikatet. – Den blide mr Adam gned sakta sina händer och yttrade: Abel Rush har nu som alltid rätt. Jac själv och inte vi bör återupptaga underhandlingarna. Det kommer att bereda oss vissa fördelar –

Jag förbereder er på, avbröt Rush fränt, att jag för min del kommer att göra allt för att ert övertag över Jac ska bli fullständigt värdelöst ur er synpunkt sett.

De fyra herrarna: Adam, Cow, Judah, Pech smällde med läpparna som ugglor knäppa med näbbet. Den femte, O'Henny, satt avsides vid fönstret och lekte med en barnskallra, obekymrad om sammanträdets förlopp. Det ägde nu som oftast rum i samma barbariskt möblerade sal, där en gång ananasbomben Hiawatha exploderat.

Mr Judah smålog åter ängsligt och yttrade med len röst: Vår käre Abel måste betänka att Jac genom sitt egensinne tillfogar oss svåra förluster. Någon del därav måste han väl ändå själv vidkännas? Rush svarade: Först och främst kallar jag det inte egensinne, att en människa blivit trött och ledsen vid sitt jobb. Det kan hända vem som helst, det kan hända herrarnas ödmjuke sekreterare. För det andra ha vi alltid tagit dylika missräkningar med i våra kalkyler. De enda, som jag måste beklaga, är de av herrarna som gjort hemliga spekulationer i förköp av biljetter. De komma sannolikt att göra betydande förluster men min medömkan är mycket tempererad.

Efter detta lätta snuddande vid en särdeles ömtålig punkt, övergick herrarna skyndsamt till dagens andra fråga: Borde pressen underrättas om Jac Tracbacturnéns inställande? Den argsinte mr Cow bölade som en sårad tjur. Pressen borde genom en kommuniké underrättas om att Jac Tracbac för all framtid lämnat arena

och film. På så sätt skulle man om något år kunna draga fördel av en lysande »come bac». Rödhårige Pech, syndikatets pressdirector, påpekade att »come bacs» i allmänhet äro synnerligen tvivelaktiga för att inte säga farliga affärer. Man får inte underskatta allmänhetens sinne för det löjliga och förargelseväckande i en för tidig »come bac». Dessutom – i och med det en artist tillkännager sin avsikt att lämna arenan, avkopplas allmänhetens intresse för hans person automatiskt och riktas mot andra föremål. Abel Rush understödde hans mening: Pressen hade icke ens halvofficiellt underrättats om turnén – man kunde alltså låtsas om ingenting. Mr Adam skakade sitt vitlockiga huvud och yttrade med ett faderligt leende: Gentlemän, gentlemän, jag må säga att ni underskattar pressen. Trots vår försiktighet torde det inte finnas någon större redaktion, som inte känner den här saken bättre än vi. Pressen kommer inte att låta sig avspisas med tomma ord. Dessutom kan man i de tjugu städerna inhämta åtskilligt rörande våra underhandlingar. Vi måste helt enkelt tillgripa sjukbetyg – Jac tar inte sjukbetyg, avbröt sekreteraren. Mr Adam sa: Han behöver inte ha en aning om den saken. O'Henny utfärdar en kommuniké att turnén visserligen planerats men uppskjutits på grund av Tracbacs hälsotillstånd. – Skriv att han är sinnessjuk, bölade den vredgade mr Cow, just det, sinnessjuk! – Mina herrar! skrek röde Pech med sin pojkfalsett, mina herrar, jag måste påpeka att ingenting kan vara farligare. Allmänheten hyser intet intresse för sinnessjuka artister. Allmänheten ryggar tillbaka. En konstnär som förts över den gränsen är att förlikna vid en spetälsk – man hyser medlidande men man håller sig på avstånd.

Abel Rush satt tyst, huvudet tillbakalutat, ansiktet gråblekt: han svalde och svalde som om han haft kväljningar. Hans blick mötte O'Hennys: läkaren höjde frågande på ögonbrynen, Rush nickade knappt märkbart. Plötsligt började O'Henny ringa ursinnigt med barnskallran liksom en mötesordförande med sin klocka. Man tystnade. Läkaren reste sig och yttrade – i sin lugna stämma inläggande den vördnad han alltid visade syndikatets styrelse –:

Gentlemän, det tråkiga i den här saken är att Jac Tracbacs officielle hus- och livläkare, doktor O'Henny, icke kommer att utfärda något sjukbetyg. Det hindrar naturligtvis inte att ni kan köpa ett dussin av mina berömda kolleger. – Denny! avbröt Adam milt förebrående, det är fult att förtala sina kolleger. – Jag förtalar dem ingalunda, genmälte O'Henny. Men mina hedervärda kolleger äro i allmänhet beroende av sina sportler, det är inte jag. Där har ni hela skillnaden mellan dem och mig. – Nåja, fortsatte mr Adam medlande, det här talet om sinnessjukdom är ju också fullständigt absurt. Men jag anser att man kan tala om nervöst sammanbrott, deprimerad sinnesstämning eller någonting i den stilen. Inte sant Denny? – Till er tjänst, Adam, svarade den unge läkaren artigt, jag lovar att utfärda en fullständig och samvetsgrann rapport rörande Jac Tracbacs nervoch sinnestillstånd. Men först sedan han vistats på min privatklinik i låt oss säga tre år. – Han satte sig.

Där ha vi det! röt mr Cow och flög upp. Där ha vi hela din lömska strävan och traktan. Du vill spärra in Tracbac på din privatklinik. Men jag ska säga dig min gosse, det lyckas inte! Det finns flera berömda läkare i Staterna än du! Vi kan tussa på dig en hel kommission om så behövs! Kom det ihåg. – Jag vet det, svarade O'Henny lugnt småleende. Jag vet att ni kan. Eljes hade jag för länge sedan införlivat den käre Jac med mitt vaxkabinett.

Abel Rush reste sig hastigt och yttrade: Ja, mina herrar, jag anser att vi ha fattat tvenne beslut. För det första komma vi inte att underhandla med mr Tracbac förrän han vänt sig till oss. För det andra meddela vi pressen ingenting utöver den vaga förklaring, jag föreslagit. Och även den blott vid anfordran. Pech får sköta den saken. Är vi överens så behöver vi inte längre hålla stackars mylady Longfellow utestängd från hennes egen salong –?

Kanske för att dölja sina verkliga känslor, grinade de goda herrarna guld åt det enkla skämtet om myladys salong, några av dem tände cigarrer, andra togo nytt gummi, alla reste sig. Knappt hade de öppnat dörren till parken, förrän det visade sig att pressbeslutet tillkommit i sista stund. Utanför grinden som noga bevakades

av den artigt och kärvänligt pladdrande Longfellow, stodo sju vackra flickor i en rad, arm i arm som balettdansöserna i en revy. Så snart de siktat sekreteraren ropade de taktfast:

Vi vill ha Benbé! Funnybunny! Han är vår. Vi vill ha Benbé –

Miss Cadillac, miss Nash och de andra bilarna!

Deras Funnybunny, deras leksak hade de sista förtioåtta timmarna stigit i värde flera dollar per timme. Redan hade allehanda rykten om clownen hunnit spridas och hans nevö kunde ha sålt sig för sin vikt i guld. Herrarna av syndikatet ryggade förskräckt tillbaka och syntes färdiga att åter taga skydd i grindstugan. Men den flinande negern styrkte deras mod, sägande:

Var inte buskablyga, gentlemän. Bli flickorna för närgångna ska jag skicka ut mylady med kvasten. Det är inte mycket som biter på jäntor, men för ett äldre, allvarligt fruntimmer med kvast stå de inte rycken.

Han öppnade försiktigt grinden på glänt och släppte ut syndikatets styrelse en efter en. De stackars männen fäktade sig genom den skriande lilla horden och kastade sig envar i sin bil, släppte på gasen. Blott Pech, den olycklige Pech råkade snava på fotsteget och blev tillfångatagen och bortförd av miss Cadillac et consortes. Longfellow, lyssnande vid grinden, hörde det stackars offret för deras grymhet ropa: Släpp mig, flickor, släpp mig – ni får i alla fall ingenting veta – aj, aj, aj nyps inte guss änglar – inte ett ord – inte en stavelse – får ni ur Pech – aaauuuu – kittlas inte! – aaaauuuuu –

Longfellow låste grinden och sa:

Mylady, det ska bli intressant att läsa morrontidningarna.

Ett par av dem innehöll en notis, kort men i fetstil:

Jac Tracbac till Europa? Den berömde clownen blir kanske tvungen att uppskjuta sin länge förberedda turné. Hans farmor som sedan någon tid vistas vid baden i Aix-les-Bains har plötsligt insjuknat. Som den gode sonson han är, skyndar vår käre Jac till sjukbädden. Huruvida turnén kommer att uppskjutas blir beroende av den vördnadsvärda gamla damens tillstånd.

Aftontidningarna innehöllo också en notis: Några alltför snabba morgonkolleger ha publicerat vissa nyheter rörande Jac Tracbac. Vi ha ur säkraste källa erfarit att Tracbac icke reser till Europa, att han för närvarande icke planerar någon turné, att hans farmor icke kan ha insjuknat vid baden i Aix-les-Bains eftersom den vörnadsvärda gamla avlidit för cirka trettio år sedan.

Longfellow sa: Pech är Pech och den som inte känner Pech känner honom inte. Det är sanningen om den pojken.

– – –

Sanningen om Tracbac åter var helt enkelt den att han mådde utmärkt, alldeles utmärkt. Visserligen hade han de två första dagarna efter brytningen med syndikatet förefallit orolig och ensam strövat omkring i sin labyrint. I betraktande av det allvarliga beslut han fattat, låg häri ingenting förvånande. Snarare fann Siv det märkligt att han på tredje dagen började visa en förstulen glättighet, som han tydligen sökte dölja. Då han trodde sig obemärkt kunde han plötsligt slå samman händerna som en förtjust barnunge och göra några pojkaktiga skutt för att strax därpå med allvarlig min strutta omkring i rummen. O'Henny, som också iakttog dessa tecken till hemlig glädje, kände sig nästan sårad i sin yrkesfåfänga. – Han hade nämligen förutsett och förutsagt att Tracbacs sinnesstämning under närmaste tiden skulle bli än mera nedtryckt. Han yttrade vresigt:

Vad har ni blivit för en muntergök, sir? Det strider mot prognosen. Vad går åt er? Har ni fått ärva? Törs jag be om ett passande uppförande så länge ni är min patient.

Clownen drog honom i örat och svarade med ett mycket överlägset löje:

Aha sir, ni har väntat ett anfall av tungsinne mellan lakan. Det lyckas inte alls det. Läkarn spår men gud rår, se. Sätt inte näsan i vädret han lille Henny-Denny.

För resten gick han dessa dagar klädd och maskerad som Fredrik den store. Kanske att masken påverkade denna skådespelarsjäl men själva tilltaget var ingenting märkvärdigt. Siv hade föresatt sig att så småningom fylla ett helt galleri med clownen i hans märkligare roller. Till dem hörde också Fredrik den store i en liten komedi eller sketch, som anno sexton gjort en oerhörd lycka. Icke ens komediens otroliga enkelhet för att inte säga smaklöshet skulle ha rättfärdigat dess enorma publiksuccé om den icke utgjort ett av de otaliga elementen i dessa års propaganda mot Tyskland. Handlingen var helt enkelt denna: kung Fredrik, »den store preussaren», exercerade ett regemente av utvalda jättekarlar, den lille mannen domderar och går på, smäller örfilar och kilar som en apa omkring bland dessa dumma bjässar som med kadaverlydnad låter sig misshandlas. Madame la France kommer in – nätt och käck naturligtvis – med en liten korg på armen. Även mot henne riktar »preussaren» sin fräckhet. Av pur häpnad tappar madame la France korgen och ur densamma hoppar en liten gracil men utomordentligt ilsken och modig hund som genast ursinnigt angriper preussaren. Kungen gripes av panik, klättrar åter upp och ned bland sina jättekarlar som en liten skrämd apa i en urskog, hunden hack i häl.

Valet av Fredrik den store som typ för preussaren kan tyckas egendomlig men berodde närmast därpå att clownen med sina stora kupiga blå ögon, sitt smala ansikte, sin gängliga gestalt med lätthet kunde anlägga en förträfflig mask. Dessutom verkade det löjligt att se de jättelika gardisterna värnlöst underkastade den lille mannens elakheter. Varken författaren eller den förrymde skolynglingen Jonathan Borck tycks ha haft en aning om kungens förkärlek för hundar och publiken var naturligtvis än okunnigare. Tracbac som visste om världskriget ungefär lika mycket som en blind och dövstum om ett vulkanutbrott – en allmän, obegriplig skakning och bävan – hade inte den ringaste hum att syndikatet sålt honom till krigspropaganda. Då han i publikens jubelvrål gång på gång förnam ordet boche, frågade han slutligen Rush, vad det ordet månde betyda. Sekreteraren svarade: Boche är franska benämningen på en stackare som hetsas av ett koppel arga hundar. I sketchen har kopplet ersatts av en enda liten knäracka och det är det, som gör det hela så löjligt. – Aha, sa clownen förnumstigt belåten, då förstår jag fullkomligt. Man har på pricken träffat min karaktär.

Med karaktär menade han då sin karaktär som artist. Trots sketchens tarvlighet – förklarlig blott av tidens masspsykos – var den till sin själsliga stomme en typisk Tracbackomedi, ja, man kan måhända säga en typisk clownsketch överhuvudtaget. Fara, misshandel, rädsla, feghet, parade med en ur rädslan framsprungen energi och putslustig fyndighet tör vara det grundläggande elementet hos clownkomedin vare sig den utspelas på arenan, på teaterscenen, på vita duken eller på den politiska tribunen och i det dagliga livet. I Tracbackomedin har handlingens plötsliga omvändning samma betydelse som katastrofen i det klassiska dramat. Den är i själva verket fullständigt tragisk till sin upprinnelse och betydelse men förmedlar en komisk effekt.

Hos Tracbac till skillnad från andra samtida clowner och komedianter av en mera mekaniserad typ, betyder också katastrofen att den skrivna och noga inövade komedien helt plötsligt övergår till ren improvisation. Från det att skräcken insläpptes på scenen just som en trollgubbe hoppar upp ur sin ask, var clownens spel icke längre spel utan en skräckfylld handling som sekund efter sekund formades inifrån. En dylik verklig skräck – vilken orsak den än må ha – är oerhört smittsam, och denna skräcks upplösning som bristande bubbla, ett intet, medförde den starka komiska effekten, djupare gripande än de noggrant kalkylerade. Hans ofantliga styrka som artist var alltså ett förutbestämt men in i sista sekunden fullständigt oberäkneligt

äventyr som helt enkelt utspelades i hans hjärta och nerver. Se där varför han yttrade om denna futtiga sketch: Man har träffat min karaktär.

Vill man söka den verkliga, så att säga historiska orsaken till skräckmomentet i detta fall så är det lika lätt funnet som det är lättfattligt. Före detta gårdskarlen Axelsson, som nu med en dammvippa i sin skrumpna näve spökade i en kalifornisk bungalow, hade i forna tider ägt en hund, en racka av ganska elakt kynne. Kräket överföll vid något tillfälle den fem- eller sexårige Jonathan, som lekte ensam på gården. Visserligen tillfogades han ingen särdeles yttre skada men lämnad hjälplös några minuter i den vrålande bestens våld, greps han av en vanvettig hundskräck, som blev bestående. Ännu förtio år senare kunde en gracil men ilsken liten knähund försätta honom i en nästan besinningslös fasa. Härpå hade man alltså byggt sketchen: Preussaren och madames knähund.

Det märkligaste i dessa spel var kanske den utomordentliga precision varmed clownen själv släppte lös skräcken. Såtillvida var improvisationen ingalunda äkta – eller snarare: den var rena motsatsen. Man ser hur en trapetskonstnär någon eller några minuter före saltomortalen, mästersprånget, genom små rörelser liksom inventerar sitt muskellager för att mäta dess ögonblickliga styrka, rörlighet, slagkraft. En uppmärksam iakttagare av en Jac-Tracbacföreställning skulle också lägga märke till stilla minuter av försöksmobilisering innan stormen av nervskräck, hjärtpina, hjärnbrand bröt ut. Men inte blott den mer eller mindre noggranne och vetenskaplige iakttagaren varsnade denna tysta sekund, hela den stora tanklösa publiken hade den på känn och satt där andlös som den andlös sitter sekunderna före trapetskonstnärens dödssprång. Först senare då de – ack så komiska – ångestropen bröto fram ur clownens strupe, kunde den lättad från egen skräck, utbrista i jublande skrattsalvor vid åsynen av en pinad människa. O'Henny har påpekat att denna publikens munterhet är fullt analog med stämningen vid en lynchning. Åsyna vittnen vid dylika tilldragelser ha också skildrat munterheten och bifallsropen från publiken, enkannerligen dess kvinnliga del.

Tracbackomedin upplöses vanligen slentrianmässigt komiskt. Den på ett eller annat sätt misshandlade clownen endera triumferar över sina fiender eller slinker ut slokörad men med någon putslustig liten hämnd i bakfickan. Denna del, som clownen själv icke kallade slutet utan svansen, »den lyckliga svansen», intresserade honom inte ett spår men utfördes med en virtuositet, som åtskilliga kritici kallade det högsta i hans konst. Då Siv en gång frågade honom, hur han så snabbt och skickligt kunde övergå från verklig ångest till en gamängartad lustighet ryckte han på axlarna och svarade buttert: Ack din toka, den lyckliga svansen bekymrar mig aldrig. Jag är av naturen komisk, en riktig lustigkurre och rogdocka. Det är blott omständigheterna som givit mig ett stänk av tragik.

För resten talade han ogärna om sina uppträdanden. Han skämdes – fast ingalunda över sitt stånd eller sin konst. Tvärtom var han i allmänhet mycket stolt över de figurer, han skapat och när han någon gång bläddrade genom sina scenfotografier fick hans ansikte ett uttryck av högst naiv belåtenhet. Han sa: Ja, det var allt en hjärtans lustig gubbe det där – jag undrar om folk förstod, hur fin den gubben var? – Det tålamod, varmed han uthärdade Sivs »sittningar» visade också hans intresse för dessa komedifigurer. Han gav henne en massa råd och anvisningar och kunde gräla förskräckligt och pedantiskt om han tyckte att hon missat en karaktär.

Till Benbé, som ganska trulig gick omkring och väntade att Fredrik den storesittningen skulle få ett slut, sa Tracbac:

Gå inte där och sura. Jag har något att säga dig men du får ge mig tid. Sen släpps du ut ur ditt fängelse. Lärkan utan tvång och bur prisar skönt sin lott i dur. Det är inte Axelsson, det är tante Amelie som hade en småbarnsskola i Wadköping. Hon gick ner sig på isen och drunknade, stackars gumma. O himmel, vad du har släpat hit för ett lass med minnen, Benjamin, det är hög tid att jag kör bort dig. Kom med mig upp till mig. Nu strax.

Och trots Sivs förtrytsamma protester sprang. Fredrik den store uppför trappan till vindsvåningen dragande Benbé efter sig. Han upprepade:

Kom upp till mig. Det är oegentligt uttryckt eftersom jag sätter min fot i de här rummen en eller två gånger om året. Men det är kanske inte oftare än så man verkligen är »hemma hos sig» här i livet. Stig på.

De stego in i de så kallade Borckska rummen. Benbé som aldrig sett dessa möbler i deras ursprungliga omgivning – de hade tagits därifrån innan han satt sin fot i Borckska gården – visade inte något synnerligt intresse. Slutligen kommo de in i ett litet rum, möblerat som en skolpojkskammare. De förnämsta föremålen voro ett enkelt furubord och en lika enkel pinnsoffa. Clownen visade honom en inskrift i bordet tydligen utförd med en grov täljkniv och osäker hand; där stod:

FARMOR ER HJORDENS SÖTASSTE ENKEFRU.

Tracbac fnissade finurligt, han sa:

Det där ristade jag in en gång för att försona gumman som var lite fnurrig på mig. Men när jag så väl släpat in henne i mitt rum upptäckte jag plötsligt att jag gjort några rysliga stavfel. Änka hade jag stavat med e, sötaste med två s och jorden med hj ungefär som om jag menat den Borckska fårahjorden. Jag tänkte: här blir örfil och inte pepparkaka, som avsett var. Men si att det blev pepparkaka ändå. Och vet du varför?

Farmor blev rörd, föreslog Benbé.

Katten heller blev gumman rörd. Åjo, något lite kanske och det förskaffade mig pepparkakan. Men att jag slapp örfilen berodde helt enkelt därpå att gumman var lika skral i rättstavning som jag. Å, jag har alltid tyckt om folk, som är skrala i rättstavning. De sitter inte och pinar sina stackars huvuden med strunt –

Han kastade sig baklänges på pinnsoffan, hatten och peruken föll av.

Seså, sa han, nu befinna vi oss alltså i minnenas tempel. Du vet, att jag inte tycker om minnen men det ges undantag. Om minnet kan förknippas med framtiden, till exempel. Om man känner sig tom och eländig som jag för närvarande gör och om man tror att man ur minnena, ur det förflutna kan ta fram något av värde. Ä ja, det där begriper du inte pojkvask. Varför säger du ingenting?

Bland annat därför, svarade Benbé värdigt, att ni pratar oavbrutet. Jag får inte syl i vädret.

Clownen skrattade; han sa:

Utmärkt, det är ett skäl. Men nu skall jag tiga som muren. Berätta något. Hur var det på Sanna till exempel? Hur mådde Längsäll? Han förefaller att vara en präktig människa inte sant? Jo visst är han det. Jag har bara träffat honom en gång. Men han ingav mig – vad ska jag säga – vördnad? Nej, det är inte rätta ordet. Hur ska jag kunna känna vördnad för en person som jag bara sett en gång. Låt mig se – jag kände – jo nu vet jag precis, vad jag kände inför honom. Jag skämdes helt enkelt. Han föreföll mig att vara så ofantligt mycket bättre karl än jag. Å kolossalt mycket bättre. Nu minns jag det. Men varför i herrans namn berättar du ingenting pojke?

Ber att få referera till mitt föregående ärade uttalande, sa Benbé. Jag kan inte tala, när ni pratar.

Tracbac rynkade pannan och utbrast:

Nåja, så ge mig då tid pojke! Varför skall allting avgöras på minuten? Jag har en chans att bli lycklig – nå – nå – vad pratar jag för stora ord? – lycklig – låt oss säga glad, belåten, förhoppningsfull med mera sådant. Men jag har bara en chans, en på tusen. Så låt mig då vara lite glad, låt mig tumma på min lottsedel en stund

innan jag jämför den med dragningslistan. Men nu ska jag hålla mun. Absolut tvärsäkert. Alltså du var på Sanna och din moster, fru Längsäll, gav dig ett paket till mig. Den lilla handsken –

Jonathan Borck, avbröt Benbé med ökad värdighet – han hade nämligen på känn att hans ord betydde något – om ni verkligen vill att jag ska berätta de där bagatellerna från Sanna, så får ni vara snäll och hålla en smula reda på dem. Jag har redan en gång sagt er att paketet stoppades i min ficka av yngsta dottern Sanna också kallad Sanna-Sanna –

Tracbac låg en stund tyst med slutna ögon: efter ett drygt grubbel sa han i en ton som alldeles förlorat sin forcerade glättighet:

Nej, Benjamin, det är alldeles omöjligt. Du måste missminna dig. Det förutsätter nämligen att hennes mor skulle ha givit flickan handsken och bett henne lämna den till dig. Men det är ju omöjligt. Varför skulle hon – om hon verkligen velat – varför skulle hon inte själv ha gett dig paketet?

Benbé funderade ett slag och plötsligt kom han ihåg sina misstankar från Sanna; han sa:

Jag vet inte jag. Kanske att hon knyckt paketet från mamman. Hon är så underlig den flickan. Jag minns att jag nästan misstänkte något dylikt och sa henne det. Då gav hon mig en örfil –

Åter slöt Tracbac ögonen och Benbé kunde fritt granska hans ansikte. Han såg att musklerna i de magra kinderna och kring den tunna munnen arbetade häftigt och skälvande: dessa rörelser avtogo sakta och ansiktet blev åter lugnt, en smula slappt. Utan att öppna ögonen yttrade clownen i trött ton:

Jaså – är hon så underlig – flickan – Å ja – mumlade Benbé oviss och förlägen – visst måste man säga det –

Gott, inföll Tracbac häftigt som om han just fattat ett beslut. Gott, gott – nog talat om henne. Låt mig nu höra någonting om hennes mor. Var det kanske hon, som rådde dig att uppsöka mig –?

Alldeles tvärtom, svarade Benbé livligt och leende. Där högg ni verkligen i sten. Morbror Längsäll ansåg att jag borde uppsöka vår store frände men moster avrådde mig ganska bestämt – hon sa: vad kan han bry sig om oss –

Han tvärtystnade ty till hans häpnad och nära nog förskräckelse hade clownen i ett skutt sprungit upp från soffan och stod framför honom med ursinnigt gnistrande ögon och med det skälvande pekfingret hotfullt hyttande –

Se där – hur du ljuger – du ljuger – hur skulle hon då kunnat sända handsken med dig? – om hon avrådde dig att resa hit? – du ser ju själv att du ljuger – alla människor ljuger – det är inte bara i det här förbannade landet som lögnen strilar ur dem – lögn – lögn – lögn –

Han blev stående några sekunder med båda armarna stelt utsträckta och pekfingrarna riktade mot den unge mannen. Benbé var skrämd, inte för sin egen del men väl för Tracbacs. Han dröjde en stund och svarade därpå mycket lugnt:

Onkel, jag säger er än en gång: det är inte jag, som påstår att hon sänt er handsken. Det är ni själv. Hur ni har kunnat få den uppfattningen och varför ni fasthåller vid den, det vet ju inte jag.

Varför jag fasthåller, högg Tracbac in kort och strävt. Jo, därför att det andra är omöjligt. Det skulle förutsätta att hennes mor sagt någonting –

Han tystnade och tog åter stillsamt plats i soffan, stillsamt sa han:

Alltså, hon trodde att jag hade glömt dem. Nåja, den tanken var ju inte så orimlig. Det är längesen vi sågs och vi ha inte brevväxlat. För resten har jag ju genomgått många öden och äventyr sen dess. Nå, vad har du eljes att förtälja från Sanna –

Tja, jag vet just inte om det var något mer, sa Benbé fundersamt. Jag var där bara en dag. Vi metade kräftor, talade om min resa och om er –

Jo, avbröt han sig plötsligt och log spjuveraktigt åt minnet, jo, det inträffade verkligen någonting kuriöst i sammanhang med er – någonting högst kuriöst –

Å, verkligen, verkligen? sa Tracbac och log även han spjuveraktigt, smittad av ynglingen. Berätta! Berätta!

Jo, fortsatte Benbé ivrigt, det goda paret Längsäll råkade i en kuriös tvist. Moster – och för resten också flickorna – påstodo med bestämdhet att också hon träffat er vid något tillfälle. Pappa Längsäll åter påstod att det var rena struntpratet och beroende på något minnesfel. Han bevisade klart och tydligt att det var ett misstag –

Tracbac insköt plötsligt:

Hur kan han påstå det? Han var ju i London den gången.

Utan att förstå varför eller på vad sätt förnam Benbé de plötsligt framslungade orden som ett slag för bröstet. Han lutade huvudet bakåt och stirrade upp på tapetens fris som i klumpigt färgtryck framställde grupper av brottande pojkar, den ene den andre lik.

Clownen själv hade icke funnit något märkligt i de ord, som sprungit fram direkt ur minnet. Han reste sig och gick stillsamt några slag av och an. Han stannade framför Benbé och sa lågmält:

Du säger alltså – du säger – att hon erkände –?

Erkände? upprepade Benbé slappt.

Jag menar – jag menar – stammade Tracbac – att hon bekände –?

Bekände? upprepade Benbé lika slött. Bekände?

Märk inte ord! röt clownen plötsligt blodröd av vrede, stampande i golvet.

Han satte sig vid skrivbordet, stödde huvudet mellan händerna. Tystnaden blev lång. Slutligen sa clownen:

Benjamin, jag kommer att sända dig hem med ett uppdrag. Jag har antytt det förut men jag har minsann behövt tänketid. Kanske handlar jag överilat ändå. Det är ett ofantligt svårt uppdrag och visst är det väl samvetslöst av mig att anförtro det åt dig – bara en pojke. Men jag kan inte annat – har inte annat val – jag känner mig –

Det smala huvudet sjönk djupare ned mellan de stödjande händerna.

Jag är – jag är så – jag är så hjälplös –

ELFTE KAPITLET.

»Fästeman och fästemö gå i stan att sopa snö. Fästemö och fästeman gå i stan att sopa sann.»

Följande morgon tog clownens goda humör och sprudlande livskraft hart när oroväckande former. Han steg upp klockan fem, badade i simhallen, red halvnaken och barbacka i karriär kors och tvärs genom parken,

frukosterade ensam och lät därpå åter kläda och maskera sig till fredrik den store. Allt detta må betecknas som hans ensak men redan klockan sju lät han den omornade de Grazy blåsa revelj och väcka hela bungalown. Denna ceremoni, som sällan förekom och därför städse träffade sina offer oförberedda var i all sin enkelhet förfärlig. de Grazy som någon gång lett kejserliga jakter hade av frans Josef fått som minnesgåva ett jakthorn med formidabel ljudstyrka. Helt säkert hade detta horn klingat skönt bland de österrikiska alperna men här i den inbyggda mexikanska gården åstadkom det ett bröl som kunde få väggar att bågna och trumhinnor att spricka. Också satte majoren en ära i att blåsa med sina lungors fulla styrka – med tonens renhet var det däremot inte så kinkigt.

Som då man rör med en pinne i en myrstack myllrade nu fram ur gångar och dörrar tjänare och gäster huller om buller, yrvakna, skrattande några, förargade andra, sökande sig alla till gården med den stora ankdammen, ty just där stod den tutande majoren och där spatserade ock fredrik lugnt av och an med sin trekantiga hatt på örat, den guldknoppade staven i handen. Yrvaken kom Axelsson med sin salig hustrus åbäkigt förstorade fotografi, i famnen, yrvaken kom Benbé i pyjamas och rasande kom vackra Siv svept i en bärnstensfärgad morgonrock som räckte henne från fotknölarna till nästippen. I detta besvärliga plagg utförde hon verkliga akrobatkonster elektriserade av ett ursinnigt morgonhumör. I sanning – det krävdes en fredrik den stores mod och sinnesstyrka för att inte ta till flykten vid denna attack av skymford, förebråelser, panterilsket glittrande ögon och hotfullt skälvande klor. Fredrik den store visade sig situationen vuxen; han sa:

Gå upp på er ateljé, zigenerska, och laga att någonting blir gjort. Före kvällen skall er tavla vara färdig. Jag är trött på den här kostymen.

Ske pris att ni lägger den av er, skrek zigenerskan. Den där masken gör er storhetsvansinnig, ni enfaldige komediant. Men jag behöver minst fyra dagar till och dessutom inbillar ni er väl inte att jag går till ateljén förrän jag badat och frukosterat?

Ni går genast dit, befallde clownen strängt, det vill säga – om ni vill ha er teckning färdig. Bada och frukostera! Jag har aldrig hört på maken. Inte annat än jag vet går såna där målarjäntor omkring i nedkippade tofflor, nattsärk och målarförkläde, med en ostkant i ena mungipan och en cigarrett i den andra, smutsig och nerkletad. Och ni ska bada och frukostera! Min fru, jag börjar misstänka att ni saknar talang. Marsch upp med er bara. Ni ska få en kopp kaffe smör och bröd och en korv.

Denna fräckhet imponerade en smula på den morgonilskna pantern och innan hon hunnit samla sig till ett nytt anfall, fortsatte Tracbac utomordentligt överlägset och uppnosigt:

För resten – som madame behagar. Blott vill jag fästa er uppmärksamhet på att detta är min sista lediga dag innan jag avslutat min om några månader startande turné – alltså min sista lediga dag på ett år ungefär.

Clownen tog sirligt av sig hatten och bugade för hela samlingen, folk som fä inbegripet ankorna i dammen. Förklaringen mottogs med djupaste tystnad och orörliga ansikten. Endast Axelsson brummade och knäade med sin kära hustru bort genom någon av de mörka gångarna. Benbé hade försiktigt nalkats Siv, för vars vackra person han hyste en otroligt obesvarad böjelse. Han sa halvhögt:

Bra angenämt att ha med mr Tracbac att skaffa. Om honom kan man verkligen säga: en man ett ord. Vad han vill i dag, det vill han ock i morgon.

Angår det er? fräste zigenerskan.

Tracbac hytte med fingret:

Var vänlig mot Benjamin, Siv. Han lämnar oss morgon.

Benbé korsade armarna över bröstet, bugade djupt och sa: I så fall ska jag använda dagen till att packa och taga farväl –

Tracbac blev plötsligt blossande röd, han viftade ivrigt med händerna och ropade: Nej, nej, för guds skull! Någon annan får packa åt dig. Den här konstmålarinnan kommer att plåga mig hela dagen, jag måste ha någon att prata med och jag har mycket att säga dig, innan du far. Å ja då – mycket. Gå och kläd på dig, ät, kom. Jag är hos Siv.

Jag antar att mr Rush måste underrättas om förändrade generalorder? sporde de Grazy i giv akt. Tracbac svarade: Bed Abel Rush infinna sig klockan sex. Men var snäll och lägg munkavle på honom. Han ska inte anstränga sin stackars röst i onödan. Det är alldeles nog att han lyssnar.

Den muntre clownen kastade sin trekantiga hatt högt upp i luften, fångade den på käppspetsen och tågade med den snurrande hatten över sitt huvud uppför trappan till ateljén. Siv följde, lika lydig som trumpen.

Då Benbé vid pass en timme senare, klädd och mätt, infann sig i ateljén, vara rollerna i viss mån ombytta. Målarinnan var i full färd med sitt arbete och de vackra bärnstensögonen hade fått en livlig lyster. Tracbac åter var redan en smula trött av modellsittande och började göra fula grimaser. Benbés ankomst återkallade strax det livliga humöret och för andra gången denna morgon inträffade det ovanliga att clownens bleka ansikte blossade upp i en häftig rodnad.

Siv, sa han, för att inte på minsta sätt störa dig i ditt viktiga värv, kommer Benjamin och jag att tala svenska. Jag hoppas att du inte misstycker?

Tala vad rotvälska ni behagar, svarade den vackra damen men rynkade samtidigt pannan, hon tillade buttert: för resten är det alldeles onödigt – ert pladder lär inte intressera mig. Tracbac smålog halvt skälmskt, halvt vemodigt och sa på svenska:

Nå, lilla Siv, jag är nu inte så alldeles säker på den saken.

Hur som helst, fortsatte han alltjämt på svenska och vändande sig till Benbé, som tagit plats utanför den öppna dörren för att ha ett skydd mot målarinnans missbelåtna blickar, hur som helst har det stort intresse för mig och kanske också för dig. Vårt samtal i går gav mig ånyo åtskilligt att tänka på och jag har försökt klara mina tankar i natt. Vad jag särskilt grubblat över är den där kuriösa tvisten mellan herr och fru Längsäll – huruvida hon skulle ha träffat mig eller ej. I alla händelser hade han orätt.

Så här kom det sig att vi möttes, fortsatte Tracbac efter några minuters fundering. När farmor insjuknade i sin sista sjukdom telegraferade man till mig. Jag for samma dag, jag fått telegrammet. Det låter ju ganska rörande men uppriktigt sagt, var det mycket litet för farmors skull, jag for. Jag hade just då en liknande period av håglöshet och leda som den jag nyligen haft och farmors sjukdom blev mig blott en anledning att resa från alltsamman. Jag är i själva verket en människa med mycket svag vilja och dylikt folk behöver en eller annan knuff av ödet för att kunna fatta ett beslut. På den tiden kunde jag dock röra mig mera obehindrat än nu, jag var inte så infamt påpassad, jag kunde få nysa efter morgonbadet utan att man tillkallade läkare.

Alltså – jag for och kom jämnt ett dygn för sent till dödsbädden. Så gott var det. Farmor hade säkerligen inte känt igen mig, och varför skulle jag då pina mig med att se henne dö? Men naturligtvis stannade jag över begravningen eftersom jag nu en gång var där. Huset blev fullt av Borckar och andra släktingar från alla håll och kanter. Jag kände just ingen av dem. Nå, där gingo de nu omkring och gräto och sibbade och suckade i vrårna och tryckte varandras händer och torkade varann om de blöta nosarna och pussade varann. Varför gjorde de det? Var det så sorgligt att en åttiosexårig gumma, som till på köpet de sista åren varit en

smula svagsint, var det sorgligt att hon lämnat detta jordiska? Jag tyckte att det var alldeles utmärkt jag. Nu visste man åtminstone var man hade den stackars gumman och att ingen människa kunde göra henne något för när. Själv gick jag omkring och såg ut som en självmordskandidat – men det berodde på att jag i min nervösa depression så gott som var en självmordskandidat fast ingalunda för farmors skull. Min djupa sorg gjorde starkt intryck på släktingarna, de betraktade mig i smyg, och ströko mig lent över armarna och spädde upp sina tårar med kaffe och vin så att de skulle räcka lite längre. Jag stod och hängde med huvudet.

Då hände det något, fortsatte clownen plötsligt i ett annat tempo och han sprang upp och stod kapprak på tåspetsarna och höll båda pekfingrarna uppsträckta som två utropstecken på var sida om det smala ansiktet. Då hände det något. Ett litet flickaktigt fruntimmer om några och tjugu år kom och ställde sig framför mig och betraktade mig med smått föraktfull min. Så ryckte hon på axlarna och vände mig tvärt ryggen som om hon velat säga: Det äcklar mig att se er spela otröstlig, ni clown där. Jag blev perplex, det blev jag.

Nå, jag vill inte säga något ont om tårögda släkten. De hade haft gumman hos sig in i det sista och kände väl tomheten annorlunda än jag. Det har sin fördel att bo på mycket långt avstånd från den man håller av. Döden förmår ingenting. Om farmor bor i Wadköping eller hos Vår Herre det kan göra mig just detsamma. Jag resonerar med gumman ändå, när det passar sig. Men på mig verkade i alla fall deras sorg som det rena clowneriet. Clown är jag själv men jag har en god ursäkt – jag får rejält betalt och jag roar folk efter vad som påstås.

Men den där lilla människan, förstår du, hon clownade inte. Hennes efternamn hade jag inte uppfattat men förnamnet hörde jag titt och tätt: hon hette Lillemor. Det var rätt lämpligt eftersom hon tycktes ha åtagit sig värdinneplikterna vid begravningen och styrde och ställde med allt, flinkt och nätt. Inte grät hon och inte suckade hon. Jag påstår inte att hon trallade utvärtes, men jag tror att hon nynnade invärtes – så där – en arbetstrall. Gud give att den, som en gång begraver mig måtte ha vett att göra detsamma.

Så tog då den sorgehögtiden slut, fortsatte clownen, och väl var det. Jag stannade emellertid några dar – jag hade ju kommit på den sentimentala idén att släpa en del av farmors möbler plus Axelsson över till Kalifornien. Vad det nu skulle vara bra för? Nåja, ingen skada skedd. De stå lika bra här som annorstädes och kanske kommer någon forskare i framtiden att skapa sitt vetenskapliga rykte genom att förklara hur de icke kommit hit.

Så snart möbelhistorien klarats beslöt jag att köra bil till Göteborg och ta Englandsbåten. I sista stund fick jag en ny sentimental idé. Jag hade redan kört ut genom södertull då det föll mig in att jag borde titta på gamla borckska Sanna. Som barn hade jag vistats där åtskilliga somrar och det kunde vara roligt att återse vissa platser. Alltså vände jag –

Han avbröt sig, smålog, skakade på huvudet.

Ja, Benjamin, vet du vad det betyder att vända om, när man börjat en resa?

Olycka! förkunnade Benbé trosvisst.

Just det ja, smålog Tracbac. Tyvärr har man bra sällan reda på, vad som är olycka och vad som är lycka. Jag vände om, körde norr ut i det gruvligaste snöslask. Det var en smula äventyrligt det hela. Jag visste att Anton Borck, din farbror, nyligen måst gå från gården, men jag visste inte vem som övertagit den. Jag tänkte: Är det hyggligt folk så kan jag kanske få bo hos dem en dag eller två varom icke så finns där en gästgivargård på en halvmils avstånd. Nu ville det sig så att den dagen var den trettonde mars –

Å jemine, utbrast Benbé förfärad, trettonde mars – åter olycka.

Jo visst, medgav clownen. Visst betyder det olycka, men det betyder också att dagen därpå är den fjortonde

och fjortonde mars är, som du vet, fardag på landet. Mycket riktigt – när jag vid middagstid äntligen plaskat mig fram genom Sannaallén, fann jag gårdsplanen ockuperad av flyttlass. Alltså kunde jag inte tänka på att få logi men jag ville i alla fall ta reda på vem den nye ägaren var och jag frågade karlarna. Längsäll sa de, patron Längsäll från Johannisberg. Själv är han utrikes men frun sköter flyttningen. Och kvinnfolk som hon är ska hon naturligtvis flytta den trettonde i stället för den fjortonde. För galet ska ju vara galet, förstår sig. Så sa karlarna och jag satt där med hand vid ratten och foten på gasen och undrade om det skulle vara alltför oblygt att be den där frun om tillstånd att kasta en enda hastig blick på de välkända rummen. Och då – och då – som jag sitter där – då kommer hon ut på trappan –

Han sträckte ut armarna och stirrade storögd på Benbé. Men Siv fnös och sa:

Är vi nu där igen med fåniga ansiktsuttryck. Se inte så häpen ut, Jac!

Än sen? fnös clownen förargad. Som om inte Fredrik den store kunde bli häpen någon gång under sin långa och växlingsrika levnad? Sköt du ditt, har jag sagt.

Han fortsatte:

Där stod hon alltså på trappan, Lillemor Längsäll, född Borck. Ja, släktskapsförhållandena känner du nästan bättre än jag. Naturligtvis steg jag genast ur bilen och hälsade på henne. Tal om logi kunde det som sagt inte bli. Men vet du vad? Hon tog emot mig på det allra onådigaste sätt, knappt att hon räckte mig handen. Nå, det förvånade mig ju inte. Där hon stod mitt upp i flyttningen; stora blöta flingor dråsade ner över hennes flyttlass och plötsligt dyker jag upp, på en gång frände och främling. Helt naturligt alltså fast mindre behagligt för mig att hon såg mig med oblida ögon. Sen fick jag emellertid veta att hon haft ytterligare ett skäl till onåd och rentav ett kraftigare: vid begravningsmiddagen lär jag ha blängt så kärligt på henne som en katt på en kanariefågel. Nåja, det kan ju vara möjligt. Och nu trodde hon att jag i min blinda passion haft fräckheten att följa efter henne.

Han småskrattade och riste på huvudet, han sa:

Ack lillaste Lillemor inte var jag så fräck inte – slumpen kanske var fräck men inte jag – å nej då –

Nåja där stod vi då och var inte vänliga alls utan truliga, jag av blyghet och hon av förargelse. Och vet du vad hon sa den där lilla argbiggan? Hon sa: Vill ni vara vänlig och vänta i bilen tills vi hunnit bära in alla fem lassen och packat upp möblerna och fått det lite hemtrevligt så ska jag be er stiga in och dricka en kopp gott kaffe. Ja, det sa hon minsann.

Åter överväldigades clownen av sin sentima förvåning och vände sig bort för att inte få en ny anmärkning av Siv. Benbé sa med en viss stolthet:

Jo jo mänsan, moster Längsäll kan nog vara spydig om hon vill.

Clownen rynkade pannan och rev sig bak örat; tydligen var det något i Benbés ord som misshagade honom. Plötsligt gjorde han en liten bedjande åtbörd, sa:

Käre Benjamin, gör mig en tjänst. Kalla henne inte moster Längsäll. Det låter så gammalt. Hon var så ung den gången –

Benbé ryckte till: han kände sig på en gång skamsen och främmande för clownen. Åter stötte han blott i ett litet ord mot den mur som obönhörligt skiljer tvenne åldrar, tvenne generationer – gammal och ung. Hur mången söker icke överskrida denna gräns och hur ohjälpligt detsamma blir icke städse resultatet. Den unge som vill spela mogen, i ålder och visdom fullkomnad väcker ett muntert löje: den åldrade som söker

framvisa ungdomens naiva och frodiga livslust åstadkommer en pinsam förstämning. Tracbac hörde sannerligen ej till dem, som önska föryngras – snarare tvärtom. Men han hävdade sin rätt att bevara sina minnen unga.

Clownen fortsatte med ett urskuldande leende:

Den där lilla scenen på trappan var verkligen så komisk att jag vill ha den orörd. Där stod hon och jag och visste egentligen inte hur vi skulle klara situationen utan att verka alltför oartiga mot varandra. De stora mjuka tö-snö-flingorna flagrade ned över oss och jag tycker att vi liknade en leksak som man förr i tiden köpte på Wadköpings marknad – en glaskula fylld med vatten och sågspån och på kulans botten gick ett ungt fästefolk hand i hand och beväpnade med kvastar. Vände man på kulan så uppstod ett starkt yrväder av de vita sågspånen och på sockeln stod skrivet: Fästeman och fästemö gå i stan att sopa snö, fästemö och fästeman gå i stan att sopa sann.

Benbé skrattade. Siv rynkade pannan och frågade misstroget: Vad skrattar han åt? – Clownen svarade: Ack kära, jag försäkrar dig – åt någonting mycket barnsligt.

Ja, där stodo vi alltså i leksakskulan och utanför glodde karlarna och undrade, vad vi skulle ta oss till. Nå, jag betedde mig ju så rådigt jag förmådde. Jag sa att jag tänkte bo en dag eller två på gästgivargården – att jag ingalunda ämnade besvära henne men att jag gärna ville titta på parken och på gamle Anton Borcks märkliga maskiner vid forsen – alltsammans barndomsminnen. Därtill gav hon något mindre onådigt sitt tillstånd och jag bilade bort till gästgivargården. Jag stannade där jämnt tre veckor – från den trettonde mars till och med den tredje april.

Tre veckor ja. Än i dag kan jag känna den hemtrevligt unkna luften i gästgivargården. Den doftade lavendel, rent linne och ost. Clown som jag är och dessutom listig som en orm skulle jag naturligtvis spela en smula komedi. Jag skaffade från stan några lantmätargrejor, avvägningsinstrument och dylikt. Dem släpade jag med mig var gång jag for till Sanna – en komedi för populasen inte för henne: hon förstod sig inte på sånt och jag vågade inte ens visa henne min rekvisita. Ibland gjorde vi åkturer, inte i bilen – i släde. Det blev bister vinter, nämligen. Snön låg fotstjock på grangrenarna, vit och fint glaserad. Tjugunionde mars blåste det bort alltsamman, storstädning med storm och störtskurar. När vi vaknade första april var snön så gott som borta och vid middagstid hade vi sexton grader i skuggan. Det var nästan som ett aprilnarri. Men det stod sig. Sipporna slog ut, träden vecklade upp hela det fina första ljusgröna nätet av blad. O, det var mycket vackert, mycket milt och lent och ljust och vackert. Den fjärde for jag.

For ni? upprepade Benbé nästan besviken.

Clownen nickade:

Jag for och det är egentligen ingenting mer att berätta. Varför berättar jag då? Vet du, min gosse, det är tjugu år sen den där snön smälte, de där bladen sprucko ut, och jag har inte sagt ett ord. I tjugu år har den våren varit levande begraven.

Nå ja, fortsatte han betänksamt, en sak till bör jag i alla fall berätta så att du ska förstå varför jag just nu givit vika för lusten att tala. Dagen innan jag for, bad hon mig att ge henne en gåva, ett minne. Jag nekade. Jag kunde inte, jag ville inte, jag vågade inte lämna någonting kvar. Hon sa: då ska jag ge dig något. Och hon tog ett par handskar, som hon använt före farmors död och gav mig den ena. Hon sa: Tro om de båda ska träffas igen? finns det någonting mera meningslöst än en ensam handske? En ensam människa kanske –

Benbé insköt lågmält:

Men hon är ju inte ensam –

Clownen nickade och log:

Nej, gud vare tack, hon är inte ensam. Men du förstår att jag grubblat och fortfarande grubblar över detta att flickan gav dig handsken. Varför inte hon själv, ifall hon därmed vill ge mig något tecken eller meddelande? Nå, det får jag kanske aldrig veta. Vi har aldrig brevväxlat och vi kommer inte att brevväxla. Jag är helt enkelt för feg. I det här fallet dock inte för egen del utan för hennes. Och ändå – nu tänker jag göra något som kommer all försiktighet, tjugu års feghet på skam.

Han satt med händerna stödda mot knäna, ansiktet lyftat och stirrade stint och tankfullt framför sig. Siv sa:

Det där är ett bra uttryck, Jac. Behåll det så länge du kan. Du ser just ut som om du vore färdig att ta språnget –

Tracbac sa:

Vad jag ber dig om, Benjamin, är helt enkelt det att du reser hem, reser till Sanna, reser till Lillemor och att du – att du – om det kan ske utan skada – utan för stor skada – att du för flickan till mig, jag menar Sanna – som du kallar Sanna-Sanna – den flickan som jag inte sett – jag har bara några fotografier i olika åldrar – men inte senare än från hennes fjortonde år – sen dess har Lillemor inte sänt mig något porträtt av henne. Jag vet inte varför. Hon vill kanske att jag ska glömma eller tror att jag har glömt. Det vore kanske också det bästa för alla parter. Åtminstone för dem båda, Lillemor och flickan. Men jag kan inte längre. Det har blivit en fix idé hos mig. Hon är min och jag vill ha henne jag måste ha henne. Hon är min dotter och kanske att det är en fix idé men jag vill inte längre vara utan henne –

Minut efter minut efter minut sutto de alla tre tysta, Tracbac orörlig som om han tålmodigt lytt målarinnans maning att behålla sitt uttryck: Siv ivrigt arbetande: Benbé rullande tummarna och med en överjordiskt obesvärad min som skulle dölja hans häpnad och förvirring. I själva verket var han så häpen, att han inte förmådde tänka någonting alls. Han tänkte för ögonblicket blott i bilder och bilderna voro rena minnesfotografier av Sannagården och dess folk. Plötsligt såg han sig själv tränga sig in i denna lilla förtroliga krets och spränga den. Det föreföll honom fullständigt orimligt.

Clownen sa:

Jag ser, vad du tänker. Det är omöjligt. Nå, jag har själv sagt dig att jag tror mig ha en chans på tusen. I varje fall är den chansen förknippad med dig. Jag kan själv inte resa dit över. Även om jag försökte och lyckades slinka dit utan uppståndelse så skulle jag i alla fall dyka upp som ett stort frågetecken på Sanna gård. För resten skulle jag inte lyckas slinka över i tysthet. Syndikatet och pressen skulle slå på stortrumma om inte för annat så för att skrämma och förarga mig. Inte heller kan jag skriva. Vi ha inte träffats på över tjugu år – hur skulle jag då kunna skriva till dessa människor – jag menar till honom och säga: jag har hört att ni har en dotter, skulle inte hon kunna komma till mig? Du förstår – då kan jag ju lika gärna skriva: hon är min dotter, jag vill ha henne. Den brutaliteten tillåter sig inte ens en amerikansk rikeman.

Å nej, fortsatte han än mera eftertänksam, det är nog så att du är den ende, som kan hjälpa. Tänk, det föll mig genast in redan då du kom med din dumma katthistoria. Här finns en möjlighet. Men riktig klarhet fick jag först med handsken –

Och hur vill ni då egentligen att det ska gå till? utbrast Benbé och slog sig med handflatorna för pannan. Siv rynkade ögonbrynen och mumlade: Låt bli att trötta Jac.

Clownen sa:

Egentligen är det ganska enkelt. Du reser hem, du besöker dina släktingar, du berättar om din resa och om

mig. Mycket om mig naturligtvis – hur jag har det och så vidare. Dessutom säger du att jag känner mig mycket ensam – och när du det säger, säger du ingen lögn. Du säger att du skall resa tillbaka och du framkastar att Sanna kunde följa dig och att hon säkert skulle vara välkommen. Alldeles säkert. Nå ja, då får du se, om flickan lystrar, om hon har lust. Det är ju ändå inte otänkbart? Inte sant? Inte alldeles otänkbart? En ung flicka vill gärna ut i världen och se sig omkring. Inte sant? Nog är det så? Det kan åtminstone vara en möjlighet. Du säger: onkel Jonathan skulle helt säkert bli förtjust –

Han böjde sig fram och smålog trött, han skakade på huvudet och upprepade:

Onkel Jonathan skulle helt säkert bli förtjust. – Det finns ju en del lögn i ditt uppdrag, Benjamin, men i gengäld får du också säga många sanningar.

Ser ni inte att ni tröttar Jac, inföll Siv missnöjd. Varför låter ni honom tala i ett sträck? Berätta någonting själv?

Ack du, han är mållös, genmälte clownen och klippte finurligt med ögonen. Jag sitter och berättar mina etthundraen kärleksäventyr för honom och ynglingen är imponerad. Han tänker: Måtte jag ock kunna bli en sådan don Juan och prydnad för mitt kön!

Naturligtvis, fortsatte Tracbac vänd till Benbé, naturligtvis och åter naturligtvis förfaller alltsamman om Lillemor inte vill. Men varför skulle hon inte vilja? Hon bör väl förstå att jag skulle göra allt för flickan? Allt! Och säg henne – ja, du har ju själv sett – att här inte föres något lättsinnigt liv. Glöm inte det! Du har själv sett. Och varför skulle hon då inte vilja? Dessutom – varför sände hon mig handsken, om hon inte ville något? Säg det?

Besynnerligt, tänkte Benbé, fast jag nu två gånger sagt honom motsatsen, tror han alltjämt att det är modern, som sänt honom handsken. Är det ren slöhet eller vill han helt enkelt inte fatta, vad jag säger? Och varför vill han inte det?

Plötsligt lade Siv bort sitt stift och reste sig. Hon sa lågmält men bestämt:

Nej, det här går inte. Jag vet inte vad ni talar om men Jac är trött. – Å, se, å se, utbrast hon plötsligt skrämd och störtade fram till Tracbac. Hans huvud vacklade som en sömnig barnunges och ögonlocken glappade. Hon grep hans huvud mellan sina båda händer och höll det upprätt. Så småningom drog sig clownens slappa mun till ett illfundigt grin. Han sa:

Släpp huvut, flicka, det sitter fast ändå. Jag var uppe lite för tidigt i dag. Jag red som en tosing i parken för att visa gott folk att Jac Tracbac inte lider av ålderdomssvaghet eller andra krämpor. Longfellow säger åt pressgossarna: Å kom får ni se hur han rider? Skulle den vara sjuk? Inte. Å nej, mig pressar man inte med sjukbetyg. Klara papper. Här finns friska tag. Känn bara, känn!

Han grep Siv med båda händerna kring den smidiga midjan och skakade henne tills hon brast i skratt och sjönk ned på hans knän med armarna kring hans hals. Benbé föreföll sig överflödig och gick utan att bli återkallad.

Han la sig på sängen i sitt rum, tände en cigarrett och började granska saken. Från sina funderingar uteslöt han emellertid – frivilligt eller ofrivilligt – själva berättelsen, clownens förhållande till fru Lillemor. Sanningen att säga hade den givit hans ungdomliga och tämligen naiva sinne ett duktigt klubbslag, som pinade och verkade förvirrande. Den saken angår mig inte, tänkte han, jag stryker helt enkelt ut den.

Förslaget att resa över och inbjuda Sanna- Sanna till ONKEL Jonathan, den berömde artisten föreföll honom däremot alls inte oävet ur någon synpunkt sett. Flickan borde mänskligt att döma bli stormförtjust

över att få göra en dylik resa och hur länge hon sen komme att stanna hos sin ONKEL finge bli en senare fråga, som för resten inte angick Benbé. Vad slutligen honom själv, Benbé, beträffade så var han själaglad åt båda resorna – hemresan, därför att han på sista tiden plågats av hemlängtan – utresan, därför att han nu var säker att med Tracbacs eller Rushs hjälp få ett jobb och kanske även därför att han på denna utresa skulle få uppträda som flickans beskyddare eller med andra ord komma i åtnjutande av en ung mans kanske allra käraste privilegium: att malla sig och vikta sig inför en ung kvinna! Ur dessa synpunkter sett var alltså Tracbacs uppdrag i hög grad angenämt och de allra behagligaste tankar och bilder vaggade i rökmolnen, som kraftigt utslungades ur de energiskt tillspetsade läpparna.

Så småningom började emellertid energien dämpas, rökmolnen komma alltmera sällan och slappt, han slängde slutligen från sig cigarretten och började vanka av och an i rummet med händerna på ryggen och huvudet modlöst sänkt.

Klockan sex kallades han till middag i Sivs matsal. När han steg in sutto redan Tracbac, Siv och Rush till bords. De båda herrarna pratade så ivrigt att de knappt märkte honom. Abel Rush ryckte spasmodiskt på axlarna och gestikulerade ovanligt livligt. Han sa:

Jag vet inte om jag ska skratta eller gråta. I går skulle alla kontrakt sägas upp. I dag ska de förnyas. Törs jag fråga: hur blir det i morgon, hur blir det i övermorgon, om en vecka, om en månad? Ah, det är ju omöjligt att ha någonting att göra med en människa som ni. Vad ska pressen säga, när ni kommer med nästa uppskov? Ni gör er löjlig.

Och den unge juden åmade sig mot vanan, skrek och gestikulerade. I själva verket gjorde han det för att något så när maskera sin glädje. Clownen hade nämligen hälsat honom med orden: Herr sekreterare, jag går in den första november. Nu vet ni det.

Ett bestämt datum alltså – och ett bestämt datum var just den fasta påle varvid clownen brukade oåterkalleligen tjudra sin nyckfullhet. Icke förty skrek clownen överröstande sin sekreterare:

Tusan hakar – första november – andra – tredje – fjärde vad vet jag? Ska ni låtsas vara cirkusdirektör ni? Å du store – vet ni inte att en världsberömd person har sina nycker? Vad vore han utan dem? En medelmåtta med ömkligt gage. Ju flera nycker desto högre gage. Vet ni inte det, ni krabbsaltare? Svimmar jag en dag eller vecka eller månad så kasta in ett extranummer för tusan! Gift er på arenan med henne där frånskilda frun! Bröllop, kanoner, fyrverkeri, allt vad ni behagar bara publiken hålls varm tills jag hunnit sminka mig –

Plötsligt tystnade hans svada. Hans blick hade fallit på Benbé, som satt mittemot honom missmodig och hängsen. Tracbac stirrade på honom, först häpen, så förskräckt. Han reste sig från bordet och vinkade åt den unge mannen att följa honom in i rummet bredvid. Han frågade: Vad är det, Benjamin? Har du ångrat dig?

Benbé svarade lågmält: Jag är rädd att jag har det. Jag har kommit att tänka på något, som gör det nästan omöjligt för mig. Ser ni, jag har ju varit så gott som barn i huset hos Längsälls.

Han pressade hårt samman käkarna och teg några sekunder, därpå fortsatte han: Ser ni, jag tror inte jag skulle stå ut med att veta att hon – fru Lillemor – att hon visste eller bara trodde – att ni berättat –

Clownen ackompanjerade hans ord med små nickningar. Han funderade mycket allvarsamt. Ett litet löje gled fram i ena mungipan.

Han sa: Hör på min gosse. Du skall ingenting säga till fru Lillemor, naturligtvis inte. Du ska bara berätta om mig så som jag sagt dig och tala om hur ensam jag känner mig. Om då Lillemor ej självmant kommer till dig och förtäljer vad hon vill förtälja i denna sak – nå ja –

Han lyfte högra handen vågrätt till munnen och blåste sakta –

– nå ja – då min gosse var allt detta blott ett fjun, ett tankefjun – ett fjun från en utblommad, vissen tistel. Glöm då allt.

TOLFTE KAPITLET.
En karl och två oxar.

På Sanna hade vårbruket börjat, något försenat tack vare en hård vinter och en storblöt mars. först i slutet av månaden kunde vårplöjningen ta vid. Patron Längsäll gick själv bak ena plogen av de fyra och det hade sin förklaring. På gården fanns en ung dräng, en tjuguåring av gammalt indelt husarblod: hans namn var Per Lans och han kallades för korthets skull Pellans. Vidare fanns där en tvåårig hingst, vid namn Fingal och beträffande denne Fingal hade husbond Längsäll tills vidare ej fattat annat beslut, än att den ej fick inridas då djurets lynne gjorde risken för stor för envar som inte var ryttmästare eller mästerryttare. På gården fanns slutligen en flicka som vi ren känna, Sanna-Sanna, och kvinnan är enligt vad bibliskan lär oss, upphovet till många mannens dumdristigheter. Alltså gick denna Sanna- Sanna till Pellans och viskade i hans öra: Tänk att Pelle inte vågar rida Fingal. Det är väl ynkligt ändå? – Varpå Pellans funderade ett dygn och la sitt smörgula anlete i tankens djupa veck. Dagen därpå viskade han i sin tur till fröken Sanna, då hon gjorde sin stallrond: Visst kunde jag rida in Fingal, men patron har förbjudit. – Varpå Sanna svarade ungefär som Eva i paradiset: Får han bara se att du lyckats bukta Fingal, så blir han storbelåten. – Därmed var gärdet uppgivet: pojken slängde sig upp på hingsten och en halvtimme efteråt hade han tre revben knäckta och var stukad och blånad och sträckt här och var. Ynglingen las in på lasarettet och till flickan sas ingenting. Blott det att Längsäll i förbigående yttrade till Lillemor: Jag undrar om vi inte borde se till att Sanna finge komma ut en smula i världen. Jag är rädd att hon går här hemma och rotar sig till ett konstigt lynne. Det vore stor skada på tös. – Visst vore det så, medgav fru Lillemor och knäppte händerna i stilla undran.

Den enes smärta, den andres hjärta. Drängpojkens olyckshändelse beredde husbond hans lyckligaste vår på årtionden. Han ville inte skaffa sig ny dräng, då pojkens tillfrisknande blott var en fråga om några veckor, och därför beslöt han att själv ta fjärde plogen. Sen den tiden för snart trettio år sedan då han tjänstgjorde som inspektor på Ultuna hade han knappt en enda gång haft den fröjden att känna plogbillen skälva och arbeta under sina händer. Den skicklige plöjaren är en stor musiker och myllan hans mångstämmiga, tysta och likväl tonmättade instrument. Längsäll var gammalmodig nog att plöja med stutar. Hästens vekliga, ryckiga drag, som visserligen går raskare men som också kräver en vanlig körslas övervakning, drar plöjarens uppmärksamhet från myllan till dragaren. Oxen, framförd i en saktare men ock jämnare lunk, och utan behov av annan eggelse eller styrsel än de jämna tillropen låter plogbillen tala. I plöjarens händer känns svartmyllans lena smekning, märgelns fastare, sandens hårdare handtag och slutligen de retsamma hållfasttagen i blåleran eller åkerlerans stadiga sugning kring plogen. När den vidriga traktorn till sist kört över stuten, hästen och plöjaren, hur skall då jordbrukaren veta något om sin jord? Kemiska analyser skola förgäves söka ersätta de tysta rådplägningarna mellan plog och hand.

Fader Längsäll njöt en lycklig vår, hans präktiga bröstvidd tycktes hart när fördubblad, han gick över jorden med steg som skulle varit dansande om de inte ägt arbetets trygga tyngd. Om kvällarna då de raka fårorna glänste fett leverröda i aftondiset, vände han åter från åkern, där plogen stillnad bidade nästa soluppgång. En liten omständighet kunde kanske för iakttagaren berätta att nöjet i detta arbete hade nästan lika stor del som nyttan – återvändande från fältet gick plöjaren icke bakom sina kära dragare utan mellan dem med de långa kraftiga armarna hängande över deras nackar som ett vänskapligt ok. Så lunkade de alla tre efter väl förrättat dagsvärv långsamt ned mot bås och kvällsvard.

Under det att husfadern sålunda njöt arbetets sötma i dess renaste form, skötte fruntimren sina sysslor med icke mindre tillfredsställelse. Allt gick sin jämna lunk på fredligaste och bästa sätt och dessutom hade man

Benbés öden och äventyr till extra prat- och funderingsämne på lediga stunder. En viss oro ingav dock Sanna-Sannas hälsa, som under vintermånaderna dag för dag försämrades, så långsamt och lömskt att hennes närmaste omgivning knappt gjorde sig reda därför. Blott när några mera avlägsna grannar eller de många gamla bekanta bland gårdfarihandlare, vispgummor, eller ulluppköparna infunno sig, spreds en viss oro tack vare deras välmenande utrop: Nej, men vad fröken Sanna har magrat! Vad hon har tacklat av! Hon måste äta järn och arsenik – hon måste söka den och den underdoktorn – hon måste göra det och det –

Vid dessa tillfällen blev Sanna-Sanna föremål för den övriga familjens oroliga, förstulna granskning. Magrat hade hon och dessutom hade hennes hud fått ett sjukligt tycke: den satt smetad på knotorna, glänste som om den varit sliten och företedde åtskilliga kvisslor och blemmor som tydde på ohälsa av ett eller annat slag. Den ungdomliga lyster som ännu ett halvår tidigare – vid Benbés besök – omgivit henne, hade slocknat eller tycktes nära att slockna. Även lynnet gav anledning till oro, nyckfullt, ibland tårdränkt dystert, ibland retligt ibland överdrivet glättigt. Emellertid hade hennes lynne ända från de tidigaste tonåren varit så pass ojämnt och besynnerligt att man inte fäste stort avseende vid dessa växlingar.

Kusin Benbé var den lilla familjens nästan dagliga samtalsämne, deras korsordsgåta så till sägandes. Hur hade han det, hur gick det för honom, hur bar han sig åt? Med ledning av hans kända eller fritt uppfunna karaktärsdrag sökte man ställa hans amerikanska horoskop. Trots sitt lättsinne ganska samvetsgrann ansåg sig ynglingen skyldig att då och då sända sin långivare eller snarare välgörare, morbror Längsäll, en rapport. Det hade inte varit något särdeles nöje för ynglingen att avfatta dessa rapporter, som ständigt förtalde nederlag. Så småningom hade också familjen på Sanna fått den nedslående uppfattningen att det »barkade åt skogen med Benbé». Det bekymrade dem allesamman och de sände honom varnande, uppmuntrande och återkallande brev än under den ena än den andra adressen, men alltid till ställen som den stackars jobbjagande ynglingen för länge sen lämnat. Under veckorna i Kalifornien, då hopp och misströstan skiftade tätare och tidigare än nånsin hade han helt upphört rapportera och följaktligen kom som en sannskyldig bomb följande telegram, night-letter, avsänt från New York i medio av mars:

Reser till Sverige för kortare uppehåll, önskar träffa mina kära på Sanna för viktiga avgöranden återvänder därefter till Staterna.

Hur skulle nu detta märkliga telegram tolkas? Man förstår att sannaiterna kände sig djupt gripna av detta på en gång dunkla och betydelsefulla språk. Först och främst konstaterade fader Längsäll, att Benbé som sist skrivit från Chicago och nu telegraferade från New York alltså icke begivit sig till Kalifornien och följaktligen inte heller träffat den berömde släktingen. Han fastslog denna slutledning med en viss halvdold tillfredsställelse, som tycktes delad av fru Lillemor, under det att Sanna-Sanna medelst kraftiga och ryckiga omröringar i kaffekoppen – man drack sitt eftermiddagskaffe – visade att hon var missbelåten.

Vidare påpekade fader Längsäll – som i egenskap av man ansåg sig böra sköta det logiska tänkandet – att Benjamin Borck med all sannolikhet och tack vare sin mångsidiga utbildning äntligen lyckats skaffa sig en förmånlig plats. Varför skulle han eljes efter ett kort besök i hemmet återvända? Han måste ha en plats och den måste vara synnerligen förmånlig eftersom ynglingen ansåg sig ha råd att före dess tillträdande ta Atlanten i tur och retur blott för att göra avskedsvisit hos kära släkten.

I det korta telegrammet fanns en punkt som föreföll så mystisk-romantisk att man tills vidare låtsades förbise den: orden »för viktiga avgörandem». Vad kunde nu det betyda? Frågan diskuterades icke vid eftermiddagskaffet, men när fader Längsäll om aftonen dragit av sig sin stutdoftande dräkt och sina leriga stövlar och dolt sin grovbyggda, håriga lekamen i den rödbroderade nattskjortan, sa han till sin hustru: Det är ju alldeles klart. Pojken har fått ett bra jobb och nu kommer han hem för att hämta flickan.

Hämta flickan? upprepade Lillemor och spärrade häpen upp sina vackra, livliga, körsbärsbruna ögon. Vad

menar du med det? Vilken flicka?

Längsäll suckade ofrivilligt, djupt och grundligt, som hans oxar plägade flåsa. Han sa:

Vilken flicka? Caroline naturligtvis. Man skulle vara bra nog blindstyre i höstas, när Benjamin var här, för att inte se, hur det stod till på den kanten.

Jaså Caroline, upprepade fru Lillemor. Nej men tror du verkligen det?

Ock, okk, okk, skrockade fader Längsäll högmodigt. Den ögon haver att se; det har sällan fruntimmer. Enkannerligen ej mödrar. Men fäder som rätt kan vara eftersom de bära ansvaret. Nå ja, jag behöver bara erinra mig kräftmetet, då jag försökte inpränta i dessa unga fårskallar kräftfiskets grundläggande principer. Vad gjorde då de där båda? Lyssnade? Åt hellskotta. De skuro pipor i vassen, som man säger. Trodde jag var blind och pussades bakom vassvipporna. Så är det på den kanten, mor lilla. Nu har pojken fått eller tror sig ha fått en bra plats och nu ska det giftas innan arbetet börjar på allvar. Vad ska vi göra åt den saken, mor lilla? Jag antar att det blir det minsta möjliga undantagandes bröllopsbesvärligheter och föräldravälsignelser.

Åter stutstånkade fader Längsäll, redde sitt läge med ett par kraftiga vältringar, drog täcket upp till näsan och mumlade, sömnfärdig efter arbetsdagen på åkern: Natt Lillemor.

Utsikten att mista Caroline var honom i själva verket en påle i köttet. Den flickan förenade i sig faderns robusta glättighet och jämnmod med moderns mjukhet. Hälsan strittade fram ur henne och hon sken som en sol eller ett ungt nöt. Hon kunde berömma sig av en beaktansvärd aptit och visade aldrig någon tvehågsenhet inför rågade fat, hur tunga och svårsmälta ting de än månde innehålla. Fader Längsäll, som en gång i stilla och maskerad beundran sett henne förtära en halv terrin kålsoppa med motsvarande kvantitet fläsklägg och därpå en vidunderlig portion smörtårta och likväl levande och lätt springa upp från bordet, hade vid sagda tillfälle yttrat: Ett fat dynamit stuvad i blåsyra skulle knappt bereda henne magplågor, jag tror inte ens att hon skulle rapa –

Denna bondsunda natur stod fader Längsälls mycket nära: han hyste en obeskrivligt djuprotad tillgivenhet för den stöddiga jäntan, vars tjocka gulröda fläta ej tillåtits falla för sax och mod. Följden av denna faderliga beundran – eller en av följderna – var emellertid den att den petiga, retliga Sanna-Sanna beständigt framhölls på systerns bekostnad utan att detta vållade Caroline ringaste bekymmer eller avund. Varhelst det kunde bli fråga om ett företräde flickorna emellan skulle Sanna-Sanna alltid gå först. Lillemor själv var ingalunda med på de noterna: hon brukade då och då förtretad muttra någonting om rättvisa och orättvisa. Då kunde den gode patronen utbrista med en faderlig högfärd, som han antagligen själv inte ville vidkännas: Rättvisa! Äsch Caroline behöver min sju och själ ingen rättvisa. Hon reder sig ändå. – Beträffande Sanna däremot var »full rättvisa» en sak av allra högsta vikt och helgd även om rättvisan stundom kunde tyckas tvivelaktig. Flickan var visserligen godhjärtad men hennes sjukliga lynnighet gjorde henne esomoftast outhärdlig för omgivningen och inte minst för den godmodiga systern. Bragtes klagomål fram till fader Längsäll, vilket dock sällan hände, påtog han sin vördigaste patriarkmin och yttrade:

Nå ja, nå ja, må så vara men vi måste i alla fall göra Sanna den rättvisan att erkänna att hon – etcetera, etcetera i de mest finurliga utläggningar av den stackars flickans verkliga eller förmenta dygder. För en genomsund människa faller det sig helt naturligt att skydda den svage och sjuke. Detta kanske enda väsentliga moraliska drag som skiljer människa från djur, har många gånger klandrats och utmålats som ett farligt tecken av svaghet. Ingenting kan vara oriktigare än detta påstående vare sig det gäller teori eller praktik. Då den sunde och starke tjänar den sjuke och svage, tjänar han i själva verket sin egen sundhet, ärar den, stärker den. Det finns många sorters mod, de flesta helt säkert prisvärda, men ädelmodet är dock och förblir en av mänsklighetens vackraste klenoder, en hälsobevarande och lyckobringande ädelsten.

Fader Längsälls teori beträffande orsaken till Benjamins återkomst och hans ärende på Sanna behölls far och mor emellan och diskuterades icke ens på tu man hand. Inte heller de båda systrarna avhandlade den mystiska punkten om ett »avgörande» förrän Sanna på morgonen samma dag Benbé väntades, gjorde en häpnadsväckande bekännelse. Hon satt framför spegeln och krusade sitt korta askgrå hår, betraktande sitt blekiga, finniga ansikte med en viss naiv tillfredsställelse. Hon tyckte att hon var vacker. Plötsligt sa hon:

Jag vet precis, varför Benjamin kommer. Han vill träffa mamma. Ingenting annat än det –

Caroline rodnade. Det är möjligt att hon i sitt stilla sinne hyste andra fantasier beträffande kusinens besök och »avgörandet». Emellertid sa hon en smula trumpet:

Ja, det är väl klart att han vill träffa mamma och pappa, oss med för den delen –

Sanna tryckte samman näsvingarna och vädrade på ett sätt som betydde överlägsenhet och medlidande:

Vad du är dum, lilla du. Tror du kanske att han kommer för din skull? Nå ja det kan ju också hända. Lycka till. Men jag vet att han kommer med en hälsning från Jonathan Borck till mamma. Det vet jag.

Hur i all sin dar – vad är det du pratar för tok? utbrast systern och släppte svampen plask i handfatet. Hennes friskt röda, nygnuggade ansikte dröp av vatten, som hon glömde torka bort i sin häpnad. Sanna svarade som om det varit den enklaste sak i världen:

Hur jag vet det? Helt enkelt därför att jag skött om alltsamman. Jag gav Ben ett litet paket och bad honom lämna det till den där Jonathan. Det har han tydligen gjort och nu kommer han tillbaka med något svar eller gåva eller vad det kan vara. Till mamma nämligen, eftersom paketet egentligen var ifrån henne. Jag hittade det i mammas chiffonjé.

Är du rent tokig? mumlade Caroline tillintetgjord. Tog du ett paket ur mammas chiffonjé? Och hur visste du att det var till honom?

Det stod skrivet: att lämnas till Jonathan Borck efter min död. Såna dumheter, vad? Vill hon verkligen att Jonathan ska ha det där paketet så varför vänta till efter hennes död? Han dör kanske före henne. Å såna där schåperier kan jag inte tåla. Folk ska vara uppriktiga om de vill något annars kan de låta bli att vilja. Och jag känner att det kommer att bli en omvälvning av något slag. Kanske bjuder Jonathan oss allesamman dit ut och låter oss leva som prinsessor. Han har ju råd med det. Jag är bara rädd att pappa skulle säga nej och stanna hemma. I så fall stannar jag hos min fattige far. Mig skulle det aldrig falla in ett ögonblick att lämna honom ensam. I alla händelser ska du inte tro att Benbé kommer uteslutande för din skull –

Därmed hade hon gett systern den lilla snärten, som var henne unnad, och var därmed nöjd. Men plötsligt överväldigades hon av en stark rörelse och medlidande som hon själv trollat fram. Tänk om pappa skulle bli lämnad ensam på Sanna. Hon störtade upp som en fjolla och med halva håret krusat, andra halvan slak började hon rusa omkring i huset och på gården ropande: pappa, pappa – som om det stått för livet. Äntligen fann hon honom i snickar- och målarverkstan. Hon kastade sig i famn på honom utan fruktan för hans målarfärg och halvsnyftade: Jag kommer aldrig att lämna pappa – aldrig – aldrig – aldrig –

Nå men i all sin dar! utbrast fader Längsäll godmodigt och sköt henne ifrån sig, vem har bett dig lämna oss? Du har väl inte hemsökts av någon yngling på friarstråten och vem skulle det vara?

Ack vad du är dum, sa flickan högdraget. Men jag känner att något ska hända. Och om nu Benbé skulle fria till Caroline och ta henne med till Amerika, så vill kanske den idioten att vi allesamman ska följa med dem och inte reser du?

Nej, det kan du sätta dig på, svarade fader Längsäll med en vresig styrka, som om det tokiga infallet inte blott varit en nyck hos den överspända flickan.

Plötsligt yttrade Sanna i det hennes kropp genomfors av några nervösa ryckningar:

Tänk du pappa, nu har jag varit och snattat hos mamma igen. Jag tog något som låg i hennes innersta låda. Och gav bort. Det är för resten längesen men jag kom att tänka på det i dag. Om hon märker, vad jag gjort så blir det tråkigheter förstås. Vad ska jag göra, om hon blir ond? Ska jag säga att det inte är jag, som tagit det?

Men Sanna, Sanna, utbrast den stackars fader Längsäll med en suck vars bedrövelse var både luggsliten och kantstött. Vad menar du? Kommer du verkligen till mig och frågar på fullt allvar om du ska ljuga för din mor? Och vad är det egentligen du har tagit?

Ah, sa flickan och ryckte på axlarna. Pappa kan väl begripa att det var en struntsak. Pappa tror väl ändå inte att jag går och tar någonting av värde? fattas bara det.

Ässes då, fräste Längsäll, prata inte flera dumheter nu – jag vill ha mitt eftermiddagskaffe.

Han tänkte: Mor får väl ta reda på det här tokiga infallet. Hon är i alla fall noggrannare än jag beträffande flickans nycker. Behöver hon en tillrättavisning, så får hon den nog. Och tröstande sitt samvete med detta bekväma argument, slängde han av sig snickarförklädet, tvättade händerna och stegade med flickan under armen upp mot byggnaden.

Eftermiddagskaffet var patronens käraste måltid och försvarliga bullar, ansenliga skorpor avverkades långsamt och metodiskt. Nu när han plöjde från arla morron dröjde han gärna en stund vid bordet för att som han sa »ge latmasken i ryggbastet tid till hedersamt återtåg». Så satt han även denna dag en stund stilla vid bordet, lekte tankspridd med teskeden. De båda flickorna hade lämnat salen, han var ensam med hustrun och han funderade huruvida han borde nämna vad Sanna sagt. Men han lät det vara – skam till sägandes iddes han inte.

Fru Lillemor satt mittemot honom på andra sidan bordet och tittade gång efter annan upp från sömnaden, funderande över vad han månde fundera över. Så såg hon honom småle lite, och då smålog också hon och sa nyfiket:

Vad är det du tänker på, där du sitter och myser?

Han log ännu ljusare och svarade:

Ja, gissa det du! Jag tänker på något som jag gärna skulle vilja bli innan jag dör en gång i tiden (han dröjde några sekunder som om han haft lite svårt att få fram sin önskan, så fortsatte han)

– jag skulle vilja bli en riktigt from människa.

Lillemor lät sitt arbete sjunka och såg på honom lite häpen, lite vemodig och lite spydig, hon sa:

Ja, se det vore väl ändå väl! Du som har varit så illa ogudaktig i all din dar.

Han skakade på sitt stora huvud och svarade:

Nej, det lyckas inte, Lillemor. Särdeles ogudaktig har jag aldrig varit. Mina föräldrar, farföräldrar, morföräldrar hela min släkt kan jag säga, har ju varit läsare, pietister. Då jag var ung, reste jag nog borst mot det där fromleriet, jag tyckte. Men jag vet inte riktigt hur det har gått – borsten måtte ha lagt sig. Nu

tycker jag att jag skulle vilja vara ackurat som dom. Det fanns en målarkunnig gubbe i släkten – min fars farbror – han var liksom lite mer spelevinkig av sig och han tog sig för att rita av alla gubbar och gummor i släkten, både dem han själv sett och dem han bara kände efter hörsägen. Jag vet inte var de där porträtten hamnade om inte möjligen hos syster min. Nå, alla de där gubbarna och gummorna var ju inte varann så värst olika. Varierade bara lite på tjocklek och längd och kläder. Men torskögon hade de allesamman, stirrade stort rakt fram som om intet funnits på jordenom att iakttaga. Och alla höllo de i famn en stor bibel eller postilla eller psalmbok. Nej, särdeles ogudaktig har jag inte varit och för resten just inte »särdeles» i någon annan riktning heller. Men jag skulle vilja bli som en av de där gubbarna – med intet annat än himmelens härlighet inför mina enfaldiga ögon och med Herrens heliga ord och löften i min famn. Och ingenting annat, ingenting.

Han såg ned på teskeden, alltjämt lekande med den och alltjämt smålog han. Fru Lillemors ansikte hade vitnat ett uns och hon var för ögonblicket inte så alldeles olik sin kusin, den store clownen, i hans trötta stunder. Efter ett par tysta minuter reste hon sig och gick långsamt och med ena handen stödd mot bordskivan bort till mannen. Hon for med händerna över hjässans mäktiga välvning, hon sa skämtsamt och lite, lite tårsjukt:

Jaså ingenting annat i famnen, ingenting annat. – Var ska jag vara då?

Han svarade skämtsamt även han men icke tårsjukt:

Å kanske finns det en smula plats för dig också. Jag nästan tror det. Jag är ju en stöddig karl – med bred bringa.

Likafullt, fortsatte han, skulle jag vilja bli som en av de där gubbarna, mina förfäder. Jag har varit lite trött på sistone och de föreföllo att ha det så stillsamt.

Nej, avbröt han sina tankar och tömde i ett drag påtåren som fru Lillemor skänkt, nej, upp nu latmåns och laga att någonting blir gjort innan mörkningen. Kritterna har bättre förstånd än jag – de böla ren vid grinden. Muuuh, jag kommer.

Han reste sig och stegade ut, kavat och tung. Knappt hade han lämnat salen förrän Sannas smala ansikte stack fram ur förstugans mörker, Hon viskade:

Mamma, har pappa sagt någonting?

Sagt någonting? upprepade fru Längsäll. Vad skulle han ha sagt?

Någonting om mig, förstås, viskade flickan ivrigt.

Modern rynkade pappan, hon sa rätt barskt och beskt:

Min kära lilla Sanna, du tror bestämt att pappa och jag när vi är på tu man hand aldrig tala om någonting annat än dig.

Gör ni inte det då? avbröt flickan nästan häpen.

Fru Lillemor högg i ännu barskare:

Nej, det försäkrar jag dig att vi inte gör. En så utomordentligt viktig person är du verkligen inte, min docka. Din far och jag har åtskilligt annat att tala om och stundom kanske angenämare ting än din lilla person. Du är tjugu år, min unge, och då får man inte längre vara så barnslig att du tror att hela världen rör sig kring Sanna- Sanna. Å nej, tro dig inte så märkvärdig, upprepade hon strängt, det stiger bara åt huvut.

Märkvärdig, upprepade flickan i en ton som var så modlös och skamsen att den kramade modershjärtat bittert. Den ena människan kan ju vara av betydelse därför att hon är god och duktig som pappa och du, och den andra därför att hon är söt och snäll som Caroline och den tredje därför att hon är obehaglig och besvärlig som jag. Kan jag hjälpa att jag tror ni beklagar er så fort jag vänder ryggen till –

Sanna! utbrast modern förtvivlad. Men flickan svängde tvärt om och försvann springande.

Fru Lillemor skakade på huvudet, gned sina händer, suckade. Hon gick långsamt bort till fönstret. Mannen kom från lagårn gående mitt mellan sina kära oxar. Han såg upp mot fönstret och vinkade åt henne. Hon svarade. Med armarna över djurens nackar vankade han i sakta mak genom grinden ut mot den fettglänsande nästan köttfärgade trädan. Solen stod mittemot dem från Lillemor sett och gjorde trion svart och skarptecknad som en silhuettklippning.

I ett par veckor hade hon sett mannen vanka åstad så där kamrat med sina djur. Denna afton föreföll det henne som om han hängt tyngre och tröttare än vanligt mellan de trygga, tröga stadiga bestarna.

TRETTONDE KAPITLET.
Lyckostölden på Sanna.

»Rika nevön från Amerika» – som Längsäll skämtsamt benämnde sin unge frände – hade alltså ren på förhand försatt de goda sannaiterna i en viss både glad och orolig spänning. Den växte under de sista dagarna hastigt och oberäkneligt som en lavin – låt vara en lavin i miniatyr. De hetsade upp varandra med tokroliga förslag: hos några var munterheten äkta, hos andra var den kanske snarare ett medel att komma ifrån eller dölja oro och bekymmer. Mest uppsluppen var för ovanligheten den tunge patron själv och kom med alla möjliga triroliga påhitt, som vunno åtminstone flickornas livliga gillande. Men alla putslustiga förslag motades milt men bestämt av fru Lillemor, som hyste en viss rädsla för muntra upptåg. I alla fall växte den glada upphetsningen med varje timme, som närmade sig kulmen – Benbés högtidliga mottagande. Tyvärr – kulmen uteblev.

Benjamin Borck sände från Göteborg ett kort meddelande att hans Sannabesök måste uppskjutas minst en vecka kanske längre. Han måste först träffa vissa avgöranden betydelsefulla för hans framtid. Alltså blott ett uppskjutande men ingenting är mer ömtåligt än en feststämning, som ställes på framtiden. Den glada, friska otåligheten surnar hastigt till trumpen, nedstämd väntan. Säg ett barn att julafton visserligen borde infalla i morgon men att den av viktiga orsaker uppskjutits en vecka, fjorton dar – det blir pannkakor av den julafton och de viktiga orsakerna komma i ful dager. Så skedde här bland de vuxna barnen på Sanna. Naturligtvis låtsades man om ingenting eller försökte låtsas. En vecka eller två, vad betyder det? I själva verket betydde uppskovet ej blott förflyktigad feststämning, det sårade ock de beskedliga människorna i deras högst oskyldiga egenkärlek. De hade betraktat sig som enda eller åtminstone förnämsta målet för den unge frändens hemlängtan. Bort det, bort det! Fader Längsäll sökte lätta misstämningen med ett litet skämt, sägande: Där ser ni, kära barn, vi är inte alldeles så oemotståndliga, som vi inbillat oss: folk springer inte benen av sig för att få titta på Längsälls. – Skämtet var välment men Caroline, som stod inklämd i salens fönstersmyg, lämnade hastigt rummet högröd i ansiktet, tårögd och med misstänkta ryckningar i kinder och läppar. Benbé sprang inte benen av sig för att möta Caroline. Det var mycket sorgligt. Så sorgligt att ingen mer än hon förstod hur sorgligt! Hon smög i vrårna och vankade allena i den nyss lövsprungna björkhagen; Sanna knyckte på den magra prinsesshalsen och fnös: Jag finner det mycket besynnerligt; jag undrar just, vad onkel Jonathan kommer att säga om Benbés uppträdande?

Väl kunde hon undra – onkel Jonathan, clownen, skulle själv komma att undra och grubbla mer oroad, otålig, pinad än hon.

Orsaken till Benbés uppförande var emellertid alls icke besynnerlig men väl av en ganska allvarlig och

aktningsvärd art. Ombord på atlanterångaren, där han gubevars färdades första klass och rörde sig »i de bästa kretsar», gjorde han bekantskap med en merkantil pamp från vår västra huvudstad. Det var en man i första medelåldern, ansedd, klok, kraftig, till yrket industriidkare och affärsman samt – vilket här fick betydelse – huvuddelägare i ett av Västkustens största tidningsföretag. De båda herrarna spelade däcksgolf samman och det dröjde icke många spel förrän den naive och självupptagne grannen hade meddelat sin splitternye vän det allra mesta av sina amerikanska erfarenheter plus åtskilligt annat rörande sina studier, sina kunskaper, sin hedervärda och förhoppningsfulla person. Vidare yppade han naturligtvis sina framtidsplaner: efter återkomsten till Staterna ämnade han på allvar ägna sig åt pressen och hans goda förbindelser skulle helt visst göra det möjligt för honom att vinna det första svåra insteget. Industrimagnaten, delägaren i ett stort tidningsföretag fattade genast intresse för den unge mannen, som föreföll tämligen kunskapsrik på åtskilliga både praktiska och teoretiska områden och som dessutom visade prov på livligt och påpassligt sinnelag. Helt visst kunde han i denne unge herr Borck finna en högst förträfflig Amerikakorrespondent för sin tidning.

Förslaget dryftades snart fram till ganska fasta former och Benbé inbjöds till någon tids vistelse på affärsmannens gods några mil utanför Göteborg. Här vidgades ytterligare det amerikanska perspektivet. Vänner till Benbés värd, en handfull framstående affärsman i olika branscher, gästade vid några tillfällen godset och den unge mannens framtidsplaner fördes på tal. En viss ungdomlig optimism och gåpåaraktighet väcker, om den hålles inom förnuftiga gränser, som oftast mognare mäns intresse och välvilja. Man diskuterade både farbroderligt och sakligt möjligheten av att anförtro Benbé till en början på försök vissa ej så obetydliga merkantila uppdrag. Benbé befann sig helt enkelt i sjunde himlen och hade all möda att rensa sitt värdiga uppträdande från alltför pojkaktiga uttryck av pur fröjd. Om någon skall kunna tävla med Venus i en ung mans tillgivenhet så är det lustigt nog den hedervärde Vulcanus själv om han notabene betraktar och behandlar ynglingen som en pålitlig like, väl värd en erfaren mans förtroende.

Ämnade ynglingen försumma sin berömde Kaliforniaonkel? Ingalunda! Den chansen skulle noga bevaras och bevakas. Mea ett ord i själva den Heliga Skrift varnar oss uttryckligen att sätta vår lit till furstar, en varning som även världsligt sedd torde äga fog för sig. Visserligen var Kung Clown blott en arenans furste men vem kan väl fullgiltigt bevisa att en dylik är stort mer pålitlig än sina krönta kolleger? Benbé skulle i sinom tid återvända till clownen men han skulle kunna trygga sig till sin egen om än jämförelsevis blygsamma ställning men han skulle inte behöva böja sig för stormiga nycker och nyckfulla stormar. Man kan inte förneka att den unge mannens tänkesätt härvidlag var sunt och förnuftigt.

Likväl var det här som så ofta ingalunda det sunda förnuftet som ensamt fällde utslaget. En känslosak var vida viktigare. Benbé hade av clownen så gott som överrumplats med ett uppdrag av stor betydelse. För varje dagsresa han avlägsnade sig från Labyrinten och nalkades det enkla Sanna växte hans motvilja, hans rädsla, hans avsky för detta uppdrag. Han hade givit ett löfte, det kunde återtagas, men själva tanken på löftet och uppdraget pinade honom till den grad att han höll den i skymundan. Han kände på sig att han skulle komma som en olycksfågel till de beskedliga människorna på Sanna, kanske rentav stövla fram över känslor och öden som en niding i en örtagård.

Alltså gjorde han uppskovet så långvarigt som möjligt. Detta blev dock orsaken till en katastrof på en stillsam gård i svenska Bergslagen och förberedde långt ut i fjärran västern en världsberömd clowns fall.

Händelsen på Sanna föregicks av en liten tragikomisk episod. Just under dessa trumpna missräkningens dagar fick Sanna-Sanna helt oväntat en friare. Den oförsiktige var en ung, vikarierande adjunkt i Ekersta kontrakt. Han var, som man säger, upp över öronen förälskad. Visserligen inte så alldeles i Sanna men i Caroline. Den vackra, vänliga lugna flickan hade förtrollat honom och ville man figurligt talat söka efter hans borttappade hjärta, gjorde man klokt i att rikta sin uppmärksamhet mot den unga damens praktfulla hårkorg. Denna ovanliga prydnad hade dårat den lille adjunkten. Besynnerligt att våra dagars kvinnor, så

angelägna om att behaga, envist fasthålla vid ett hårmod som kan vara klädsamt blott för en gossaktig flickslänga i de tidigare tonåren och dessutom passande för kvinnliga ungkarlar av mycket mogen ålder. Den stackars adjunkten hyste emellertid mycket blygsamma tankar om sitt eget värde och han avstod ödmjukt från att rikta sina tankar mot den hårfagra flickan – kanske hade han också hört något glunkas om en hemlig förlovning. Alltså riktade han sin håg mot systern, som han ansåg vara en godhjärtad och rättskaffens flicka, inte snarvacker precis och en smula nyckfull men just en lagom ledsagarinna och huskors för hans blygsamma person. Alltså friade han.

Sanna-Sanna blev utom sig. Den överspända flickan rusade omkring i huset, trappa upp och trappa ned, grät och gestikulerade, ropande: Mamma, mamma, jag måste gifta mig – å så förskräckligt – jag måste gifta mig –

Vad är det du säger, utbrast fru Lillemor förfärad. Håll då inne med sådana dumheter! Varför måste du gifta dig?

Folke har friat, förklarade Sanna, den gräslige Folke. Han kan inte leva utan mig –

Fader Längsäll, som nu tillkom, yttrade barskt:

Han får väl fresta på i alla fall. Vad är nu det här för sätt att tjuta, därför att en pojke friar till dig. Tycker du inte om honom så ger du honom korgen rätt och slätt –

Visst tycker jag om honom, snyftade flickan. Han är så snäll med sitt fula, platta ansikte. Vem skulle bli kär i honom? Å visst tycker jag om honom men jag hade ju andra planer –

Inga dumheter nu, genmälte Längsäll. Är du för blödig att ge den beskedlige pojken ord och avsked så ska jag göra det –

Plötsligt antog Sanna en stel, förnäm hållning, hennes tårar torkade, hon betraktade sin far med höghet och yttrade:

Anser pappa således att jag har rätt att för mina tyckens skull göra en annan människa olycklig för hela livet?

I sin barnsliga självuppskattning och sitt grymma medlidande påminde hon ej obetydligt om en viss person på andra sidan Atlanten. Fader Längsäll sänkte sorgmodig sitt stora huvud och ströp ett litet vemodigt leende i det han tänkte: Vore jag den kloke och stränge man jag borde vara, skulle jag naturligtvis säga henne: du har min stackars flicka bara en möjlighet att bidraga till dina friares lycka – och det är att giva dem korgen.

Men ingalunda var han den kloke och stränge man, han borde ha varit – han överlämnade saken åt sin lilla hustru, som också skötte den på sitt vanliga förståndiga och mjuka sätt. Att trösta den försmådde friaren tör väl inte heller ha varit så svårt, åtminstone ej att trösta honom över förlusten av Sanna-Sanna. I själva verket hade den blyge ynglingen drivits till frieriet mest därför att han som Sannas fästman och man skulle ha kommit i ett nära, förtroligt, innerligt och likväl ända in i hjärteroten ärbart förhållande till den dyrkade Caroline. Emellertid skulle det överilade frieriet i alla fall kosta den stackars gossen något. Han måste pantsätta sin examensfrack för att på Sannas uttryckliga begäran skänka henne en förlovningsring. En likadan fick han av henne, de skulle tills vidare ej och kanske aldrig bäras offentligt utan blott i band om halsen under dräkten. Pojken fann utgiften betungande och överflödig men lydde. Då han gav henne ringen, kysste hon den och sa: Ser du, det är i alla fall så skönt att ha någon att hålla sig till i tankarna ifall alla andra skulle vända en ryggen till sist. – Denna naivt egoistiska hjärtesuck rörde den beskedlige pojken. För första och sista gången kysste han sin »hemliga fästmös» tunna, sammanpressade läppar.

Snabbt hade alltså den lilla känslostormen bedarrat men Sanna-Sanna förblev dock i ett visst exalterat tillstånd som oroade föräldrarna. Längsäll sa: Nå, hon blir väl lugnare, vad det lider, sen nu den här dumma historien är ur världen. Jag må säga att jag är den gode Benjamin tacksam att han nonchalerar oss. Vem vet, om inte hans besök skulle skärra upp flickan ånyo på ett eller annat sätt. Nu får hon tid att lugna sina upprörda känslor. – Ja, gudskelov, att han inte kom! utbrast fru Lillemor med en uppriktig tacksamhet, som kunde ha förkrossat personen i fråga.

Ungefär samtidigt sa Benbé till sig själv: Nej, stopp lite, det här går i alla fall inte an. Man har väl ändå fått en smula uppfostran av sin goda och stränga mor. Nu har jag varit efterhängsen gäst här i huset hela fjorton dar och redan det är ytterst obelevat. Men vad värre är – jag måste helt enkelt göra ett besök på Sanna – må sen slumpen foga och ödet befalla, hur som behagas.

Han tog tåget till Wadköping och telefonerade därifrån med Sanna för att tillkännagiva sin ankomst dagen därpå. Längsäll själv svarade i telefon. Benbé sa, moloken och kylig: Jaha, nu är jag här, kära morbror, och om ni kan ta emot mig på en dag eller två, kommer jag ut i morgon. – Patron Längsäll svarade lika kyligt och torrt: Naturligtvis är du välkommen, kära Benjamin. Det gläder mig, att du vill göra oss ett besök. – Vartill Benbé i sin tur genmälte: Fattas bara att jag inte det skulle vilja. Dessutom har jag ju en skuld att reglera och jag ser mig i stånd till det nu.

Så torra, hövliga och maskerat ovänliga föllo orden mellan dessa släktingar, som sänt varandra så många vänliga och tacksamma tankar under vinterns lopp. Vad skulden på tretusen kronor beträffar, så var det helt naturligt att Benbé ville återgälda den allra helst Kung Clown försett sin ambassadör med ett mäktigt kreditiv. Icke förty fann fader Längsäll den punkten i det korta samtalet »alldeles särskilt läcker».

Härligt! ropade han till sin hustru och gned frustande sina stora, plogvalkade nävar. Tänk att pojken verkligen har så mycket vett att han betalar igen, vad han är skyldig. Knappt att jag trodde honom om det. Det hade varit lite obehagligt att behöva påminna min systers son om den saken.

Och han spankulerade omkring och frustade av en mycket välgjord förtjusning och upprepade gång efter annan det redan välkända och av ingen bestridda faktum att tretusen kronor inte är snutna ur näsan på en tupp. Plötsligt stannade han framför fru Lillemor, knep hoppfullt samman ögonen och brummade:

Tro om han tänker betala halvårsräntan?

Nå men käre då, vojade sig milt fru Lillemor, du kan väl nöja dig med kapitalet. Inte ska det vara så noga släktingar emellan –

Noga, upprepade Längsäll, och grinade kannibaliskt. Jo, just noga. Jag hoppas, jag hoppas verkligen och innerligen att han kommer med räntan. Då ska här vina en orre, vars make inte spelat förr i de här skogarna.

Så yttrade sig med mordiskt välbehag den något inkonsekvente mannen och klumpade ut ur salen. Fru Lillemor suckade och mumlade: Ack att han varit och farit, Benjamin. Här ligger så mycket oro och obehag i luften.

Det gjorde så och om det festliga mottagandet hördes ingen längre tala. Sådant var lynnet på Sanna. Gästens lynne var inte bättre. Han satt i en gammal Ford, hyrd i Wadköping och skraltade fram över de just vårgrusade vägarna. Vädret var visserligen vackert men väglaget var uselt, bilen uslare och uslast Benbé, ängslig och förargad över det stundande mötet. När den skraltiga Forden äntligen stannade utanför Sannatrappan fanns det för resten ingen Benbé i vagnen, blott chauffören och packningen.

Därmed förhöll det sig sålunda. Caroline, som var en flicka med gott huvud och klar tankeförmåga hade denna morgon resonerat med sig själv och kommit till följande fullt logiska resultat:

Ben bryr sig inte ett dyft om mig men det är mig absolut likgiltigt eftersom jag älskar honom, vare sig han vill eller ej. Tänker nu ingen ta emot honom på ett vänligt sätt, så tänker jag ta emot honom. Det nöjet ämnar jag kosta på mig. Därför gick hon i björkhagen och plockade samman ett helt litet hjul av blåsippor och hästhovsört, en imponerande bukett i de svenska färgerna och med den i hand väntade hon tåligt på landsvägen vid nedgången till den långa Sanna- allén. När alltså bilen äntligen hunnit så långt stod den unga kvinnan där med sin praktfulla hårkorg, i vilken adjunkten tappat sitt hjärta och med den praktfulla buketten i vilken hon gömt sitt eget hjärta. Benbé steg naturligtvis belevat ur bilen, som sändes i förväg utför allén, varpå de båda unga fortsatte till fots. De anlände cirka två timmar senare än bilen, ty allén var som sagt ganska lång, därtill vårgrusad och svårframkomlig inte minst för parhästar.

De båda ungas senfärdighet hade på den retlige fader Längsäll en inverkan, så sällsam att vi avstå från varje psykologisk förklaring. Sedan han undersam och otålig väntat en stund, började han sjunga och beslöt plötsligt att äreporten strax skulle resas. Det hela fick gå i fart och fläng allra helst man på förhand icke kunde veta hur slösaktiga med tid, de båda vägvandrarna skulle bliva. Även fru Lillemor for med förnyad iver till sina sysslor, som närmast rörde festmåltiden. Lite emellan sprang hon dock ut på trappan och undrade varför i all sin dar de inte kom och om de möjligen fastnat i diket. De kommer när de kommer, snäste fader Längsäll, håll dig i styr, gamla människa, det är ju ändå inte din fästman, som väntas.

Som sagt – vi avstå från att förklara dessa egendomliga omkastningar i Sannalynnet. Vi hänvisa blott till att det var vår och vackert och att kanske Carolines logiska och heroiska tankeverksamhet smittat av sig. Hur som helst – Benbé fick ett storslaget mottagande, vida bättre än han förtjänat.

Frågorna haglade och han berättade vid middagsbordet sina öden och äventyr i det han icke minst uppehöll sig vid sin vistelse i Göteborg. Som alla sunda ungdomar levde han helst i framtiden och han skildrade med mycken pondus de betydelsefulla planer som avhandlats. Längsäll kände personligen eller genom hörsägen sin systersons nya vänner och prisade bullersamt hans tur.

Det må jag säga, utbrast han förnöjd, det här blir någonting annat än när du i höstas gav dig ut på vinst och förlust utan något egentligt stöd eller mål.

Han gnuggade ivrigt händerna, men plötsligt blev han alldeles stilla, lade händerna på bordet och sa fundersamt:

Men hör du – alltså – vår släkting – vår berömde clown – du sökte aldrig upp honom?

Vid bordet fanns det blott en som ej i spänning avvaktade svaret – Caroline som just då förstulet lekte med Benbés fingrar under bordduken. Den unge mannen var själv så upptagen av leken att han knappt uppmärksammade frågans betydelse. Han svarade halvt förvånad:

Visst har jag träffat honom! Jag har ju bott tre veckor i hans ståtliga bungalow. Nog har jag väl skrivit något om det –?

Jo, jo, det har du, skyndade fru Lillemor att bekräfta. Men du skrev helt flyktigt några ord och det undgick kanske din morbrors uppmärksamhet.

Uppdraget med alla de farhågor och obehag, som låg lik en dunst omkring det, dök åter upp i hans medvetande. Han betraktade i smyg Sanna och blev ännu mera obehaglig till mods då han såg hennes glänsande, nästan extatiskt uppspärrade ögon riktade mot sig. Men den lilla handen som lekte med hans under duken hade en förunderligt lugnande och styrkande inverkan. Han sa sig trotsigt att ingenting i världen skulle förmå honom att utföra detta uppdrag och i denna fullständigt falska förvissning började han livligt och utförligt beskriva Tracbac och hans omgivning. Alla lyssnade med största intresse – inte minst

fader Längsäll som hade hjärtans roligt åt Benbés första fruktlösa finter och försök att komma i kontakt med den store mannen. Vidare berättade han, hur han till sist blivit mottagen som en kär släkting, omhuldats som en sådan och mått som en prins i en bagarbod. Munterheten steg och blev alltmer otvungen. Gubben Axelssons uppträdande som en annan gammal Wadköpingsvålnad där borta i fjärran land både rörde och roade – han var ju en gammal bekant liksom farmorsmöbeln och mycket annat. Korteligen – clownen, denna orosfågel, verkade åtminstone någon timme som det behagligaste, oskyldigaste samtalsämne vid denna glada familjemiddag.

Och när du vänt tillbaka, sporde Längsäll, kommer du då att åter uppsöka honom?

Naturligtvis! Självfallet! utbrast Benbé ivrigt. Det förstår väl morbror att jag som blivande journalist kommer att odla den remarkabla bekantskapen så intensivt den bara odlas kan. Dessutom är det ju Tracbac som på ett för resten mycket frikostigt sätt bekostar hela den här resan både fram och tillbaka.

Plötsligt hickade han till av skrämsel och släppte den lilla handen under bordet. Om nu Längsäll frågade: Varför bekostade han resan? I vad syfte? Har du kanske något uppdrag i Sverige för hans räkning? – Vad skulle han svara?

Skrämseln visade sig sakna grund. Längsäll gjorde inga frågor, han skrattade blott helt fryntligt och sa:

Det kan jag väl tänka mig, att han var frikostig. En sån där mångmillionär sticker väl inte till sina släktingar ett par tre tusenlappar som jag och de andra bondkaninerna hemma i Sweden –

Och han klippte finurligt med ögonen och gjorde allehanda lustiga grimaser. Så steg man upp från bordet. Den glada hemtrevliga stämningen höll i sig. Benbé och Caroline placerades i salongens lilla hörnsoffa just som fästfolk brukar placeras. Fru Lillemor satt vid bordet bredvid dem, som vanligt med en sömnad i händerna. Fader Längsäll vandrade av och an med tummarna i västens armhålor, han gnolade helt sakta för sig själv som om han den dagen rakt inte kunde komma ur de musikaliska tagen. Benbé höll alltjämt målron vid makt och lät sina mångahanda upplevelser flöda, ej utan att krydda dem med någon liten matsked fantasi.

Lyckligast i den lilla församlingen av lyckliga var dock Sanna-Sanna. Tyvärr är lycklig icke rätta ordet – hon var salig. Den långa och modlösa väntan på Benbé hade pinat ut henne. Hon trodde sig ha sett sina töckniga men ack så kära fantasier skingrade och se sina förhoppningar om att något stort och underbart skulle inträffa, krossade. Den blyge adjunktens oväntade frieri hade tyckts henne som en himmelens bekräftan att alla de luftslott hon byggt i guldlandet väster ut voro de tommaste bland inbillningar. Faderns misshumör, moderns och Carolines nedslagenhet alltsamman hade pressat henne tungt. Nu åter började hennes drömmar besannas. Benbé hade kommit och kommit från Tracbac för att till honom återvända. Sammanhanget började klarna.

Hon vankade som fadern av och an men i den nu mörka salen, där hon i fred kunde lyssna till kusinens berättelser. Om någon av familjemedlemmarna sett henne, skulle hon helt visst väckt dess oro. Hon smålog saligt, hon höll de knäppta händerna tryckta mot kinden och tårarna flöto ymnigt. Plötsligt trädde hon in i salongen, händerna utsträckta med uppåtvända handflator, huvudet tillbakakastat, ögonen halvslutna i extas. Det ömkliga, magra, sjukliga ansiktet strålade av fröjd. Det gick en ryckning genom dem alla och Längsäll tvärstannade.

Hon sa: Å – jag är så lycklig – jag är så lycklig – jag är så lycklig därför att ni allesamman äro lyckliga –

Nå – det hedrar dig, det hedrar dig, brummade Längsäll buttert. Hon vände sig mot honom och fortsatte:

Och vet du vad, pappa, jag tror att jag har stor del i detta. Inte sant, Benjamin, onkel Jonathan tog väl emot

dig, när han fått det lilla paketet? Jo, så var det, jag vet det. Och det var paketet som gjorde att han sände dig hit till oss kanske för att hämta oss alla till sig. Är det inte så?

Vad är det hon säger? mumlade Längsäll.

Sanna fortsatte, vänd till modern: Nu vågar jag bekänna för dig lilla mamma. Det var jag som tog det lilla paketet i din chiffonjé och sände det till onkel Jonathan. Jag förstod att du ville säga honom att du inte glömt honom och varför skulle han inte få veta det förrän efter din död. Inte sant, pappa – det hade varit meningslöst?

Svaret dröjde kanske en minut; den föreföll lång. Därpå hytte Längsäll lite med pekfingret och sa:

Min kära flicka du har en otrevlig vana att jämt vilja tränga dig fram och göra dig viktig. Det är inte klädsamt. I dag är din kusin Ben huvudpersonen och därnäst kanske Caroline, eftersom det är något liksom förlovningsaktigt mellan de båda. Men du min flicka får vackert stanna i andra ledet. Det blir kanske din tur en annan gång.

Benbé riktade en nästan skrämd blick mot fru Lillemor. Hon åter tog inte blicken från sömnaden och hennes hand arbetade lugnt och jämnt. Men han märkte att munnen var halvöppen, och att hakan hängde som den plär göra på mycket gamla eller sjuka människor.

FJORTONDE KAPITLET.
Lillemor och far.

Det kan vara svårt med hårdagade barn men det är i alla fall ett intet mot de alltför lätttuktade. Sanna-Sanna, nittonåringen, var till exempel i jämförelse med sin två år äldre syster en fullkomlig barnunge, därtill en sjuklig barnunge med ständigt överspänd fantasi och konstiga nycker. Hon var kusligt lättuktad trots all sin nyckfullhet. Fader Längsäll, som ständigt bemödade sig att tillrättavisa flickan med så lätta ord, som hans rättframma men beskedliga sinne kunde hitta, måste hart när för jämnan ångra minsta upptuktelse. Fru Lillemor var i det hänseendet vida mindre ömskinnad än sin store grove man.

Den beskedliga och i godmodig ton framförda banna, som den uppskärrade flickan fick samma dag, Benbé anlände, fick en, som det kan tyckas synnerligen god verkan. Sanna-Sanna blev efter den betan blidare, mindre nyckfull, mer tjänstvillig och lättregerlig än förut, ljus till lynnet, sansad och foglig. Bättre resultat av sin tuktan borde en klok far ej kunna begära men fader Längsäll var kanske på något sätt överklok – i alla händelser var han ingalunda belåten. Han skämtade med sin »änglalika flicka» (och hon gick verkligen omkring som en guds ängel, leende och vänlig), han brydde henne för pastorsadjunkten, som lämnat Ekersta och en gång i veckan skrev ett brev till sin hemliga lika punktligt och samvetsgrant som han skrev söndagens predikan. Han försökte reta den lättretliga genom att kalla henne »vår sanna lilla Sanna-Sanna som sannerligen är sann» – och andra svåra begabbelser, men förgäves: flickan log road eller milt överseende. Fader Längsäll var icke nöjd och hade kanske skäl. Då en så obetydlig orsak har en så pass genomgripande verkan, kan man vara viss om att någonting annat, okänt och kanske skadligt medverkat. Längsäll muttrade: Ja, det ser nog bra ut det där lugna lynnet, men det är frostbitet, det är vad det är.

Om sålunda den ena flickan oroade honom genom sin undfallenhet, så retade honom den andra genom sin fräckhet. Han sa verkligen fräckhet, fast han möjligen vid närmre betänkande skulle visat sig villig att välja ett något mildare ord. Fröken Caroline och herr Benbé hade råkat in i det stadium av halvhemlig förlovning, som är så påfrestande för omgivningens nerver. Längsäll sa: När man i alla fall faktiskt vet att de där båda ungnöten inte gör annat än går omkring och nosar varann på mularna, så behövde de sannerligen inte sticka i väg som bromsbitna, därför att en hygglig människa råkar komma i närheten. Han påstod sig aldrig i livet ha förstått kärlekens ljuva hemlighetsmakeri men det är ju tänkbart att han missminde sig. För resten led

han antagligen av den faderliga svartsjuka, som bland svartsjukans många former kanske är den på en gång oskyldigaste och mest ofrånkomliga – en sorts medelålderns själsliga mässling, så till sägandes. Hur som helst så kände han att han snart skulle »vidtaga någon åtgärd» – beträffande vem eller vad fick tills vidare bero. Han nöjde sig med att visa sin gryende beslutsamhet genom extra god aptit, kraftiga rörelser och ett mer än vanligt brummande målföre. Sanna-Sanna sa: Lilla pappa är i humör! Och därmed menade hon varken gott humör eller dåligt humör utan helt enkelt och simpelt – i humör.

Den första att vidtaga en åtgärd mot de förlovades »fräcka tjockskallighet» blev emellertid fru Lillemor. En morgon vid frukostbordet då de båda unga som vanligt med vaga fraser sökte förbereda dagens samvaro och frånvaro, yttrade hon tämligen barskt: Inte för att jag vill köra vår käre Ben från gården – å bevare mig väl – men vi måste dock sätta oss in i att han inte kan stanna här i evighet amen. Därför tycker jag att han och Caroline bör företaga en liten, liten övning i att bära skilsmässans bitterhet. Och eftersom pappa tänker fara till stan i dag så är tillfället synnerligen lämpligt. – Jag vill bara tala om för moster, genmälte Benbé blossande och stött i kanten, att det kommer att bli mig ett stort nöje att följa morbror till stan. – Tror nog det, svarade fru Lillemor torrt, men nu blir det inte gunstig herrn utan Caroline som följer pappa till stan. Hon ska nämligen välja garner åt mig och det torde överstiga herrarnas sammanslagna förstånd. – Ja, se det gör det! medgav Längsäll beredvilligt; tilläggande: Vår ärade gäst får vara så älskvärd och nöja sig med Sanna-Sanna. – Fru Lillemor fnös och sa: Nåja det finns ju också en annan dam på gården, fast alla ska veta att hon inte blir fjäsad av herrarna. – Nu vet du din plikt och ditt öde för i dag, Ben, mullrade Längsäll och retade sin kära hustru genom en medlidsam min.

Hans skämt träffade pricken närmre än han trodde. Benbé visste verkligen eller fick just nu på känn sin plikt och dagens öde och han fann, att morbroderns falska medlidande rätteligen borde ha varit äkta. Detta påtumanhand med fru Lillemor, som han både medvetet och omedvetet lyckats undvika, var således nu ofrånkomligt. Efter det att Sanna-Sanna förrått det lilla paketets översändande till adressaten fanns det naturligtvis ingen möjlighet att slippa från en förklaring. När därför far och dotter rest till stationen och Sanna- Sanna gått till sitt, stannade han kvar i salen, nedstämd, orolig men fast besluten att inte göra de minsta krumbukter eller undanflykter. Lyckligtvis hade fru Lillemor alldeles samma avsikt. Hon sa:

Sätt dig här vid bordet mittemot mig. Jag kommer att hålla ett litet förhör med dig och ber dig bara att inte ta någon hänsyn till mina känslor och dylikt strunt. Jag vill ha klart besked och jag vill också ha ett gott råd, om du skulle ha något att ge mig.

Hon satt vid det stora runda, nu avdukade, salsbordet och hade framför sig ett berg av olikfärgade tyglappar, som skulle repas till trasmattor. Leende sköt hon över en försvarlig hög åt Benbé och blinkade åt honom att han ock borde göra någon nytta. Benbé tänkte: Säga vad man vill, men nog är det virke i henne. Sker här en olycka det Herren förbjude, så inte blir det hon som går under. Och plötsligt erinrade han sig clownens berättelse, att hon varit den enda i släkten som hållit ögonen klara och kalla på kära farmors begravning.

Jo du Ben, högg hon in i tystnaden, för att gå rakt på sak och börja med det viktigaste så säg mig: har Jonathan Borck sänt mig någon hälsning – någonting, som du kanske funnit svårt att framföra?

Benbé hade tagit sitt parti och svarade mekaniskt samvetsgrant som ett vittne vid domstol:

Han anförtrodde mig ett väldigt kinkigt uppdrag. Han vill att Sanna ska komma till honom, som jag antar för alltid eller åtminstone för längre tid.

Fru Lillemor nickade lugnt, att hon begrep, men Benbé såg att hennes mun plötsligt fick samma åldersslappa uttryck som den gången då den exalterade flickan bekände stölden av paketet.

Hon sa:

Nå ja, det var ungefär det svåraste uppdrag han kunde hitta på att anförtro dig. För att nu inte tala om mig. Så jag märker att han inte blivit sig olik. För resten anade jag nog det värsta, när jag hörde dig tala om hans bedrövliga liv och ensamhet och när flickan berättade om handsken. Jag kan säga dig, att det där paketet hade jag visserligen inte glömt men jag hade inte heller öppnat den där lilla lådan på åratal. Sannas bekännelse kom som en fullständig överraskning. Jag visste inte att paketet var borta och än mindre kunde jag ana att det burits fram.

Hon teg några ögonblick, fortsatte lika lugnt och smått nyfiket:

Vad sa han, när han fick det?

Benbé rodnade och bestod sig några ögonblicks eftertanke innan han svarade:

Först sa han just ingenting, men när han sen kommit på den här idén beträffande Sanna, blev han naturligtvis tvungen att berätta så pass att jag – nå ja, att jag skulle fatta sammanhanget –

Naturligtvis, mumlade fru Lillemor, och i det hon tog en ny trasa och började repa den, fortsatte hon:

Sammanhanget är för resten inte så lätt att fatta. Jag vet det kanske bäst själv. Dragningskraften mellan två människor kan vara konstig ibland. Nå ja – inflickade hon med ett muntert leende som nästan skrämde Benbé – jag menar ju inte den sorten, som tycks existera mellan dig och Caroline – den är gud ske pris lättfattlig. Men det finns andra sorter. Jag har ju haft anledning att fundera över saken. Jag tror till exempel inte att beundran för en man, en hjälte, är särdeles farlig för oss kvinnor eller många av oss – i det här hänseendet. Å nej, en man, som vi verkligen beundrar, kan vi nog hålla på vederbörligt avstånd – om vi nu eljes har skäl till det. Vi ha kanske på känn att vår beundran skulle svalna skamligt. Nej, det finns annat som är betänkligt värre: två delar medlidande och en del purt förakt, till exempel. Det är en farlig blandning. Och det är kanske orsaken till att det sätts så många sjukliga och undermåliga barn till världen.

Benbés tanke gick ofrivilligt till flickan Sanna och åter hart när skrämdes han av röstens kyliga lugn.

Fru Lillemor fortsatte:

Ja, min käre Ben, så var det i alla händelser den gången. Två delar medlidande och en del förakt. Du får inte missförstå, vad jag menar med förakt. Jonathan var och är väl ännu trots alla konstigheter en präktig och god människa. Det är inte förståndsförakt jag menar utan snarare känsloförakt. En fräckt frisk människa, som jag alltid har varit, hyser en sorts förakt för sjuklingar – det kan inte hjälpas det, hur okristligt det än må låta. Och jag – tillfogade hon åter med sitt lugna leende – jag är inte ens kristen, jag är ateist rätt och slätt och det har jag varit så långt jag minns. Jag kan inte som Längsäll brottas med min gud. Jag har bara mig själv att kämpa med och det är kanske stundom värre.

Så förhåller det sig med mitt förakt för Jonathan. Kanske bidrog också hans yrke. Jag i min småborgerlighet har inte sinne för det fina i kråksången. När Längsäll drar åstad med sina oxar, då tycker jag mig se en karl. Artister och många andra sorter – nå ja, visst kan jag finna dem intressanta och märkvärdiga och underhållande, men därvid stannar det också. Desto konstigare kan tyckas, hur jag betedde mig den gången men jag tror att det är som jag säger: vi kvinnor ha svårt att inte ta oss an en man, som vi förakta och samtidigt ömka. Kanske är det vårt erbarmliga kvinnliga högmod som spelar oss ett fult spratt. En karl, som behöver oss – oj, oj, oj, vad det smakar högfärden. För resten, även sunda, starka män tycks inte riktigt lita på sina goda egenskapers tjusningskraft – ser man inte hur de gör sig små, när de ska fria, de är ingenting värda: de kan inte leva utan oss, räcker vi dem inte lilla, vackra handen så kommer de att stappla gruvliga på livets vådliga stig. Äsch!

Boss alltsamman! Då tycker jag bättre om Längsälls frieri, han sa, den buffeln: Ja, förhasta dig nu inte,

Lillemor, för nog kan jag reda mig utan dig, det kan du lita på –

Hon kastade huvudet bakåt och brast i ett klingande skratt, som till och med smittade den nedstämde Benbé.

Å ja, fortsatte hon och torkade skrattårarna med en sidentrasa, jag vet ju inte hur det förhåller sig med de där ödmjuka friarna – kanske le de bak ryggen på oss och det må i så fall vara oss väl unnat. Men de verkligt ödmjuka, de som ha skäl att vara det, just de är farliga för obevakade hjärtan och bevakade med för resten. Jag vet det. Nå, du är ju inte någon liten oerfaren flicka, Ben, och det kan tyckas överflödigt att jag sitter här och trakterar dig med en mogen kvinnas tankar och erfarenheter. Men det är kanske strängt taget inte heller det jag gör. Förr eller senare börjar man söka förklara sina handlingar och grunna ut verkliga orsaken till den och till den. Det faller sig inte så lätt men det ska ske, om man eljes sätter något värde på livet. Folk säger: en handling – nå den kan strykas över och glömmas ifall den generar. Oj, oj, oj, en handling släpper aldrig sitt tag. Jag skulle ha lust att sätta upp en småbarnsskola och säga ungarna: Gör vad er lyster, men kom ihåg att gjort är gjort. Det givs ingen förlåtelse. Tänk er för. Det blir kanske eftertankens kranka blekhet. Nå så gå omkring och var blek då – men inte feg. Det finns inte något avskrivningskonto varken i himmelen eller på jorden. Inte ens Vår Herre som är Längsälls förtrogne, kan preskribera skulder. Långt mindre vi själva. Den där utvägen som en skald rekommenderat att förlåta oss själva och varda marterna loss – det är fegt och meningslöst sludder. Jag vet det själv.

Detta »jag vet det själv» kom som en snärt, ett lätt men energiskt klubbslag ungefär som då en mötesordförande konstaterar ett faktum och fastklubbar ett beslut.

Hon fortsatte i sin vanliga ton som för resten blott obetydligt skiftat klang eller styrka:

För att nu återvända till själva saken, så måste jag erkänna att jag har mycket svårt att se klart i den. Vad ska vara rätt och vad ska vara orätt? Och med rätt menar jag då bara: hur ska man bära sig åt för att göra minsta möjliga skada – jag vågar knappt säga: största möjliga gagn? En sida av saken, som inte får förbises vare sig man finner det cyniskt eller ej, är den ekonomiska. Längsäll och jag kommer inte att lämna mycket efter oss och stackars Sanna med sin sjuklighet och sitt konstiga humör har inte stora utsikter att vare sig försörja sig själv eller bli försörjd av någon annan. Rik blir hon ju där borta. Och naturligtvis kommer Jonathan att bli vad man kallar snäll mot henne – det tvivlar jag inte på – så pass känner jag honom. Faran är väl snarare att han skämmer bort henne. Eller att hennes nya omgivning kommer att göra narr av henne.

Hon funderade ett slag, så småskrattade hon och sa;

Du får medge, Ben, att det finns bra lite rättvisa och förnuft här i världen. Lite konstiga är de ju båda två och inte annat än jag kan förstå av dina berättelser varandra bra nog lika. Nå ja – hans konstighet har gjort honom till ett snille, visserligen bara ett cirkussnille – men i alla fall. Den har inbragt honom ära och guld i massa. Och hon lilla stackare – Vad ska det egentligen bli av henne, när vi en gång är borta? Folk är inte snälla mot henne och förmår kanske inte vara det. Så är det ju – sjuka kycklingar ska hackas ihjäl. Det är rätt svårt ibland, ska jag säga dig, att hindra tanklösa eller elaka människor från att behandla henne som rogdocka. Och svårare blir det för vart år som går. Så länge hon var barn kunde det ju finnas någonting skämtsamt i upptågen och narrit – nu blir det uteslutande pinsamt. Nej, rättvisa och förnuft är det skralt med. Längsäll, som hoppas på himlen, han tycker att allt är tämligen gott på jordenom, men jag stackare som inte tror på himlen, jag finner mig inte heller till rätta på jorden. Det är då sannerligen att vara vanlottad.

Så är det ju en annan sak, fortsatte hon efter en tankepaus, en annan sak som talar för att låta henne resa. Man säger ju: blod är tjockare än vatten, blodets röst med mera sådant. Uppriktigt sagt tror jag inte så värst mycket på det där talet men jag är ju inte allvetande och kanske ligger det någonting i det. Jag tror i alla fall mer på någonting annat – tror eller hoppas: två människor som hon och han – två människor som av naturen dömts att vara mycket ensamma, skulle de inte kunna fatta tillgivenhet för varandra och bli varandra till

glädje och gagn? Se där, vad jag tycker är den viktigaste punkten. Vem här om jag undantar de allra närmaste bryr sig om stackars Sanna-Sanna? Ingen. Och vem – den store Jac Tracbac får ursäkta mig det – vem bryr sig i grund och botten om honom? Nå ja, det vet jag ju inte men jag har mina tvivelsmål. Ur den synpunkten sett skulle jag vilja instämma med ordet: Vad Gud har förenat skola människor icke skilja.

Hon vaggade sakta av och an och mumlade, nu med djupt bekymrad min: Ja, den som bara visste – vem vet, vem vet – vad som ska vara rätt och bra, rätt och bra – och hur det ska gå till –?

De sista orden väckte hos Benbé en slumrande undran och en förvåning över att hon ännu ej med ett ord berört den i hans tycke svåraste punkten i problemet. Han kvävde sin blyghet och sa:

Säg – det som bleve svårast – de vore väl ändå att förklara Sannas resa för morbror? Tracbac tänkte så själv, han sa: det är kanske alldeles omöjligt och då förfaller alltsamman. Lillemor får avgöra.

Hon smålog och sa: Ja, det är allt bra bekvämt att säga: Lillemor får avgöra –

Jo, jo, fortsatte hon efter ett ögonblick med en egendomlig tung och trött trygghet i rösten, jo, jo, min gosse, nog blir det en svår sak, svår för honom och svår för mig. Men ser du – det blir i alla händelser vår sak – och den får inte ha något inflytande på hennes.

Nå ja, min käre Ben, fortsatte hon i vanlig ton, nu har vi fått tala ut och det är huvudsaken. Jag vet åtminstone på ett ungefär hur landet ligger. Jag behöver nog åtskilliga dar till att fundera och dem får du väl kosta på mig och kostar du dem inte på mig så vill du kanske godhetsfullt offra dem på Caroline. För resten – mens jag nu har förmånen att vara ensam om gunstig herrn, så kan du gärna berätta lite mera om Jonathan eller snarare om förhållandena och hans närmaste omgivning. Vad är det egentligen för människor? Är det något så när hyggligt folk?

Benbé berättade och han glömde inte att enligt Tracbacs uttryckliga uppmaning förklara att man levde ett mycket sedesamt och ordnat liv. Fru Lillemor lyssnade men så småningom alltmera förströdd som om hon haft någonting annat i tankarna. Plötsligt sa hon småleende och lite grand förläget:

Nå, sa han eljes något om mig, han, Jonathan?

Benbé berättade det lilla han kom ihåg om begravningen, och flyttlassen med mera.

Jo, det var en sak till, sa han slutligen och småskrattade. Jo, han tyckte gubevars inte om att jag kallade moster moster. Nej, det passade honom inte. Det lät för gammalt. Han sa: Hon var så ung –

Å sa han det? utbrast fru Lillemor och log även hon. Hon stirrade framför sig med en strålande och likväl eftertänksam blick. Tårarna började kvälla och rinna, strida. Vad är det? frågade Benbé ängslig och meningslöst, har jag sagt något som –? – Hon skakade litet på huvudet och slöt ögonen. Huvudet sjönk i små knyckar ned mot bordet och ansiktet doldes i högen av brokiga trasor.

– – –

I kvällningen återvände Längsäll och dottern från staden. Caroline redogjorde för sina uppköp inför modern och far Längsäll spankulerade av och an, tydligen otålig och uttråkad av detta resonemang om garner och tyger. Han var alltjämt i humör men tyvärr tycktes det luta åt den dåliga kanten. Rätt vad det var ställde han sig framför den häpna, oskyldiga dottern, satte händerna i sidan, räckte ut tungan åt henne och brummade:

Vill du bara packa dig ut härifrån! Du har faktiskt inte gjort annat än sladdrat om garner och elände hela dan. Jag är trött på den där smörjan. Ajöss mamsell!

Caroline gick med spanska steg och näbbet i vädret som en förolämpad höna.

Men vad går det åt er? utbrast fru Lillemor, minsann tror jag inte att ni blivit stolliga allesamman –

Ja, det kan du säga, brummade Längsäll buttert, du som sitter här hela dan och repar trasor och dricker kaffe och inte har någonting att grubbla på utöver middagsmaten. Men jag! Jag ska hålla mig munter och glad i alla mina bekymmer. Vet du varför jag for till stan? Det var egentligen för att något så när i fred för fruntimmer få tänka ut och därtill skaffa mig en del underrättelser om saker och ting av vikt. Tänksamt har jag haft det, ska jag säga dig, över hövan tänksamt, tröttsamt och ledsamt.

Nå ja, fortsatte han efter några minuters tyst vandring, nu tror jag i alla fall att det är sluttänkt åtminstone för mitt vidkommande. Och hör nu på utan att dåna eller andra fula fasoner: När Benjamin i sinom tid for tillbaka till Amerika får han ta din dotter med sig. Vad säger du om det?

Hon sa ingenting. Hon nopprade alltjämt på sina trasor som om hon ingenting märkligt hört, men hennes ansikte som redan hade det första, spindelvävsfina nätet av åldersrynkor, blev alldeles gult. Längsäll betraktade henne orolig men ännu mer förvånad. Varför säger hon då ingenting? undrade han. Hon såg inte upp och det dröjde en god stund innan hon återvann ett om än lätt stammande målföre.

Ja – Längsäll – du menar – jag antar – du menar Caroline?

Vem håken skulle jag eljes mena? utbrast Längsäll förargad över denna ovanliga trögtänkthet hos hans hustru. Allvarlig, lugnare men likvisst med en smula retlighet på röstbotten, fortsatte han:

Som sagt, jag har tänkt på saken. Jag har också genom vänner och väns vänner lyckats få bekräftat att Benjamins framtidsplaner inte är rena pojkfantasier om de också tills vidare är lite lösliga. Men en viss risk får man ju alltid ta här i livet. Nå – då uppställer sig frågan: när ska det bli bröllop? Förlovade är de så det knastrar om det så åt den saken är ingenting att göra. För resten – i grund och botten har ju varken du eller jag någonting emot pojken. Alltså – icke om utan när, är frågan. Naturligtvis kunde de vänta både ett år och två. Men vad skulle det vara bra för? Ha flickan vankandes härhemma med längtansfullt hjärta – nej tack, buuuh, tack så hjärtligt inte för min räkning inte.

Han stannade, rätade upp sin tunga lekamen och sa med allvar och värdighet:

Jaha, min vän, nu har jag såsom varande flickans far uttalat min åsikt. Nu blir det alltså din tur. Var så god och kom med dina invändningar. Fru Lillemor hade släppt sina lappar; hon höll huvudet lite på sned och kisade mot fönstrets kvällsol. Slutligen sa hon lågmält:

Å – jag har inte så många invändningar att komma med. Du tör väl ha rätt –

Visst katten har jag rätt, avbröt Längsäll med en något forcerad triumf i rösten. På det här sättet får de bröllopsresan och andra tokigheter gratis så till sägandes. Benjamin kan stanna här ett par månader. Antagligen bör han också resa ner till Göteborg för ytterligare rådslag med sina principaler och du får tid på dig för lite utstyrsel och husrengöring – jo här måtte bli trevligt! – och allt sånt där. Så kan bröllopet stå någon gång mellan pingst och midsommar, före slåttern. Det är som om det vore uttänkt på förhand. Min vän, kom och säg om patron Längsäll vad elakheter din hönshjärna än månde utkläcka – men si kom inte och säg att han är opraktisk, för då hugger du i sten!

Och han bröstade sig väldeliga där han gick och hittade på alla möjliga fördelar och förträffligheter beträffande detta bröllop, som i själva verket låg som en tung sten på bröstkorgen. Lillemor satt med de sysslolösa fingrarna sammanknäppta, huvudet lite tillbakaböjt. Hon såg ut som en äldre kvinna, den där sitter i kyrkbänken och lyssnar halvt tankspridd till en predikan. Så ruskade hon plötsligt på huvudet som

om hon vaknat upp ur en lätt slummer, hon kastade några hastiga, skygga blickar omkring sig, rätade ryggen, återtog sitt plockarbete. Hon sa:

Det är också en annan sak, Längsäll, en sak som gör att vi kanske bli ännu mer ensamma. Det är inte otänkbart att också Sanna skulle vilja följa Benjamin dit över.

Längsäll stannade.

Otänkbart? upprepade han förundrad. Vad menar du med otänkbart? Det kan naturligtvis både vara tänkbart och otänkbart. Frågan är ju först och främst om hon vill?

Ja, det är ju det jag menar, när jag uttrycker mig så, förklarade fru Lillemor otåligt. Jag kan inte säga någonting bestämt eftersom jag ännu icke talat med henne själv.

Är det då bara en gissning? sporde Längsäll ännu mera förundrad. Eller har någon annan talat med henne? Benjamin kanske?

Nej, nej, Längsäll, svarade fru Lillemor hastigt, ingen människa har talat med henne. Och det lovar jag dig, tillade hon med tyngd i orden, att ingen människa skall tala med henne utan ditt samtycke.

Mitt samtycke? mumlade Längsäll. Mitt samtycke?

Fru Lillemors goda ansikte fick ett sällsamt hårt uttryck – och sannerligen, i den stunden var hon hård – hård mot sig själv och hård mot den hon höll av. Hon sa:

Saken är den att Jonathan Borck har bett Benjamin framföra en hälsning. Han ber honom fråga dig och mig och naturligtvis Sanna huruvida inte hon kunde få komma över till honom och möjligen stanna. Han känner sig så ensam.

Av och an vandrade fader Längsäll, av och an som hans vana var men denna gång med ovanligt tysta steg. Och tysta vore de båda tills han saktade farten och långsamt stannade, han stirrade ned i golvet, mumlade: Han känner sig så ensam – han känner sig så ensam –

Han lyfte huvudet och yttrade torrt:

Ja du – det där är ju en sak, som egentligen blott Sanna själv kan avgöra. Jag åtminstone kommer varken att säga från eller till –

Han stod så länge tyst och orörlig att hon, som sänkt blicken mot arbetet under det hon talade, till sist tvingades att se upp på honom. Och fick nu hon i sin tur se ett uttryck hos fader Längsäll som hon väl sällan sett i det ansiktet: ett leende, hårt, trotsigt, elakt.

Hon mumlade: Vad ler du åt?

Han svarade med stark stämma men fullständigt lugnt:

Ler jag verkligen? Det var mer än jag visste. Jag står just och tänker på att jag nog hade rätt då jag önskade bli en riktigt, riktigt from man. Jag tror att det är för mig mycket – mycket – mycket.

Han drog på orden, avslutade: mycket nödvändigt.

Åter voro de tysta, en lång stund tysta tills hon började stamma hjälplöst –

Jag förstår – det är ju så det kommer för oss – för dig det kommer – kommer för oss –

Han såg på henne med en djup blick: hennes lugna, kloka ögon snurrade, vacklade i hålorna och blicken var nästan fånig, hakan hade sjunkit djupt som om hon haft svårt att andas –

Han gick hastigt fram till henne, han strök henne över kinden med handens baksida. Han sa brådskande, nästan rädd att orden skulle kväva henne:

Du menar att det kommer som en överraskning?

Hon nickade och slöt munnen. Han gick bort till fönstersmygen och stod där tyst en stund med pannan stödd mot posten. Med sitt grova pekfinger ritade han ett ord: Lillemor.

Utan att vända sig om yttrade han till sist lugnt:

Uppriktigt sagt – Lillemor – så kom det – det som du innerst syftar på – å nej – det kom icke som en överraskning.

Han tillade: Där har du – i din tur – min bekännelse.

Han gick åter bort till henne. Hennes ögon voro dimmiga och slöa. Han satte sig vid bordet; de stora grova händerna döko långsamt in i högen av mjuka sidentrasor; han lät dem glida mellan fingrarna.

Han sa:

Ja, Lillemor – så skulle vi ändå till sist – bli riktigt – riktigt fattiga –

FEMTONDE KAPITLET.
Clownen störtar.

I några av Staternas större städer började nu utsippra ett och annat rykte om den store konstnären och enastående publikfavoriten, Jac Tracbac.

Man började i tidningarna insätta små notiser enligt vilka den store clownen snart ämnade – efter tvenne års frånvaro – åter beträda arenan. Dessa notiser dementerades omedelbart. Jac Tracbac förklarades ej ha den allra lilla minsta tanke på att uppträda. Sedan tidningarna sålunda helt officiellt tillkännagivit att Jac icke ämnade uppträda, började de genast diskutera var han ämnade starta turnén och vem som skrivit eller möjligen skulle skriva den sketch i vilken han hade för avsikt att uppträda. Ett halvt dussin författare nämndes, och New York angavs som startplats. Varpå alltsamman dementerades och tidningarna tillkännagåvo att Tracbac insjuknat i en svår hjärtsjukdom som krävde flera månaders vård vid bad Nauheim.

Sålunda skvallrades en smula tills plötsligen den första april en del tidningar bragte följande annons: Jac Tracbac uppträder på Capitolium i (stadens namn) onsdagen den 1 november, biljetter säljas först den 31 oktober och förutbeställningar mottagas ej.

Under denna högst anmärkningsvärda annons hade ett livförsäkringsbolag smusslat in följande annons; försäkra edert liv, innan ni ställer er i JAC TRACBACs biljettkö – ni riskerar att dö av trötthet i kön och av skratt under föreställningen. Tänk på familjen – den vill kanske titta på Jac flera gånger.

Livbolagets annons retade hela syndikatet, som fann den »oanständig» – särskilt sårades mr Adam, herden för ett stort religiöst samfund, av detta dåliga skämt. Värre än deras sårbarhet var emellertid deras rädsla. Mr Cow sa: Om Jac får se det här, så tror han att det är på vår tillskyndan och då säger han nej till alltsamman. Då står vi där igen. – Bekymret delades av de övriga, men Abel Rush gjorde slag i saken. Han la tidningsnumret framför Jac och yttrade: Titta här, Jac, nu gör de både narr och reklam av er. – Tracbac

läste uppmärksamt igenom annonsen och brast i ett riktigt hjärteskratt. Nej, såna filurer då! skrek han. Det må jag säga, det är att hålla sig framme. Minsann är det inte en annons, som jag kunde ha skrivit själv på den tiden, jag var min egen direktör. Rush, livförsäkra också mig så att de faderlösa små måtte få en slant efter mig –

Abel! avbröt han plötsligt sin skämtsamma tirad på ett sätt som gjorde sekreteraren kuslig till mods. Abel, jag tror att syndikatet skulle göra klokare i att försäkra mitt liv än mina åskådares. Det är möjligt att den försäkringen utfaller tidigare. Med vinst, min gosse, med vinst för er alla. Utmärkt.

Denna anspelning skulle helt visst gått spårlöst förbi ifall ej Tracbacs hälsa de sista månaderna förefallit tvivelaktig. Han låg ofta till sängs ett par dygn i sträck och grälade då nästan oavbrutet på Longfellow, som knappast fick lämna hans rum annat än då han, Tracbac, skulle äta. Longfellow bar visserligen denna prövning med en sann kristens tålamod och besvarade de heta skurarna skällsord helt lugnt: Ja, ja, ja, herrn känner mig väl bäst eftersom herrn är min husbonde. För resten är det kanske nyttigt för en svag hjärna att ligga till sängs och illfänas. Det kan behövas det med. Så håll på herrn, håll på! Genera sig inte för mig. Han har min förlåtelse. – Ut, morian! skrek Tracbac; varpå Longfellow stack in sitt grinande tryne och viskade: Utmärkt, sir, alldeles utmärkt.

Orsaken till Tracbacs dåliga lynne eller ohälsa eller vad man vill kalla det – Rush nämnde det självsvåld, läkaren O'Henny sa: Lite galna är vi väl alla – varför skulle clownen vara den ende kloke på klotet? – hans dåliga lynne alltså berodde helt enkelt därpå att datum för hans uppträdande redan annonserats i de tjugu städerna utan att han ännu bestämt sig för någon sketch eller komedi. I denna viktiga fråga hade hans och syndikatets intressen ohjälpligt glidit isär. Själv ville han spela en beskedlig, tankspridd lärd, som befinner sig på en expedition i Nordafrika. Denne gode professor ligger i sitt tält och sover samt drömmer om en älskad maka, kvarlämnad i hemmet. Bäst upptäcktsresanden ligger där och drömmer, insmyger i hans tält ett lejon – dessa av naturen så vilda djur vilka dock i händelse av behov kunna dresseras – ett lejon insmyger och placerar sig på den sovandes bröst. Den grymma besten, som borde vara i tvåårsåldern och naturligtvis utmärkt dresserad slickar clownen i ansiktet och han, halvsovande, smeker manen i tro att det är hans shinglade hustru. I rätter stund vaknar han, upptäcker sitt misstag varpå den verkliga Jacsketchen börjar, spelande på clownens speciella instrument, skräcken.

Clownen själv fann detta förslag så roligt, att »man kunde förgås av skratt vid blotta tanken», Syndikatherrarna däremot förklarade att det var något av det barnsligaste och dummaste de någonsin hört. – Barnsligt! skrek clownen ursinnig. Det är barnen jag vill roa, inga andra. Tänk er bara, tillade han plötsligt mild, tänk er då bara vad ungarna ska skratta när de få se mig pussa lejonet på nosen i den tro att det är hustru min. Å, ungarna kommer att skratta på sig så ni får hämta brandkårn, var säkra på det! – O'Henny sa: Låt gå för barnen men det finns ju också vuxna. Du begriper att i en komedi med ett lejon kan inte inläggas något som helst snaskigt eller otuktigt element. Och hur skulle den stora publiken kunna vara road av något, som saknade varje spår av snaskighet? –

Men clownen blev åter ursinnig. Han ville inte höra talas om något snaskigt. Han utbrast: Jag är väl inte någon skojare heller? – Så? Vad är du då? sa O'Henny med sin vanliga fräcka och slyngelaktiga nonchalans. Jac röck honom i örat och skrek:

Vad jag är? Tänk om jag verkligen skulle visa er vad jag är? Då bleve ni kanske ängsliga?

Och han gick ut på galleriet, hytte åt sina ankor och mässade högtidligt: Må du själv ditt väl besinna, korn skall ältas, agnet brinna, vart går du din lott att finna? Allt förtärs. Vad vill du vinna? – Vartill änderna svarade med höga skrin och flaxande, skrämda kanske mera av det hotfulla bamburöret än av den hemlighetsfulla hotelsen. Emellertid hade O'Henny ett samtal med Siv. Han sa:

Det är nog gott och väl det här, men fortsätter han ohejdat att jaga upp sig, så blir jag helt enkelt tvungen att ingripa. Är det någonting annat än turnén, som oroar honom? – Vackra Siv rynkade onådigt pannan och svarade buttert: Han väntar ju sin dotter? – Sin dotter? upprepade O'Henny förvånad. Har han en dotter? Och vad är det i så fall för märkvärdigt med henne? Är hon konstig på något sätt?

Siv sa: Jag vet ingenting. Jag har inte hört talas om henne förrän häromdagen, då han plötsligt sa: Jo, det var så rätt – jag har en dotter, som snart kommer hit. Jag borde kanske talat om det, innan vi gifte oss, men nu kan det ju göra detsamma, eftersom vi är skilda. Nå ja, fortsatte Siv illa berörd av doktorns leende, får jag tro Jac, så ska den där dottern vara ett under av skönhet och klokhet. Han går bara och räknar dagarna tills hon ska komma, men jag tror inte ens att det är säkert att hon kommer. Hon kanske betackar sig.

O'Henny hade i alla händelser rätt, då han oroade sig över clownens besynnerlighet. Turnén och alla dess svårigheter betydde nästan ingenting i jämförelse med dotterns ankomst. Medvetandet att helt plötsligt få så att säga »till skänks» en människa, mot vilken han hade stora och allvarliga plikter, gjorde den stackars clownen en smula högfärdsgalen. Känslor som slumrat blott alltför länge att vara rätt sunda och väl avvägda kom hans jämvikt på skam och gjorde honom i själva verket rätt löjlig. Så kunde han i spotsk ton säga till vackra Siv: Det ska verkligen bli bra angenämt att ha en sån där söt och behaglig flicka i huset. Nu ska du verkligen få se något, du blacka bärnstensöga. – Nu var ju Sivs skönhet av den art att varje dåraktig beskyllning för fulhet studsade tillbaka, men clownens orimliga påförhands-beundran för sin osedda dotter, gjorde henne bekymmer och hon sa: Vad vet du egentligen om henne och hennes utseende? Du har ju bara sett några barnporträtt. – Jag har väl ändå sett hennes mor, genmälte clownen förargad. Siv smålog och sa: Du bör onekligen ha gjort det, men även om modern vore vacker som en dag, så kan man sannerligen inte skryta med ditt utseende, stackars Jac. – Mitt utseende? upprepade clownen häpen, gick genast in i Sivs budoar och granskade sig i spegeln. Anblicken tycktes lugna honom, han muttrade: Det är minsann inte något fel på det ansiktet. Det är kanske en smula magert och litet men det är ganska nobelt modellerat, skulle jag vilja påstå. – Nå ja, då är det ju bra då, medgav Siv och skrattade.

Lyckligtvis träffade han under denna tid få främlingar. Hans nypåkomna högfärd gjorde honom talträngd. Longfellow, till exempel måste invigas i hemligheten. Tracbac gjorde sig ärende till grindstugan där negern makligt skötte sina sysslor. Tracbac låtsades vara på utväg men stannade tillfälligtvis vid grinden och sa: Longfellow, har ni hört att vi får besök – en ung vacker dam. – Å verkligen? sa negern fullständigt likgiltig. Ja, bara hon inte är så grann så att hon väcker tråkiga känslor i myladys bröst, så kan hon gärna komma. Jag tänker varken pussa henne eller bita henne. Jag är ofarlig. – Tracbac förtörnades av denna tröga liknöjdhet och yttrade buttert: Longfellow, kan ni månne gissa, vem denna unga dam är? – Har inga anlag åt gåthållet, svarade negern ännu mera likgiltigt. Tracbac gick ut på vägen, missnöjd, men vände plötsligt och ropade: Du kan väl ändå fråga mig, fårskalle! – Jo visst, jo visst, skyndade sig Longfellow, vad i all sin dar kan det vara för en dam, som kommer på besök si så här utan vidare? – Tracbac sträckte på sig, rodnade, pekade på sitt bröst och sa: Det är min dotter. – Va? sa negern. – Min dotter, upprepade Tracbac. Negern gapade fånigt, sa: Herrns dotter? Hur kommer det sig?

Å ditt nöt, skrek clownen till hälften ond till hälften road. Jag säger att jag har en dotter och du frågar: hur kommer det sig? Stå inte där och grina du tandpastannons. Det var så tokigt så det måste jag berätta för Siv. Hur kommer det sig att folk får barn? Ja, det är snillrikt, det är utmärkt: – Han störtade uppför allén i avsikt att skvallra för Siv men snart ångrade han sig, rodnade på nytt och höll tyst med Longfellows dumhet.

Den glada och högfärdiga perioden blev för resten icke långvarig. Glädjen slocknade – icke hastigt men säkert, ungefär som då en lampa långsamt slocknar till följd av brist på olja. Siv märkte hans växande förstämning men var skamlig nog att föredraga den framför den tidigare uppspelta glädjen. Sannaborna läto inte höra av sig. Till sist sa Siv själv: Men när kommer hon då, den där flickan? – Tracbac gjorde en sur och utråkad min: Hur ska jag veta det? – Du måste skriva eller telegrafera och fråga, rådde Siv, som till sist

började oroas även av hans nedslagenhet. Men han ville inte. Å nej, sa han, hon kommer när hon får lust. Jag vill inte skynda på. Kanske skulle det blott bereda svårigheter. Först ett stycke in i juni lät han förmå sig att telegrafera.

Benbé svarade skämtsamt: Tålamod. Bröllop går före allt annat. – Svaret förbryllade Tracbac och gjorde inte hans lynne ljusare. Bröllop? De skulle alltså gifta sig? I och för sig var det ju varken bra eller illa. Naturligtvis kunde de få gifta sig men det föreföll honom meningslöst att det skulle ske just nu. Knappt hade han givit sig in på det vanskliga företaget att erövra den enda, som egentligen hörde honom till, förrän en annan var redo att lägga beslag på henne. Gång på gång sa han till sig själv: Utmärkt, naturligtvis ska de gifta sig om de ha lust – men inte är det mycket mening för mig med det hela.

Hans tanke föll aldrig på den andra flickan. Han kände knappt till hennes existens och dessutom rörde sig alla tankar uteslutande kring dottern, Sanna-Sanna. För Benbé åter hade det blivit något otroligt barockt att man skulle kunna tänka på någon annan än Caroline i detta sammanhang. Möjligheten av en förväxling föll honom icke in.

Missräkningen beträffande dottern hade likvisst det goda med sig att Jac Tracbac ägnade sig helt åt sina planer. Syndikatsherrarna funno honom ständigt redo att rådgöra; han hade visserligen alltjämt svårt att bestämma sig för programmet men hans invändningar mot det eller det förslaget vara inte längre nyckfulla eller orimliga. Abel Rush sa till sin vän O’Henny: Vår käre apekatt är minsann klokare och mera omtänksam än vi andra tillhopa. – Kanske det, medgav O’Henny men skakade samtidigt på huvudet och tillade: Jag tycker i alla fall bättre om när han är så där lite konstig – tokig i småportioner om jag så må säga. Det är inte alla, som tål vid att vara normalt normala. Jag tror att han kommer att överraska oss med någonting obehagligt.

Det gjorde han också fast inte i den riktning doktorn förmodat. Det var inte längre fråga om nycker, utan om olycksfall. Tracbac brukade varje morgon arbeta i sin gymnastikhall som oftast även några minuter i taktrapetsen. Det hände inte sällan att en större eller mindre skock bytingar, svarta, gula och vita insläpptes och bildade en tacksam publik. Denna morgon hade clownen emellertid föst ut barnen, försäkrande dem, att han inte ämnade göra några märkvärdiga konster. Alla läto sig lugnt avspisas med den förklaringen undantagande hans favorit, negergossen Hiawatha. Den lille svartingen klättrade upp i ett träd som gav möjlighet att se in genom de högt sittande fönstren.

Rätt vad det var såg han Tracbac efter några inledande rörelser hissa trapetsen så högt som möjligt. Plötsligt fick pojken för sig att en olycka skulle inträffa. Han skuttade ur trädet och rusade ned mot grindstugan, ropande: far, far, han är allra högst upp utan säkerhetslina. Ingen är hos honom.

Än sen, röt negern. Det har väl hänt förr? – Han gav pojken en hurring men störtade, själv gripen av rädsla, upp till gymnastikhallen. På golvets tjocka sågspånslager låg Tracbac, sanslös och blödande ur näsa och mun. Negern bar honom upp till Sivs sängkammare. Sen han lagt sin alltjämt sanslöse herre på sängen brast den store negern i gråt; till sist viskade han: Det gjorde han med flit; var säker på det.

Så när som på ett underbensbrott visade sig skadorna obetydliga. Siv satt hos honom, när han vaknade. Han låg en god stund tyst och tycktes fundera på saken; därpå sade han:

Du sitter och funderar över att jag inte hade linan. Jo, jag ser att du gör det och likaså funderar Rush. Kanske ni tror att jag gjorde det med flit? Jag ville bereda er ett litet obehag genom att bryta nacken? Nej, tänk så roligt är det ändå inte att förarga folk. Det var ren olyckshändelse.

Siv genmälte en smula kärvt och misstänksamt:

Var det också en olyckshändelse att du skickade bort barnen och att du glömde kalla på Longfellow.

Barnen! Barnen? utbrast clownen otåligt. Skulle jag kanske riskera att dimpa ned i skallen på någon av ungarna? Och Longfellow tål jag inte – en karl som frågar hur det kommer sig att jag har en dotter? Och säkerhetslina tål jag inte heller. Jag gjorde min lysande debut som clown genom att hänga en man i en säkerhetslina? Ska jag göra min sortie genom att hänga mig själv? Vacker början, vackert slut, härlig bana. Nej, men jag medger att jag gjorde orätt i att gå upp. Jag var trött, jag var nervös, jag hade sovit mycket dåligt. För resten råkade jag verkligen tänka på den där stackars hängde då jag stod där uppe i trapetsen. Kanske var det just minnet som gav mig svindel. Jag tyckte att det var han, som föll. Jag rusade fram – och plaff, där låg jag. Sådana fantasier kan drabba den bäste. Var därför så innerligt snäll och jaga bort alla fula misstankar. Jag skall uppträda. Det står i mitt kontrakt – olyckshändelser hindra inte lagfarten. Blir benet inte bra till dess, ska jag uppträda sittande i en länstol och vara lika ypperlig och storartad ändå. Jag är gammal praktikus, jag kan konsterna och knepen.

Kan du också säga varför du var nervös och varför du sovit illa? fortfor Siv i samma stränga ton just som en mor den där utfrågar sin son om något ofog. Tracbac låg en stund tyst och stirrade upp mot taket. Och han sa till sist lågmält:

Om jag kan säga varför jag var trött? Jo, Siv lilla, det kan jag. Men jag vill inte.

Han slöt åter ögonen och antydde med en åtbörd att han ville vara i fred. Senare på dagen fick Siv en mycket obestämd och oviss förklaring av hans ord. Hon berättade yttrandet för Abel Rush, som snart svarade eftertänksamt och misslynt:

Så där ja, när allt kommer omkring har jag skulden till kullerbyttan. Med eftermiddagsposten i går kom ett brev med avsändarens namn på baksidan. Händelsevis visste jag att avsändaren stått honom nära. Jag fann det därför ogrannlaga att behandla brevet i likhet med den övriga posten utan reste hit personligen och framlämnade brevet oöppnat. Jag frågade senare på kvällen om han hade någon order att ge beträffande skrivelsen. Men han svarade: Å nej då, det är ett brev att vara ensam om.

Var brevet från fru Längsäll? frågade Siv hastigt. Rush ryckte på axlarna men svarade icke.

Tracbacs skada läktes normalt; likvisst blev tiden honom lång och anfallen av otålighet och ångest allt tätare. Siv sa: Läs något, ligg inte och stirra i taket hela dagen. – Men han ville inte läsa. Däremot började han efter en veckas förlopp göra vissa anteckningar, som tycktes intressera och förströ honom. Siv blev nyfiken: Vad är det du skriver? – Om du det finge veta, du skata, grinade clownen finurligt. För resten är det en katkes fast den får föga likhet med fader Luthers. – En clownkatkes? föreslog Siv. Tracbac svarade värdigt: Du säger det – en clownkatkes, någonting för ärade kolleger och andra samtida. – Kan jag inte få läsa lite? bad Siv men clownen svarade med än större värdighet: Ingalunda. Jag skall själv läsa när min stund kommer. Jag läser utmärkt, alldeles utmärkt. – Därmed fick den nyfikna Siv låta sig nöjas.

Under det att den tämligen obetydliga olyckshändelsen tvingade Tracbac till stillhet och små skriverier, tillbragte hans fullmäktige i Europa, herr Benjamin Borck, tiden på onyttigaste och angenämaste sätt. Han sysslade och pysslade helst med Caroline – vilket gav flickans förtörnade fader anledning döpa henne till »sysselsättningen Caroline», strängt och skymfligt. Själv var denne far ingalunda sysslolös. Sen vårarbetet lyckligt undanstökats satte han sig vid lästen och ägnade sig åt det icke mindre gagneliga arbetet att »sko både människor och fruntimmer».

Vända vi blicken från husfadern till husmodern så finna vi även henne i trägnaste arbete. Naturligtvis rörde det sig huvudsakligast kring Carolines utstyrsel – som hotade att aldrig bli färdig. »Denna eviga utstyrsel och bröllopets ständiga uppskov» orsakades i icke ringa grad av fru Lillemors egoistiska och hart när

förtvivlade begär att in i det längsta få behålla sina döttrar i hemmet. Ett dylikt svekligt förfarande varken kan eller bör eller behöver försvaras. Hur som helst – bröllopet och skilsmässan uppsköts gång efter annan.

Vad Sanna-Sanna, den ena av de blivande resenärerna, egentligen tänkte och tyckte om dessa ideliga uppskov, visste man ej. Hennes lynne bibehöll under hela sommaren sitt blida lugn. Men hon var ovanligt tystlåten. Liksom Benbé brukade »ha på känn» en massa saker och ej sällan galet på känn, så anade Sanna-Sanna i stället för att veta eller tro. »När tror du vår resa blir av, Sanna? – Jag vet ingenting, Benbé, men jag anar. – Och hur tror du att du ska trivas där borta? – Jag tror ingenting, Benbé, men jag anar. – Nå, vad anar du då? – Inte ska man säga vad man anar? Sen gör folk narr av en.»

Bröllopet, som först bestämts till veckan före midsommar, uppsköts så småningom till medio av augusti. Fader Längsäll lämnade lästen och dess vackra resultat för att åter se till markens gröda. I slutet av juli, då äntligen bröllopsprogrammet trots fru Lillemors många påhitt började ta fast form, inträffade en pinsam liten händelse, som under några timmar tycktes omintetgöra resplanen. Den unge prästkandidaten folke, vars beundran för Caroline tagit sig uttryck i frieri till Sanna- Sanna, hade återvänt till Ekersta och eftersom han likvisst alltjämt bar flickans ring och hon hans fann han lämpligt förnya sitt frieri.

Åter blev Sanna upprörd men på ett annat sätt. Kanske hade ynglingen vunnit av att betraktas på avstånd, kanske hade flickan smittats av sin systers bröllopsfeber, hur som helst – hon mottog anbudet med ett varmare intresse. Hon bjöd ynglingen taga plats i en berså, varefter hon uppsökte modern i vävkammaren. För tjänsteflickornas skull förflyttade de sig in i salen. På andra sidan förstugan med båda dörrarna mellan salen och kontoret öppna satt Längsäll vid sina räkenskaper.

Flickan berättade raskt vad som ånyo inträffat och att hon denna gång kände sig mera benägen att giva jaord. Fru Lillemor blev närmast förargad. Vad var nu det här för ett sätt? I våras hade hon själv på Sannas begäran givit korgen och nu när de vidlyftiga resplanerna stadgats, ville hon förlova sig? Var det hennes avsikt att blott göra en kort visit hos Jonathan Borck? Nå låt gå för det. Men det var i alla fall ett oförlåtligt lättsinne att så ändra sig i en viktig sak. Sanna-Sanna betraktade modern; och hur milda flickans ögon än plägade vara, hade de nu fått något bakslugt och elakt i blicken. Hon sa:

Kallar mamma det lättsinnigt att följa hjärtats röst? Det trodde jag verkligen inte.

Längsäll hörde de båda rösternas skärpa och reste sig långsamt, med tankarna alltjämt fasthängande vid räkenskaperna. Vad kan det nu vara? mumlade han för sig själv. Fru Lillemor hörde honom nalkas och skyndade säga:

Hjärtats röst och hjärtats nyck är inte samma sak. Men nu låter vi det där svamlet vara. Vill du inte resa så stanna. Jag är bara förvånad och skrämd av din ständiga nyckfullhet. Hela sommaren har du ju gått och glatt dig åt färden –

Är det nu ändringar igen? muttrade Längsäll och stannade suckande vid salens tröskel. Sanna- Sanna låtsades inte märka honom utan vände sig alltjämt till modern sägande eftertänksamt:

Jo. Visst har mamma rätt i det. Jag har glatt mig mycket åt resan. Men ju mer jag tänker på saken, desto tveksammare blir jag. Naturligtvis kommer jag att vara femte hjul under vagnen – eller tredje rättare sagt. De där båda nygifta turturduvorna kommer inte att få mycke tid över för mig och det kan man inte heller begära. Men då blir jag alldeles ensam med den där onkeln som just ingen känner, åtminstone inte jag. Vem vet, hur han blir emot mig?

Å snäll – snäll – snäll, mumlade Längsäll milt lugnande.

Men Sanna låtsades alltjämt inte om hans närvaro. Hon fortsatte:

Och vad kan jag egentligen ställa för krav på hans godhet? Eller – om vi se saken från motsatta sidan – vad har han för rättigheter över mig? Här låter han helt enkelt hälsa att han vill ha mig till sig. Med vad rätt?

Fru Lillemor hade nu liksom vid det allvarliga samtalet med mannen, fått en gulbrun ansiktsfärg – ett symtom av den svåra sjukdom som redan stämplat henne. Hon talade lugnt men med ganska stark stämma:

Kära barn, varken han eller jag eller Längsäll har någon rätt över dig. Jo, Längsäll har verkligen mycket stora anspråk på din tacksamhet eftersom det är han, som klätt och fött dig i all sin dar.

Nå, det är väl ändå en skyldighet – mumlade flickan.

Tig, formligen röt fru Lillemor och stampade i golvet. Han har inga skyldigheter mot dig. Vad du fått har varit rena nåden –

Plötsligt började hon rusa av och an i salen, med ögonen uppspärrade, pannan rynkad, händerna lyftade som till slag. Hon slog också, hårt och skoningslöst sig själv i ansiktet. Men lika hastigt som den flammat upp svann under trycket av hennes viljestyrka detta delvis rent patologiska raseri och hon sa ännu flämtande men lugnt:

Jag vet inte, vad vi pratar för mycket strunt om rätt och rättigheter? Den ende som har rätt över dig är du själv och Längsäll och jag hoppas bara att du måtte använda den dig själv till gagn och oss till glädje.

Oberörd av vredesutbrottet funderade Sanna- Sanna några ögonblick, varpå hon yttrade minst lika lugn som modern:

Tja. Jag får väl gå ut och tala med människan en gång till så får jag höra, hur landet ligger.

Hon lämnade rummet för att uppsöka »människan», friaren som väntade tåligt i bersån. Under hela det lilla uppträdet hade fader Längsäll stått med sänkt huvud, skuldran lutad mot dörrposten. Liksom de båda kvinnorna icke ägnade honom någon uppmärksamhet, så ägnade han ej dem. Då Sanna gått, återvände han till kontoret, stillsam, utan ord.

Efter en stund kom Sanna tillbaka; hon slängde lite vårdslöst med armar och ben just som en jänta den där vill gälla för ung och bekymmerslös. Hon sa till modern:

Ja, nu har jag givit honom korgen nummer två. Han blev lite snopen fast inte så svårt. Nej, det är nog bäst att jag följer vår plan och reser. Vem vet – jag blir kanske rik där borta. Då bli bums mina påhitt behagliga infall i stället för här vidriga nycker. Jag kanske gifter mig med rike onkel Jonathan – jag ser ingenting som kan hindra oss från det, ifall lusten faller på. Eller hur, mamma?

Modern, som stått med blicken sänkt, lyfte den nu och granskade betänksamt flickans spotska ansikte. Hon sa:

Nå ja, om ingenting annat hindrar, så hindrar väl hans ålder. Han är ju gammal nog att vara din far.

Ja tänk det anade jag, inföll Sanna-Sanna. Jag menar att han är gammal nog att vara min far.

Den pinsamma ordväxlingen var över. Samma afton skrev fru Lillemor det brev som Abel Rush oöppnat lämnat Jac Tracbac.

SEXTONDE KAPITLET.
Människan dör, hennes handling lever.

Lillemors brev till Jac Tracbac, i sin ungdom kallad Jonathan Borck, överlämnades som vi redan veta, till

Jac dagen före olyckshändelsen i gymnastikhallen. Brevet löd som följer:

Jonathan!

Enligt din önskan sänder jag till ditt hem Sanna, när tidpunkten blir lämplig, troligen om någon månad men kanske först senare – det kommer att bestämmas av tiden för bröllopet.

Att jag sänder henne har ingenting att skaffa med din ömkliga klagan över ensamhet. Den lämnar mig likgiltig. För resten antar jag att en så stor man som du har tillräckligt med beundrare och beundrarinnor att hålla dig sällskap. Jag sänder henne uteslutande därför att du med din rikedom har betydligt större möjlighet att sörja för hennes framtid än vad jag har. Dessutom vet jag, att du blir snäll mot henne. Det är det enda lovord jag kan ge dig, men i detta hänseende är det ju till fyllest.

Jag vill ge dig några upplysningar rörande hennes karaktär. Du måste först och främst lära dig inse att hon är mycket impulsiv och att hon knappast kan behandlas som en så kallad vardagsmänniska. Hennes lynne är i allmänhet livligt och vänligt, men hon har ock tider av djup nedslagenhet. Då kan hon även vara rentut sagt elak särdeles i småsaker. Det gäller då att behandla henne med både fasthet och mildhet – men jag tror att mildheten i varje fall bör vara övervägande. Så anser ock Längsäll, som i det stora hela torde förstå henne bättre än jag. Hans åsikt är, att flickans kantigheter äro beroende av hennes ringa tilltro till sig själv. Jag vill säga dig att hon stundom – likväl sällan – uppträder så, som vore hon, icke högfärdsgalen men näst intill. Emellertid säger Längsäll att detta just kommer sig av hennes låga tanke om sig själv, hennes överdrivna ödmjukhet så till sägandes, och denna ödmjukhet måste hon då motarbeta genom ett trotsigt och ibland egenkärt uppträdande. Så säger åtminstone Längsäll och jag tror han har rätt ty jag har själv mångfaldiga gånger märkt att man vid dylika tillfällen kommer längst med mildhet. Strax blir hon då blid som en riktig guds ängel. Detta är för dig en mycket viktig sak att tänka på, eftersom det ofta kräver en viss självövervinnelse, tålamod och eftertanke. Man måste ju behandla envar efter dess inre funtning – så säger Längsäll och han har nog rätt.

Jag vill säga dig att hon är rätt misstänksam, vilket ofta vållar bekymmer. Hon tror att hon blir sedd över axeln och utsatt för drift. Du måste vara mycket försiktig när du skämtar med henne och i övrigt i ditt sätt att uppträda mot henne så att du inte väcker denna misstänksamhet. Hon har ett uttryck som hon ofta använder: Det anade jag. Då kan man nästan alltid vara säker att hennes misstänksamhet är med i spelet och då bör man helst säga: nå vad är det nu för dumheter du funderar på? – eller liknande fast naturligtvis en smula raljerande. Längsäll brukar som oftast det sättet och faktum är att han alltid lyckas. Då talar hon om sin misstanke och man raljerar bort den, ifall den råkar vara alltför tokig eller ock framför man saktmodigt förnuftiga och allvarliga tankar. Då skall du märka att det är alldeles som om man löste upp en hårdknut. Hon blir genast så mjuk och god.

Ja, nu är det redan sent och postväskan går tidigt i morgon. Jag har gett dig några antydningar om hennes karaktär. Mycket kunde och borde naturligtvis tilläggas, men du får ju själv se till att du lär dig förstå flickan så gott du kan. Någon elak människa i vanlig bemärkelse är du väl knappast och i det här hänseendet skall du väl ock mäkta visa prov på en smula pliktkänsla.

Alltså har jag nu skrivit om Sanna-Sanna. Beträffande hennes hälsa som tidvis inte är god, har jag givit Benbé utförliga föreskrifter, jag har författat en hel katkes, hälsokatkes så till sägandes. Den kan ni för resten ha gott av att läsa hela bunten – en gammal lantpatronessa som jag, samlar en del erfarenhet under årens lopp.

Slutligen vill jag skriva några rader till oss själva.

När Benjamin framförde din hälsning beträffande flickan, var min första tanke eller rättare känsla en häpnad

över din egoism, din fräckhet, din låghet. Alltså – nådig herrn började känna sig ensam – då fick alla hänsyn vika. Så stor lumpenhet hade jag inte tilltrott dig. Men saken fick vara som den var – jag måste överväga, vad som kunde vara bäst för flickan och därvid fick det och får det bero. Jag har under alla dessa år ägnat dig få tankar och det bör du finna rätt naturligt. Dessa sista händelser har ju likvisst tvingat mig att tänka på vad du betytt och betyder för mig. Öppnar man en gång på gömsel- och glömsellådan så finner man åtskilligt. Jag känner dig som en böld på min kropp, ett äckel i mitt hjärta, en avsky i min själ, en skam, en smuts för min heder i livet och min hågkomst i döden. Håll till godo, vi halvera.

Du sa mig en gång, då jag kände förebråelser, du sa att jag borde tro på Gud. Det gjorde jag inte då, men jag har lärt mig tro.

Jag tror på hämndens gud, ty jag har sett honom, hört honom och tagit i honom. Och jag vill säga dig en sak – med dödens sveda redan i min sjuka kropp bekänner jag: på himlen tror jag ej, på barmhärtighet ej, men jag tror på de eviga straffen. Ty nu när jag ej har särdeles lång tid kvar att leva, vet jag att jag skall leva evinnerligen.

Undertecknat.

Lillemor Borck

Jac Tracbac läste detta brev åtskilliga gånger den aftonen. Först skumläste han i hast fiken efter underrättelser om de ungas resa. Därom stod inte mycket och det lilla som sades styrkte honom blott i misstaget beträffande bröllopet – om Caroline nämndes ej ett ord alltså var Sanna bruden. Vid en andra och mera grundlig genomläsning av den långa episteln gladde han sig åt alla de goda råd och vinkar, som gavs beträffande flickans karaktär och behandling. Han fylldes av en öm glädje och stolthet över det ansvar som pålades honom och han utbrast, gång efter annan – där han vandrade ensam i »farmorsrummen»:

Å min käraste lilla Lillemor lita på mig – å jag förstår nog lika bra som Längsäll – å jag är inte dum – lita på mig min käraste lilla Lillemor.

Det kan tyckas underligt att han efter att ha genomläst de bittra rader, som rörde honom personligen, kallade brevskriverskan min käraste lilla Lillemor. I själva verket hade han ännu efter andra genomläsningen knappast någon uppfattning av dessa raders innebörd. Han slog dövörat till, kan man säga, eller blev blind på båda ögonen. Det första som väckte hans särskilda uppmärksamhet och undran var själva underskriften: Lillemor Borck. Den gången, han kände henne hette hon redan Lillemor Längsäll och hon hette så ännu – varför då teckna sig Borck? Han skulle grubbla över denna lilla omständighet så länge han levde utan att komma till förklaring. Den var dock mycket enkel; den samvetssjuka kvinnan skämdes att underteckna sitt brev med mannens namn. Det fick icke missbrukas. Hon nämnde det desto oftare då det gällde att på ett eller annat sätt betyga hans orubbliga auktoritet. Men hon undertecknade sig Borck. Borckar voro de båda, skribenten och adressaten – var så god! – låt oss halvera äran.

Grubblet över denna omständighet drev honom att verkligen fatta och fastna i de förfärliga ord och anklagelser som vara riktade mot honom själv eller rättare mot dem båda. Han sökte likväl slå dem ifrån sig i det han mumlade (strykande sig över den svettiga pannan med brevet): Det verkligt sorgliga i den här saken är, att hon tycks vara sjuk. Hon skriver om döden, plågor och sin korta livstid. Men vad fattas henne då? Hur ska jag kunna veta det och även om jag visste – vad skulle jag kunna göra för henne? Egentligen är det mindre vackert av henne att oroa mig, då jag ändå står maktlös.

Han tillade hastigt: Jag menar inte mindre vackert, jag menar mindre välbetänkt. Av Lillemor.

Som han sagt de orden trängde pilen helt genom det bräckliga pansar av på måfå gripna tankar varmed han

sökt skydda sig. Skyddet hade fördröjt men icke lindrat plågan. Han tog nästan ett språng, tryckte hårt samman armarna över bröstet och hukade sig ned. Den rent kroppsliga reaktionen gick över lika hastigt som den kommit. Han tittade åter på brevet och sa i det han betänksam skakade på huvudet: Det är en farlig sak, helt enkelt. Ett sånt här brev skrivet så här – det är helt enkelt utmärkt farligt.

Han slängde brevet på sitt pojkskrivbord, samma bord som pryddes av farmors lov i grov felstavning. Åter stökade han orolig omkring i rummen, som om han inte kunde lämna dem förrän han vidtagit någon åtgärd beträffande brevet. Han stannade ibland och tittade på det, kände på det, mumlade: Sånt här är faktiskt utmärkt farligt, ska jag säga. Och särskilt farligt för såna som gör konster –

Därmed åsyftade han sig själv i egenskap av clown. De, som sedermera skulle tillvita den berömde Jac Tracbac sinnessjukdom, borde emellertid ha lyssnat till hans soliloquium rörande det skrämmande beklämmande brevet. Han sa: Hur ska jag göra? Jag tror att jag för bättre minnes skull åter läser igenom det, som angår flickan. Därefter bränner jag brevet. Ty – nu hoppas jag visserligen att jag någorlunda kommit över den chock, som det berett mig – men antag att jag lägger brevet i någon låda, att jag så småningom glömmer det och att jag så plötsligt en vacker dag återfinner det med all dess grymhet – vem vet hur det då går? Kanske finner jag det en dag då jag är särskilt nedstämd eller upprörd? Då kan det rentav bli farligt för mitt nervsystem. Eller tänk om jag finner det en dag, då jag skall uppträda? Med mitt labila lynne blir det helt enkelt stora kraschen. Nej, låt oss bränna! Det är säkrast, det är utmärkt.

Visserligen kan man ur detta resonemang utläsa just verkan av ett labilt lynne, ett ostadigt själsliv men på samma gång så stor och klar sjukdomsinsikt att det ena kan ta ut det andra. Dessutom stannade han icke vid brännbeslutet och det resonemang som några minuter senare – han hade just förberett bränningen – kom honom att avstå därifrån var ej mindre klart och rådigt. Han sa till sig själv:

Nej. Jag har trots allt redan tagit mig för djupt av det här. Det tjänar ingenting till att möta faran som strutsen – med slutna ögon. Möjligen kommer jag att glömma brevets ordalydelse, men jag glömmer ej stunden, då jag fick det ej heller min smärta och skam. Då desto värre om jag ej har brevet. Jag kommer att grubbla, jag kommer att fråga mig i oändlighet: Hur skrev hon? Hur uttryckte hon sig? Kanske menade hon inte så illa, som jag trodde? Med mera sådant. Nej brevet skall gömmas. Hur pinsamt det än är, råkar det likvisst vara ett av mina livsdokument. Därmed nog.

Han överlade var han borde gömma det. Det närmaste gömslet var också det bästa – lådan i hans gamla skrivbord. Den var försedd med ett enkelt lås och begagnades icke. Tracbac stoppade ned brevet, stängde lådan och stack nyckeln i västfickan. När han det gjort erfor han det något bedrägliga sinneslugn som brukar inträda efter en begravning. Nu är det över. Emellertid märkte både han själv och hans omgivning att hans nerver voro i olag. Som redan nämnts frågade honom Abel Rush samma afton om brevet krävde svar. Jac svarade rätt lugnt: Det är ett brev som jag vill vara ensam om. – Rush, som uppmärksamt betraktade honom, sa då likgiltigt: Ni har fått ett märke i pannan, Jac. – Ett märke i pannan? upprepade Jac tankspritt, tog fram sin fickspegel och granskade. Där fanns mycket riktigt ett märke men det dröjde några sekunder innan han förstod, vad det var. Det var helt enkelt ett par små bläckfläckar som han fått då han förde brevet till sin svettiga panna. Hans ångest och Lillemors hade blandats. Plötsligt uppträdde han på ett sätt som Abel Rush inte förstod och omöjligt kunde förstå: clownen gick emot honom komiskt grimaserande och viskade: Akta sig han lille Abel, akta sig noga för storebror. Ser han inte vad jag har i pannan? Det är ju det beryktade Kainsmärket.

För Rush måste ju uttrycket tyckas sinneslöst. För Jac som nyss fått brevet – figurligt talat – slungat mot sin panna var det en makaber men fullt redig tankelek. Episoden skulle emellertid anföras som ett bevis för Tracbacs sjukliga sinnestillstånd. Människan vet mycket lite om sin granne och gör klokast i att döma honom så sällan och så ödmjukt som möjligt. Konsten är svår men bör läras.

Vidare hyste Tracbacs närmaste omgivning en viss misstro mot hans upprepade försäkran att fallet från trapetsen skulle ha varit en ren olyckshändelse. Man kan med skäl fråga: vad är egentligen »en ren olyckshändelse»? Även om den ter sig som resultatet av en »olycklig slump» torde man även i dessa fall mången gång kunna framleta psykiska orsaker. Beträffande orsaken till Tracbacs störtande är kedjan av ödesdigra omständigheter lätt funnen. Fru Lillemors brev hade trängt honom djupare i sinnet än han själv trodde. Natten tillbragte han i grubbel, huruvida hon hade rätt till sitt fullständiga och grymma fördömande. Han stiger upp med sömnlöshetens förrädiska, dolskt dolda skälva i kroppen. Han går som vanligt till sin morgongymnastik men hans sinnesstämning är ingalunda den vanliga. Han är på en gång trotsig och nedslagen som en pojke, den där harmas över en orättvis eller åtminstone onödigt hård aga. Som en pojke reagerar han också mot denna hårdhet, han vill riktigt »visa sig på styva linan» (åtminstone inför sig själv) och skulle en olycka naturligtvis »mot förmodan» hända, nå ja då kunde det vara en viss person väl unnat att hon aldrig skulle få tillfälle gottgöra sin orättvisa. På trots alltså sätter han trapetsen i högsta läge, vilket givetvis var onödigt för en vanlig gymnastisk övning, samt underlåter vidtaga några säkerhetsåtgärder. Hans naiva förklaring att han mot vanan stängt barnen ute för att inte till äventyrs krossa skallen på någon av dem visar tydligt att möjligheten av en svår olyckshändelse ingalunda var honom främmande.

Den »rena slumpen» visar sig vara ett direkt resultat av brevet och bakom brevet kunna vi utan svårighet följa orsakskedjan tillbaka till dagen då den unge Jonathan Borck och Lillemor Längsäll möttes på Sanna. En handling av betydelse dör aldrig, den följer oss livet igenom och den överlever oss.

En annan punkt i Tracbacs förklaring av olyckshändelsen förtjänar uppmärksamhet. Han sade sig ha haft en vision av »den där mannen, som jag hängde» och denna skrämmande vision hade givit honom svindel. Den åsyftade händelsen var följande:

För cirka tjugufem år sedan hade Jac Tracbac redan så gott anseende som akrobatclown att han kunde räknas som prima kraft. Likväl hade namnet ingalunda den guldvikt och triumfklang det sedermera skulle få. Vid den tiden arbetade han i ett ambulerande sällskap samman med en partner, även han akrobatclown. Hans förnamn var Mac och då de båda herrarna naturligtvis uppträdde som »bröder» för att inte säga tvillingbröder sammandrogs de båda namnen Mac Tracbac och Jac Tracbac till den lustiga ljudhackelsen – Mactracjacbac. Emellertid motsvarades denna enighet i namnet icke av någon särdeles enighet i sinnelaget. De båda unga kumpanerna hyste tvärtom en rätt stor motvilja för varandra, vilket naturligtvis ej hindrade att de i bådas välförstådda intresse drogo jämt i arbetet.

Av dessa båda parhästar var Mac den skickligaste akrobaten, Jac åter den fyndigaste och tokigaste clownen – följaktligen föll den svåraste akrobatiken på Macs lott under det att Jac huvudsakligast fick hålla målron och skrattsalvorna vid makt. Misstämningen mellan de båda kamraterna växte emellertid och de beslöto upplösa »brödraskapet» nästa säsong. Orsaken var den att Jac blandade sig i kamratens arbete – visserligen av puraste välvilja. Den ovanligt djärve, smidige och styvsinte Mac ville även på dödshöjd arbeta utan lina. Jac åter, nervös, sjukligt lättskrämd tålde icke se sin kamrat så oförväget leka med döden – han fordrade att kamraten i de farligaste numren skulle vara försedd med säkerhetslina och gjorde själv upp konstruktionen med en kraftig stålfjäder som svikt. Mac vägrade att använda den. De tvistade sinsemellan, de tvistade med direktionen, som ställde sig än på den enes än på den andres sida. Slutligen framkastade Mac föraktligt en förmodan att denna säkerhetsåtgärd blott skulle minska hans egen popularitet och därför öka kamratens.

Denna infama och orättvisa beskyllning gjorde Jac ursinnig. Han gick till polismästaren i den stad, där man för tillfället uppträdde, och påpekade att vissa av Macs nummer voro absolut livsfarliga utan lina. Polismästaren gjorde genast slag i saken: akrobaten Mac ålades att i det och det numret använda lina. Jac hade segrat, naturligtvis till stor förargelse för Mac. Utan att bry sig därom övervakade Jac själv linans tillverkning och fordrade främst att stålsvikten skulle vara så kraftig som möjligt.

Olyckan inträffade ett par dar efteråt och linan hade icke ens på allvar prövats. Mac skulle göra ett språng mellan tvenne fasta trapetser och i språnget göra två eller tre volter. I första volten drogs linan för långt ut, i den andra öglade den sig kring akrobatens hals och den tredje fullbordades i nästan rakt fall nedåt. Några ögonblick dinglade akrobaten i luften med knäckt hals. Nästan omedelbart brast linan vid takvalsen och den döde föll till golvet. Om stålsvikten varit väsentligt vekare och smidigare är det möjligt att händelsen fått oskyldigare följder.

De påpassliga cirkusbetjänterna buro snabbt ut den döde. Från publiken gick ett samfällt skri, ett mäktigt sorl. Redan sprang man upp från sina platser. Men plötsligt stillnade de skrämda. Vad gjorde han där nere på arenan, den andre clownen? Först stod han några ögonblick stilla med huvudet tillbakalutat, munnen öppen, händerna sakta krafsande över sitt huvud, famlande som om han velat uppfånga sin partner ur luften. Därpå gick han framåtböjd långsamt till den plats, där den nu bortburna kroppen slagit en grop i sågspånen. Han stirrade på gropen och gjorde även nu några famlande handrörelser som om han sökt den bortburne. Vad skulle nu det betyda? Var numret inte slut? Hade ingen olycka skett? Var det hela blott ett av dessa farliga tricks varmed cirkuskonsten söker sätta nerverna i dallring?

Direktören, som ängsligt iakttagit publikens hållning, väl vetande att en starkt upprörd folkmassas handlingar äro fullständigt oberäkneliga, uppfattade snabbt orsaken till den plötsliga stiltjen och förstod att kallblodigt utnyttja den. Han sprang fram till clownen som i golvets sågspån tycktes söka sin förolyckade kamrat, slog honom på skuldran och ropade godmodigt: Hallå Jac, vad står du här och drumlar för? Nu är det din tur att visa vad du kan? – Tillade i en hetsig viskning: Slå volt! Gör vad du vill! Skratta! Skrik!

Clownen stirrade på honom, några ögonblick stum. Han kunde efteråt aldrig klargöra för sig, hur mycket han i den stunden uppfattat av tilldragelsen. Hans uppfattning var dock säkerligen ytterst oklar och då nu direktören uppmanade honom att spela vidare, tog han det som ett tecken att blott ett mindre missöde inträffat. Han uppgav därför ett väldigt och verkligt clownskrän, en blandning av den halvt omedvetna skräck, han erfor och det skratt som måste vridas fram. Han gjorde kullerbyttor, hjulade sicksack kors och tvärs över arenan, klättrade snabbt upp i trapetsen och gjorde med ett dödsskrän ett hopp vida farligare än det, som kostat kamraten livet. Hans upphetsade hjärna gav hela hans kropp en sprittande smidighet, som han aldrig förr uppnått.

Plötsligt stod det alldeles klart för honom, vad som hänt. Han gick med nedböjt huvud mot utgången, men direktören kastade sig över honom, örfilade honom, ropade mera, mera, late Jac. Publiken röt fram sitt bifall. Den trodde sig nu helt och hållet på den säkra sidan. Det hela måste vara en hemsk men pirrande och sällsport skickligt utförd sketch. Helt visst skulle man inom några ögonblick se de båda kamraterna i nytt samarbete. Och Jac gjorde nya konster, publikens skrän jagade upp honom till yttersta grad. Han formligen studsade fram med krökta knän över arenan och utmed barriären. Han bet och rev i luften som en ursinnig apa. Han röt: Tig fördömda släkte! Tig ni onda andar! En människa är död, hör ni inte – död! Men publiken hörde ingenting annat än sitt eget svallande skratt och jubel. Plötsligt gjorde clownen ett skutt och föll raklång på ryggen. Och nu först förstod publiken helt, hur rätt den uppfattat saken. Det var ett praktfullt spännande och roande nummer.

På en vink av direktören buro betjänterna ut den nu fallne lika snabbt som nyss hans kamrat. Emellertid började publiken bli häpen, orolig, missnöjd att inte de båda konstnärerna besvarade den alltjämt stormande hyllningen. Visslingar, hyssningar, ett ursinnigt stampande brötos med applåderna. Åter inträdde den kallblodige direktören, det blev strax tyst och sirligt bugande yttrade denne fulländade eller fullfjädrade direktör: Mina damer och herrar, vi äro djupt rörda av edert bifall. Tyvärr har den ene brodern drabbats av överansträngning och kan icke personligen mottaga den vackra hyllningen. Under sådana omständigheter anser den andre det riktigast mot sin partner att icke heller han personligen framträder.

Den där överansträngningen föreföll visserligen publiken något mystisk men den visste ju inte ens vem av bröderna, som drabbats av »överansträngning». Emellertid funno de detta utslag av takt och broderskärlek tilltalande. Bravorop och en stark men sansad applåd kvitterade direktörens meddelande och nästa nummer utropades.

För resten var det fullkomligt riktigt att ingen av bröderna kunde infinna sig. Den ene låg på en gammal schaggsoffa, den andre satt bredvid honom och strök sin kamrat och trätobroder då och då över kinden. Ibland slog han ut med händerna och vred huvudet åt höger och vänster som om han velat säga: Ja, mina damer och herrar, så här kan det verkligen hända, när det vill sig illa. Vem rår för det? – En läkare som i all hast tillkallats för att konstatera dödsfallet, vände nu sin uppmärksamhet mot den andre clownen. Han tyckte inte om hans min och nästan utan att Jac märkte åtgärden gav han honom en kraftig spruta morfin. Redan halvsovande fördes han till sitt logi.

Tracbacs nervhälsa tycktes till en början fullständigt undergrävd. Efter några månaders vistelse på en klinik blev han likväl så pass återställd att han kunde resa till en kurort i Florida för att fortsätta vilan. Här uppsöktes han av direktören, som föreslog nytt kontrakt. Han sa: Ni var så storartad den där sorgliga kvällen, att jag själv knappt kunde hålla händerna stilla. – Nå ja, svarade Jac trumpet, det är ju möjligt. Men sånt presterar jag inte med mindre jag är skrämd och förtvivlad. – Nå, då får vi väl se till att skrämma er då, skämtade direktören. Ur skämtet uppväxte emellertid Jac Tracbacrepertoaren med dess i olika former återkommande skrämselinslag.

Första uppträdandet skedde i samma stad där olyckan inträffat. Frågan var, om publiken nu skulle uppfatta Tracbacs uppträdande vid olyckstillfället som »beundransvärd själsnärvaro» eller »avskyvärd råhet». Som vi veta var det varken det ena eller det andra men så lite veta vi i allmänhet om ting, dem vi beundra eller klandra att utslaget kan bli ungefär vad som helst.

Utslaget blev gynnsamt och den ödesdigra staden kan kallas den Tracbacska storhetens vagga. Denna omständighet och minnet, visionen av kamratens död plågade clownen där han nu – tjugu år senare – låg på sin soffa med spjälat ben och klottrade ned något, som Siv trodde vara hans memoarer. Kamraten och trätobrodern från fordom hade genom sin död betalt Jacs storhet i förskott, han var i själva verket upphovet till den berömda Tracbackomedin. Några år efter hans triumfala come back på arenan hade publiken döpt honom till Clown Skräck. Själv betraktade han sig alltjämt som partner till den döde. Han sa: Stackars Mac fick aldrig tillfälle att upplösa kompanjonskapet. Jag hindrade honom. – Han lät efterforska kamratens släkt men lyckades blott uppspåra en gammal moster eller faster. Gumman fick en vacker pension men det visade sig snart att hon var en bedragerska och ingalunda i släkt med den döde. Tracbac ryckte på axlarna, sa: Kan jag hjälpa att stackars Mac blott efterlämnar en bedragerska. Betala ut pensionen. Det är minsann långtifrån roligt att vara oärlig – hon kan behöva en liten uppmuntran, stackare. Hedern är sin egen belöning.

Det stackars av ödet förföljda syndikatet fortsatte att oroa sig. En dag infann sig herrarna i samlad trupp och framlade några jämrande frågor. Jac vinkade med sitt lilla skrivhäfte och sa med viktig min: Se här – min sketch är i det närmaste färdig. – Man jublade men en viss oro låg på jublets botten. Slutligen yttrade mr Adam förläget: Jag vill inte besvära dig – men hur många medspelare behöver du? – Clownen såg helt finurlig ut, när han svarade: Jämt så många som lokalen rymmer. – Å verkligen, mumlade mr Judah och suckade över kostnaden. Jämnt så mycket arenan rymmer? – Mer än så, grinade clownen, jämnt så mycket raderna rymmer. Jag tänker spela med publiken som partner, på arenan blir jag ensam.

Herrarna applåderade livligt och begrepo ingenting. Mr Adam tog slutligen mod till sig och sa: Men Jac, i dina sketcher brukar det vanligen ingå ett moment av rädsla, den Tracbacska skräcken. Hur har du egentligen tänkt dig –

Du menar: vem ska skrämma clownen. Enfaldig fråga – min partner naturligtvis – publiken ska skrämma mig. Tror du inte att den kan?

Han skrattade åt herrarnas dumma miner och ropade: Billigt och bra, inte sant? En partner som betalar för sig. Leve publiken som clown!

SJUTTONDE KAPITLET.
Saltomortal.

Dess värre var det de stackars syndikatsherrarnas lott att ständigt besvikas. Glädjen över att Tracbac äntligen bestämt sig för en sketch grumlades genast av oro över dess obekanta innehåll. Oron växte snabbt till full förtvivlan. Efter åtskilliga försiktiga påstötningar lät Tracbac sin sekreterare meddela att hans uppträdande helt enkelt skulle bestå i ett ovänligt samtal med publiken. Han ämnade yttra några allmänneliga ord om sitt yrke och därvid söka pigga upp gott folk och få dem att ilskna till. Kort och gott: han ämnade säga publiken sanningen rörande vissa saker.

Säga publiken sanningen? Efter ett kort men intensivt grubbel yttrade mr Adam: Detta måste i Tracbacs eget intresse förhindras. Säga publiken sanningen? Detta är givetvis ett fall just för vår vän Denny. Hans ord som framstående sinnesspecialist blir avgörande. – Ett sammanträde utlystes och O’Henny ombads närvara. Traditionen att sammanträda i grindstugan några steg från clownen bröts denna gång. Man samlades i ett av hotell Ambassadors slutna sällskapsrum.

Doktor O’Henny infann sig fullständigt oveten om det förfärliga, som upprörde dem. Hans vanliga kyla avstack därför mer än vanligt mot deras upphetsning. Själve Abel Rush föreföll orolig och tvehågsen. Mr Adam läste upp Tracbacs meddelande och både stämma och hand skalv. O’Henny smålog.

Nå ja det där att säga publiken sanningen, förefaller ju en smula svagsint. – Just det, just det! skreko herrarna. Doktorn fortfor: Men å andra sidan blir det kanske intressant. Hur som helst blandar jag mig inte i saken. Kanske gör turnén fiasko och både herrarna och Tracbac förlora en massa pengar. Men jag förlorar ingenting, ty jag personligen är inte så stor idiot att jag satsar stora pengar i en clown. Så att mig rör det inte i ryggen. – Min vän, min vän, kved Judah och knäppte sina tjocka fingrar, ni kan väl hjälpa oss. Han får inte uppträda förrän han kommit på bättre tankar. – Ja, vad ska jag göra åt det? frågade doktorn otaligt. – Ni kan avråda honom, ni kan rädda oss! – Nå ja, sa O’Henny, naturligtvis kan jag göra det. Jag ska ringa upp honom genast.

O’Henny ringde: Tracbac kom till telefon. O’Henny sa: Jac, det är fråga om turnén. Jag är tillsamman med dina herrar och de ber dig uppskjuta den, tills du fått ett annat program. Bliv nu inte rasande, ers nåd. – Men Tracbac blev rasande, han kippade efter andan och skrek: Det vågar de – sen de ett halvt år plågat mig, pinat – Skrik inte ers höghet, bad doktorn inställsamt, ni spränger telefon. – Denny-Henny, sa nu clownen behärskat, du skall framföra en hälsning till dessa gentlemän: du ska be dem kyssa mig. – Ska ske ers majestät, svarade doktorn, ringde av och framförde hälsningen.

Den mottogs med tystnad. Herrarna vandrade av och an i dystra funderingar. O’Henny satte sig på skrivbordet, tände en cigarrett och bjöd sin vän Abel en annan. Efter en tämligen lång stund stannade den vördnadsvärde senatorn mr Adam framför doktorn och yttrade:

Denny, min gosse, jag har alltid satt det största värde på dig. Nu vill jag be dig göra oss en tjänst. Det är under nuvarande förhållanden nödvändigt att turnén inhiberas inte blott för oss utan ännu mer för Tracbac. Du har vid några tillfällen yttrat en önskan att under någon tid ha vår gemensamme vän på din privatklinik. – Det stämmer, medgav doktorn livligt. Gott, fortsatte senatorn med pondus, nu tror jag att rätta stunden är inne för en dylik åtgärd. Vår väns egenheter har på senare tider tagit oroande former. Till exempel –

Han anförde ett halvt dussin exempel av olika art och de andra herrarna anförde pratande i munnen på varandra ytterligare ett halvt dussin. Till sist fragade doktorn: Vad vill ni egentligen? Att jag skulle spärra in Jac på min klinik och behålla honom där tills han blir lite förnuftigare. – Just det, just det, ropade de enfaldiga stackarna i extatisk ton.

Nå ja, det vore ju inte så svårt, återtog O'Henny, men jag gör mig bara den frågan: Vem kommer sen att styra kliniken? Blir det jag eller blir det patienten Tracbac. Jag misstänker nästan att det bleve Jac. Och det vore förbaskat dumt. Ty jag kan styra min klinik men jag kan inte styra Tracbac och han åter kan inte styra min klinik men han kan styra Tracbac åtminstone bättre än någon annan. Där ser ni vad ni kommer med för nonsen. Förskona mig!

Men i sin blinda iver skonade de honom icke. Mr Adam lade sin onekligen välljudande senatorsstämma någonstans i mellangärdet och yttrade:

Denny, jag måste be dig tänka på din plikt som läkare. Tracbac är faktiskt i behov av vård.

Den unge mannen stannade bredbent, hans huvud sänktes och skuldrorna höjdes i några tunga andedrag, hans vackra, elaka ögon glittrade rovlystet, han yttrade i det han andades genom sammanknipna näsborrar:

Min plikt? Om jag gjorde min plikt som människa, skulle jag spärra in er, mina herrar, eftersom ni retat mig nog. Men jag skulle inte sända er till sjukhus – å nej, ni behöver ingen vård. Jag skulle spärra in er på Sing-Sing och det är mycket möjligt att jag gör.

Va – va – va – skrek mr Adam, bölade mr Cow, pep mr Pech, alla tre ursinniga. Blott den ängslige lille Judah stack bönfallande ut sina tjocka händer och sa: På Sing-Sing? Ja men vad har jag gjort?

Vad ni och de andra herrarna ha gjort, svarade O'Henny med vinande förakt i rösten. Vad ni har gjort det angår mig inte. Men ni är väl inte så dum, lille Judah, att ni tror det skulle vålla mig någon svårighet att få er hela bunten till det där stället. Det skulle bli en kanske kostsam men mycket kort process.

Han vände dem ryggen. Alla tre herrarna tuggade luft och saliv men svarade icke. De hade plötsligt erinrat sig att den där unge mannen, som nu så grovt förolämpat dem, var yngste bror och allsmäktig favorit till en magnat vars rikedom uppskattades till mer än två milliarder och att han själv ägde en fond av hänsynslöshet, som översteg all uppskattning. Några minuter stodo de stilla som små skrämda lamm. Så började de sakta kvida och bräka. Vad var nu detta för något? Hur hade man blivit så upphetsad? Hur kunde Denny missförstå dem till den grad?

O'Henny ringde på bordsklockan. En hovmästare kom, O'Henny yttrade lugnt: Hovmästare, var god och led ut de där gentlemännen. Som hovmästaren själv ser ha de en äcklig uppsyn. Inte sant, de äcklar er?

Tysta som strykrädda hundar slunko de tre herrarna ut ur rummet, följda av hovmästaren, som kände doktor O'Henny alltför väl för att erfara någon våldsammare själsskakning. Deras sortie var ömklig och likväl anade de goda herrarna ännu ej att deras saga som starkt guldkantat Tracbacsyndikat redan var dödsdömd.

Vordna ensamma yttrade Abel Rush rätt bittert till sin vän Denny: Du gav kräken ett kok stryk och det är ju inte svårt när man har piska i hand. Men jag skulle också önska att du som läkare kunde göra något för Tracbacs hälsa. Jag börjar tvivla –

Han pekade på pannan och berättade en del händelser som på sistone inträffat, bland annat episoden då clownen pekat på en bläckfläck och kallat den sitt Kainsmärke. Läkaren blev fundersam. Han beställde in lunch åt dem båda och ingen av dem yttrade under måltiden ett ord. När den var slut sa O'Henny:

Låt oss fara ut till honom. Det där med Kainsmärket betyder naturligtvis bara att han går och grubblar över något. Nå ja, även den klokaste kan grubbla över någonting fast jag inte vill kalla det särdeles klokt. Nu har naturligtvis herrarnas påhitt ånyo kastat honom ur jämviktssadeln. Vi få lov att pigga upp honom.

De bilade alltså ut till clownens bungalow. I grinden mötte de – mr Cow, syndikatets högtbetrodde jurist. Mr Cow, som nyss av O'Henny hotats med Sing-Sing, gick nu emot sin skymfare med utsträckt hand och ett brett koleende på de rynkiga läpparna, han sa: Käre O'Henny, jag hoppas att det hädanefter aldrig skall uppstå något missförstånd mellan er och mig. – Utan att låtsas om den framräckta handen, svarade doktorn trumpet: Tron är en god sak så länge den varar. – Vänd till Longfellow sa han barskt i det han med tummen pekade på mr Cows breda rygg: Jag förbjuder er att släppa in den där gynnaren utan mitt eller er husbondes tillstånd. – Negern rullade med ögonen och utbrast: Husbonds tillstånd? Husbond har ju själv skickat efter honom –

De båda unga männen, som ansågo sig vara riktiga ljus i fråga om människokännedom, betraktade nu varandra med ganska enfaldig uppsyn. Mr Cow kallad till Tracbac och återvändande med detta fett strålande anlete – vad kunde det betyda? De begåvo sig upp till bungalown och funno husets herre redan i hallen.

Han vände sig till Rush och sa med hycklat medlidande: Min stackars gosse, jag måste meddela dig att du mistat din plats. Men du kan få stanna hos mig personligen. Lönen blir densamma, plus gratifikationer vid fall av gott uppförande.

Nyckfullheten blir väl också densamma? svarade otacksamt Abel Rush. Vem har avskedat mig? Mr Cow kanske?

Ingalunda, svarade clownen milt. Men syndikatet behöver inte längre dina tjänster av den enkla anledning att jag spränger syndikatet. Syndikatet begär sig själv i likvidation vartill det blott behövs en medlems medverkan. Därpå övergår dess enda verkliga aktiva nämligen kontraktet med mig med filmen och med de tjugu städerna automatiskt på mig personligen. Saken kommer att avvecklas mycket hastigt.

Sir, genmälte Rush med skälvande mun, jag har sannerligen intet skäl att prisa syndikatet men jag har varit i dess tjänst och jag ämnar inte låna mig till den manövern. Jag säger er rentut att jag finner den mindre honnett.

Tracbac grinade gott och gnuggade händerna:

Mindre honnett, säger du. Det uttrycket är svagt och gör inte alls full rättvisa åt min fiffighet. Inte heller skulle det falla mig in att använda ett spenabarn som du i den här affärn. Kom ihåg min gosse, att vill du utföra en dålig handling måste du använda en dålig människa eljes hugger du dig i tummen. Jag använder mr Cow, som är en verkligt dålig människa. En förrädare rätt och slätt. Dessutom är han syndikatets juridiska själ. Han är den ende som verkligen känner dess invecklade juridiska ställning. Han är mannen att spränga syndikatet. Det kommer att kosta mig några dollars men vad gör det? Jag förtjänar oerhört tvärtom. Kom ihåg mina unga vänner att fienden skall alltid angripas inifrån. Krigskostnaden blir minst femtio procent lägre.

Och den lille mannen gick, linkande på sina kryckor visserligen men stoltserande, mellan de båda herrarna, gav dem var sin välvilligt nedlåtande klapp på skuldran och satte näsan i vädret.

O'Henny sa fundersamt:

Planen är inte dum, eftersom den kommer att lyckas. Ni kunde ha blivit en stor monark, Tracbac, eller en stor skurk, vilket kanske kommer på ett ut.

Ingalunda kommer det på ett ut, fnös Tracbac förnärmad å kunglighetens vägnar. Hur som helst så valde jag den gyllene medelvägen mellan kung och skurk – jag blev en stor pajas.

Och han linkade upp till Siv, muntert grinande och gnuggande sina händer, i det han ropade: Åsnan skriar dumt på magra betet, stillsamt mejar husbond feta vetet. – Rush som kände sig smått stukad, ruskade på huvudet och muttrade: Ja, inte vet jag om han är klok, men nog är han slug. – Jag skulle nästan vilja säga motsatsen, skrattade Denny: Inte är han slug men nog är han klok.

Framför dörren till Sivs våning tvärstannade clownen och rodnade starkt. Han bet sig i underläppen, han drog i örsnibbarna, han stirrade framför sig nästan skelande av idel grubbel. I det ögonblicket tedde han sig varken klok eller slug. Hans ärende till Siv var också utomordentligt kinkigt och vi måste tillstå att det helt och hållet övergick den stackars Jacs förstånd.

I själva verket grubblade Siv på samma problem fastän betraktat från motsatt håll. Det gällde Sanna. Hon kunde inte förneka inför sig själv att denna plötsligt uppdykande dotter vållade henne obehag, nästan smärta. Hon kände sig överflödig. Helt naturligt skulle Jac ägna en mycket stor del av det ömma intresse, han var mäktig, åt sin dotter. Den främmande flickan – i sina tankar kallade Siv henne alltid »den främmande flickan» – skulle åtminstone i mångt och mycket ersätta och uttränga Siv, och den melankoliska lilla zigenerskan undgick inte att känna en viss svartsjuka. Att vara skild från Jac, det var en sak och av flera skäl högst förträffligt, men att helt och hållet tappa bort honom – det var något annat. Värre än så – hon trodde inte att Jac i längden kunde undvara henne, och denna tro var egentligen hennes enda rikedom. Under hennes vistelser i New York fick hon städse efter någon tid mottaga brev som med vissa variationer hade ungefär denna lydelse: Min kära Siv, det är förvånande längesedan man såg något alster av ditt ritstift i tidskrifterna eller hörde någon utställning av din konst omtalas. Du vet att jag aldrig smickrar, men jag anser det verkligen brottsligt att försumma en begåvning sådan som din. Naturligtvis är det societetslivet i New York som stjäl all din tid. Jag ber dig verkligen att uppsöka åtminstone för någon tid en stilla plats, där du kan få arbeta i fred. – Siv svarade: Jag antar att den där »stilla platsen» bör sökas vid Stilla havet. Ack, din egoist, Siv snör redan sin ränsel –

Denna »eftergivenhet för Jacs egoism» hade varit särdeles regelbunden men nu hade ju saken kommit i ett annat läge. Siv kände sig nu »mera fri» och denna känsla gjorde henne så munter att hon stundom snyftade med huvudet under huvudkudden. Emellertid ville hon visa sig själv att hon lugnt och klart övervägde sitt och Jacs bästa. Hon sa till honom: Om nu Benbé och hans hustru (att säga Benbés hustru föll lättare på tungan än att säga din dotter) om de i alla fall ska komma hit i höst, så borde de väl vara med om din festliga premiär. Benbé är ju verkligen kolossalt intresserad av allt, som rör dig. Telegrafera, Jac, telegrafera! – Clownen som var purken över de »ungas likgiltighet» lät slutligen förmå sig att telegrafera. Han upplyste kort och gott om ort och tid för premiären. Benbé svarade omgående att de kunde och skulle infinna sig troligen ett par dagar före den utsatta. Ett senare radiogram från båten mälde, att de skulle komma själva premiärdagen.

Det första av dessa båda telegram höll Jac i handen då han nu inträdde i Sivs rum. Siv läste och sa, just som Jac brukade säga: Utmärkt, alldeles utmärkt. – Samtidigt tänkte hon mycket snabbt: Egentligen blir det obehagligt att träffa den där främmande flickan, men jag kan inte lämna Jac genast. Jag måste se att de trivas samman och framför allt måste jag ge flickan några vinkar och råd beträffande Jacs lynne och vanor. Den uppoffringen är jag skyldig honom. Sedan hon det tänkt, sa hon – lugnt fortsättande sitt arbete:

Det ska bli roligt att träffa flickan. Efter premiären kan ju hon och jag resa tillbaka hit, så att jag får sätta henne in i förhållandena här. Efteråt blir jag naturligtvis inte din gäst så ofta och intensivt som hitintills.

Hon tillade leende: Vi är ju i alla fall lagligen skilda Jac. Noga sett är det ganska opassande att jag bor hos

dig – det är visst till och med lagstridigt –

Clownen rodnade ännu häftigare men hans ögon glänste av en glädje som bottnade i lättat hjärta. Han stammade och visste inte stackare hur ohjälpligt enfaldig och drumlig han i den stunden var.

Nej, verkligen, Siv? Du har också tänkt på den saken? Det gläder mig! Ty du har nog rätt – och jag måste dela din åsikt – det är inte riktigt passande. För oss – för våra vänner – å – det har ju varit en helt annan sak. De känner vårt förhållande, där finns inte möjlighet till missförstånd. Beträffande Sanna åter förhåller det sig annorlunda. Vilken uppfattning kan hon få? Kanske en skev. Det är givetvis min plikt som far (den stackaren uttalade ordet plikt som om han varit överdomare i staterna eller ärkebiskop i anglikanska kyrkan) det är min plikt att tänka på dylikt. Och jag skall säga dig en sak: vi Borckar är egentligen småborgerliga, gammalmodiga – ja rentut sagt trångbröstade. Du småler, min flicka – jo visst det – visst är jag ett undantag i släkten. Man kan svårligen kalla mig trångsinnad. Men så är jag ju också en sån där tjohittlahaartist. Sanna däremot – hennes mor är en Borck, hon är sträng –

Han tystnade och stirrade framför sig, han upprepade slött: hon är sträng – mycket sträng – mot sig själv och andra –

Siv skötte stillsamt penseln; han vaknade upp och fortsatte livligt:

Hennes – hennes styvfar är en utomordentligt präktig människa men jag har hört sägas att de där Längsällarna är pietister, en sorts kväkare – du förstår. Alltså flickan har vuxit upp i ett lantligt hem, där stränga åsikter råda. Jag har grubblat mycket över det där, må du tro. Du kan gärna beklaga mig, ty jag har pinats. Jag har tänkt: Ska jag tala med Siv eller ska jag inte? Kanske hon skulle missförstå mig? Och då har du själv tänkt på samma sak, kanske grubblat över den som jag. Och kommit till samma resultat. Säg sen att det inte är sant som sägs – två hjärtan och en själ! Du är gudomlig, bärnstensöga, du är utmärkt, alldeles utmärkt!

Siv sa:

Rör mig – icke – jag – målar –

För resten, fortsatte clownen förtjust över att upptäcka nya fördelar, för resten trivs du ju mycket bättre i New York. Din eleganta raffinerade konst hör samman med det glittrande storstadslivet. Här i denna mörka trista ensliga bungalow tynar den. Jag har alltid sagt dig, att du främst måste tänka på din konst. Den får ej försummas. Rätt betänkt, tycker jag inte att du bör följa Sanna hit efter premiären. Hon måste ju finna det underligt att se dig uppträda här som värdinna. Hon måste säga sig: Siv och min far har ju varit skilda i många år – detta är ett bra konstigt förhållande.

Du missförstår mig väl ej, avbröt han sin förnumstiga svada med en naivt högtidlig röst, som kunde anstått Sanna-Sannas pastorsadjunkt, du förstår väl att jag – jag aldrig uppfattat eller känt vårt förhållande som någonting skevt. Tvärtom. Å, du vet så väl vad du har betytt för mig. Sådana ting behöver man inte tala om, bör inte. Det är för fint, för sprött att vidröras med klumpiga ord. Men först och främst måste vi tänka på min dotter – där ha vi vårt ansvar –

Men käre Jac, avbröt Siv lugnt och småleende, varför spiller du så många ord på detta? Vi är ju alldeles ense om att min närvaro här är olämplig under nuvarande förhållanden –

Under instundande förhållanden, rättade henne clownen med skolmästarmin. Hitintills har den ingalunda varit olämplig – tvärtom – alldeles tvärtom.

Tack för det, smålog Siv. Men lämna mig nu i fred. Jag måste ovillkorligen sluta ditt porträtt innan jag far

till New York. Jag tänker sannerligen inte släpa det med mig –

Du borde utställa det på min premiär i foajén, rådde henne clownen med viktig min. Du är opraktisk mitt barn. Vem ska tänka för dig när jag inte gör det?

Det blir väl alltid råd med det, Jac, genmälte hon lugnt och vinkade adjö. Han gav henne en slängkyss, han lämnade rummet med lättat hjärta. Problemet var löst. Han skulle icke införa sin dotter i en miljö, ett förhållande som den stränga fru Lillemor kunde ha betraktat som olämpligt för sin dotter. Tanken att mista Siv värkte redan dovt i hjärteroten men dövades tills vidare av den stolta tanken – jag är en god far och uppoffrar mig för mitt barn. Och Siv den gudomliga, med vilken änglalik godhet hade hon icke genast gått honom till mötes, anat hans grubbel, lättat hans hjärta!

Han kastade bröd åt änderna som flaxande och skriande nappades om bitarna. Och han sjöng i diskant:

Änglarna som himlen vakta, mana oss att träda sakta inom himlens port. Fröjdas väl, de säga, bör ni: men ej klumpigt klampa tör ni, på en helig ort. – Och då änderna fortsatte att kivas, skrek han: Unna gott din nästa, tag först själva det bästa. Dåliga ankor, dåliga karaktärer.

Siv satt orörlig med penseln hängande i den slappa handen. Hon lyssnade slött och trött till Jacs skrovliga och gälla röst. Orden förstod hon inte men klangen. På staffliet framför henne grinade Clown Skräck med stor mun och spasmodiskt rynkade läppar. Hon tyckte att det var han som sjöng.

– – –

Några dagar senare reste Tracbac till den stad, där han skulle starta sin turné. Han ville skärskåda lokalen, tala med direktionen etc. etc. – alltsammans fullständigt överflödigt visserligen ifall han inte själv ansett det högst nödvändigt. Man får nämligen inte försumma sina plikter även om andra redan för länge sedan fyllt dem. Han gick runt den kolossala cirkusbyggnaden, Capitolium, nöp sig i båda örspetsarna och anlade en mycket viktig min. Då han inte kunde finna på något särskilt att göra stack han in huvut i portierlogen och frågade hur många platser denna cirkus rymde. Svaret tillfredsställde honom, han sa: Å katten, det blir pengar! – Därpå begav han sig till stadens bästa hotell Auditorium Annex beläget i närheten av cirkus. Här utsåg han med omsorg rum åt sig själv, sin dotter och sin förmente måg, Benbé. Sen han det gjort kunde han absolut inte finna på några flera viktiga ärenden och reste hem.

Då Tracbacs bil nådde bungalown öppnades grinden av Hiawatha. Pojken hoppade upp på fotsteget, ögonvitorna rullade hemskt som på en tragisk skådespelare av gammal, god årgång och han utbrast dovt:

Herrn, herrns fru har rymt!

Vad säger du pojke? sporde Tracbac häpen.

Pojken visade sina vita tänder. Som alla unga budbärare av viktiga och sorgliga nyheter njöt han hemligen i sitt syndiga barnahjärta och hade svårt att hålla sig för grin. Han upprepade:

Herrns fru har rymt!

Nu kom Longfellow utrusande, slängde unnan pojken och förklarade saken. Han sa:

Det är bara ett skämt sir. När mrs Siv reste gav hon den där hundvalpen en tiodollarssedel och sa: Nu rymmer jag, kommer aldrig mer igen. Pojken tog både orden och pengarna för kontant, sir, flinade Longfellow stolt över sin ordlek.

Nå på det sättet, mumlade Tracbac och fortsatte upp till den svarta porten. Hallen med sina barbariskt

färgade kistor och sin samling av indianrustningar föreföll honom kusligt tom och grym som ett övergivet hednatempel. de Grazy mötte honom och bjöd välkommen. Tracbac kände sig skamsen och pinad som en man den där nödgas tala om sin hustrus otro med en utomstående. Han sa buttert:

Siv har rest, hör jag. Sände hon någon hälsning.

de Grazy svarade:

Naturligtvis, hon bad mig hälsa er hjärtligt.

Eljes ingenting särskilt. Hon sa att ni redan kände till hennes resa.

Jo visst. Det är klart att jag gjorde, mumlade Tracbac. Jag trodde att hon möjligen hälsat någonting särskilt. Men det är utmärkt, det är utmärkt.

Han började linka omkring i labyrinten, tändande ljus var han gick fram. Han tycktes ha gripits av en passion att tända ljus. Var helst han fann en låga i någon vrå eller korridor, tryckte han på knappen. Han varsnade en av negerbetjänterna släcka ljuset i ett rum, som han redan passerat. Han röt åt honom: Tänd, lymmel! Släcker du en enda lampa i huset, stänger jag in dig bland aporna. – Negern tände och skyndade ut i tjänsteavdelningen för att varna sina medbröder och systrar. De höllo av husbonden och betraktade honom som en godhjärtad man men när vreden någon gång föll över honom var han fruktansvärd, bakslug och elak som en apa. En utklädd apa liknade han också där han linkade omkring, stödd på en krycka, grimaserande och muttrande för sig själv: Naturligtvis. Bara jag vände ryggen till. Det är ändå hela tre veckor innan Sanna kommer. Varför kunde hon inte ha stannat till dess. Men hon tänker inte mycket på mig just, ingen kan påstå det. New York lockar. Här finns inga nöjen. Hon vill dansa – tralala –

Han gjorde några piruetter i sin lysande ensamhet och grimaserade ännu värre, då det sjuka benet smärtade. Slutligen kom han under sin ljusbringande vandring till »farmors» rum. Även de upplystes. Han stannade framför sitt skrivbord. Där i lådan låg Lillemors brev. Han hade inte sett det sedan den dag det kom: han hade till och med tappat eller förlagt skrivbordsnyckeln. Men där låg det i alla fall, instängt men fullt livskraftigt och verksamt så till sägandes. Han knackade med hård knoge tre gånger på bordsskivan, han sa beskt:

Du är hård, Lillemor, det är vad du är. Hård och tre gånger hård. Nu har jag offrat Siv för din skull. Gott, gott. Du ger mig Sanna i stället. Utmärkt. Vi halvera, vi halvera. Men hård är du. Utmärkt, alldeles utmärkt.

Som för att protestera mot denna hårdhet och skämma ut den släckte han ljusen i farmorsrummen. Överallt skulle det brinna, men inte där. Brevet kunde få ligga i mörker.

Han mötte Axelsson som på rangliga ben kom emot honom, hotande med fjädervippan. Axelsson lallade: Nathan, du är ett fä. Juden bestal du, din egen farmor bestal du, ljög gjorde du för jämnan och min hund fick dö för din skull. Säg själv Nathan är du ett fä? Si att du inte kan neka din fäaktighet –

Usch, fnös Tracbac och gjorde en vid lov kring gubben som stank visky långa vägar.

Ännu sämre till mods tack vare den druckne gubbens vidriga lallande tog han slutligen med en viss bävan sin tillflykt i Sivs rum. Han smög sig in helt modstulen och ändå med en skygg förhoppning att finna någonting tröstande, kanske en brevlapp på skrivbordet eller dylikt. Hur noga – nästan som en detektiv – han än genomletade den lilla våningen, fann han intet. Slutligen stannade han framför det sista porträttet av Clown Skräck. Han betraktade det med obehag och likväl bragte det honom plötsligt en ljusning i lynnet. Han trodde sig förstå att målningen var långtifrån avslutad. Han skrattade, klappade i händerna, utropade: Å nej, min lilla Siv mig lurar du inte. Skulle du kanske lämna ett sådant verk ofullbordat? Inte. Du kommer

tillbaka, va?

– – –

Ett par veckor senare stod Tracbac och Abel Rush på en järnvägsperrong i den stad, där turnén skulle starta. Tracbac andades tungt och stötvis helt enkelt därför att han i sin iver stundtals glömde andas. Han väntade sin dotter. Rush var knappt mindre ivrig. Tåget var fem timmar försenat och om en halvtimme skulle föreställningen börja. Han drog gång efter annan clownen i armen men Jac fräste och slog honom om benen med käppen. Det var ett helt cirkusnummer. Rush sa: Kom i alla händelser ihåg att ni bara hälsar. Ni får ju träffas efteråt. – Tracbac lovade.

Äntligen kom expressen. Tracbac upptäckte nästan genast Benbés runda, glada ansikte i ett fönster. Clownen skrek och viftade med hatten, Benbc skrek tillbaka. Tåget stannade. Tracbac sprang fram till vagnen. En flicka hoppade ner från trappsteget och kom emot honom med framsträckta händer. Hon sa leende: Ja, här är vi nu –

Tracbac bara stirrade. Den flickan, den rödkindade, vackra, sunda hälsostrålande leende flickan var alltså hans dotter? Plötsligt brast han i snyftningar. Med darrande händer fattade han flickans, han stammade: Barn, kära barn. – Han vågade inte kyssa henne. – Han nästan kastade sig i famnen på Rush och mumlade: Jag har sett henne. Låt oss skynda. Säg henne att vi träffas efter föreställningen. – Rush var blott alltför angelägen att komma åstad. Han ropade över axeln Jacs hälsning, tilläggande: Vi ha förfärligt brått –

Strax efteråt steg ur vagnen en gänglig, mager flicka med finnigt, sjukligt ansikte. Hon såg sig förvånad och besviken omkring, hon sa: Min far? Har inte min far kommit för att möta mig? – Jo, fräste Benbé men du kan väl begripa att han har brått. Varför var du så senfärdig? – Flickan svarade spakt: Å jag skulle bara sätta lite färg på mina kinder. Det brukas ju här i landet och jag ville så gärna vara riktigt vacker så att han fick ett gott intryck av sin Sanna.

Plötsligt ljusnade hennes bedrövade ansikte, hon trädde några steg fram på perrongen, och i det hon bredde ut armarna mumlade hon med ett saligt leende:

Min far, jag har kommit. Om några minuter skall jag se min store far och du skall se din Sanna.

Trots stationsbrådskan vände folk på huvudet och stirrade på den egendomliga varelsen. Caroline rodnade och tog hastigt systern under armen. Hon skämdes och skämdes att hon skämdes.

ADERTONDE KAPITLET.
Ur en clowns katkes. I.

Hallåmannen. Hallå! Hallå! Om cirka sju minuter utsänder vi första Jac Tracbacföreställningen från Capitolium. Jag befinner mig i mitt glasskåp uppe på terrassen, och borde alltså ha en förträfflig utsikt. Tyvärr vältrar novemberdimman från sjön in över parken. Under mig ser jag en mångfärgad jättelång lysmask – bilarna. Poliskapten står eller rättare rider för ordningen och den tycks vara mönstergill. Jac själv lär redan ha anlänt fast han glömt att skaka hand med mig. Kungars artighet lär bestå i punktlighet och i det fallet är vår Jac en kung. Det gör också publiken punktlig ty Jac låter ingen vänta och väntar inte heller själv. Jag dristade nyss fråga kassören huruvida huset var utsålt. Han sa: Inte alldeles utsålt, av våra fyratusenåttahundra platser ha vi blott sålt niotusen. En stor skämtare, den mannen. Fyratusenåttahundra à tjugu dollars gör nittisextusen dollars per afton. Inte så illa. Emellertid har Jac bestämt att fyrtio procent av bruttot skall gå till hjälpbehövande. Jac säger: Det är inte välgörenhet i vanlig bemärkelse – jag har alltid fått mina idéer till skänks av de fattiga, jag betraktar dem som medarbetare. Någon tjuvförsäljning av biljetter lär denna gång icke förekommit. Som bekant har Jacs advokat stämt Tracbacsyndikatet med

anledning av tidigare manipulationer i den vägen. Dom har ännu icke fallit men syndikatet lär redan vara upplöst. Nu tycker jag mig se slutet av bilfilen långt upp på Lake avenue men sikten är dålig. Hela parken är smockfull med människor, som ville se en skymt av Jac. Pressen mottogs i dag av vännen Pech – ni vet: Pech är Pech och ingenting annat än Pech. Han tillfrågades huruvida det vore sant att Jac återfunnit en länge saknad dotter. Nej, sa Pech, inte en dotter men väl sin svärmor som han i tjugu år med öm omsorg undvikit. Nu börjar bilkortegen glesna och poliskaptenen gör honnör vid stora trappan. Det är antagligen guvernören som anländer. Jag måste krypa ur det ena glasskalet i det andra. Ladies and gentlemen – vi träffas om två minuter.

– – –

Jac. Nej men Abel, varför står du och glor på klockan? Det ser så otrevligt ut –

Abel. Hon felar två minuter –

Jac. Ä – det tror du bara – vi körde ju direkt från stationen och jag klädde mig på – på ingenting. För resten – är jag snygg? – är det bra alltsamman. Utmärkt. Abel – såg du vad hon var vacker? För resten det gör mig detsamma. Men så frisk hon såg ut? Efter den långa resan? Äpplekindad och glad och sund. Varför skriver då modern att hon är sjuklig? Det grubblar jag över –

Abel. Jac förlåt – ni brukar vara punktlig –

Jac. Alldeles – det brukar jag. Och därför kan jag kosta på mig att vara lite opunktlig i dag. Varför ska man alltid vara detsamma. Alltid punktlig. Tänk så tråkigt? Va? – Nej du – den flickan är det inte något fel med. Och pris och lov för det. Så har man åtminstone på den punkten inga – nå ja – ingenting att fundera över. Gud ske pris. – Va –? Är det nu klockan igen. Nå ja, så ro hit med katkesen. Och skallran. Så där ja nu kan vi starta. Byxorna är väl knäppta? Ja, skratta inte åt det, du. Det är ta mig katten det viktigaste för en karl, som ska uppträda offentligt. Ge mig ett asperin är du snäll, jag har huvudvärk –

– – –

Hallåmannen. Ja, nu sitter jag alltså i min nya glasburk ungefär som en dykare på havets botten. Ett hav av människor! Mitt skåp är slutet med dubbla glasväggar så att jag kan tala då Jac tystas av applådsalvorna. Min enda chans är alltså att han kniper applåder. Bredvid mig står ett bord och en stol – det är Jacs enda attiralj i afton. Utanför mitt skåp står min generaladjutant, springpojken Johnny. Jag talar med honom genom en liten lucka i glasväggen. Han ska hålla mig au jour med skvallret i salongen, det är hans jobb. Högt uppe under taket skymtar jag all möjlig akrobatattiralj. Låt oss nu titta på publiken. Enligt mitt svaga förstånd kommer höstens färg att bli mullvad. För jag kan väl aldrig tro att det är en fin komplimang åt Jac – det lär vara hans färg. I mittellogen sitter guvernörskan med sin man, lika bländande som alltid – ja jag menar guvernörskan. Övriga notabiliteter hinner jag inte presentera. Jo! Där ser jag vår store senator Adams och bredvid honom filmmagnaten Judah, båda ledare av det upplösta syndikatet. De vill sannolikt visa att de inte är sårade ända in i hjärteroten. Aha! – här kommer något remarkabelt. I logen här näst intill kommer Amerikas vackraste zigenerska, Siva Yala, dansös och konstnärinna, Tracbacs hustru – före detta menar jag. Hon är klädd – hon är klädd i – någon sorts brun mocka. Va ska det vara bra för? Det är kanske zigenaraktigt. Hennes sällskap är inte mindre notabel. Det är den berömde nervspecialisten doktor O'Henny – bror till olje-Henny. Ett mycket vackert par. Men va tänker gamle Jac på – klockan är två minuter över. Och vi fyratusenåttahundra som varit så punktliga. På hans bord står alltjämt sockerbiten i ensamt majestät. Den är förenad med mikrofoner inbyggda i logeväggarna. Aha! Aha! nu blir det något. Oj, oj. Nu är det skönt att sitta i ljudfritt glasskåp – oj så de arbeta med händerna. Munnarna med för resten. Nu reser sig hela publiken. Där ha vi honom i ryttargången. Men varför – varför i all sin dar öppnar de inte lämmarna. Aha,

han ska hoppa över barriären på äkta clownmaner. Hur går det då med benet. Jo – aj – jo det gick lyckligt men så när hade han stupat på näsan. Publiken blev förskräckt. En ung dam några loger härifrån fäktade med armarna och skrek – hennes sällskap måste lugna henne. Jac tycks ha märkt det – han vinkar lugnande mot logen. Nu kommer han rakt hit – han haltar lite – han – öh, öh – (undertryckt ivrigt) Glad att se er Jac.

Jac likaledes. Tack, tack, hur mår ni?

Hallåmannen. Hm, hm – Jac själv öppnade glasdörren för att skaka tass med mig – den tassen ska inte tvättas på en vecka. Han bar frack av någon sorts brun mocka – aha alldeles som Siv – scharlakansröd väst med guldbroderier, vita byxor med stora rubinspännen, halvhöga stövlar av vitt skinn med rubinknappar. I högra handen håller han en fotshög skallra av silver med guldkläppar och en stor röd spinell i toppen. Det är en hedersgåva av staten Missouri som han fick då han personligen deltog i räddningsarbetet vid översvämningen för några år sedan. I andra handen håller han en tunn bok i vanligt brokigt pappband – det är antagligen clownkatkesen. Nu tar han upp något och lägger på bordet – men vad är det? – jo det är ett par bruna mockahandskar. Det var besynnerligt – det är små damhandskar. Själv har han stora smala händer. Antagligen en suvenir, en mascot. Ännu har han inte hälsat fast publiken blir alltmera arbetsam – han går tillbaka till barriären – aha – han ska gå runt arenan för att hälsa riktigt som clown. Där marscherar han och skallrar och skallrar och nickar och nickar som en riktig nickegubbe. Det haglar blommor. Och slängkyssar sen – ack den som finge bara tredjedelen. Nu var det en djärv dam som slog armarna kring halsen på honom. Stackars Jac, gumman var minst sjuttio. Han makar sig försiktigt längre från barriären. Nu stannar han och bugar framför guvernörslogen – fru guvernörskan kastar ner en ros som han fäster i knapphålet. Nu fortsätter han och skallrar. Han skakar hastigt hand med herrar Adam och Judah – ja visst, ja för att visa att intet groll – nu stannar han igen – aha – det är framför Siva Yalas loge – å du milde – en sån bugning han gör – med handen på hjärtat – ända till golvet nästan – och nu än en gång – nå? – nå? – ska hon inte ge honom en blomma? – nej – nej minsann – hon ser helt enkelt blyg ut – fullkomligt blyg – tänk och jag som trodde att det inte fanns blyga damer kvar på jorden – blygsamma naturligtvis men blyga – nu marscherar han rakt på sitt bord – skallrar allt vildare och vildare – antagligen för att tysta publiken – som nu intar sina platser – nu tystnar jag –

Jac (i sjungande ton).

Skallra clown, skallra. Dallra hjärta, dallra.

Mina damer och herrar, jag är glad att se er, mycket glad, så glad som endast en clown kan vara då han samlat fullt hus av älskvärda, goda, intelligenta varelser. Jag har annonserat den här föreställningen som barnförbjuden. Likväl ber jag er att vara allesamman såsom barn, det vill säga: naiva, impulsiva, bortskämda, självsvåldiga som ju våra dagars ungar i allmänhet är. Så gå på bara, följ er natur.

Jag ska läsa för er några valda bitar ur en katkes. Idén till den fick jag så här: Det var en gång en mor som skrev en hälsokatkes för sin dotter. Det var alldeles överflödigt. Jag såg flickan för en stund sen och aldrig har jag sett en hälsosammare och friskare flickunge än hon. Så att den lilla mamman – hennes handskar ligger här – hon var nog lite fjäskig men mödrar är såna och man får ha fördrag med dem. Emellertid fick jag då idén att skriva en katkes för clowner. Jag har ju känt många bland dem och mig själv på köpet. Vi är inte alltid så hälsosamma, vi kan behöva ett piller då och då – ett ord med på vägen.

För att nu ni, mina kära åhörare, ska få något gagn av dessa – dessa piller ber jag er att under den tid jag talar söka känna er som clowner, allesamman, damer och herrar. Först då får ni någon behållning för edra goda dollars. Kanske finner ni mig fordringsfull? Nyss bad jag er vara som barn, nu som clowner. Men det är inte så svårt som ni kanske tror. Det är bara att vara sig själv, ingenting annat.

Ja, vad är egentligen en clown? Till en början kan man ju säga att han är en person, som går något konstigt klädd. Tittar jag på mig själv så finner jag mig mest likna en bättre lakej. Och det stämmer. En clown är en lakej. Ständigt färdig att vara sin herre publiken till lags. Han ska smickra genom att säga osanningar och ännu mer genom att säga sanningar men på ett sätt som kommer publiken att tänka: vad den gossen skojar, vad han överdriver, ty sådan är åtminstone inte jag – *(halvsjungande falskt)* nej inte nej inte inte inte aaalls va? är det inte så? Nej? Nej? Jo jooooooooo JO.

AIltså mitt herrskap om det faller sig lättare för er att känna er som lakejer så finns det absolut ingenting som hindrar. Ni följer blott er natur och det är huvudsaken. I Leoncavalles pajazzo bedyrar clownen att han är en människa bara med hjärta och så vidare. Nå det har ju ingen bestritt. Den allra värsta skurk är en människa bara. Men vad är en människa? Den som kan ge svar på det ska få min clownskallra.

Hallåmannen. Publiken som några ögonblick tett sig en smula konsternerad tycks nu bättre fatta galoppen och svaren tyckas hagla över clownen som håller för öronen. Hur pass snillrika svaren äro, torde vara omöjligt att utreda då alla skrika på en gång. Nu bjuder han tystnad med skallran.

Jac. Fikon fick ni och jag fick behålla skallran. Ty jag var den ende som teg. Och att tiga, det är rätta svaret på en dum fråga. Och att fråga vad en människa är, det är mycket, mycket dumt. Kära systrar och bröder, kära lakejsjälar, gör er aldrig den frågan – då skulle jag bli så ledsen, så ledsen å era vägnar. Utan gå på bara. Följ er natur. Var människor eftersom ni inte lyckats, hitta på något bättre.

Clownen är alltså en lustigt klädd person. Men inte ska man döma folk efter kläderna. Om jag ser en ärbart klädd kvinna, inte kan jag därför vara viss om hennes ärbarhet. Eller om jag ser en kvinna till överflöd blotta sina behag inför beundrande blickar – inte får jag därför tro henne vara en slinka. Å fy, det vore mycket orätt av mig. Visserligen kan jag ju säga mig att en man i frack med chapeau-claque inte kan vara en hederlig arbetare utan snarare då en diplomat eller bankdirektör eller annat i den stilen. Men å andra sidan – en man i arbetsblus, han kan naturligtvis vara en hederlig arbetare men det är inte tvärsäkert. Han kan också vara en förklädd politiker. Det är alltså rätt svårt att bedöma er, kära clowner, kära lakejsjälar. Kanske är det lättare att få någon förklaring på de modenycker, de tankeschabloner, de känslovampyrer i vilkas tjänst ni förnöta era dagar, ert liv och era mer eller mindre granna livréer. Men ni själva, mina vänner som jag nu ser här samlade till ett antal av fyratusenåttahundra – en droppe i ett hav – hur skall jag finna något av värde eller ovärde hos er? Hur skall jag söka? Och vad värre är – lönar det sig att söka? Är icke den ene clownen den andre lik åtminstone i det hänseendet att han eller hon äro fullständigt tomma – just som min skallra här: lite klang och glitter utantill, innantill ingenting. Är det inte så? Säg? Va? Jo? Nej? Jo, jo visst joooooo – JO.

Hallåmannen. Jag sa nyss att jag inte kommer till ordet med mindre Jac tystas av applåderna. Tyvärr tycks det ock bli andra tillfällen. Publiken har tagit illa upp. Man skriker med stora munnar, man hytter med både små och stora händer. Jag ser visselpipor blänka lite varstans. Det måste vara ett infernaliskt oväsen ungefär som dånet i passagen under Niagara. Möjligen vill man skrämma Jac till att göra konster. Det egendomliga med honom är ju, att han roar mest då han är rädd. Men det här oväsendet tycks inte skrämma. Egendomligt i alla fall att ett så stort antal av åskådarna på förhand lagt sig till med kraftiga visselpipor. För min del går jag aldrig beväpnad med visselpipa. Gör ni? Nu ropar direktorn något genom högtalaren? Tyvärr kan jag inte höra. Vänta! Nu skrivs det på vita duken. Hallå damer och herrar! Förbjudet att röka. Förbjudet att vissla. Förbjudet att kasta ruttna ägg på clownen. Ja, det är nog lätt att förbjuda men att få en hop rasande människor att lyda – Vad nu då? Nu applåderar de, skrattar, viftar med näsdukarna. Det var ett obegripligt omslag. *(Viskande)* Johnny, Johnny, har Tracbac sagt någonting? Aha. Där ser man hur snabbt en folkstämning kan slå om. Så snart förbudet mot rökning och vissling skrevs på vita duken, tog Jac lugnt fram sitt cigarrettfodral, stoppade sex cigarretter i mun och sitter där nu med armarna korsade över bröstet

och storbolmar på sina sex cigarretter. Det är fräckt, det tycker publiken om. Nu kommer en brandlöjtnant skyndsamt fram och gör Jac allvarliga föreställningar. Han tar till och med fram någon polisförordning eller vad det kan vara och visar Jac paragrafen. Jac ger vika, tar cigarretterna ur mun. Vad gör han nu? Å han stoppar de brinnande cigarretterna helt trankilt i löjtnantens ficka. Den häpne unge mannen avlägsnar sig springande och rykande. Publiken jublar. Jac slår häftigt med skallran. Jag tystnar.

Jac. Mina damer och herrar, om ni nyss betraktat er själva och varandra skulle ni ha sett en vacker samling kräk. Törs jag fråga – var det verkligen så skrattretande att se den där stackars pojken få sin uniform förstörd och själv göra en slät figur? Ni har sannerligen inte stora pretentioner. Allra minsta lilla missöde som drabbar en varelse anammar ni med tacksamhet. Visserligen får jag i sinom tid betala rocken och kanske också den släta figuren men om jag gjorde det här på fläcken, betalade pojken skadeersättning och både honom om ursäkt, då skulle ni inte skratta eller ens gillande le – nej ni skulle gäspa. Men nog om det.

Innan jag går vidare i katkesen ber jag att för publiken få presentera två hedervärda gentlemän, den kände senatorn, filantropen och religionsläraren mr Adams och den likaså kände filmmagnaten mr Judah, båda äro medlemmar av det genom rättvisans försorg upplösta Tracbacsyndikatet. Behagade herrarna stiga upp och hälsa den ärade publiken. Jaså inte. Det var ju oartigt. Mr Adam är den högreste, vithårige gentlemannen där och den lille fete svartingen som rodnar så vackert är mr Judah. Dessa båda herrar vill jag fråga: hur har ni råd att köpa så kraftiga och dyrbara visselpipor åt så många lymlar och ladies? Är det inte att slösa med statens medel? Vad för slag? Går ni redan? Föreställningen har knappt börjat. Nå ja, er del av programmet är ju slut. Farväl kära vänner, farväl fagra dröm om förtio procent. Mina damer och herrar resen eder alla vid detta avtåg, resen eder för att hylla snikenheten och skamsenheten i dessa båda herrars gestalt. En kvarts minut tystnad, ty det är en sorgehögtid.

Hallåmannen viskande. Johnny, hör hit ett tag. Försök att ta reda på, varför polispresidenten kommit in i guvernörens loge. Sno dig.

Jac. Så där ja. De båda gentlemännen ha lämnat oss åt vårt öde. Två löss mindre i pälsen, sa apan, spiste frukost. De personer som försetts med visselpipor behagade fritt använda dem. Vissa lagar och förordningar äro till för att medborgaren utan skam eller möda ska kunna bli brottsling. De äro säkerhetsventiler ifall trycket av komprimerad hederlighet blir för högt. Man köper av staten för några dollars ohederlighet och känner sig strax som en bättre människa. Ledsnaden och modlösheten försvinner och man känner att lagarna äro till för de svaga men ingalunda för dem, som ha mod att vissla åt en clown eller sveda hål på en polisuniform. Alltså gå på bara, följ er natur! Så länge ni är mina ärade gäster, betalar jag böterna.

Och var befunno vi oss i katkesen? Då ni försökte skrämma mig nyss, tog jag boken för att schappa. Tyvärr lyckades ni inte. Men låt mig nu se, var jag stack in fingret i boken. Möjligen kan det vara en ödets vink. Låt se. Kapitel fyra: Hur behandlar man en ovanligt dum publik. Jaså – nej vet ni vad, go vänner det kapitlet hoppar vi över. Det passar inte för mina charmanta vänner i afton. Jag försäkrar att jag betraktar er – icke precis som en elitpublik – inga överdrifter – men jag anser er en samling älskvärda varelser som stå på en hög kulturell och moralisk nivå. Räcker det? Då hoppar vi över kapitlet. Jag kan visserligen läsa första raderna så att ni utan möda fatta meningen. Så här skriver jag: Finner clownen sin publik genom sitt uppträdande extra dum bör han säga ungefär så här: Mina charmanta vänner av i afton. Jag försäkrar att jag betraktar er – icke precis som en elitpublik – inga överdrifter – men jag anser er vara en samling älskvärda varelser som stå på en hög kulturell och moralisk nivå. Det räcker och vi hoppa över kapitlet – sedan jag övertygat er om att ni stå på en hög kulturell och moralisk nivå.

Hallåmannen. Nu tycks Jac åter ha fått skrattarna på sin sida. Jag ser röda gap och guldplomber gnistra från golv till tak. *(Viskande.)* Hallå Johnny – har du fått veta något – att föreställningen skulle avbrytas – aha – därför att han utpekade de båda herrarna – ska presidenten först tala med O'Henny? – bah, nu törs de inte

avbryta, han har publiken med sig – för närvarande bläddrar han i boken men nu börjar han skallra –

Jac. Här sitter jag och bläddrar och bläddrar men det var fasligt så lite förnuft jag har skrivit ned. Och ändå fick jag bläck på alla fingrarna, ja, ända upp i pannan. Här finner jag i tolfte kapitlet frågan: Bör clownen vara så enfaldig som han ser ut eller ännu enfaldigare? Säg själv, mina vänner. Har ni lyckats bäst med en enfaldig uppsyn eller med en vettig och listig? Ansiktet betyder mycket oss clowner emellan. Jag trodde förr att ett fårs utseende och en rävs hjärna vore bästa sammansättningen. Men jag börjar ändra åsikt. Jag tror att en rävaktig uppsyn på ett får är att föredraga. Man fruktar den rävaktige och låter sig spisas utan att ens veta att man fallit offer för ett vanligt stackars får. Så gå de rytande lejon och furstar omkring på jorden och man behöver egentligen bara slå till dem med piskan för att den fega hundnaturen ska ta ut sin rätt.

Anlägg en listig mask, o bröder och systrar av det mänskliga clowneriet, anlägg en listig mask och låt era kära grodor massvis hoppa ur mun. Det blir förgyllda grodor. Och då publiken äntligen upptäcker att den låtit lura sig blir jublet dubbelt – den har avslöjat en klyftig och är följaktligen själv ännu klyftigare. Vi tro oss roa publiken med våra clownkonster – det är inte riktigt så: vi ge blott publiken anledning att roa sig med sina egna clownerier. Envar sin egen clown, det må vi önska oss och det lustiga med den önskan är att den alltid går i uppfyllelse, ja, att den uppfyllts ren innan den tänkts.

Jag bläddrar vidare i min katkes och finner i trettonde kapitlet denna fråga: Bör en clown vara feg eller modig, bör han vara man eller mes. –

Hallåmannen. Nu bröt jublet lös på allvar. Jac Tracbac har frågat om en man bör vara mes. De skriar så att jag hör det i min cell. Clown Skräck, Clown Skräck. Man kan säga att det inte är katkesen utan snarare hela Jac Tracbacs konstnärskap som hyllas. Hans vidunderligt skickliga framställning av skräck, rädsla, löjlig feghet har ju gjort honom till en av världens populäraste clowner. Det torde vara bekant att vår gode Jac i själva verket är en mycket modig man. Jag erinrade nyss om hans behjärtade uppträdande vid översvämningarna, ett mod som skänkte honom hans dyrbara clownspira. Men jag vill även påstå att han i afton ger prov på ett visst mod. Hitintills har han faktiskt gång på gång sökt reta publiken och ibland också lyckats. Det gör ett ganska egendomligt intryck att i detta enorma rum från golv till tak fyllt av tusentals människor se denne lille spenslige man ensam trotsa dem alla. Låt vara att det sker på lek och att ingen verklig fara hotar men uttrycken för denna tusenhövdade massas misshag bör dock kännas som ett fruktansvärt moraliskt tryck. Nå, för närvarande råder ju idel jubel. Man börjar kasta massvis med blommor som väl eljes borde ha sparats till finalen. Jac själv ser i högsta grad vresig ut – om det är spel eller han misstycker det långvariga avbrottet törs jag inte säga. Han skallrar gång på gång utan att ens kunna dämpa jublet, som tvärtom blott stegras. Jag skulle inte vilja råda herr polispresidenten att avbryta den här föreställningen. Nå, nu äntligen stiger Jac upp för att buga – nej – nej – vänta lite – han haltar bort till vänstra logeraden – nu står han med armarna korslagda och pannan stödd mot barriären – det är alldeles under Siva Yalas loge – hon böjer sig ned och stryker honom över hjässan – han – han – man kunde tro att han gråter – det ser så ut på skuldrorna – men – det hör kanske till pjäsen när allt kommer omkring – Jac är ju så oberäknelig – Jo visst gråter han – Siva talar ivrigt med doktor O'Henny men han bara rycker på axlarna och sitter där lugnt med armarna i kors – publiken är tydligen konsternerad – somliga förskräckta – guvernörskan har lämnat sin loge – den unga flickan som var så exalterad förra gången reser sig upp – nu – nu vänder han sig om – åhå – spel eller ej så tycks det inte ha varit så farligt. Men – upprörd ser han ut – han kommer till bordet – han sätter sig inte men han böjer sig fram mot sockerbiten – ja – något – något galet är det – han står med armarna bakåtsträckta – händerna knutna –

Jac. Fördömda pack – en man är död och ni jublar – han hänger där – han ligger där i sågspånen – och ni jublar – i tjugufem år har ni jublat åt den mannens död – för ert nöjes skull dog han – fördömda pack –

Hallåmannen. Jag hör inte vad han säger – men – han ser – ser ganska upprörd ut – publiken är stilla – men

tydligen osäker – å, det var skönt – nu sätter han sig – det var – det var väl något intermezzo – nu skallrar han, nu skallrar han – det var bra –

Jac. Mina damer och herrar – jag är mycket – mycket tacksam för den applåd jag fick mottaga – då jag – då jag framställde frågan, huruvida en clown bör vara man eller mes. Det är ju också en rätt underlig fråga ägnad att väcka löje – särskilt om vi gå ut ifrån – vad vi förut kommit överens om – att vi allesamman är lite pajasaktiga.

Visserligen fruktar jag att ni snart kommer att fånga er applåd i luften – hur ni nu ska bära er åt – ty jag tror att här föreligger ett misstag. Antagligen tro ni – med kännedom om min lysande bana som clown och de medel som gjort mig framgångsrik – tror ni att jag i min katkes prisar clownens feghet. Det är emellertid inte fallet. En tjugufemårig verksamhet som clown och feg har till sist bibragt mig en helt annan åsikt. En clown måste vara modig, om inte annat så därför att han står ensam mot eller med – det är uppriktigt sagt just detsamma – mot eller med tusenden. Se på mig nu i afton – jag är ensam som en loppa på publikens bålstora kropp. Hur lätt kan ni inte knäppa mig. Och ni själva? Ack mina barn ni förstår kanske inte hur ensamma ni är men jag säger er att man måste vara modig. Den fege söker sig ett gömställe men för det första har han inte vidare roligt där och för det andra snoka de nog upp honom och dra fram honom och slå ihjäl honom.

Den fege är alltid begärligt byte för den, som vill slå ihjäl eller pina. Hans rädsla verkar så upplivande på jägaren. Vilken karl är icke jag, tänker jägaren, som kan injaga en sådan skräck. Den tappre segrar alltid även om han träffas av sin fiendes vapen och faller till hans fot.

Och för oss clowner gäller det att vara särskilt modiga i livet och på arenan ifall vi måste spela fega. Ack hur många tusen gånger har jag inte sett mordlustan glittra i tapeter av ögon när jag irrat över arenan från barriär till barriär i skrämsel, som för resten inte varit låtsad. Grymhet och feghet är tvillingbröder liksom ock mod och mildhet. Den modige är alltid hälsosam, vare sig han är dum som ett spån eller villfarande som ett fån ty det finns liv i honom. Den fege är död och förpestar luften.

Feghet dödar.

Vet ni vad – jag hade i min gröna ungdom en kamrat – en präktig fyr – stark, smidig, modig, djärv – övermåttan djärv – och han störtade –

Hallåmannen. En karl där uppe på högsta hyllan böjer sig fram och fäktar med armarna som om han också tänkte störta. Vad är det han skriker för slag? Jag måste öppna lite på dörren. Jo han skriker: Där ser du fege Jac han stöp på sin djärvhet. Nu skrika de på flera håll. Bravo – visst katten – det är rätt, han var för djärv. Nu skallrar Jac. Han vill tala.

Jac. Misstag mina barn – han stupade därför att jag var övermåttan feg. Jag var rädd att han skulle falla ner och slå ihjäl sig. Och därför dog han. Och därför blev jag en mäkta stor man som mår gott och har det bra och säljer sin feghet i doser, i strutar, som snushandlarn sitt snus. Ty det piggar upp er förunderligt, neka inte till det. Vilddjuret i människan har ingen större fröjd än att se en varelse skälva av ångest. Var så god och säg inte emot mig ty jag har tjugufemårig erfarenhet i feghetsbranschen. Jag vet vad jag talar om.

Men det ska bli ett slut. Evinnerlig kan ingen skam vara. Jag vill återvinna mitt ansikte, som kineser säger. Jag skall roa er, mina sockerduvor, men på ett annat maner – genom att vara modig. Det finns ett sätt att bliva fegheten kvitt. Man sammankallar några tiotal eller hundratal eller tusental – alltefter råd och lägenhet – clowner och lakejer och säger: Jag är feg, kanske den fegaste i den här församlingen. Men därför spottar jag er i ansiktet på det att ni må njuta av en människas ångest. Visst är ni fega eftersom ni är grymma. Men kom an I älskelige. Kom an, stena, sparka, slå. Jag betalar böterna. Kom, kom. Följ er natur. Vill ni inte, sockerduvor? Å visst vill ni? Nej? Verkligen inte? Jo. Jag säger jo lakejsjälar små, joooooooooo. JO.

Hallåmannen. Aj, aj, aj, nu går det galet igen. Han formligen tycks vilja suggerera dem till ursinne. Det har ju alltid varit hans storhet just detta att han suggererat publiken så att den hart när tagit spelet för verklighet. Mer än en gång har det också hänt att det varit fara på färde. Men den här gången går han för långt då han direkt utmanar publiken. Det börjar se hotfullt ut. Själv är han onekligen modig. Han sitter och bläddrar i boken. Nu vänder han sig mot Siv, småler och vinkar lugnande. Hon är kritvit i ansiktet. Nu kommer direktören med megafonen – antagligen skall föreställningen avbrytas. Om det inte är för sent, ja – Aj, aj, aj – nu kommer den där flickan – nej se – hennes sällskap försöker hålla fast henne men hon sliter sig lös – aha – vänta ska ni få se – hon hör till pjäsen – det är klart – det tycks också publiken fatta – den har stillnat – men vad ska den tokiga flickan föreställa – och se och se Jac själv – plötsligt är han förvandlad – han som var så lugn nyss – nu vrider han sig som om han såge ett spöke – hon går fram mot honom med utsträckta armar, hon ser alldeles fånig ut, mindre vetande – och han – hans ansikte förvrider sig – det är den äkta Clown Skräck – det är tydligt vi ha kommit till vändpunkten – skräckmomentet är inne – han har helt enkelt lurat oss den gode Jac – komedien är och förblir komedi. Nu talar flickan!

Flickan (extatiskt). Min far, min store älskade far, var inte rädd. Din dotter skall skydda dig, din dotter skall be om nåd – för dig –

Hallåmannen. Hon hör till pjäsen som jag trodde. Med ett hemskt leende breder hon ut armarna som om hon vädjade till publiken. Men jag förstår inte – nu hoppar doktor O'Henny ner ur sin loge och springer fram till Jac – han tar honom i skuldrorna, böjer honom bakåt och masserar lätt hans strupe – nu kommer direktören och talar med honom – nu få vi se på vita duken – där står: Föreställningen avbrytes – vänta Jac har kvicknat till och ruskar på huvudet – direktören ropar i megafonen – nu få vi se på duken igen – Föreställningen avbrytes ej men det blir en paus. Vi träffas alltså igen om ett par minuter.

NITTONDE KAPITLET.
II.

Hallåmannen. Hallå, hallå, nu fortsätter föreställningen. Stämningen i de stora foajéerna har varit synnerligen livlig och övervägande sympatisk gentemot Jac. Den unga kvinnan som på ett egendomligt sätt störde föreställningen och bragte själve Jac ur koncepterna lär nämligen vara en dotter ur ett tidigare äktenskap, en dotter som Jac på grund av omständigheternas makt icke träffat på åratal och som honom ovetande befann sig bland åskådarna. Jag tog alltså fel, hon hörde inte till pjäsen. Publikens några ögonblick fientliga hållning gentemot Jac förmådde den impulsiva och behjärtade unga damen att ställa sig vid sin fars sida. Hon bär en mauvefärgad tailor mader resdräkt, enkel men chic. Hennes ansikte är snarare distingerat än i vulgär mening vackert. Likväl återfinner man mycket av faderns strålande intelligens och livliga konstnärstemperament i mimik och gester. Miss Tracbac åtföljes av en kvinnlig släkting, mrs Benjamin Borck, en alldeles bedårande ung varelse, även hon i mauve tailor made. Mrs Benjamin Borcks man visade sig vara en fryntlig ung man, utomordentligt framstående journalist, och amerikansk representant för en stor nordeuropeisk presskoncern.

Min slyngel till springpojke, omöjliga Johnny, har mot sin vana gjort ett förträffligt reportagearbete. När Jac jämte sina släktingar, sin läkare, sin sekreterare samt mrs Siva Yala dragit sig tillbaka till Jacs klädloge lyckades Johnny slinka med. Till allas förvåning inte minst Jacs var logen starkt upplyst och praktfullt dekorerad med blommor. Ur denna blomsterprakt framträdde mr Judah försedd med en jättestor förgylld lagerkrans vilken han hängde över Jacs huvud. Med stora tårar i ögonen bad mr Judah Jac förlåta att han, Judah, blivit på ett tämligen skymfligt sätt utvisad från föreställningen. Tracbac genmälte att han aldrig förlät oförrätter som han själv tillfogat andra människor. Då mr Judah med allt större tårar och halvkvävd röst insisterade på en försoning, föreslog Tracbac en medelväg – han, Jac, skulle be Judah om ursäkt. Knappt var ordet utsagt förrän Judah kastade sig om Jacs hals och kysste honom på båda kinderna. Därpå

uppmanade han miss Tracbac att omfamna sin far varjämte han själv skakade hand med mr och mrs Borck. Alltsamman var mycket rörande men min Johnny som den gången hade både ögon och öron med sig, hörde ett besynnerligt knastrande ljud bakom blomdekorationen och då han trängde djupare i saken fann han inmonterad i själva logeväggen en kinoapparat. Om Johnny inte ljugit få vi i morgon och övermorgon på Judahkoncernens tusentals biografer se rörande bilder av Judah och familjen Tracbac. Får han också pressoch-kort-rätten för dessa unika bilder torde han ta igen något av det han förlorat på syndikatets upplösning. Publiken har nu mangrant återtagit sina platser, även fru guvernörskan, som begagnat pausen till att avlägga sin charmanta päls av etiopisk dvärgantilop. Hennes dräkt är av någonting som kännare beteckna med namnet pingvinmullvad – vad det nu kan vara för ett underligt djur. Kanske Johnny vet. Då guvernörskans toalett under pausen varit föremål för minst lika mycket gissningar som Jacs återfunna dotter, torde nu läget vara lämpligt för ett fortsättande av clownens katkes. Det är väl när myndigheterna förstå att tillfredsställa folkets verkliga behov.

Jac låter åter vänta på sig, men nu har vackra Siv och hennes kavaljer intagit sina platser. Likaså mr Borck och hans förtjusande, verkligen förtjusande unga hustru. Seså, nu är handklappningsmaskineriet åter i gång. Undras hur många hästkrafter som förbrukas. Där ha vi Jac, hans dotter och hans sekreterare. Jac leder sin dotter vid handen. På duken skrivs Jac och hans dotter. Nå, det här är inte riktigt i Jacs stil, tycker jag, men det kan ju vara bra ändå. Det är i varje fall publikens tanke. Vad är det nu då? Johnny, vad är det där för spektakel? Å, det må jag säga var raskt marscherat. Det är ett trettiotal unga damer ur kvinnoklubben som i samlad trupp träder in på arenan för att hälsa Jacs dotter. En charmant rosenbukett överlämnas. Miss Tracbac synes förtjust men ingalunda överraskad. Nu intaga de unga damerna graciösa attityder och stämma upp en sång. Johnny, vad sjunger töserna? Så. De sjunger under utförande av vissa plastiska rörelser Home, sweet home. Nå ja, den här jättecirkusen liknar ju inte särdeles ett hem men välmeningen är densamma och publiken synes djupt gripen. Det hela är rörande. Jac har krupit bakom sekreteraren och förefaller inte särdeles tacksam. Kanske hade han önskat fira återseendets glädje på ett mindre publikt sätt. Men det hörer ju yrket till, käre clown. Hans dotter tycks däremot vara i sitt ässe. Hon mottager hyllningen på ett mycket värdigt sätt. Man skulle nästan vilja säga att hon visar större scenvana än sin stora pappa. Nu sätter sig Jac vid bordet. Hå hå ja ja, nu ska vi väl tro att den här stämningsfulla episoden är över och jag lämnar ordet åt Jac.

Jac (viskande). Kära lilla Sanna följ nu herr Rush upp till din syster och svåger –

Sanna. Kan jag inte få taga plats vid bordet, far? Jag kunde vända bladen i din bok –

Jac. Tack lilla barn, det gör jag bäst själv – *Sanna*. Jag ville så gärna dela din glädje liksom jag nyss delade din oro. Publiken ser så vänligt på oss båda –

Jac. Vi ska dela glädjen, Sanna, men sen, sen, efter föreställningen. Följ nu herr Rush – jag ber dig –

Sanna. Kan jag därmed göra er en tjänst, min far – så naturligtvis. Herr Rush, vill ni bjuda mig armen –

Jac suckar, därefter muntert. Publicum! Jag ber er ursäkta, att jag nyss gick och än mer ber jag er förlåta, att jag åter kommit tillbaka. Orsaken till mitt försvinnande var en lycklig händelse – jag har fått tillökning i familjen: en dotter. Om jag sa er barnets vikt, skulle ni inte tro mig. Sällan får en så liten far en så stor dotter. Jag tackar – jag tackar för edert deltagande i mina känslor.

Här har jag ett kapitel som kan vara passande för stunden och mig. Det heter: Livets växlingar – nej – livets clownspratt och deras betydelse för clownens spratt. Det är ett mycket djupt kapitel, fyllt med visdom och erfarenhet och all den bottenlösa lögn som bildar en behagfullt gungande grund för all mänsklig visdom och erfarenhet. Clownen måste ta vara på lögnvågorna under visdomen. Jag antar att en något så när välskapt

kung hela sitt liv kan spela på idel rutin utan att man märker bristen på hjärta och förstånd ens vid den historiska obduktionen. Sånt går inte för en clown, inte i längden, aldrig lönt försöka. Med förståndet är det kanske inte så kinkigt – skulle det tryta, köper man en portion färdiglagat snille med sås och garnering, det smakar publiken lika bra, den är van vid standardartiklar och förfalskade matvaror. Värre är det med känslan. Nog tar publiken tåligt emot förfalskad känsla och njuter den stundom utan nämnvärd hälsovåda men konstnären dör av kosten. Självförbränning som är en stark och strid lycka övergår till självförruttnelse, som är vidrig.

Det var en härlig tid den, då man kuskade omkring med sitt lilla tält och reste det, varhelst polisen såg godmodig ut och slog på sin trumma och bjöd en blind gumma och döv gubbe att stiga till luckan att bilda kö och trädde in och fann tältet tomt men nedan kantat av barnahuvuden med tillhörande kroppar utanför, tjuvtittarnas glada släkte. Och då man om mornarna stod i radda för att köpa veckogammalt bröd – denna hälsosamma kost – och då mannen baktill satte ett alltid lika skarpt och starkt knä i ens stuss och mannen framtill trampade en på tårna med alltid lika energiska och järnskodda hälar och båda kallade en drulle eller cirkusbuse. Hur lärorikt är icke ordet drulle! Ibland säger det något om en själv, ibland om andra, ibland gör det en ödmjuk och religiös, ibland befordras man till världsmästare i boxning – nästan aldrig lämnar det en fullständigt likgiltig.

Tältlivet är konstnärens liv, säg mig icke annat ty jag har tältat. Det är rikt på obehagligheter och behagligt rikt. Man gör aldrig så överdådiga och härliga grimaser som då man kommer direkt från ett slagsmål. Näsblod är en förträfflig och billig ersättning för karmosin, verkar också mera naturligt. Guld må vara livets salt för många; för clownen är det icke något lämpligt konserveringsmedel. Ack, konstens stora konservfabriker distribuera åt millioner prima vara i elegant förpackning. Det är utmärkt. Men vi clowner är krypskyttar. Vi smyga kring i skogarna och knäppa vad vi finna. Sen smyga vi oss in i städerna med färskt vilt i väskan och se oskyldiga ut och skria och bjuda ut vår vara och skria på nytt tills polisen tar oss för tjuvskytte och spärra in oss och släppa ut oss eftersom vi i alla fall inte kan betala de lagliga mutorna.

Hallåmannen. Här uppstod en munterhet som tycks göra självе Jac perplex. Det är den bråkige mannen på hyllan, som skriker något. Vad är det han skriker: Det är rätt Jac, det är rörande att se dig dela dina fattiga kamraters nöd. Vågar jag fråga vad du har i inkomst arme clown! Jac tycks ingå i svaromål.

Jac. Min sekreterare lovar att uppenbara min högsta inkomst om du först vill säga oss den högsta inkomst du inte har. Han tror att siffrorna bli ungefär desamma. Det är sant att fattigdomen länge var konstens skyddshelgon och kanske är det än. Men hur givmild hon än är mot de flesta, kommer hon dock ej på befallning. Rikedomen låter sig kommenderas av det fåtal som beskärts kommandostaven. Fattigdomen är givmild men fri. Du säger till mig: Sälj dina moriska palatser, din gamla Ford och din tiotusenton lustjakt, din vackra hustru och underbara bar, sälj rubb och stubb och giv åt de fattiga. Så blir du åter en god clown. Det stämmer inte. Livet måste sköta om sånt där, mina fiender måste göra mig den tjänsten att ruinera mig, mina vänner bedra mig. Eljes är det inte äkta. Giv bort vad du haver – det gör ett helgon eller en vansinnig. Men clownen får inte vara vansinnig och kan inte vara helgon. Visst vore det fint att gå på lina i himlen men där saknas intresserad publik. Och utan publik har clownen ingen himmel. Vad vill du mig? Varför kommer du med alla beskyllningar på en gång? Spä ut dem, spä ut dem. Det finns en dag i morgon också. Du får följa med på hela turnén, jag engagerar dig. Du ska få stå bakpå triumfvagnen och viska: Minns att du är ett kräk, som lär ett och lever annorlunda! För resten talar jag inte om mig utan om mina bröder. Jag talar om människor. Jag är ingen människa. Jag har varit ett syndikat och nu är jag upplöst. Håll mun och tig dessutom.

Hallåmannen. Det dumma inpasset från ovan har tydligen i anmärkningsvärd grad upprört Jac. Jag ser hur svetten pärlar över kinderna. Antagligen är det väl blott en svallvåg efter den förra starkare sinnesrörelsen

och har ingenting att betyda. Men – men – doktor O'Henny har lämnat sin loge och kommit ned på arenan. Han tycks alltså inte dela min uppfattning. Han talar med sekreteraren – nu stiger sekreteraren upp och doktorn tar hans plats. Jac tycks inte märka ombytet, han sitter och bläddrar i sin bok. Nu skallrar han.

Jac (ljust, mörkt, komiskt). Skallra clown, skallra. *(Häpet, hetsigt.)* Vad vill du? Var är Rush?

Doktorn. Hos Siv. Jag tänkte jag kunde ta hans plats under tiden.

Jac. Såå? Är det meningen att jag ska tala under läkaruppsikt? Säg ut! Säg ut! Genera dig inte!

Doktorn. Ä, var inte dum nu, Jac –

Jac. Dum? Jag är så dum jag vill. Och lite till. Men för resten var så god och sitt. Sitt, sitt, sitt. Vill du ha en cigarrett – jaså det får man inte. Låt bli att glo på mig.

Som sagt mina damer och herrar: till fattigdom äro många kallade men få äro de utvalda – som förstå fattigdomens välsignelse. Jag gör det inte. Ändå var jag mycket fattig då jag var en sån här liten cirkusprisse. Då var jag förfärligt fattig. Jag och en jämnårig kamrat – ja inte den jag hängde inte utan en annan – vi spisade en gång med välbehag råttor. Vi visste inte att det var råttor. Vår stackars cirkusmamma hade ingenting annat att ge oss. Hon stuvade dem som kaniner och vi åt och mådde bra. Hur de smakade, har jag glömt. Jag vet inte om jag bör klandra henne, stackars lea gumma. Hon hade ändå tre stora hundar, som hon kunde ha slaktat. Men se de var dresserade, de gjorde konster, de voro ett nummer, de fingo leva. Det är alldeles som jag – jag gör konster, jag är ett nummer, jag får leva. Tills vidare! Här har jag ett annat kapitel nummer tre – där frågas om clownen bör vara mycket ödmjuk. Härpå svaras obetingat ja. Motiveringen är den att man förlorar så mycket genom att vara stursk. Man kan till exempel aldrig förstå en människa som man ser ned på. Och vad ska en stackars clown leva av, ifall han inte förstår andra människor och framför allt de ringaste? Det vore rena rama andliga svältdöden, det. Det händer oss cirkusartister inte så sällan att vi bli sedda över axeln. Nå ja, nuförtiden har jag inte mycket att klaga över i den vägen – men förr. O, vad det var många bättre människor som såg ned på mig. Sicken en lus, sicken en lump. Då tänkte jag: du kaxe, vet du väl vilken förlust du nu gör? Du förlorar tillfället att förstå och fatta Jac Tracbac – ja på den tiden hette jag Stall-Nathan för jag skötte stallet åt en cirkus i Topeca och min fästmö hette Mary-Ann fast vi aldrig blevo gifta därför att hon hade högre intressen som jag saknade så att hon blev småskollärarinna i samma stad och är så ännu – alltså tänkte jag till kaxen: du stackare, aldrig lär du fatta och förstå Stall-Nathan. Det är synd om dig, mycket synd. Jag har medlidande –

Och mitt herrskap – lyssna till mig: Bär alltid i västfickan en ask medlidande och känner ni er smittade av ilska så stoppa bums ett par pastiller medlidande i mun. Ni får en angenäm kylande frisk smak i mun, huvudvärken går över och blicken klarnar. Den som blir ond, blir dum.

Se här en ny fråga i katkesen: Skall en clown vara stolt? – Obetingat. Stolt som clown, stolt som människa. Han skall vara stolt över sitt yrke – eljes skall han lämna det. Ingen människa är så beklagansvärd som den, vilken ej är stolt över sitt yrke. Tyngre, tröstlösare straffarbete än hans kan ingen ådömas. Livet har många njutningar men högst står det stränga arbetets njutning om det med glädje täres. Bör clownen vara stolt över sitt yrke? Jooooo. Jo. Det bör han – Va – Va är det Denny? Är det nu han där uppe igen? Vad säger han?

Denny. Å, han frågar om man kan vara stolt över att vara narr.

Jac. Jo, du kerub och seraf i cirkushimlen – det kan man om man i narrens hand sätter en skallra av löje och på hans hjässa en krona av visdom.

Hallåmannen. Replikskiftet roar publiken. Man undrar om det hör till pjäsen men Johnny påstår att det är

helt och hållet improviserat.

Jac. Och icke annorlunda förhåller det sig med stoltheten över att vara människa. Vad är nu det för en pärla att yvas över? Hur mången svart och slemmig mussla kan icke framvisa ett skönare innehåll? Två människor mötas, en tredje uppstår. Och över denna händelse skall – kan tänka – den tredje yvas. Bosch! Ingen ställe sig på torget och rope: Se jag är dock en människa. Först den som gör ordet människa till mods och mildhets märke, han bäre det med ära. Ett adelsmärke är det men blir först adligt då det av bärarn adlats.

Men ni – ni misantroper, som kalla människan en ynkedom – ja visst, visst! – ni ha så rent förbaskat rätt – visst är ni ynkedomar – det behöver ni inte tala om – det syns på utanskriften – det hörs av ert ömkliga mäle. Och som ert mäle är så skall ock ert eftermäle varda. Må misantropen dra nattmössan väl, väl ned över öron och ögon och slumra sött. Vi tänker inte väcka honom. Han hör till de fege. Hans själ skall aldrig avtacka hans kropp ty hans själ ruttnar före kroppen.

Jaha, nu vet ni det men nu faller mitt finger på ett kapitel som heter: Clownens förhållande till publiken. Det blir allt en smula brännande, efter det mindre hyfsade uppförande som ni, högtärade redan låtit er komma till last. Jag hoppas att ni har kvar era visselpipor, gossar och flickor? Ja? Gott, då är jag trygg för fortsättningen. Ibland ser ni allesamman så uppnosiga och stryktäcka ut, att jag vill gå min väg – – Ja, ja, jag hör vad du ropar du herre där uppe. Du säger att jag inte ska genera mig utan gå. Men jag har betalt för det här. Och ingen inbille sig att han får tillbaks en cent vid luckan ifall föreställningen avbrytes.

Otrevligt är ofta ditt utseende, publik. Men kanske är ditt anlete blott en spegling av mitt? Eller mitt en spegling av ditt? Sak samma – är vi otrevliga så kan vi tryggt halvera äran. Det sägs ibland av konstförnumstigt folk att konstnären ej ska spela med publiken. För katten – vem ska han då spela med? Med kamraterna? Jo visst – men blott med dem? Lika gärna då i sluten kammare eller inför tom salong. Ren vid repetitionen spelar han med regissören, fjäskar ej men har honom i varm åtanke, hoppar gärna över barriären och ger honom en smocka. Repetition utan slagsmål intresserar ingen verklig clown. Han måste känna att han lever. Pulsen får inte slakna tämjd av tama ord. Spela med publiken? Jag har aldrig gjort annat hela mitt liv. Jag är clown, icke munk som spelar mol allena med Vår Herre. Blott spela med kamrater. Ja visst. Men högtärade clowner och clownessor i loger och på rader jag gör er verkligen den äran att räkna er alla som kamrater. För i afton, för denna timme. Då min skallra tystnat, gå då hem eller till festliga lokaler och spela nya komedier med andra clowner.

Då pajazzo beträtt arenan är publiken hans egendom likaväl som han publikens. De äro barn i samma vagga, gungar du, så gungar jag. Samma öde, samma äventyr sluter oss för en timme i sitt famntag. Det har sagts om scenen till exempel att den är ett rum, vars fjärde vägg tagits bort – se ej dit o sanne konstnär, vakta väl din själ, låt dig icke influeras av publiken, rikta blicken mot teatervinden, där bor guden, där står han, som håller tråden.

Ack ja, store konstnär gör du bara så – låt dig inte influeras av publiken så kan du åtminstone vara viss om att publiken inte låter sig influeras av dig. En brandmur av tomhet skiljer er åt och du kan gärna prata vad smörja som helst – ingen hör dig. Nej min käre konstnär är din roll och hjärta kurtisant, kurtisera då – publiken, är det tragiskt, vredgat, gissla då – publiken, vill du skratta – skratta i dess armar, vill du gråta – gråt i samma näsduk – – – som publiken. Men min kurtisante konstnär – vill du, som jag tillrått, spela med publiken skall det ske just som vid en fin och skarp kurtis – ingenting får märkas av den som ingenting får märka –

Arenans konst och scenens är stundens samliv mellan människorna på båda sidor barriären. Därför är filmens fält begränsat. Vem vill älska eller hata en bild i stället för en människa? Tänk bara hur tomt och tråkigt att se och höra dessa komedianter som visserligen kunna vara hur skickliga som helst men som dock

totalt sakna förmågan att komma av sig eller bryta nacken? Bilden är dock blott ett surrogat. Nå ja – jag tror nog att det finns folk som hellre hör sin svärmors röst i grammofon än i levande livet – men hur är det med fästmöns? Ack – låt konsten förbli fästmö så länge som möjligt. Svärmor blir hon tids nog.

Låt oss nu för roskull titta på elfte kapitlet. Det lyder: Vad är clowneriets mål och mening? Frågetecken och slut. Sidan är blank så när som på en stor plump. Katkesförfattaren har kommit av sig, pennan har fallit ur hans skälvande hand. Det påminner om vad man ibland får läsa i rättegångsreferat: Brottslingens tystnad vid domarens fråga torde få betraktas som en fullständig bekännelse. Mina damer och herrar, i min knipa vänder jag mig till er allesamman med frågan: Varför clownar ni? Varför ränner ni omkring i cirkussamhället och utför era diverse konster? Sker det för roskull eller har ni några bestämda avsikter? Clownar ni uteslutande därför att ni råkat ta anställning vid en cirkus? Nå ja, var och en svare för sig och jag för mig. Jag för min del har en fråga, en blank sida och en plump. Ska vi våga oss på en ordlek och kalla den sidan en plump bekännelse?

Vänta – nu faller anden över mig från cirkustaket. Hör på. Den sanne clownens mål är att låta människor känna att de leva. Ska det vara så nödvändigt då? Visst inte mina barn och vänner men skulle blott det nödvändiga existera, så existerade ingenting. För min del har jag i jobbet använt det instrument som direktörn gett mig och jag har behandlat det som den grymme vilden sin krigstrumma – med knytnävarna. Mitt instrument har varit skräck.

Hallåmannen. För första gången denna något ojämna och oroliga afton kan jag säga att en verklig Tracbacapplåd utbrutit. Det förefaller som om den skulle gälla mindre clownkatkesens författare och kommentator som fastmer vår gamle vän Galne Jac, Clown Skräck. För första gången tar också Jac mot applåd som han förut tämligen nonchalant låtit gå obemärkt över sitt huvud. Han har rest sig och bugar clownaktigt djupt åt alla håll. Nu skallrar han.

Jac. Clown Skräck alias Jac Tracbac framför genom mig sitt vördsamma och djupt kända tacksamhet. Men kära barn, varför använde ni inte era vackra visselpipor? Tro nu inte att clowner i allmänhet avskyr applåder. Tvärtom. Applåder är dem hart när kärare än livet. Men när man har skött skallran länge, skallrat, skallrat, då ljuder visselpipan just som ett löfte att mästerclownen är förbrukad och kan gå ut i ryttargången den mörka bakom mig, och dölja sig och torka svetten.

Skallra, clown, skallra. Dallra, hjärta, dallra.

Jo – jag har ju inte valt den fula gubbens roll för att skrämma barn och dårar, tvärtom har jag skrämt mig själv för att barn och dårar skulle få tillfälle att skratta åt skräcken. Det var min uppgift. Lär folk skratta åt skräcken, bröder clowner – envar efter sin metod. Där har ni er uppgift!

Och åter kommer jag till ett kapitel som gör mig betänksam. Titeln lyder: clownen och kärleken. – Nå, vad sägs? Vad kan en clown skriva om kärlek? Det är väl allt så där lite tjohittlaha! Va? Nå, herrarna tål vad de få, men jag pauserar en minut för att låta alla sederena och blygsamma damer avlägsna sig. – Herr direktör, törs jag fråga, har många gått –?

Direktören. Inga, Jac, inga.

Jac. Tack för det lilla Inga! Tyvärr mina damer kommer jag inte att motsvara era högt spända förväntningar. I denna text finner jag knappt ett vågat ord, långt mindre en gemen slipprighet. Jag beklagar. Ni måste ta i betraktande att det knappt finnes en så anständig och pryd varelse som den inbitne gamle ungkarlen – jag för min del – – Vad är det nu, Denny? Tog damerna illa upp?

Denny. Å det är den där lymmeln nu igen. Han frågar, varför du först presenterar din dotter och sedan kallar

dig ungkarl. Det skär sig en smula med de oskyldiga flickornas ljuva sång – home, sweet home –

Jac. Å det hade jag glömt – å det är förfärligt – kan jag då inte tänka på vad jag säger? – tänk så dumt av mig – så rått – så tarvligt –

Denny strängt. Seså Jac, inga dumheter! Jaga inte upp er! Här är ingen skada skedd. Fortsätt!

Jac. Clownens kärlek är liksom allt hos clownen funtat av övning, beräkning, gymnastik. Hjärtat måste hållas i form. Precisionsarbete krävs. Liksom vid vissa skjutövningar instruktörens oregelbundet och tätt upprepade »nu» – på en tiondels sekund måste följas av skottet, så skall ock clownens hjärta vara väl disciplinerat och snabbt. Nu älska! Nu hata! Nu jubla! Nu lid! Ni förstår – det gäller inte bara grimasen, nej själva varan kärlek måste prompt levereras. Clownens hjärta är ett lydigt hjärta, väl dresserat som en cirkushund. För den enfaldiga människan, oslipad och illa tränad, är kärleken ofta lik ett oförnuftigt barn som muntert eller sorgset villar sig i skogen, finner en täckelig plats, slår sig ned och leker sig hemma. Å, sådan är ej vår kärlek o clowner och clownessor. Vi ha adlat den till konst och därför kunna vi också med gott samvete sälja den. Vi sälja den för pengar eller njutning eller nöjet att sälja. Varje ny upplaga av vårt hjärta, varje ny inropning på kärleksscenen är ett bevis för vår artistiska fulländning. Bland enkla själar hets det: Min älskade gosse eller min älskade flicka. Hos oss ej så. Vi säga: Min oförliknelige partner! Min högst konstnärlige kamrat på känslans slaka lina –

Och skulle så vara – vilket dess värre händer om än sällan – att någon ur våra konstnärliga kretsar, o clowner och clownessor i logerna, att någon av oss försummar nödig träning eller kanske rentav tror att det rör sig om verklig kärlek – nå ja, då är det klart att kvinnan faller – slår sig – kanske bryter nacken. Det är ej partnerns fel, hans ära som konstnär blive obeskuren om ej han av pur häpnad uppträder lika fumligt. Ingen, ingen spille blommor på den graven. Känslans slaka lina kräver kallt huvud och ett trimmat hjärta. Det är en konstnärs plikt att veta detta – efteråt har hon – ingen rätt att säga till sin partner – sin – säga – du – du äcklar mig – du är en böld – i min själ – ett äckel – hon får ej säga, du borde vetat – jag inte var en så – SÅ – stor konstnärsclown – narr – slak narr – som du –

Hallåmannen. Jac talar långsamt och förefaller mycket frånvarande i sina tankar – han fingrar på de små handskarna, i sin distraktion försöker han dra den ena på sig – den är naturligtvis för liten och han slänger den ifrån sig – hans ansikte är trött och slappt – doktorn förefaller orolig, han tar fram ett pulver –

Denny. Jac hur är det fatt? Är du trött –

Jac. Tack. Jag vet inte – det faller mig ur minnet – vad är det jag talar om –?

Denny. Tag det här pillret och gör en kort paus. Du kan skallra lite under tiden – sluta sen så snart som möjligt –

Jac. Ja – ja men vad är det jag talar om –?

Denny. Du talar om kärlek. Se så tag nu pillret –

Jac slött. Talar jag om kärlek? En clown tala om kärlek? Å fy för den lede så osmakligt –

Hallåmannen. Saken har tagit en tråkig vändning. Jac är illamående. Doktorn ger honom ett piller. Aj – vattnet rinner ut – han kan inte svälja. Hans dotter skyndar ned till honom. Nu leda de ut honom. De små kontroverserna med publiken, som han för resten själv utmanade, tycks ha varit för mycket för hans nerver. Personen som talade uppifrån raden lär ha varit en sinnessvag före detta cirkusartist som tydligen inbillade sig att han borde uppträda med sin berömde kollega. Kvar är nu blott katkesen, skallran och de små

damhandskarna. Den ena ligger i golvets sågspån och verkar onekligen ofantligt övergiven. Jacs mascot har tydligen ej bragt honom lycka – åtminstone ej denna afton. Må vi hoppas att Jac snart kryar på sig. Vår utsändning från Capitolium första Jac Tracbacföreställningen är slut.

– – –

Sanna. Min far – känner du dig bättre nu?

Jac. Jo, jo – mycket bättre – utmärkt –

Sanna. Så synd att vi måste avbryta – publiken skulle ha hyllat dig – den såg så vänligt på dig – *(smäktande)* – och även mot mig var man så vänlig – vilket mottagande – rosorna – sången – home, sweet home – hem, ljuva hem –

Jac trött. Ja ja, min flicka, låt oss gå hem – hem – till hotellet –

TJUGONDE KAPITLET.
När fyrverkeriet slocknar.

Efter föreställningen åt Tracbac kvällsvard på Auditorium Annex i sällskap med sina närmaste, Siv, Sanna, Caroline, Benbé, Denny och Abel Rush. Clownen hade hastigt repat sig efter den nervösa krisen men förblev till en början butter, nedslagen och mycket skamsen, just som en skolpojke efter misslyckad examen. Men bäst han satt och stirrade ned i sitt isvatten – hans gäster drucko champagne – lyste han med ens upp, som om han funnit ett förlösande svar på en svår fråga. Han vände sig till Abel Rush och yttrade med spjuveraktig min:

Abel min gosse, jag trodde mig vara en bekännare. En lilleputtbekännare visserligen. Bara högfärd, bara högfärd. Jag är clown. Ordna saken till i morgon bitti –

Det var tydligen en befallning men det krävdes onekligen Abels skarpsinne och kännedom om Tracbac för att tyda den. Emellertid litade Jac blint och med full rätt på sin sekreterare.

Pech, den rävröde bondpojken från Kansas, hade denna afton ett synnerligen lätt arbete. Trots syndikatets upplösning red han alltjämt för det journalistiska rusthållet och informerade pressen. För en gångs skull höll han sig nära nog till sanningen, blott en smula tillrättalagd. Tracbac hade någon tid lidit av neurokataleptisk feber, hans läkare hade avrått honom från att uppträda men den övermåttan plikttrogne Jac hade trotsat förbudet och måst lida därför. Som man sett hade läkaren övervakat föreställningen. Den unga damen var mycket riktigt Jacs dotter och allt det rörande och vackra som redan sagts om henne och möjligen kunde komma att sägas var rena rama sanningen. Tracbac beräknades tillfriskna så snart han övervunnit sin opasslighet och turnén skulle fortsättas med exakt samma program undantagandes de ändringar, som den växlande årstiden alltid kan tänkas medföra.

Kansaspojken klarade alltså lätt sitt åliggande – ingen besväre sig med att söka neurokataleptisk feber i någon uppslagsbok, den tillhör uteslutande Pechs rika medicinska kabinett – han klarade alltså jobbet och ämnade ägna natten efter eget påstående åt de smutsigaste orgier av oskyldigaste slag, då plötsligt sekreteraren figurligt talat högg honom i hampan. Rush sa: Hör på, yngling, Tracbac har lyckligtvis insett att katkesidén var misslyckad. Det blir nu din uppgift att tills i morgon bitti ha skrivit en sketch som kan inövas på en vecka. Du har fria händer så när som på titeln – sketchen måste också heta: Clownens katkes.

Farväl, smutsiga orgier, suckade ynglingen, ni får ligga till er. – Sketchen som Pech utarbetade i sällskap med en kaffekanna och tre vackra flickor, engagerade uteslutande för att sticka honom med knappnålar, ifall

han skulle dusa till, ägde något av grymheten hos sin tillkomst. Innehållet var i korthet följande: En clown kommer efter föreställningens slut till sitt ytterst fattiga hem, där en liten beskedlig, trofast men mycket sliten hustrukrake väntar honom. Just denna afton har han emellertid gjort en succé vars storlek han ännu knappt fattar. Så småningom går det dock upp för honom att den måste ha varit enorm och hans högmod börjar svälla som en ballong. Nu vill han föra ett annat liv än det tarvliga han blygsamt nöjt sig med. Den förskräckta hustrun söker dämpa hans högmod – men se: redan anlända beundrarinnor och beundrare med blommor, dyrbarheter, möbler, rika gåvor av alla slag. För varje nytt föremål som kommer tar clownen något motsvarande ur det fattiga hemmet och kastar det över barriären där ett berg av tarvliga föremål uppstaplas. Hustrun kvider över det kära gamla bohagets nesa, men clownen pöser som en ballong. Några herrar av direktionen överlämna en bankbok lydande på ett betydande belopp. Clownens högfärd krönes av guldet. Nu inträder en underbart skön flicka som dock icke medför annan gåva än just denna underbara skönhet. Clownen ser på flickan, han ser på sin utsläpade gamla hustru, i hans hjärta uppflammar en våldsam strid, han springer fram och tillbaka mellan de båda kvinnorna i valet och kvalet mellan trofasthet och kättja. Slutligen med bortvänt ansikte fattar han hustruns hand och leder henne utom barriären, makar henne försiktigt upp på högen av kasserade möbler. En sista gång kysser han hennes mun, hennes hand, hennes trasiga sko – så tar han ett skutt över barriären och står glädjestrålande inför den sköna.

Han faller på knä och kysser hennes sidenskodda fot, han kysser hennes juvelblixtrande hand, han springer upp och kysser hetsigt hennes läppar. Och nu kommer det! Nyfiken betraktar den sköna alla de föremål, skrin och kistor som äro placerade kors och tvärs över arenan. Clownen visar stolt sina skatter, han för henne från det ena dyrbara föremålet till det andra, han öppnar kistor, han öppnar skrin. Då – plötsligt, i det han öppnar en kista eller en möbel förnimmes ett fruktansvärt brak, en väldig eldslåga slår upp ur kistan. Clownen raglar baklänges och stöter mot ett nytt föremål, som genast exploderar. Så tumlar han från det ena till det andra och alltsamman är ett maskerat fyrverkeri som förstärkts med projektioner snart förvandlar arenan till ett eldhav. Flickan flyr. Clownen irrar skräckslagen omkring bland dessa explosioner, hans förvridna grimaserande ansikte sticker fram än här än där ur lågor och rök. Flickan flyr men han vill ännu rädda något.

Han hoppar dock upp på barriären men plötsligt erinrar han sig bankboken och skrikande: Pengarna, pengarna! – störtar han åter in i eldhavet.

Strax slocknar fyrverkeriet och arenan ligger under några minuter i fullständigt mörker för att sedan småningom upplysas av ett växande milt sken. På en välordnad hög av aska och förkolnade föremål sitter clownen, oskadd men ömklig att skåda, låter vemodigt askan rinna mellan fingrarna. Den slitna lilla hustrun sitter kvar på sina möbler. Nu glider hon sakta och varligt ned och börjar stillsamt plocka några möbler, en efter en in på arenan. Så går hon fram och synar sin man, de säga ingenting, hon tar upp sin näsduk, gnider sot ur hans ansikte, ansar honom så gott hon kan. Han börjar plötsligt gräva i askan, gräver allt ivrigare, hon följer hans exempel, hon finner en liten bok med förkolnade pärmar. Bankboken! skriker clownen, rycker den häftigt ifrån henne. Han öppnar försiktigt boken, hans ögon vidgas av häpnad, förtvivlan som sakta övergår till en resignerad humor – han har funnit sin barndoms gissel katkesen. Han säger allvarligt som en lärare: Hustru, hur lyder första budet – hon svarar och mellan clownen och hans hustru på askhögen växlas några vemodiga repliker om flärdens fåfänglighet och barnarisets bestående värde.

Som man ser, behövde denna sketch icke barnförbjudas. (Den ursprungliga, allvarligt tänkta clownkatkesen var den enda Tracbacföreställning, som barnförbjudits.) Sketchens symbolik var enkel och acceptabel ur moralisk syapunkt. Skräckmomentet kraftigt åtminstone ur Tracbacs synpunkt – han fasade för eld, till och med för fyrverkeri. Visserligen var elden här helt och hållet illusion och fullständigt oskadlig, men den för Tracbac nödvändiga spänningen, som han på ett briljant sätt förmådde suggerera publiken, förstärktes här därigenom att han icke visste vilket av de »dyrbara» föremålen som skulle ge signal till »eldsvådan». Detta

föremål skulle varje afton utbytas mot ett annat. Clownen kunde alltså vänta sig träffa det fatala föremålet var och när som helst. Starkare sensation behövdes icke och skulle ej heller av O'Henny tillåtits.

Tracbac godtog förslaget utan att ens diskutera det. Rush jämte en stab av medarbetare – däribland Benbé – skyndade att göra nödvändiga förberedelser. Dessutom gjorde Rush sin principal och vän en kanske ännu större tjänst: understödd av Caroline lyckades han förmå Sanna att begiva sig till Kalifornien. Till en början vägrade hon sägande: Jag vill dela min fars öde; det har visat sig att han behöver mig. – Inte ens den livliga beskrivningen av alla den stora bungalowns härligheter och den utomordentliga aktning man där skulle visa henne, förmådde luckra hennes envishet. Först då Rush sagt henne att hennes närvaro skulle betänkligt hindra Tracbacs arbete, gav hon undergivet vika.

Man väntade att sketchen skulle väcka anklang i västern men mottagas kyligare i den mer kräsna östern. Emellertid möttes turnén av samma entusiasm i alla de tjugu städerna. Bortskämda barn bli stundom stormförtjusta just över enkla leksaker. Själva motivet: den trofasta hustrun som förlåter sin djupt ångerfulle man samt gudsordet som framgräves ur flärdens aska – vann dessutom kvinnoklubbens starka gillande och man kan säga att Jac Tracbacturnén seglade under denna allsmäktiga förenings beskydd. Det obehagliga intrycket av den ursprungliga clownkatkesen hade utplånats.

Först då turnén nått en av de sydligare städerna, fick de båda systrarna, Caroline och Sanna, bevista föreställningen. Den friska flickaktiga Caroline föll i extas över de praktfulla ljuseffekterna och den lilla intrigens spänning. Sanna var inte lika belåten. Omöjligheten att här själv framträda och »dela sin store fars öde» gjorde henne lite surmulen. Hon förklarade att hon fann denna föreställning något mattare än den föregående. Emellertid minskade det ej hennes än blida än skälmska ömhet gentemot fadern. Då de åter skulle skiljas, sa hon hemlighetsfullt: Min far, vill du inte skriva en fullmakt åt mig, en fullmakt som bjuder alla dina tjänare i bungalown att lyda mig som vore jag du själv. – Va för slag? utbrast Tracbac förvånad och förargad. Är de inte hövliga mot dig? – De är utsökt hövliga, intygade Sanna, och det är egentligen inte jag som begär fullmakten utan min vän greve de Grazy. (Den gode majoren var i själva verket hertig de Grazy men fann denna pompösa titel så föga passande för sin ställning att han samvetsgrant hemlighöll den. Sanna hade emellertid »anat» att han var greve – och det var ingenting att göra åt den saken.)

Tracbac undertecknade fullmakten i det han muttrade för sig själv: Ja, vad ska nu den här papperslappen åstadkomma för olycka? – Den åstadkom inte precis någon olycka men väl ett så att säga lysande obehag. Då far och dotter för andra gången togo avsked, viskade Sanna hemlighetsfullt och skälmskt: Då turnén är slut ska din stackars Sanna visa att hon kan värdigt mottaga sin store far. – Å, herregud då, suckade clownen.

Kanske var det just detta hemlighetsfulla löfte som förmådde Tracbac att – obeskrivligt trött efter den ansträngande turnén – slå sig ned i Florida. Som sällskap hade han Siv, Rush och tidtals Denny O'Henny. Den unge läkaren kurtiserade zigenerskan med så förbittrad ihärdighet att clownen flämtade av överansträngning. O himmel, kved han, varför kan icke dessa båda unga idioter gifta sig? Är det kanske nödvändigt att jag dör och försätter dig i det hedervärda änkeståndet? Säg ett ord, säg ett ord! – Gifta mig, fnös zigenerskan, ånej, min lille Jac, den som varit gift med dig, gifter inte om sig. Hon har fått nog både för detta livet och det tillkommande. – Nå, då kan jag inte hjälpa dig, Denny, smålog clownen. Utmärkt, alldeles utmärkt.

Dessa skiftande tilldragelser i Amerika skildrades givetvis för pappa och mamma Längsäll. Båda flickorna skrevo flitigt. Den hurtiga och kvickögda Caroline hade oändligt mycket att berätta om häpnadsväckande ting och händelser – minst förtalde hon om Tracbac. Sanna desto mer. Med den avtrubbning av känslan för det passande, det lämpliga och anständiga, som utmärker vissa nervsjuka lyckades den stackars flickan mot vett och vilja grundligt pina sin mor. I breven som voro riktade till »allra käraste pappa och mamma» kunde

man på varannan rad bland extatiska utgjutelser läsa orden »min älskade far», »min store far» och så vidare. Kanske trodde hon sig utreda en outredlig härva eller rättvist ge var och en sitt då hon konsekvent kallade Längsäll »min älskade pappa» och Tracbac »min store far»? Lillemor log sitt leende, vars bitterhet nästan gränsade till cynism; hon tänkte: Rätt så, rätt så – låt oss tömma bägaren till botten. I små klunkar. Så känner vi bättre smaken.

Under det att Längsällarna fingo rikliga underrättelser om de båda flickornas öden och äventyr, voro deras egna rapporter från Sanna föga innehållsrika. Stort var inte att berätta och det största fick inte berättas. Redan några veckor före ungdomarnas avfärd hade läkaren meddelat de båda makarna att Lillemor led av leverkräfta och att snar operation vore oundgänglig. Längsäll lyssnade storögd, liksom häpen. Han höll munnen hårt sluten av rädsla att brista i gråt. Den modiga lilla frun klappade honom på bröstet och sa: Där ha vi förklaringen till mitt retliga humör. Nu får du vackert tåla vad som helst av mig. – Längsäll ville underrätta barnen och uppskjuta deras resa men Lillemor förbjöd honom. Endera går operationen bra, och då är det tids nog att underrätta dem, eller också dör jag på operationsbordet och varför ska de vara med om det? – Operationen gick visserligen lyckligt men den sjuka återvann inte sina krafter, tvärtom sinade de mycket sakta men stadigt.

Fader Längsäll fick lämna höstplöjningen och de kära oxarna helt åt drängarna. Själv satt han i sängkammaren, sysslade med någon liten slöjd eller läste högt för Lillemor. Ibland gnabbades han med henne. Då han såg hennes lilla hand ligga knuten på täcket sa han: Se så liten och ändå kavat! Ska det där vara en hand det? – Han la sin egen väldiga näve bredvid hennes. – Se det kallar jag en hand. Sån ska den se ut. Vår Herre var allt lite småsnål mot er kvinnfolk. Tocke knåpgöra han tog på sig när han slöjdade er. Han måtte haft starka brillor på näsan, gubben –

Så skämtade han och sökte hålla modet uppe. Han vågade knappt kasta en blick genom fönstret för att inte Lillemor skulle ana att hans stora, kraftmättade kropp längtade ut till fälten. Hon märkte det ändå men hon tänkte: Stanna du inne, vän min. Snart är du ensam med dina fält och dina kära oxar.

– – –

Även Sanna var ensam. Benbé och Caroline vistades i Frisco där den unge mannen hade vissa uppdrag för sina principalers räkning. För resten hade de nygifta ännu ej bestämt var de borde slå upp sitt huvudkvarter, om i södern eller norden, östern eller västern.

Till en början hade Sanna så mycket att bestyra att hon inte märkte sin ensamhet. Hon förberedde åt sin store far ett utomordentligt festligt mottagande på bungalown, då han äntligen behagade infinna sig. Det var just för dessa festligheters skull som hon så hemlighetsfull av Tracbac begärt en fullmakt in blanco. Naturligtvis var de Grazy den verkställande i dessa förberedelser. Han gav sig motvilligt i leken, ty flickans många projekter voro som oftast rent upp i natten tokiga. Emellertid hade han Tracbacs »generalorder» och såg sin uppgift i att göra det tokiga så litet tokigt som möjligt. Sedan de enats om att ett av huvudnumren i festen skulle vara ett extra praktfullt fyrverkeri blev före detta knekten rentav intresserad. Det var ett sätt att få lukta krutrök! Han funderade på saken och beslöt åstadkomma ett fyrverkeri som aldrig skådats förr på något garden party. Han anlade här och var i den väldiga parken något hundratal av honom konstruerade minor som med elektrisk tändning skulle samtidigt uppflamma. Då den första delen av fyrverkeriet – utomordentligt rikt men likväl mera banal – när det slocknat skulle mörkret plötsligt skingras av brakande eldpelare uppslungade ur jorden – en idé värdig en krigare. Tyvärr glömde han eller kände inte till festföremålets eldskräck.

Den vänlige majoren var Sanna ett angenämt sällskap och skulle så förblivit om han inte en dag råkat visa henne sin frimärkssamling och skrattande sagt att denna lilla vurm egentligen var hans enda intresse och

glädje i livet. Denna bekännelse gjorde Sanna tankfull och några dagar senare sa hon milt och blygt: Greve, ni måste känna er bra ensam då några buntar frimärken kan vara er enda glädje. – Den oförsiktige majoren, som alls inte älskade de sina, svarade av pur konvenans: Ack ja, man saknar ju sina kära anhöriga. – Flickan smög sig ljuvt intill honom och viskade: Även jag är mycket, mycket ensam. – Den stackars majoren var nära att kvävas av skräck och – än värre – nära att förneka den ridderlighet, som var hans käraste dygd. Emellertid lyckades han något så när hövligt parera attacken sägande: För en man med mitt stormiga förflutna är ensamheten en ren njutning. – Nå då så, smålog Sanna lättad; hon var nämligen inte alls förälskad i den man, till vilken hon halvt om halvt friat. Hon tyckte bara synd om honom. Emellertid lämnade majoren – för första gången feg – hals över huvud bungalown och telegraferade till Tracbac att viktiga angelägenheter kallade honom bort för någon tid.

Den stackars flickan blev nu verkligen ensam. folket på bungalown visade »herrns fosterdotter» skyldig men kylig respekt. Trots sin frikostighet på sötsaker lyckades hon inte ens få barnen på sin sida, varken de svarta eller de vita, de gula eller de röda. Visserligen lät hon sy Hiawatha ett glänsande livré och hade honom ständigt hos sig som sin page – men den svarte lille slyngeln gjorde hemligen så mycket narr av henne att hon slutligen märkte det själv och rodnande av blygsel bad honom hålla sig borta. Ensam strövade hon alltså omkring i den väldiga parken eller i labyrinten. Axelsson med fjädervippan, ständigt drucken, mumlade var gång de möttes: Stackars fjolla, vad ska det bli av henne? – Det skulle inte höras, men det hördes.

Ibland drog hon fram pastorsadjunktens ring, som hon förvarade vid barmen, kysste den och viskade: Folke, min Folke, minns du mig än? – På den frågan fick hon emellertid intet svar och hon beslöt att uppsöka sin far. Hon smålog blitt och tänkte: Han kommer att bli bra överraskad.

Det blev han också. Han, Siv och Rush sutto en förmiddag på plagen, då den skarpögda Siv upptäckte en dam vars hypereleganta och något extravaganta dräkt väckte en viss uppmärksamhet även bland dessa mondäna och blaserade människor. Det var Sanna. Hon hade själv varken sinne eller intresse för kläder; likväl hade hon låtit ett ultramodernt modehus rigga upp henne utan hänsyn vare sig till kostnad eller smak. Ämnade hon inte uppsöka sin store far på en mondän badort? Skulle han kanske få skämmas för sin lantliga dotter? Ånej.

Siv kände lyckligtvis igen henne på långt håll och sedan hon viskat några ord till Rush skyndade hon emot Sanna och uppehöll henne så länge, att Rush hann varsko Tracbac. Clownen betraktade sin unge vän med trött blick, nickade och sänkte huvudet. Då han hörde Sannas ömma och glada rop: Min far, äntligen – sig han åter upp, log vänligt och yttrade: Välkommen lilla Sanna, det är utmärkt. – Han frågade inte varför hon kommit, han frågade ingenting. Emellertid lyckades hon spränga trion först och främst genom sin ohövlighet mot Siv. Här fanns ingen fader Längsäll att visa henne till rätta. Hon kände svartsjuka mot vackra Siv och man må icke döma henne för hårt. Trots sin naiva egenkärlek kände hon innerst blott alltför väl att folk skydde henne. Vem hade hon att klänga sig fast vid om icke vid sin »store far»? Och hon klängde sig fast med sin jämmerliga svaghets ohyggliga styrka. Till sist brast icke Sivs tålamod men väl hennes styrka. En dag yttrade Sanna i det hon med ettriga blickar fixerade zigenerskan: Tänk, jag anar att vi äro för många kring min stackars far, vi trötta honom. – Tracbac var i själva verket så trött att han inte ens hörde hennes ord och fräna ton. Dagen därpå for Siv. Hon var inte sårad – men hon tänkte: Kanske blir det bättre för Jac om jag reser; värre kan det knappast bli. – Likväl var hon i sista stund nära att hoppa av tåget. Tracbac ensam hade följt henne och några sekunder innan tåget gick, lyfte han ansiktet och gav henne ur sina stora mattblå ögon en förskräckt och häpen blick. Han sa: Siv, lilla Siv, vad man ändå vet lite –

Siv fick orätt. Det blev värre. Den uttröttade och nedslagne clownen skydde givetvis att väcka uppmärksamhet och denna skygghet tycktes folk för ovanlighetens skull känna och respektera. Sanna gjorde allt för att draga blickarna till honom. Med ystra skratt, excentriska gester, skälmskt babbel liksom inbjöd

hon publiken att visa hennes far sitt intresse, ägna honom sin hyllning. Den stackars flickan, som ständigt känt sig förbisedd, kunde inte tänka sig en bittrare lott för en stor man än den att icke ständigt hyllas.

Abel Rush offrade sig för att lindra Tracbacs lott. Dag för dag fann han upp nya utflykter, som han och hon borde göra tillsamman. Tracbac lämnad ensam på plagen njöt – men han liknade nästan en idiot där han satt timme efter timme i soltältet med nedböjt huvud, grävde i sanden. Tyvärr tog Abels barmhärtighetsverk en bråd ända. Han drabbades av de Grazys öde. Denne unge man som »inte ett ögonblick släppte henne ur sikte och som gjorde allt för att få vara allena med henne», denne unge man som hon till på köpet fann mycket tilldragande – han blev för mycket för hennes känslor. Hon lutade sig tätt intill honom och viskade på ett sätt, som hon själv fann mycket blygt och kvinnligt: Abel, du låter mig på så många sätt förstå, att du håller av mig. Men du är för finkänslig att uttrycka dina känslor. Är det då jag som bör säga första ordet? – Den unge mannen blev mera skrämd än de Grazy. Hans enträgna uppvaktning i syfte att skona Tracbac kunde onekligen tas som en dold kärleksförklaring. Han nästan skrek: Men jag är ju förlovad, Sanna, jag är förlovad! – Flickan rätade på sig, hennes bleka finniga ansikte rodnade starkt och hon svarade efter några minuter med mycken höghet: Då har ni handlat illa mot en kvinna som visat er förtroende. Jag beklagar min far, som har er i sin tjänst. För resten, tillade hon stolt och med gnistrande ögon, för resten ska ni inte inbilla er att jag lider av olycklig kärlek. Jag är också förlovad! – Hon halade upp förlovningsringen ur barmen, kysste den passionerat och stoppade åter ner den.

Ingenting ont som inte har något gott med sig. Skrämd av den hotande faran reste Abel Rush bus bas till Frisco och gifte sig. I ett par år hade han varit halvt om halvt förlovad med en söt och präktig liten judeflicka, Ester, men en plötsligt uppflammande ehuru obesvarad förälskelse i vackra Siv hade gjort hans känslor för Ester vacklande. Sannas frieri gjorde slag i saken och gav den unge mannen en hälsosam maning att hålla sig till den snälla flicka, försynen beskärt honom. Bröllopet stod inom några veckor, Benbé och Caroline representerade Tracbac.

Därmed var Jac helt överlämnad åt sin dotter. Sanna önskade återvända med sin far till Kalifornien, hon längtade efter att få bränna av sitt storartade fyrverkeri och göra les honneurs vid en strålande fest. Jac vägrade i vändningen. Tanken att stänga in sig i sin dystra bungalow tillsamman med sin dotter gjorde honom alldeles utom sig. Han sa till Sanna: Tids nog kommer vi dit. Du bör se dig om på den här väldiga kontinenten, som du inte känner.

Under månader reste de omkring, kors och tvärs. De stannade aldrig många dar på någon plats, ty Sannas outrotliga begär att draga uppmärksamheten till sin store far och se honom hyllad, gjorde en längre vistelse outhärdlig. För resten väckte de även vid ett flyktigt besök nyfikenhet, ehuruväl Tracbac reste under sitt ursprungliga namn Jonathan Borck, privatman. Den spenslige lille clownen gick klädd i en konfektionssydd lång reskappa av ett grovt mörkgrått tyg: en likaledes mörkgrå slokhatt med breda brätter bar han så djupt nedtryckt att det bleka magra ansiktet nästan doldes. Sanna åter blev desto mer elegant och extravagant i sin mundering och påminde onekligen om en prålande cirkushäst – allt till sin fars ära. Detta underliga osaligt kringirrande par måste väcka nyfikenhet och löje.

En dag kom clownen på den lyckliga idén att i Topeka uppsöka sin första flamma, den Mary-Ann som på sin tid givit stackars »Stall-Nathan» korgen. Gumman – hon var ett par år äldre än Jac – tog hjärtligt emot sin försmådde friare och detta fryntliga möte gav clownen en andra god idé – han föreslog den pensionerade lärarinnan att sluta sig till sällskapet och bli en medlem av hans familj. Den goda kvinnan samtyckte genast. Men vad skulle Sanna säga? Med bävan i hjärtat förklarade Tracbac för sin dotter fördelarna av att äga en äldre, erfaren väninna vid sin sida. Den misstänksamma flickan gav fadern en mörk blick men plötsligt sken hon upp och utbrast: Min far – skulle vi inte kunna göra henne till min lektris? – Utmärkt! nästan gallskrek clownen i förtjusning. Det bör passa en gammal lärarinna alldeles utmärkt! – Så blev det. Gumman som var van att sköta kvinnliga varelser av olika åldrar och kynnen, behandlade smidigt och förståndigt flickans

nycker. Den åldrade Mary-Ann fick tillfälle att göra sin försmådde Stall-Nathan ovärderliga tjänster,

Emellertid hade före detta lyckliga möte en ny olycka spirat och vuxit. Far och dotter Tracbac ägde en egenskap gemensamt – de voro otroligt givmilda och tyvärr båda på det mest kritiklösa och virriga sätt. Det gällde bara att giva, likgiltigt till vem, blott personen i fråga förstod att väcka deras medlidande och ingenting var lättare än det. I dylika fall är det givetvis de fräckaste och sämsta elementen som tränga sig längst fram. Paret Tracbac verkade på dessa yrkestiggare och bedragare som en ostkant på råttor. De strömmade till från alla håll och kanter, gnagde och knaprade efter förmåga. Då åtskilliga av dessa obskyra manliga och kvinnliga figurer hade allt annat än klara papper, råkade den till slöhet utpinade clownen snart i allvarliga bryderier. Men Herren är de dårars förmyndare och denna gång sände han till Tracbacs hjälp ingen mindre än mr Judah, som städse var beredd att förlåta eller förlåtas alltefter omständigheterna. Vid ett tillfälligt sammanträffande upptäckte han snart clownens svårigheter, undanröjde snabbt de mest trängande, skingrade slöddret och underrättade dessutom Abel Rush om saken.

Den trofaste sekreteraren bröt genast sin smekmånad och anlände till Topeka i sällskap med sin unga hustru samt paret Benbé. Ett familjeråd hölls under det att unga mrs Rush lyckades hålla Sanna på avstånd. Det beslöts att Sanna skulle återvända till sin fars bungalow, där hon var mera skyddad för utomståendes inflytande. Tracbac åter skulle följa Benbés till deras nya hem i frisco och vistas där någon tid. Emellertid vägrade Sanna att resa utan sin far och då de gjorde henne föreställningar, vred hon sina händer och utbrast snyftande: Min far, jag anar att jag plågar dig. Men sänd mig då tillbaka till mina föräldrar. Dem beredde jag åtminstone glädje.

Denna gång var det Benbés tur att finna råd.

Då han såg, hur stolt flickan var att äga en lektris, yttrade den sluge ynglingen: Sanna skulle nog trivas där nere om hon hade en behaglig sällskapsdam. Jag känner en person av synnerligen fin familj, som måhända skulle vilja antaga platsen. – Den åsyftade personen var ingen annan än Benbés förträffliga värdinna, mrs Canadian. Han hade två orsaker till sitt förslag – för det första visste han att kanadensiskan befann sig i ganska trånga ekonomiska omständigheter och att han alltså gjorde henne en tjänst, för det andra var han övertygad om att denna praktiska, hurtiga och alltid gladlynta dam skulle göra livet på bungalown betydligt drägligare för hans onkel. Sanna nappade genast på betet. Denna nya förnämitet tilltalade henne. Med en lektris på ena sidan, en sällskapsdam på den andra och en negerbetjänt bakom sig var hon så gott som en furstlig person. Hon kastade en öm blick på Abel Rush (som lyckligtvis stod under sin lilla hustrus beskydd) och tänkte: Kanske får jag också en sekreterare –

Familjerådet skingrades. Åtminstone en del av clownens sorger och bekymmer hade avlyfts i detta Topeka, där han för en del år sen till syndikatets förtvivlan velat börja en stor turné. Orsaken till hans bisarra infall då hade helt enkelt varit en önskan att återse sin forna flamma, som nu skulle bli hans dotters lektris. Trots sin trötthet småskrattade han för sig själv då de följde Sanna till tåget och viskade i Abels öra: Vad sa jag för flera år sen, Abel? Topeka är inte dumt, sa jag. Utmärkt.

– – –

Alla dessa märkliga reseäventyr och händelser duggade i brev över makarna på Sanna. Likväl var det endast fader Längsäll som tog del av dem; Lillemor orkade inte längre. När inte morfinet gav henne sömn låg hon och stirrade oavvänt i taket. Någon gång vände hon på huvudet, nickade åt mannen, såg så åter i taket. Över den lilla munnen dallrade ständigt ett leende, än plågat, då smärtorna ansatte, än bittert ända till cynism. Detta leende plågade fader Längsäll nästan mer än medvetandet om hennes smärtor. Inte förgäves hade han många släktled starkt religiösa förfäders blod i ådrorna. Om och om igen sa han sig att hans plikt bjöd honom tala om de heliga tingen. Han kunde inte, han kände sig så oändligt mycket svagare än denna hårda

lilla varelse som långsamt upplöstes i plågor. Han vågade icke. En gång då han satt och dovt och slött grubblade över dessa saker, vände hon plötsligt ansiktet mot honom, hennes vackra ögon gnistrade av förbittring och hon utbrast i sträv ton:

Ja, du har det bra du – du med din himmel och din gud.

Blicken, rösten, orden, den plötsliga stöten för bröstet knäckte honom. Han nästan föll framstupa mot sängkanten och brast i gråt. Hon satte sig mödosamt upp och tog hans huvud mellan sina händer. Hon strök sitt ansikte mot hans, hon kysste hans panna och hjässa. Det var den sista smekning fru Lillemor gav sin starke, muntre, tålige man.

– – –

Sannas liv i sin fars bungalow förflöt nu angenämare än förut. Hon var stolt över sina »damer» och bemötte dem också med utsökt artighet och vänlighet som på intet sätt verkade nedlåtande utan hjärtlig och naturlig. Därmed ville hon hedra sig själv och sin store far. Då man väntade något turistsällskap som under Longfellows ledning skulle göra den sedvanliga ronden, tog hon gärna plats ett litet stycke från vägen i en bekväm vilstol med lektrisen vid sin sida och den guldsmidde Hiawatha bakom stolen fläktande med en solfjäder. Det var som en saga ur Tusen och en natt. Tyvärr läto varken mrs Canadian eller de Grazy förmå sig till att deltaga i dessa tablåer.

Den tappre majoren hade återvänt till bungalown och något längre fram i tiden skulle han komma att ställa sig under mrs Canadians beskydd alldeles som Abel Rush under Esters.

Sent omsider återvände Tracbac till sitt hem tämligen utvilad tack vare vistelsen hos Benbés. Ett par dagar senare gick den länge förberedda festen av stapeln. Gästerna, som hälsade den store clownen efter hans »triumftåg genom Staterna» uppgingo till ett halvt tusental, nästan idel notabiliteter på olika områden enligt Sannas befallning valda av de Grazy. Första delen av denna fête champêtre avlöpte fritt och otvunget men utan större sensationer eller enligt de Grazy i europeisk stil. På Sannas begäran bar clownen samma dräkt som vid det »oförgätliga» uppträdandet på Capitolium. Han linkade kring bland sina gäster, skakade hand och grinade till synes högst belåten.

Sedan mörkret fallit på avbrändes det första fyrverkeriet; därefter följde något som de Grazy kallade »det grövre inslaget i festen – goût américain». En del av detta inslag torde ha kläckts i Hiawathas hjärna och försiggick under hans ledning. Ur otaliga gömslen rusade plötsligt hundratals halvvuxna ungdomar fram, skränande och hojtande, de flesta klädda som indianer med kopparfärgade halvnakna kroppar, svängande facklor som visserligen påstodos ofarliga men som tyvärr svedde åtskilliga toaletter. Samtidigt spelade från sju olika gömslen i parken sju fruktansvärda jazzkapell. Och ur jorden började nu den ena eldpelaren efter den andra uppstiga – de Grazys nedgrävda minor. Larmet var bedövande, elden hotfull och skrämmande. Tracbac gav till ett dovt bröl, tog sig för bröstet och rusade i långa skutt upp mot huset. Elden hade skrämt honom. Gästerna uppfattade hans skrämsel som ett artigt upptåg och applåderade vilt. Hunnen fram till svarta porten lyckades Tracbac med yttersta ansträngning bekämpa sin rädsla. Med den vänstra handen hårt tryckt mot sitt dunkande hjärta besvarade han hyllningen. Han blev stående orörlig med ryggen stödd mot porten. Siv som anlänt till festen tog plats bredvid honom. Han slog ut med handen, log beskt och viskade i hennes öra: Home, sweet home –

Plötsligt kom en ny sensation. De halvvilda ungarna hade avsiktligt eller oavsiktligt släppt lös de helvilda aporna. Rasande och skrämda rusade djuren fram mellan de skrikande människorna, kastade sig från träd till träd, radade upp sig och bildade en grotesk fris på husets tak. En schimpanshona, clownens favorit, störtade fram till honom, tuggade och gestikulerade vilt. Hon kastade sig om hans hals men lugnade sig, hasade ned och blev stående upprätt bredvid honom med clownens hand i sin, kliade sig betänksamt på låret och

betraktade de fräsande eldpelarna.

På vägen utanför gallret trängdes en folkhop, tillbakahållen av en stark poliskordong. Oväsendet växte stadigt. Gästernas första upphetsning hade slagit om från förskräckelse till jubel. Amerikanarens kraftiga aptit på starka sensationer tog ut sin rätt. Särskilt de äldre damerna funno leken pikant och ungdomarna sökte snart tillfälle att själva leka i denna väldiga, underligt och nyckfullt upplysta park där faran att plötsligt bli avslöjade av någon ny eldpelare endast ökade den erotiska lekens njutning.

Bland dessa av festens larm uppjagade gäster rörde sig Sanna-Sanna som fisk i vatten. Saligt leende gled hon fram mellan dem, vissa ålande rytmiska rörelser kom hennes slinkiga gestalt att slingra. De vackra unga männen tilltalade henne och hon ansträngde sig inte att dölja sina känslor. De å sin sida fann henne obeskrivligt löjlig och drogo sig inte för att skämta med fjollan. Bland de äldre damerna vann hon mera anklang. De funno henne originell och det omedvetna lättsinnet i hennes uppträdande eggade deras vissnande sinnlighet. Siv, i hjärtat bedrövad men på tungan glad, viskade till Tracbac: Tänk så ledigt Sanna uppträder! – Clownen svarade med torr, skrovlig röst: Jag tycker hon uppträder som en schana.

Plötsligt upptäckte Sanna en »underbart vacker» ung man som till hälften dold i jasminhäckens skugga oavlåtligt betraktade henne. Med ett än saligare leende, huvudet bakåtlutat, händerna framräckta gick hon emot honom. Då hon kommit på ett par stegs avstånd upptäckte hon att detta grekiskt fulländade ansikte var skönare än hon först trott och att hans ögon ägde ädelstenars lyster – men de ägde också en blick, så kall, hård, grym att hon plötsligt skrek till och med armarna lyftade över huvudet tog till flykten. Den vackre unge mannen ryckte på axlarna och mumlade: Stackars Jac. – Det var doktor Denny O’Henny, berömd neurolog och specialist på sinnessjukdomar.

Och festen förlöpte, glänsande och tragiskt. Vid grinden stod den väldige Longfellow, rullade vilt med ögonen och skakade sina knutna nävar lik en vredgad svart trollkarl, som nedkallar förbannelse. Botanen var skövlad, aporna utsläppta, maskinerna vid Konstgjorda forsen förstörda. Vad skulle han nu visa nyfikna turister, varmed övertyga dem om hans husbondes storhet och moraliska renhet?

Vid svarta porten åter stod clownen i den granna dräkten. Vid ena sidan stod apan, höll honom troget i hand och på sin andra sida hade han världsdelens vackraste halvblod. Siv, oroad av hans ord om Sanna och röstens strävhet, viskade till honom: Och hur blir det nu Jac? Tror du verkligen att du kan –

Härda ut, tänkte hon säga men avbröt sig. Clownen funderade några ögonblick, mumlade buttert:

Jag är ju karl, eller försöker vara. Vad jag tagit på mig, får jag bära.

Efter några ögonblick sa Siv tveksamt: Och om du blir trött, uppretad, utledsen, tror du inte att flickan kommer att märka –

Åter tystnade hon mitt i meningen. Clownen sa: Du menar att jag inte ska kunna dölja min missstämning? – Siv nickade. Clownen tog sig en lång funderare. Så släppte han apan som hastigt försvann. Han la båda händerna på Sivs skuldror, men såg henne inte i ögonen; han drog munnen till ett litet grin och svarade:

Var inte orolig, flicka – jag är ju clown.

Siv böjde sig fram och kysste honom.

De stodo i eldpelarnas starka sken. Tavlan liknade en välgjord films lyckliga slut – eller som den hädiske clownen brukade säga: lyckliga svansen. Publiken applåderade ursinnigt.

Några dagar senare ingick till Jac Tracbac alias Jonathan Borck underrättelsen om fru Lillemor Längsälls

frånfälle.

* * *

INNEHÅLL.
